

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kjemsgaards Saga

og

Slægterne Kjems

Ved

Olav Iversen Kjems

Kjemsgaards Saga
og
Slægterne Kjems

Ved

Olav Iversen Kjems

EN GAARD- OG SLÆGTSBOG
MED NOGLE BIDRAG TIL SONDERJYLLANDS HISTORIE

UDGIVET AF
OLAV KJEMS, LUNDEDALSVEJ 2, HELLERUP

INDHOLD:

	Side
Kort: Fros-Kalslund Herreder 1804.....	5
Kjemsgaards Saga	7
Æstere og Ejere paa Kjemsgaard.....	42
Slægterne Kjems, Indledning	45
Slægterne indtil Anne Pedersdatter f. 1745.....	47
Anne Pedersdatter Kjems og Thomas Nissen	50
Nis Thomsen Kjems's Slægt (Øster Lindet Slægten).....	53
Iver Thomsen Kjems's Slægt (Mejlby-Slægten).	72
Peder Thomsen Kjems's Slægt (Gjerndrup-Slægten).....	105
Anders Thomsen Kjems's Slægt (Stenderup-Slægten).....	117
Niels Thomsen Kjems's Slægt (Lintrup-Slægten).....	125
Den yngre Kjems-slægt (fra Hans Jepsen).....	128
Efterskrift	167
Stamtavler over Slægterne Kjems	171

Næste Side:

Kort over en Del af Frøs-Kalslund Herreder 1804

(fra Kgl. Videnskabernes Selskabs Kort)

Kjemsgaard (Kimgaard) understreget. Den stærkt bugtede Linie overst paa Kortet er *Kongeaalen*. Kortet viser Veje, Aaer, Skove (mørke), Lyngheder (f. Eks. lige Syd for Kjemsgaard), Moser, Enge, Kirkebyer, andre Landsbyer (O), enkeltliggende Gaarde (med Kors) og Huse (uden Kors) m. m.

Kjemsgaards Saga.

Kjemsgaard (i Hygum Sogn i Nordslesvig) var Fæstegaard under Gram Gods og nævnes derved i Jordebøger og Opgørelser vedrørende Godsets Bøndersteder, hvorved der i nogen Grad er Lejlighed til at følge Gaarden gennem Tiderne. I den (paa Tysk) i 1651 udkomne Landsbeskrivelse af de to Hertugdømmer Slesvig og Holsten af C. Danckwerth staar — forvansket — anført Kempitgarde, og Værkets Kort viser »Kempisgarde«. Men Gaarden kendes fra ældre Dokumenter.

Paa Frederik den 2.s Tid.

I en Oversigt over Gram Gods's Besiddelser fra 1585, optaget i Anledning af at Kong Frederik den 2. paatænkte at købe Gram, angives de Ydelser, som Bønderne aarlig giver til Godset for Brugen af deres Gaarde; her anføres under Skovegnene:

Kembsgaard, Jens Sourrensen, en Gaard, skylder (= svarer)	
4 Sk. for en Aaledæmning	Saar: Rug 7 Ørtug
2 Ørtug Rug (= 20 Skp.)	Byg 30 Skp.
2 — Byg (= 24 —)	Havre intet
1 Faar	Boghvede 20 Skp.
1 Svin	Bjerge 30 Læs Hø
1 Gaas	Denne (Gaard) har ingen
2 Høns	Mast**)
1 Foder-Okse*) (= Staldfodring af et Fodernød).	

Medens de fleste Fæstegaarde tillige yder et kontant Pengebeløb, træder for Kjemsgaard og nogle andre Korn i Stedet.

Kjemsgaard ligger paa et Strøg, der har været Bosættelsesomraade fra Oldtiden, og der findes paa Kjemsgaards Mark en, desværre stærkt ødelagt, Langdysse som et direkte Udtryk herfor.

*) Studene gik det 1'ste Aar om Sommeren paa Overdrevene og sattes om Vinteren paa Stald hos Bønderne; derefter fededes de paa Stald, til de blev fede nok til Udførsel sydpaa.

***) d. v. s. kan ikke have Svin paa Olden.

Ensomt synes der at maatte have været derude paa Heden, og selv om der ikke var Skov til Gaarden, var der saadan i Nærheden, og dér var baade Ulve og Vildsvin. I Steens i Nabsognet Hjortlund klager saaledes en af Grains Fæstebønder i 1674 over, at en Del af hans Heste er »ihielrefuen af den schadelig Ulf« og Forvalteren paa Gram meddeler i 1666, at Bønderne nu og da lider stor Skade af Ulvene. I 1766 erklærer Præsten i Høgum: »Vilde Dyr er her som i andre Skovegne, raae-Dyr, Harer, Ulve, Ræve og Vildsvin, Grævling, Odder og Morer (= Maar), men Rotter ingen«. Og d. 11/3 1776 melder Forvalteren paa Gram, at skønt der paa kort Tid er bleven nedlagt 3 gamle Ulve af de kongelige Skovbetjente, er dog for 2 Nætter siden 2 Kvier og et 1-Aars Føl blevet sønderrevet af denne Slags Dyr.

Ditlev v. Buchwald, der var Ejer af Gram i 1585, vilde nødig sælge, fordi Godset var den bedste af hans Ejendomme, (han var Holstener og ejede ogsaa Gods i Holsten), og der blev da heller ingen Handel af.

Fra Sønnensønnen af samme Navn foreligger en Jordebog (ca. 1625), der om Kjemsgaard (paa Tysk) anfører:

Kempsgaard, en hel Gaard, giver Skyld i Korn og iøvrigt som følger:

20 Skp. Rug	
24 - Byg	
1 Svin eller	1 Rdl.
1 Faar -	32 Sk.
1 Gaas -	12 -
2 Høns -	6 -
20 Æg -	3 -
Vognpenge	8 -
Fodrer en Okse eller giver	1 Rdl.

Ved denne Gaard gaar en Aa, hvori haves Fiskeri og Aaledæmning. Denne Gaard har i nogle Aar været udlejet og har deraf givet ialt 26 Rdl. 32 Sk.

Facit 3 Rdl. 13 Sk.

Nu kan der altsaa gives enten Penge eller Naturalier.

Krig og Pest.

Der synes efter Jordebogens Udtalelse at have været Vanskelighed med at holde Gaarden besat, se ogsaa senere, at v. Buch-

wald omkring 1636 har maattet drive Gaarden ved Godsets Folk. Men der kom endnu strengere Tider for Egnen: Svenskekrigen i 1657, der hjemsøgte disse Landsdele haardt, og i 1659 *Pesten*; der findes imellem de mange Døde i Hygum Kirkebog, som begravet den 29/3 1659: »Hans Kjær af Kiemsgaard sampt et af hans Børn«. Da tilmed Polakkerne, der kom som Hjælpetropper for Danmark mod Svenskerne, huserede saa slemt som Fjender, flygtede Folk i disse Egne til Ribe i Massevis og blev der Sommeren over, hvilket bevirkede, at Sygdommen rigtig kunde hænge. Ved Juletid 1659 opgør Præsten efter Tilbagekomsten fra Ribe, i Kirkebogen, at der — altsaa alene i Hygum Sogn — er bortkaldt 504 Personer af »den ny Sygdom«, som den hyppigst kaldtes (den kaldtes ogsaa Blodgang eller den hvide Blegstot); mellem de da landsbyvis indførte Navne findes ogsaa Hans Kjærdsdatter af Kiemsgaard, og Gaarden er maaske herved igen blevet ubesat.

Den store Jammer — Ødegaarde.

Egnen har ved denne Tid frembudt et sørgeligt Syn med mange forladte Bøndergaarde, hvis Bygninger var stærkt ramponeret, dels af Fjendehaand, dels ved Tyveri af Materialier, der kunde anvendes andetsteds, og af den manglende Vedligeholdelse. Medvirkende var vel ogsaa, at Bønderne ligefrem rømte bort for at undgaa det Hoveriarbejde paa Herskabets Marker, der var kommet i forøget Brug. I Udtalelser fra omkring 1700 berettes om hin Tid, hvorledes »for den kort tilforn overstandne bedrøvelig Svendske- og straks derpaa følgende Krigstider, da mand ikke alleneste kunde faa Gaarde og Grund at bruge for saadan en ringe aarlig Afgift (som 12 Skp. Rug og 10 Skp. Byg for en stor Gaard), men endogsaa paa nogle Aar med Frihed (for Afgifter), at Gaardene skulde blive her og der i Landene bebygget og beboet«, hvorledes adskillige Marker ikke blev dyrket, men at man »i de følgende Aar lod dem ligge under Fæfod«, og at »enhver slog Græs efter Krigstiden i de Tider, der de var kommen hjem til deres Huse igen, hvor de lystede, og bedst kunde afstedkomme« (altsaa uanset om det var deres egen Jord eller ej).

Feltherren Hans Schack havde kastet sine Øjne paa Gram i

Begyndelsen af 1660'erne og havde til Orientering udsendt Folk, der skulde undersøge Godsets Tilstand; for Skovenes og Bønderstedernes Vedkommende var det Amtsskriveren i Ribe Wilhelm Brockmann, der i al Hemmelighed paa det nøjeste ved Selvsyn bedømte og udspurgte — og derefter afgav sin Beretning om den »store Jammer«, dateret 4/10 1663; heri staar:

Kimbsgaard: Er en Enegaard, der ligger alene paa Marken meget ruineret, men der staar dog endnu noget af Bygningerne, det meste er nedfaldet, noget Træværk findes endnu paa Stedet.

Iøvrigt var af 86 Gaarde og Huse, som Beretningen omfatter, kun 7 besat, Resten laa øde. Hans Schack købte Godset i 1664 og gik i Gang med at faa Forholdene i Skik, opkøbte en Del Bøndergods (de saakaldte »Nye Grammer«) for at faa sine Besiddelser bedre afrundet, og sørgede for at faa de forladte Gaarde forsynet med Bygninger og Folk. De sidste hentedes ofte langvejs fra; en Del var afskedigede Soldater, og de fleste nye Fæstere maatte forsynes med alt »Klæder og Sko, Ager, Kvæg, Hus, Gaard og alt hvad dertil hører, undtagen Børnene«, som Forvalteren udtrykker sig i et Brev til Feltherren.

Af en Opgørelse fra 1668 ses, at over 50 af Gammelgrammer Halvgaarde var besat i Løbet af de 4 Aar. Hans Schack traf den Bestemmelse, at Helgaardene skulde deles, idet ingen af de nyankomne maatte besidde mere end en halv Gaard. Mellem de »øde« opføres Kempsgaard men med Bemærkning: 12 Fag nyt Hus. Det, der skal ydes til Herskabet, opføres som i 1625. Dog er tilkommet en ny Ydelse: Fæsteren skal aarlig spinde 4 Pund Hør eller 8 Pund Blaar til Herskabet; i Oktober 1669 meddeler Forvalteren, at han har fordelt 112 Pd. Hør og 150 Pd. Blaar til Spinding til Bønderne, saavel de gamle som de nye (Grammer), skønt »hine« ikke rigtig har villet gaa med dertil.

Der har været stille paa Gaard og Marker, der vel kun har været benyttet af Markens vilde Dyr og Godsets Faar; i Marts 1666 erklærer Forvalteren overfor Greven, at han vil drage Om-sorg for, at de Faar, der var indkøbt, men som ikke var udleveret til Fæsterne, tilligemed en Faarehyrde sendes til Kempsgaard eller Alkjær, da begge Steder har Hede og Ager.

I Juni 1666 erindrer Hans Schack, der bor i København, om,

at der skal begyndes paa Opbygningen af Kjemsgaard, og i Byggeregnskabet for Maj 1666 — Maj 1667 staar Kempsgaard opført med 12 Fag. Der var sluttet Kontrakt med en Bygmester om en Byggepris af 2 Rdl. 4 Sk. for hvert af de 171 Fag, der skulde bygges paa Bøndergaardene i nævnte Aar, hertil kom Saveløn for de 26 Alen, der skulde til hvert Fag, og Tækningen med Lyng og Straa; Bønderne skulde selv hjælpe til med Tækningen, men paa Kjemsgaard var der jo ingen Beboere, og dette er vel Grunden til, at den nye Forvalter et Par Aar efter (30/7 1669) kan meddele H. Schack, at paa Kjemsgaard er Huset endnu kun halvt bedækket. Det synes efter Brevet, som om Bøndergaardene er længere tilbage, end Schack har faaet Indtryk af efter den forrige Forvalters Breve, paa mange Gaarde mangler adskillige Fag. Forvalteren foreslaar, at der skaffes Brædder fra Møgeltønder, der ejedes af H. Schack. Han har antaget 2 Savere, men mangler en god Tømmermand, da den nuværende ikke er til megen Gavn paa Grund af Drikkeri.*)

Atter fremad.

Kjemsgaard synes først at være blevet *besat i 1673*, og da kun for den ene Halvgaard. For dette Aar anføres Peer Christensen med 12 Rdl. i Afgift, og efter Kirkebogen gifter han sig i 1674. Han nævnes i Kirkebogen stadig Peder Nielsen, i Godsregnskaberne derimod undertiden Peder Christensen. I Regnskabet for Tiden Philippi Jacobi Dag (= 1. Maj) 1679 til Aarsdagen 1680 anføres hans Afgift med 15 Rdl., hvorhos han har leveret et Svin, og derfor er blevet godskrevet 1 Rdl. Desuden anføres under Indtægter for henlejet Jord og Eng: »Annammet af Peder i Kimsgaard for en half ødde Gaardtz Jord 8 Rdl.« Afgiften af Gaarden har altsaa været ialt 24 Rdl., formentlig beregnet efter 2 Halvgaarde à 12 Rdl. Den anden halve Gaard er vist først besat omkring 1683, for hvilket Aar der i en Jordebog anføres 2 »Gaardbrødre« Peder Christensen og *Thomas Rasmussen*. Den

*) Brændevin synes at have været en nødvendig Smørelse til Arbejdsfolk. I Sommeren 1679, da Gram Gods havde 6 Polakker til Arbejde i Vesterlindet i hvert Fald i 3 Maaneder, opførtes som daglig Udgift: 1 Rdl. i Arbejdsløn og 1 Mark »efter hans Højrevelige Excellenses Befaling til Brændevin«.

sidstes Navn optræder ogsaa i Kirkebogen dette Aar. Han har været en Mand med store Børn og synes at have været dygtigere end Peder Nielsen. Opgørelsen over Sædekorn leveret til Bønderne i Misvækst-Aarene 1683—87 synes at vise denne Forskel:

		Tdr.	Skpr.
1. Maj 83	Peter Nielsen af Kempsgaard, Rug à 9 Sk.	2	—
4. Febr. 84	Rug paa Befaling	2	—
	Byg	—	5
28. Juni	Rug 11 Sk.	2	—
12. Maj 86	Boghvede 8 Sk.	1	—
15. April 87	Rug	—	5
16. -	Havre	2	—
25. -	Rug	—	5
	Boghvede	1	—
87. Thomas Rasmussen	Rug	2	—

og Thomas Rasmussen tilbagebetaler formentlig Laanet den 1. Maj 1688, da han afleverer 2 Tdr. 2 Skpr. Byg. Derimod ses P. Nielsen ikke at have tilbageleveret noget. Det nævnte Regnskab over Laanekorn til Bønderne er iøvrigt et meget stort Regnskab, og flere af Bønderne er kommet dybt i Gæld, nogle er blevet sat fra Gaarden, en Del har betalt med Kreaturer (f. Eks.: en ung Ox 4 (6) Rdl., en Kvie 5 Mark lybsk); en har udstedt en Obligation paa 18 Rdl. 2 Sk. for 6 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdkr. Rug; om en Mand i Hundebøl siges, at 3 Køer er taget fra ham og bragt til Gaarden (Gram). I 1687/88 har Th. Rasmussen til Reparering af Gaarden faaet anvist af Godset Træ til 9 Stolper, 1 Bjælke og 8 Sparrer; hertil er beregnet 4 Ege til Stolperne, Bøgetræ til Resten. I samme Regnskab har P. Nielsen faaet 5 Traver Straa til Straatag, men omkring denne Tid, formentlig først paa 1688, giver han op og render fra det hele. Der foreligger herom følgende Auktionsopgørelse (med Køernes Navne):

»Peter Nielsen, Kempsgaard er Anno 1688 løbet derfra, har efterladt

1 Hest, Rasmus Rasmussen	3 Rdl.
1 gammel, Peter Skolemester	2 «
It : 1 Føl, Jens Smed	3 «
1 Ko, Rasmus Rasmussen	4 «
1 Hest, Jesper Thomsen	4 «
1 Ko, Niels Rasmussen	4 «
2 Kvier staar hos Niels Rasmussen.	«

Efter Regnskabet for Maj 1687—Maj 88 skal Th. Rasmussen for sin halve Gaard betale 12 Rdl. 36 Sk., »den anden halve Gaard har han dette Aar frit«. Den forladte halve Gaard gaar derefter over til Thomas Rasmussens Søn Søren Thomassen.

I 1696 har der været en *Strid med Hygum Bymænd*, der havde forhindret, at Kjemsgaards Kreaturer græssede i Hygum Enge, hvorfor Sagen kom for Frøs Herredsting, idet Herskabet paa Gram, repræsenteret ved Ridefogden Jep Ebbesen, vilde godtgøre, at denne Græsningsret var udøvet saa langt tilbage, som Folk kunde huske, og at der derved var vundet Hævd derpaa. For Bymændenes Sag optræder Kongens Ridefoged, fordi Bymændene hørte under Kronen. Tingbogen indeholder om Sagen følgende:

Torsdagen dend 25. Juni 1696.

for Retten fremkom velacht. Jep Ebbesen af Vesterlinnet, som efter lovlig Kald og Varsels Gifvelse, begiærer paa Hendis Høyrefellige Naadis Vegne af Gram, sine indstæfnede Vidner i Dag afhørt; da først fremkom Peder Shøtter af Brendstrup og kunde mindis udi — 40 Aar, da er det hannem fuld vitterlig, at Kiembsgaards Krætter (Kreaturer) gick ulast- og ukiert i Væster Becks Enge, Ridefogden suared hertil, at Jep Ebbesen satte Peter Shøtter, self ordit i ordit, ydermehre, udsiger Peter Shøtter, at for-nte Kiembsgaards Kretter altid gick ulast og upaakiert i for-nte Enge, fra dend tid dend første grøde vaar afbierget. Hvorpaa Peder Shøtter gjorde sin Helligaands Æd, saaledes i Sandhed at væhre. Noch fremkom Christen Madsen af Brendstrup og vandt (= vidnede), at hand kunde mindis ofver — 50 Aar, da gick Kiembsgaardtz Krætter iblant Hygom Krætter, altid ulast og upaakiert, efter at dend første Grøde vaar afbierget, eftersom hand har tient i for-nte Kiembsgaard, hvorpaa han gjorde sin Hellig Aands Æd med uopholden finger. Noch fremkom Jens Nielsen af stor Knorborg og vandt, at hand for — 21 Aar siden tiente Peder Nielsen, da boendis i Kiembsgaard udi — 1 Aar, samme Aar tog vahr paa hans Bæster, og da forbød sin Husbond hannem, at hand ingen Shade molte Lade giøre i Hygum Enge, der hosz Kiembsgaards Grund beligende, saafrembt hand iche self dertill vilde svare og undgielde, mens det vaar hannem og vitterlig, at Kiembsgaardtz Krætter altid imidlertid, efter at Afgrøden vaar afbierget, gick ulast og upaakiert Kiembsgaards Krætter ved Hygum Krætter, hvorpaa Jens Nielsen gjorde sin Helligaands Æd, udi Heede og Mose, Norden Hygum Nørbæk; Herpaa fremkom Marcus Andersen og sin Hustru af Brøstrup og udsagde, at dennem gandske

intet vaar beevdst om Kiembsgaardtz fægang. Hernæst frembkom Nis Tammesen af Hygum, og efter Spørsmohl af Jep Ebbesen, wandt, at di af Synder Olling i forige Tider gaf til Hygum Grander en $\frac{1}{2}$ tynde Øll — eller en tynde Øll till minde (Vederlag) for deris Fægang i Hygum Hede og Mose, mens iche hand widste nogit om Kiembsgaardtz fægang, videre end at di af Kiembsgaard, naar di af Kiembsgaard, deris Kretter kom Hygom Mænd for nær, og di af Hygum iche vilde Lade det gaa længere, motte di af Kiembsgaard holde det derfra, og vandt at hand det samme kunde mindis udi — 60 Aar, hvorpaa Nis Tammesen gjorde sin Helligaands Æd.

Noch irettelagde forb-ne Jep Ebbesen af Vesterlinnet, som fuld nægtiger af Hindis Høygræfflige Naade, og i Retten fremlagde en skrifflig Missive, Lydendis Ord for Ord som følger:

»Velædle, Høytachtbahr og Høybetroede Hr. forvalter, Hoytærede, fornehme Ven og Velyndere. Paa hans Begiæring till mig, om min ringe Underretning, Kiembsgaardis fædrift angaaende, er denne min sandfærdige Tienstlige Berættelse, at jeg icke veed eller kand mindis, at Hendis Høygrefflige Naades Undersaatte i Kiembsgaard saa længe jeg her ved stedet, nu offver — 40 Aar har været, er nogen Tid efter Engbiergningen af granderne her i Hygum bleven formeent, at driffve med deres Quæg paa Hygom Beckenge, Kiembsgaards marck angrensende, hvorfor ald dend Hinder og Fortræd, som Hendes Høygrefflige Naadis Undersaatte paa beindte Kiembsgaard udi deris fædrift nu paa nogen tid er vederfaret, ey allene uden, men endog gandske imod min Villie og Samtøcke er skeed, Hvilcket ieg tienstærbødigt bad Velædle Hr. forvalter, at maatte Hendis Høygrefflige Naade, min Høygunstige Patronesse insinueris og ieg med mit ringe Hus Hendis Høye Patrocimo ydmygst recomenderis, som stedste forbliffver Hendis Høygrefflige Naadis trohiertige forbeder og aller ydmygste Tienst, saavell som velædle Hr. forvalter, min Hoytærede Velynder tienstærbødigtste

Hygom Præstegaard d. 19. Juni 1696.

Peder Jacobsen.«

Jacob Jensen af Hygom møtte i Retten og begiærede, at Hæderlig Hr. Peder Jacobsen motte ouffershreffne Missive bekræfte ved sin Æd paa sine Tillbørlige Stæder, og vede (?) Jep Ebbesen paa Hendis Høygrefflige naadis Vegne og winde her offer, og Hans Hansen af Hygom paa Samme Hygom mænds Vegne, begiærede gienpart Heroffver, og vilde saa suare hertill i dag Otte — eller 14 Dage, og stod Parterne i Dag med hver ander til wedermahl.

Torsdagen dend 6. Augusti 1696

fremkom i Dag for Retten Kongelig May-tts Ridefogit Joachimus Wachatius paa røddinggaard og efter Loulig Kald og Varsels giffvelse, begierede sine indstæffnede Vidner Loulig afhørt, da eftersom Herritsfogden Holt Vinderne Louwbogsæden forre, først fremkom Bertel Nissen af Fæsted og kunde Mindis udi — 60 Aar, saa længe siden hand kom till Fæsted, da først udi velbyrdige Hr. Detleff Bockwolddt till gram hans tider, Lod hand Kiembsgaards Auffling self Auffle, og da imidlertid, kand hand mindis, at Kiembsgaards Kretter gick norden Jegelunds Bæck, paa Heede, mens icke hand nogen tid vaar beviist, at Kiembsgaards Kretter gick udi Hygom Enge og marck, synden dend Bæck, og Ligesaa udi velbyrdige Hr. R. Marskals tid lod dend volbohrne Herre ogsaa auffle Kiembsgaards Auffling og da imidlertid gick Kiembsgaards Kretter altid norden for-ne Jeggelunds Bæck paa Heeden, mens icke hand vidste, at det nogen tid gick udi Hygom Enge og Marck, hvorpaa for-ne Bertil Nissen med upholden finger gjorde sin Helligaands Æd. Hvorefter frembkom Klavs Jensen, Jep Lauritzen, og Peder Nielsen aff Fæsted, di Samtligen vandt, at for (= før) sidste Schwenske Tid, ungefæhr for en — 37 Aar, vaar dennem i Guds Sandhed bevidst, at for samme finders (Fjenders) tid, saa længe di kunde huchse, kom ermelte Kiembsgaards Kretter icke nogensteds i Hygom Enge, ved Becken, hvorpaa de med deris upholdne finger gjorde deris hellig Aands Æd — hvornæst fremkom Niels Andersen af Hygom, barnefødt i Hygomby og kunde mindis, at udi sine ungdoms aaringer, vaar hannem vitterlig, at Hygom Mænd for tog Kiembsgaards Kretter ind, mens hvor de tog det, vaar hannem ganske intet beviist, samme vaar kort for for-nte finders tid, naar vaar Niels Andersen inttet beviist, hvorpaa Niels Andersen gjorde sin Helligaands Æd med sin upholden Finger.

Kongel. Maytt Ridefogit tillspurde samptlige Hygom Mænd, saa mange som efter Loulig Kald og Varsel her i Dag vaar tilstede, som vaar Lars Jürgensen, Hans Hansen, Lydick Hansen, Søren Staffensen, Mads Andersen, Hans Jensen, Knud Madsen, Peder Jepsen, Tøgger Jensen, Jacob Jensen og Nis Tammesen, alle aff Hygom, eftersom baade Bæck Enger vaar Bløde enge og icke kunde taahle Fædrift, paa det at di samme enge icke skulde forkværkis, og der auffer Kongl. M.: grund skulle Ruineres, om di holt diris egit Kretter fra samme Enge, hvilcket di samptligen svarede, de forbyder deris Hyrde at hand ingenlunde shall drive med deris Kretter i for bløde Enge, uden de for hannem aff vanwahr derudi kand komme, hvorpaa de samptligen dend enne efter dend anden, med deres upholden finger gjorde deris helligaands Æd, hvorpaa Kgl. May-tts Herritsfogit raabte 1., 2. og 3dje

Gang om Nogen efter Kald og Varsels giffvelse noget hertill haffde at svare, mens icke nogen svarede, og begierede Kongl. May-tts Ridefogit Thingsvinde herover, og stode Kgl. May-tts Ridefogit og Jep Ebbesen af Vesterlinnet paa Greffindens Vegne af Gram med hverandre till Vedermahlsting. — —

Tingbogen melder intet om nyt Retsmøde, og Hygum Mænd er saaledes gaaet af med Sejren.

Bagved denne Sag har sikkert Ths. Rasmussen staaet; han synes at have været en Mand, der vilde have Orden og Ret i Sagerne. I 1703 stævner han saaledes 7 Vidner for deres Sandhed at vidne »om hvis Ouffverlast Olluff Jenssen i Knorborig forøffvede imod Tammes Rasmussen i Kiembsgaard Fredagen den 27. Juli sidst afvigt paa Vejen som løber neder till Kiembsgaards Enge«; hvad det var for Overlast, faar man ikke at vide, idet de to Naboer næste Retsdag møder som forligt: Oluf Jensen betaler da 4 Skil. »til Retshusets Reparation«. — I en stor Proces i 1701—4, hvor Præsten i Rødning overfor Chr. Jessen, der i 1698 havde solgt Langetvedgaard, holdt paa, at 2 Ottinger deraf var Præstens Annexjord, som altsaa ikke kunde sælges, medens Jessen hævdede, at Jorden havde ligget til Gaarden i ca. 150 Aar, og at Præstens Ret kun bestod i 10 Skp. Rug og 12 Skp. Byg aarlig, vidnede Ths. Rasmussen, at da han omkring 1684 forhandlede om Gaarden, havde den daværende Ejer sagt »7 Ottinger vilde han sælge hannem og dennem til hannem forskøde, mens 2 Ottinger hørde Præsten i Rødning till, dem vilde hand intet have med at bestille«. Jessen indvendte, at man ikke kan vidne efter en død Mand, og at vedkommende Mand var Mindremand, da han i 1665 2 Gange var med Lov og Ret forvunden og lovfældt, uden at have faaet Oprensning af Kgl. Majestæt, hvorfor Præsten heller ikke vilde kaste Jord paa hans Lig, da han var død; en saadan Mands Ord kunde derfor ikke gælde. Men Jessen forfulgte ikke denne Indsigelse i de foreskrevne retslige Former, og han tabte Processen. Han maa have tillagt Ths. Rasmussens Vidnesbyrd stor Betydning, idet han derefter indstavnede ham særskilt. Ths. Rasmussen erklærede, at han ikke havde vidst, at omtalte Mand var Mindremand, men iøvrigt udeblev han fra Retsmøderne og blev derfor dømt til at betale Jessen

Sagsomkostningerne ved dette sidste Søgmaal; iøvrigt afvistes Sagen. Mulig har Ths. Rasmussen ved Udeblivelsen handlet efter Ordre fra Godsherskabet, idet han ogsaa sagde, at han skød sig ind under dette. I 1706 indstævnedes nemlig Kongens Ridefoged forskellige »Gl. Grammere« til Klaring af deres Tingpligt til Herredstinget. Her mødte da Ridefogden paa Gram og erklærede, at de »Gl. Grammer« er Grevindens Livegne og Vornede, hvorover hun har Hals og Haand, hvorfor de ikke er tingpligtige. Tingprotokollen for 1707—17 mangler, men i 1712 fik Gram Gods sit eget Retsting.

Søren Thomassen synes at have haft Uheld med sig ligesom Forgængerens; et Uddrag af Godsregnskaberne for 1687—92 viser, at Ths. Rasmussen intet skylder, Sønnen derimod 31 Rdl. 12 Sk.; dette Beløb eftergives til 14 Rdl., men i 1699—1700 har han en Restance paa 28 Rdl., Faderen derimod kun 6 Rdl. 4 Sk.

I disse Regnskaber er Fæsterne Ydelser omsat i Penge, baade for de Husdyr, der tidligere kunde leveres, og for den afleveringspligtige Rug og Byg. Dette var forøvrigt en almindelig Udvikling, idet Priserne gennemgaaende havde været stigende, og Fæsterne derfor saa deres Fordel ved at kunne afhænde deres Kreaturer i fri Handel i Stedet for at aflevere dem til Herskabet til en lav Beregning. Medens Peter Nielsen faar godskrevet 1 Rdl. for et leveret Svin, maa efter samme Regnskab (1679—80) Fæstere, der ikke havde Valget mellem Svin og Penge, betale 1 Rdl. 3 Mark for at være fri for at levere Svin. Godset holdt for disse sidste Fæsteres Vedkommende fast ved Retten til at faa Dyrene leveret. De brugtes i Husholdningen eller solgtes i roget Stand; i 1670 leveredes saaledes 28 Landgilde-Svin; i fri Handel synes Prisen at have været 2 Rdl. pr. Stk. Iøvrigt synes de aarligt leverede Dyr at være: 23 Faar, 23 Gæs, 90 Høns (og 90 Æg) fra de hoveripligtige Bønder (»Trælbønderne«), hvortil kom 35 Svin, 22 Høns og 22 Æg fra Fribønderne (ikke hoveripligtige). Derimod synes Udstaldningen af Øksne at være afløst med Penge; et Brev fra Aug. 1669 synes (som en Undtagelse) at bekræfte dette: »Tro ikke, at jeg kan beholde alle Studene paa Gaarden; der maa nok fordeles en Del til Bønderne, da Straafoderet er alt for ringe«. I 1712 beholder Bønderne selv 28½ Svin og maa derfor betale 2 Rdl. pr. Stk.

Gode Tider.

Fra 1700 synes de 2 Bønder atter at kunne svare Afgiften. I 1701 dør Søren Thomassen. Da der efter Kirkebogen holdes 2 Bryllupper paa Kjemsgaard dette Aar, synes det som om de 2 Halvgaarde er gaaet over paa nye Fæstere, hvoraf Hans Pedersen er gift med Th. Rasmussens Datter Karen Thomasdatter; den anden er Kr. Matzen fra Jernved, gift med Ane Nisdatter fra Kjemsgaard. Hendes Tilknytning til Gaarden kan ikke ses. Efter et Regnskab (udateret) staar disse 2 Mænd opført med hver $\frac{1}{2}$ Gaard. Hans Pedersen nævnes i Kirkebogen ogsaa Hans Pedersen Blytrækker eller Hans Blytrækker og har ogsaa efter at være kommet til Kjemsgaard drevet dette Haandværk, som Gram Godsregnskaber viser:

1709 7/8: Blytrecker Hans Pedersen for at lægge Bly i en Rende 6 Sk.

— 4/12: Hans Pedersen af Kiembsgaard for Renderne paa Taget at omstøbe og forfærdige 32 Sk.

En Rasmus Thomassen Blytrækker, der nævnes i Grams Regnskab for 1729, har formentlig været Thomas Rasmussens Søn Rasmus, der har lært Haandværket hos Svogeren. Om Thomas Rasmussen har været den ledende Kraft hjemme paa Gaarden under Svigersønnens Fraværelser eller om dennes Kone Karen, der fik en saa lang Levetid paa Gaarden, har været den styrende, ved man ikke mere. Thomas Rasmussen nævnes i Skovregnskaberne som Køber af Træ, og han har nok haft den gamle Driftighed i Kroppen, hvad enten han købte Træ til Gaardens Brug eller til egen Virksomhed i Aftægten:

22/10 1705: Thomas Rasmussen fra Kämsgaard for en omfalden Bøg (i Skjoldager Skov) 1 Rdl.

8/12 1705: Et gammelt Stykke Bøg 32 Sk.

senere samme Aar: En Bøg 2 Rdl.

1708: Thamas af Kämsgaard betalt for 2 Stk. Egetræ 1 Rdl. 16 Sk.
betalt for et gl. Stk. Bøg 1 -

Ved et Tilfælde findes hans Navn ogsaa i 1712:

Indtægt 6/7 1712: Thomas Kiemsgaard betalt Molleskylden for Aa. 1711, nemlig 6 Skp. Rug à 10 Sk. = 1 Rdl. 12 Sk.

(NB. hvilket tilhører Mølleren og hannem igien bør betales).

Udgift: Betalt Hans Møller for Thomas Kiemsis Mølletold, som
Mons. Baggesen har optaget og beregnet Herskabet
1 Rdl. 12 Sk.

Kr. Matzen dør i 1704, og hans Enke gifter sig med Jep Knudsen. I 1706 brænder Kjemsgaard, og det synes som om Hans Pedersen herefter faar overladt hele Gaarden. Han genopbygger den selv (hidtil tilhørte Bygningerne jo Herskabet) og faar af denne Grund Frihed for Afgifterne til Herskabet, hvilket varer i 3 Aar. I 1709 — hvor Bønderne ellers klager over Misvækst og Dyretid — betaler han sin Restance for 1705: 3 Rdl. 6 Sk. samt 10 Rdl. 10 Sk. for 1709—10, idet Herskabet efterlader ham Halvdelen af Resten (Resten 7 Rdl. 31 Sk. betales i 1711). I September 1710 bestemmes det, at Afgiften nedsættes fra 24 Rdl. Species til 18 Rdl. (= 19 Rdl. 6 Sk. Courant), »saa længe han svarer samme rigtig«. Hermed er Kjemsgaard fra at være 2 Halvgaarde *atter en Helgaard*, og Landgilden kommer ikke mere op paa det gamle Beløb, men forbliver staaende paa 19 Rdl. 6 Sk.

Kirkehogens Blade fra 1709 til ca. 1732 mangler, og Godsregnskabernes Oplysninger er meget kørtfattede, fordi Godset har været bortforpagtet en Aarrække efter 1700, men Hans Pedersen er død før 1716, idet hans Enke da er gift med Søren Enevoldsen. Oplysningerne er ikke mange fra denne Tid, men Fæstefolkene paa Kjemsgaard synes at have klaret sig helt godt. For 1720 noteres dog i Forpagtningsregnskabet:

Ao 1720: Mistet Manden udi Kiæmsgaard baade ald hans Rugsæd og 2de Plovbæster, saa ieg icke alleniste ingen udgift (Afgift) kunde bekomme, mens endog maatte hiælpe hannem med Sæde-Korn og Æde-Korn.

Altsaa beregnes Herrskabet Udgiften 19 Rdl. 6 Sk.

Som Randbemærkning skriver Greven: »De 19 Rdl. 6 Sk. skal regnes som Restance for Bonden«.

I Rentekammerets Undersøgelseskommission fra Aarene omkring 1708 siges om Kjemsgaard:

Kiemsgaard (er en Enegaard og har sin Mark for sig alene).
Hans Petersen, Gammel Grammer Gaard, ingen Ottinge.

Har sine Bygninger. Af Sæd }
 Høvinding } For 1 Gaard.
 Græsning }

præstiert præstanda an seine Herrschaft.

I 1716, 1722 og 1727 siger foreliggende Besigtigelser: Er intet skyldig til Herskabet. De 3 Opgørelser giver ret fyldige Oplysninger og skal derfor anføres.

Besigtigelse af Ao 1716

Kiembsgaard, Søren Enewoldsen, 1 Gr, 2 Otting gammel Grammer. Har 14 fag Nyt forsvarlig Sals-Huus, som indtet manquerer. 17 fag Lade, fattes 8 Stolper, ofver Timmeret ofver alt er af Ell, Birk og Bøg og intet indwerk.

Husene beretter de at høre dem selv til.

hører Besidderen til	}	har 6 Beester
		5 Kiør
		8 Ungnøder
		20 Faar og 11 Lam
		1 Gries Soe
		Sæden 7 Td. udi alt
		Kand indtet Haure Saae.
		Er indtet skyldig til Herskabet.

Besigtigelse af 1722

Kiembsgaard, Søren Enewoldsen, 1 Gaard, 2 Ott. gl. Gr. Har fæstet 1713 for 10 rd. har 4 Børn, Hans 9 Aar, Ennewold 5 Aar, Anders ½ Aar, Karen 8 Aar.

Har 14 fag god forsvarlig Sals Huus, 25 fag Lade-Huus i temmelig Tilstand, hører Besidderen til, efter som det Ao 1706 er afbrændt, da de selv det igjen haver opbyggt.

tilhører Besidderen	}	Har 3 Beester
		4 Kiør
		8 Ungnød
		4 Kalfve
		12 Faar 8 Lam
		1 Soe 2 Gries
Ligesaa for Sæden	}	2 Bitræer
		Saaet 6 Tønder Rug.
		16 Ship Biug.
		10 - Boghved.

Aufler ickun 10 forsvarl. Læs Høe.

Deris Beester tiurer de paa Aggerne og omkring ved Heeden, Kiørne gaaer paa Aggerne og deris Ungkreter paa Heeden.

Deris Flave*) grauer de paa Heeden, men Moese haver de indtet. Har ingen Skau.

Udgiften til Herskabet er aarlig 18 rdl.

Til Tiende giver hand hver 15de Kierv, og af Quæget som Føll, Lamm, Kalfve og Gries hver 15des Stück og ellers til Præsten 4 Smaa Brød, en Ost og 2 Mark Smør af Koen.

Degnen faar aarlig 1 Schip Rug og 6 Sk. for ½ Gaas.

Er fri for Hoveri, men ey for Ægter. Haver ingen Indgield, men er skyldig til sine Stief-Børn 100 M. lubsch., som blifver bestaaende uden Rente indtil de kommer til Skiels Alder.

Er i det øfrige hverken graveret eller benaadet meere, end de andre Grammische Underdaaner.

Besigtigelse af 1727

Kiembsgaard, Søren Enewoldsens Enke, 1 Gaard 2 Otting Gl. Grammer.

Har 4 Børn, Hans 14 Aar, Ennevold 10 Aar, Anders 5 Aar, Karen 13 Aar.

14 fag god forsvarlig Salshuus, 25 fag Lade-Huus i temmelig tilstand, hør Besidderen til.

5 Beester	26 Rdl.	Saaet 50 Shp. Rug
4 Kiør	16 -	2 - Havre
4 Stude	14 -	fattes til Sæd
6 Ungnød	10 -	1 Td. Biug
5 Kalve	2 - 24 Sk.	2½ - Boghvede
7 Faar og 7 Lam	4 - 32 -	
1 Sviin	1 -	
4 Bietræ	4 -	

forleden var døde 9 Faar og 2 Bietræ.

Er intet skyldig.

I Modsætning til de mange Gaarde, hvis Bygninger paa Grund af Forholdene i 1664 ejedes af Gram Gods lige ned til omkring 1800 (og som ved Besigtigelsen i 1722 adskillige Steder faar det Skudsmaal: Stolperne er næsten afraadnet eller staar paa Fald), har Fæstefolkene paa Kjemsgaard altsaa eget Tag over Hovedet, ingen Gæld og kan selv skaffe sig Udsæden.

Trange Tider.

Som det vil ses, er *Karen Thomasdatter* i 1727 atter Enke og har overtaget Gaardens Drift. Det synes som Tiderne da er ble-

*) flade Hedetørv.

vet ringere, Opgørelsen taler om manglende Saasæd, og Forpagteren af Gramgaard klager over Dyrtid («Misvæxt og slæt Handel med Fæe»). I 1728 er Enken da ogsaa ude af Stand til at svare sin Landgilde og maa laane af Naboerne mod Ret i Gaarden. Herom foreligger følgende Henvendelse og Svar:

Høy Edle og Velbaarne Grefinde

Som den fattige Enche Karren Tomas Datter af Kiemsgaard Er høy Nødtrengende for penge til Hindes udgift indeværende Aar, Til hinds Høye Herskab Nemblig 19 Rdl. huilke penge den fattige Enche med Hindis Egen Hielp ey kand bringe til veye, saa Hafuer hun giort Ansøgning hos os underskrefune Mænd af Hiortvad om bemelte penge, at blifue forstragt med, paa 2 Aars Tiid, Huilcken vi ogsaa hende hafuer lovet Med den Condition at huis icke forskrefvne penge ved forfalls Tiid blef os Rigtig betald At Velbaarne Herskab vilde da tilstæde, at vi maatte faa Udlæg af hendis boe, uden prosses og dom Efter U-villige Dannemænds Kiendelse, hvor udi vi Deris Høygreflige Exelentis Goed Betenckende vilde Afvarte. Erfallendis Dirris høygrefl: Exelentze under den Høyestes Protection, og forblifuer Derris

Hiortvad, den 14. December
Anno 1728.

beredvilligste
Niels Pederson
Niels Tøgersen
Hans Nissen
Peder Olling

Saasom Niels Pedersen, Niels Tøgersen, Hans Nissen og Peder Olling af Hiortvad vil forhielpen Enchen Karen Tamis-daatter af Kiemsgaard med Pengenes Forskud til hendis Afgift for indeværende Aar; da gives dennem der imod denne Forsikring, at saafremt Enchen ey til forresatte Tiid de forrestragte Penger igien betaler ovenbemelte Creditorer skal paa ansøgning uden ringeste processe forhielpes til fornøvelig afbetaling ved Udvurdering i Ænchens middele efter uvillige Dannemænds Paaskjøn udi Gerichtsforvalterens overværelse. Datum Gram-Gaard d. 16. December Anno 1728.

A. S. R. Gr. Schack.

En senere direkte Henvendelse fra Karen Thomasdatter til Herskabet — udateret men formentlig fra 1732 — viser atter trange Kaar, hvilket passer med, at Tiderne nu i Almindelighed er blevet daarligere:

Hoybaarne Grevinde
Naadige Frue!

For Eders Høj Grevelige Naade nødis jeg fattige gieldslagne Enke udi Kiemsgaard med væmodigste Suk og Bøn at indfalde, at saasom mig udi forgangen Aar saare stor Misvæxt paa min bedste Rug, saavel som paa min Boghvede-Sæd er tilslagen, det baade min Sogne Præst og tvende mine Naboer udi Barslund med mig i Guds Sandhed Edelig kand bekræfte, saa jeg derover ej alleniste til min skyldig Pligt og Udgift intet har kundet sælge, men endog min Sæde Rug og Ædekorn til min og mine fattige Børns Ophold, største Deel har og maa til Indavlingen købe og borge Eders Høj Grevelige Naade derfor vilde, mig fattige nødtrængte Enke, naadigst enten efterlade forgangen Aars Pligt eller ogsaa mig derudi saa meget forlindre som jeg af yderste formue kunde taale at udgive. Vel haver jeg af stor Nød og Trang indtaget en ung Karl af Brem til min Datter, saasom mine egne Børn ej vilde eller kunde længere tiene mig for intet, og derfor tvende af dennem til fremmede uddraget, men som samme Karl lidet eller intet tilstrækkelig til min Gields og aarlige Pligtes Betaling kand indføre, saa som hans Fader, en Enke Mand paa en fierdeparts Gaard haver 9 Børn, saa hand ikkun saare lidet formaar til enhver at udgive; kand jeg i dend henseende til min aarlige Pligtes og anden Gields Betaling dette Aar intet formaa at aflægge, og hand som fornemmer, at sligt er hannem overhaanden at betale, maa nødis til med min Datter at forlade Stedet, og jeg derover med mine endnu uopdragne Børn og ældgamle Moder, som tilforn har beboet Stavnen, at gribe til Bettelstaven. Beder derfor hiertinderligst og underdanigst, at Eders Høj Grevelige Naade vilde naadigst udi forberørte mig bøn-høre; Slig Eders Høj Grevelige Naadis Mildhed og Naade vil ald Naadis Gud med timelig og ævig Velsignelse belønne, hvorum jeg af min underdanigste Skyldighed stedse forbliver

Høybaarne Grevindis
inderlige forbedere

Karen Thomasdatter.

Onde Tider.

Svigersonnen *Peder Christensen* blev gift med Maren Hansdatter i 1732. Hans Tid paa Gaarden synes at have været en stadig Kamp for at svare, hvad han skulde. Frederik d. 4.s sidste Regeringsaar betegner jo iøvrigt elendige Kaar for den danske Bondestand. I 1733 laante Peder Christensen ifølge bogført Obligation af sin »kiere Broder Søren Christensen af Brem til min høy nødvendig Brug og Øvrigheds Udgifter« 40 Slette Daler mod

Pant i Kjemsgaard og »udi anden min Midler og Boehave, være sig levendis eller dødt«. I 1736 er han i Restance til Herskabet for 30 Rdl. 46 Sk. I 1738 betaler han ikke Afgiften fuldt, men kun 10 Rdl. 6 Sk., hvorom forklares i Regnskabet:

Formedelst hand nu sidste Vinter ved ulykkelig Hændelse har mist 3de Bæster, kand han umueligt uden Ruin betale den resterende Afgift, og derfor beder om Dilation.

I 1737 døde hans Kone, og der oprettes følgende Dokument af Hensyn til deres Børn og Svigermoderen:

Som Peder Christensen udi Kiemsgaard hans Hustru nu Salig Maren Hansdt ved Døden er afgangen efter at de udi Ægteskab har Sammen aulet Trede Børn naunlig Christen Pedersen 5 Aar gl., Hans Pedersen 4re Aar gl., Søren Pedersen 1½ Aar gl., saa er foreening treffit imellem ham og bemelte Hans Sal. Hustrues Brødre -- Naunlig Hans Hansen og Thomas Hansen verende udi Kiemsgaard samt Peder Hansen, der har tilhold udi Sæd, paa dend maade, at hand holder for-nte Hans Børn til Skickelighed og fornøden Skolegang indtil de bliver Vel underviste udi Læsen og Skriven, saa og ved forsvarlig opdræt af Føde og Klæde til de bliver 18ten Aar gammel, skulle de icke saa have Lyst til at blive lenger hos Faderen giver hand dem forsvarlig Klæder af Ulden og Linden førend de kommer til fremmede, saa og giver hveer en Faer og føde dend een Aar, foruden er der tillagt deres Sal. Moders Skrin og Vefvel, som de deeler imellem dennem. — Og som hans Sal. Kones Moder Karen Thomasdatter forhen har Beboed forben-te Gaardspart Peder Christensen er overdragen, saa er der foruden med hende og forberørte hendis Børn aftalt, at hand skal forskave hende ophold og fornøden Husværelse hendis Livstid som af hannem altid forsvarlig ved lige holdes, foruden udlægis forn-te Encke Aarlig Land til 2 Skipper Sæd, som hand forsvarlig dyrcker driver og Hiembierger, saa bliver hun og tillagt dend Vester Ende af dend Vester Eng efter dend Øster Hølkrog — hende aarlig hiembierges — lige som og fornøden Ildebrand hver Aar forskave neml. 16 Læs-Tørv, forskaver og vedligeholder Peder Christensen hans Kones Moder een goed Koe, Levindis og aldrig døe, forsvarlig, og om Sommer med Græsning-Kircke og Mølle Vogn skavis hende, naar hun det forlanger og fornøden finder — saa og ved dødelig Afgang lader hendis Liig skickelig til Jorden Bestædige, imod at Peder Christensen nyder hvis hun sig efterlader undtagen hendes Livsklæder og Tvende Faar de 2de hendes Døttre antager og beholder Datum Kiemsgaard d. 17. Febr. Anno 1738.

Peder Hansen, Thomas Hansen, Hans H H S Hansen, Peder Christensen, Karen Thomasdatter. Navnemerck

Peder Christensen gifter sig atter i 1738, med Jeng Pedersdatter fra Knorborg.

Fra 1740 foreligger en til Herskabet afgiven Erklæring om hans ulykkelige Forhold — formentlig for at faa Udsættelse med Landgilden — den lyder saaledes:

Som nær værende Peder Christensen af Kiemsgaard har vært hos underskrefne voris Sandheds Attest ogvidere Begierendis angaaende dend Skaade og ulychelige tilfælde som hand paa Beester Køer og Andet Smaaqveg siden hand kom til bem-te Kiemsgaard at boe har tilslaget, da er det voris Sandfærdige Vidne og Beretning, at bem-te Peder Christensen tid efter anden har mist baade Køer, Beester og Kalfve som skulle været til Nytte og opdræt og særdelis i afvigte Aar 1739 har hand mist og er bortdød for ham 2 Heste og 1 Hoppe, di 2de af 3 Aar gammel og dend Eene 5 Aar gammel tilmed med den bedste Koe, for uden at hans Rug forleden Sommer tog stor Skade af Natfrost og Riimen da det driede og i indeværende Aar for kort tid siden har hand mist dend bedste Koe som han hafde som var med den tredie Kalf, hvilket i ald Sandhed ogvidere med Æd kunde bekræftes om fornødent gjøres.

Knorbore	Niels Klausen	Baslund d. 25. April 1740.
	Peder Ollesen	Tyge Olsen

I 1741 laaner Peder Christensen 70 Rdl. af »velfornemme Mand Anders Matzen (af Abitskjær) til min høye Herskabs Udgifters Afbetaling, saavel som anden privat Gield«. Ved Tinglysningen af denne Obligation udslettes Panteforskrivningen paa 40 Slette Dalere til Broderen.

I 1745 havde Kvægpesten raset her som andetsteds (i hele Danmark regnes at være bortdøet 249,000 Stk. Kvæg), og det var i Forvejen slette Tider, hvad Tingbogen for 1744 viser: Den 30/1 1744 udstedes Stævning mod 61 af Grams Fæstere, derunder Peder Christensen, for skyldige Afgifter for Aaret 1743.

De skyldige Beløb varierer fra 1 til 30 Rdl., men de fleste ligger omkring 2—6 Rdl., Peder Christensens Restance er 6 Rdl. 44 Sk. De foretagne Udsættelser af Sagen gav lidet Resultat, og 16/4 dømtes 50 Fæstere til at betale Restancerne — herunder Peder Christensen 7 Rdl. 22 Sk. — inden 15 Dage og i Tilfælde af Efterladenhed at have deres Fæste forbrudt.

Nu maatte Restancen jo betales, hvilket ogsaa sker, maaske

ved nyt Laan (hos en Broder?) eller ved at sælge bort af Besætning eller Indbo, men for 1746 er Afgiften atter ubetalt. Peder Christensen døde snart efter, vistnok først paa 1747, og da var han »kommet ganske tilbage«, og Dødsboet erklæredes fallit, hvorefter Herskabet overtog Gaardens Administration indtil Auktion afholdtes d. 28/3 1748. I Godsregnskaberne nævnes for 1747 Knud Knorborg (Forpagter?). Han laaner til Sædekorn hos Herskabet:

22/4: Havre 4 Td. à 5½ Sk. = 3 D. 32 Sk.

20/5: Byg 1 Td. 2 Skp à 10 Sk. = 2—4 Sk.

3/6: Boghvede (Gram) 1 Td. à 11 Sk.

» (Seekamp) 2 Td. à 12 Sk.

Senere nævnes Peder Thomassen.

Udkastet til Auktions-Vilkaarene er bevaret og lyder:

Conditioner, hvorefter Kiemsgaard med videre til den Høystbydende til fæste paa Livstid overlades:

Kiemsgaard med den derpaa staaende Bygning tilligemed ald Grunden af agger og Eng, Hede, moose, samt alt andet, som dertil inden og uden Marcken Skiell lægger og af Arilds Tid lagt haver, med den i Gaarden befindende Rugsæd, Giødtning samt paa Stedet nærværende utærsket Korn af alle Slags, saa vel som Høet, de tvende der værende bæster, med en graae Ko og Studling, overlades den Høystbydende til fæste paa sin og Hustrus Livstid.

2. Den sædvanlig tiende til Kirchen, Kongen, Herskabet og Præsten svarer den Høystbydende aarlig og upaaklagelig til vedkommende.

3. Kiøbeskillingen betaler den Høystbydende paa Gramgaard til Hr. Oberinspecteur Lehman ugen efter auctionens datum.

4. Den aarlig Afgift, Fæste og Landgilde 20 Rixdaler Cou. betaler Besidderen paa Gram til hver Martini. 5. Fæstet 20 Rixd. erlægger den Høystbydende tilligemed Kiøbeskillingen mod Fæstebrevets Erholdelse.

6. Den Kiøbende staar fast for sit bud og derfor paa auktions-Stedet stiller Caution om fornødent eragtes.

7. Fra Auctions Datumen antager den Høystbydende Gaarden og dertil bliver ansvarlig, saasom den fra den Tid staar for hans Regning og Risico.

8. Peder*) Enevoldsens Enke, som er til Aftægt der paa Stedet, forbliver der fremdeles paa hendes Livstid og nyder hvad aftægts

*) Skal være Søren.

Contracten forneider, med mindre den Høystbydende anderledes med hende derom kand i mindelighed forenes.

9. Gaarden tiltræder den Høystbydende frie for ald restance af Skatter og Landgilde, samt ald anden paa Gaarden og Sterfboet hæftende giæld til datum.

Ingen bud antages Ringere end 2 Rixd.

Hvad der efter Kvægpesten og anden Ulykke var tilbage ved Auktionen og om dennes Resultat, fortæller Protokollen fra Auktionen 28/3 1748: Løsøret, herunder 1 Ko, 1 Galt, 2 hvide Gæs og 1 Gase, indbragte ialt 26 Rdl. 10½ Sk.

»Desforuden er Kiemsgaards Gaard sig selv formelte Tid solt paa offentlig Auktion til *Iver Jespersen* fra Harrebye for dend Suma 90 rd.«

Som Kreditor fik Broderen Anders Christensen i Brem 10 Rd. og Anders Matzen af Abitzkær 70 Rd. Til Herskabets Fordring, 66 Rdl. 12 Sk., var der altsaa ringe Dækning.

»Formedelst Stædets slette tilstand« blev der forundt *Iver Jespersen* »Frihed for Ægter i 3 Aar, derefter forretter han Korn-Ægte og ingen andre som hans Formand«.

Iver og Jeng.

Foruden Karen Thomasdatter, der maatte opleve ogsaa denne Skæbne, der overgik Barndomshjemmet, og som først døde i 1751 i en Alder af 74 Aar — sad Peder Christensens Enke, Jeng Pedersdatter, tilbage fra det solgte Hjem, med 3 Børn i Alderen 3—5 Aar og dertil 3 Stedbørn fra P. Christensens 1.ste Ægteskab med Maren Hansdatter i Alderen 11—15 Aar. Men dette Spørgsmaal løste sig: d. 8/5 1748 trolovede den nye Ejer sig med Enken, og d. 28/11 s. A. blev de viet i Hygum Kirke. Jeng var da 32 Aar og Iver 27. — Men ogsaa for den nye Besidder synes der at have været Vanskeligheder. Af de 90 Rdl. blev de 70 betalt, men de 20 betaltes først 11 Aar efter (1759), og Indfæstningsafgiften 20 Rdl. var endnu ikke betalt i 1761. Iøvrigt var i dette Aar betalt de aarlige Afgifter, idet en Restance paa 6 Rd. 32 Sk. for 1751 var blevet afgjort ved, at Iver dette Aar græssede 80 Faar for Herskabet à 4 Sk. pr. Stk.

Efter en Opgørelse for Aaret 1761 bestaar Bygningerne af 30 Fag Lervæg (intet Bindingsværk eller Grundmur) og ejes af Be-

sidderen (ikke af Herskabet), de er ikke brøstfældige eller trængende til Reparation. Der ydes som hidtil i Landgilde og Frihedspenge aarlig 19 Rdl. 6 Sk., og Gaarden er fri for Hoveri og Ægt, undtagen Kornægte og Tjeneste ved Hovedgaardens Reparation. Der skal stadig spindes 4 Pd. Hør eller 8 Pd. Blaar. Der har været Tale om Afløsning af denne Ydelse med Penge, hvorved Besidderen tilbød 3 Sk. pr. Pd. Hør. Der findes af Besætning: 6 Heste, 4 Stude, 5 Køer, 7 Ungnød og Quier, 12 Faar og 1 Svin. Af Redskaber nævnes 1 halvbeslaaen Vogn, 2 Trævogne, 1 Plov, 2 Træharver. Der saas aarlig: 8 Tdr. Rug, 1 Td. Byg, ½ Td. Havre, 4 Tdr. Boghvede; der avles: Rug 40 Traver, Byg 4 Tr., Havre 2 Tr., Boghvede 8 Tr. og 20 Læs Mose- og Kær-Hø. Der findes en Kaalhave ved Gaarden, og der graves lidt Tørv, men ingen Klyne. Der drives ikke Biavl eller Humleavl, og der findes hverken Jernovn eller Bryggerkedel. Paa den anden Side er der ikke Gæld paa Ejendommen, udover Fæsteindløsningen, der aabenbart ikke har trykket Besidderens Samvittighed stærkt.

Af Ydelserne erklæres i en Opgørelse fra 1790 af Forvalter Henrichsen paa Gram, den anførte Haand- og Spandtjeneste ved Hovedgaardens Reparation og til Møllen, Kornægt efter Tur og de i en Jordebog af 1776 anførte 4 lange Ægter aldrig at være blevet præsteret. I Stedet var der givet frit Kvarter og Underhold paa Kjemsgaard for Jægeren fra Gram med hans Hest og Hunde, naar han var paa denne Kant, (der jo laa ca. 1½ Mil fra Gram), og en Jordebog fra 1792 tilføjer: »og han (Fæsteren) maa ogsaa besørgе Transporten af Agerhønsene til Gram«.

Da Iver Jespersen gik paa Aftægt paa Gaarden i 1768, efterlod han nogle uopfyldte Forpligtelser; i 1769 reterer nemlig:

for Hovspind for 1761, 1762 og 1763	1 Rdl.
for Magazin-Transporter i 1762	4 - 21 M. 6 Sk.
resterende Afgift for 1768	5 - 15 - 6 -

Dog maa bemærkes, at Magazin Transport-Afgiften staa som Restance for mange Bønder, hvilket kan tyde paa Modvilje mod at svare denne ekstraordinære Afgift. Et Brev fra samtlige Fæstere til Grams Administratorer af 13/5 1761 lyder da ogsaa:

Høyædle og Velbaarne Herrer.

Vi fattige Underdanere udaf det høyædle Gram og Nybel Gods er berettiget af Voris Nærværende Øvrighed, at Vi skulde kiøre

Kongelige Magasien fra Ekelfør (= Eckernförde) og til Rensburg, hvilket er Os en umelig Ting, Heldst i denne tid, saa som Arbejdet staar nu Allermest for, Baade for Os selv og Voris Høybydende Herskab, Og dis foruden (desforuden) Haver dend Sl: Frue Grævinde Aldrig forlangt sligt af os, Thi hun vidste Voris Evne og Vilkor, at Vi ikke Var istand for at udstaa slig Travalie Og Bekostning. Og Mange Her paa Nybel Gods og saa paa Gram Gods findis som Haver Hverken til at Æde Eller at Saae. Og inda det som Verer (værre er), at Bæsterne er i for os saa Ringe i Stand, som de Nogen tid Haver været Og aldrig dyrere, hvor Over Vi samtlig formoeder At de høye Herrer Vilde Behage denne Voris Underdanigst Suskription at antage, Og nu forordner en Gunstig Resolution Her over

forbliver de Høy Gunstige Herrer Aller underdanigst Samtlige Tienere. (18 Underskrifter).

I 1759 havde tilsvarende Forpligtelse været paalagt de adelige Godser, men den daværende Enkegravinde havde ladet Forvalter Hørup paa det kun 3 Mil fra Eckernförde liggende Seekamp Gods besørge Transporterne for Penge, og Forvalteren mener ikke, at Bønderne er i Stand til med deres Heste at foretage den 15 Mil lange Rejse til Eckernförde. Hvorledes Forholdet ordnedes i 1761 ses ikke, men næste Aar findes en Opgørelse over »de paa hans Kongl. Mayt's allernaadigste Befaling udi Aaret 1762 for dennem (Gram Gods Underdanere) fra Eckernförde til Rendsborg*) kiørte 10 Transporter Kongl. Magazin Korn, hvilket Herskabet har ladet besørge« i Tiden 26/4—20/10 ialt 450 Tdr. Rug og 630 Tdr. Havre, hvorfor Godset har betalt 432 Rdl. 35 Sk., der fordeles paa Fæstebønderne efter Ottingtal. Beløbet for de første 6 Transporter androg for Kjemsgaard 5 Rdl. 24 Sk., og dette Beløb betalte Iver Jespersen i Juli 1762 — hvor foruden ham kun Jens Adersen havde betalt —, men senere betalte ej heller Iver. Det kneb iøvrigt i disse Aar at faa Bøndergodset til at svare sig, idet der ogsaa opkrævedes en Ekstraskat fra 1762 af Hensyn til Rustningerne til den med Rusland truende Krig.

Med Hensyn til Spindepligten er det betegnende, at Bønderne (i Novbr. 1762) erklærede, at de heller vilde spinde end betale Spindepenge, og ikke vilde betale trods Forvalterens Forestillinger om, at det ikke svarede Regning, da de med at hente Hørren

*) Grænsefæstningen.

og bringe Garnet forsømt mere, end der behøvedes til at betale Spindepengene. Bønderne havde ingensomhelst Penge at give ud i de slette Tider. Det var daarlige Aar med Misvækst og Kvægsyge, og naar Herskabet forsøgte at skaffe Dækning ved Udpantning hos Fæsterne, viste Resultatet, at ogsaa Evnen manglede*).

Iver Jespersens Aftægtskontrakt lyder:

I den Hellige Trefoldigheds Navn

er understaaende Dato slutet og indgaaet en Venlig og Kiærlig Contract inellem Iver Jespersen af Kiemsgaard og hans Stiefdatter Anne Peders Datter med hendes Kiæreste Thams Nissen af Tornum paa Herskabets approbation som følger:

1. afstaar og overlader ieg Iver Jespersen mit paaboende og af herskabets feste havende Gaard Kiemsgaard til min kiære Stiefdatter Anne Peders Datter og hendes forhaabendes feste Mand Ærlig og Velagte unge Karl Thomas Nissen i Tornum bye med alt tilbehør, det være sig Ager og Eng, Heede Krat Moose inden og uden Marcken Skiæl, indtet deraf undtagen heller forbeholden i nogen optænkelig maader, at hand derpaa kand søge straxen Herskabets feste, derimod

2. lover ieg Thomas Nissen at opsætte mine Svigerforældre Iver Jespersen og sin Kone Sex fag Huuset øster for Gaarden med Ovn og Skorsten, Vindver og Dørre for, samt det fornødne loftt Skud, hvilcket ieg altid udi forsvarlig Stand skal holde, og til Kaalgaardjord ligeledes et Stycke Grund, beløgendes ved Huuset, som ieg skal holde forsvarlig under Dyркelse.

3. til aftægt lover ieg mine Svigerforældre, til deres Livets ophold aarlig fiire Skipper Grønland i hver Indtægt, som jeg ligeledes skal dyrcke og hiembierge udi Rette Tider, lige saa god som mit eget Korn, men ved antagelsen skal de have det udi hver Indtægt, hvor det findes besaaet, til foder skal de (have) dend Vester Tofft, til brændsel skal ieg give dem aarlig 26 læs, hvilcke min Svigerfader self har lovet at grave og rygte, des ligest alt som aftægten vedrørende Korn og Høe self at bierge, med hand (Haand-) arbejde, saa længe af Gud hannem vil blive med helbred og Sund-

*) Under 2/2 1767 ansøger saaledes: Vi samtlige fattige og ringe Trælbønder i Brendstrup« Godset om, at »om denne Vores Begæring ej er mulig, at denne Skat maa ophøre, at Deres Velbaarenhed da vil udvurdere fra os af vores Moabilier saa meget som Dennem behager og Vi fattige Bønder da derved maa blive fri for denne Execution, som vi nu dagligen imodtager, og som vi ej kan betale Executions Penger, maa Vores lidet Boskaber udpantes af tvende hidsendte Dragoner, som ej vil lade dennem nøje med det vi bedst kunde undvære, men tager det dennem velbehager, saa vi fattige Bønder snart ikke ved enten det er Fred eller Fejde.«

hed velsignet, mens om min Svigerfader skulde blive skrøbelig, skal ieg være pligtig at drive det hannem forsvarlig, desuden skal jeg give dennem aarlig til Hommel og Salt Een Rtrr.

4. Udtager de med sig paa Aftægt 2de Kiør, som Aftægtsgiver tage først een ud, og aftægtstageren den anden og saa fremdeles dend anden, ligeledes tager de ogsaa 4re faar med sig paa Aftægten, og een af disse 2de Kiør skal staae og gaae med paa Ageren hos Aftægtsgiverens Milcke Køer, videre udtager de med sig paa Aftægten udaf Gaarden een Seng, en Hengskaf, den mindste Handkiedel, een ballie og en græslee, giver dennem, naar det kræves een frie Vogn til Kircke, og tager deres Korn frie med til og fra Møllen, endnu skal min kiære Svigerfader have ud af Gaarden een liden Sort brogede Stud som jeg foder hannem frit næstkommenden Vinter over, og siden indtet videre? Men naar een af mine Svigerforældre ved Døden afgaar, falder den eene Skippe land i hver Indtægt tilbage til Gaardens besidder eller aftægtsgiveren, og det benefnte Eng falder det ligeledes tilbage i saa fald fra den øster Ende og til baarslund Holm, men naar de begge ved Døden er afgangen, falder den heele aftægt tilbage til Gaardens besidder, indtet deraf undtagen af alt hvad sig efter deres Død forrefindes, uden min Svigerfaders Livs Klæder og Penge, som tilfalder hans Arvinger, og Svigermoders livs Klæder skifte deres begge Pigebørn, og een Søn skal have det Hengskab efter dennem, i det øvrige Lader aftægtsgiveren saa vel den første som sidste af Aftægtstagerne efter deres Død Christssømmelig til Jorden efter Evne bestådige. — — — — —

Kiemsgaard, den 14. August 1768.

Hans Pedersen

Andres Ennevoldsen

Maren Peders Datter

Peter Petersen.

Tomas Nissen

Ifwer Jespersen.

Bonde og Vinterlærer.

At *Thomas Nissens* Interesse for Skolevæsenet*) har gjort ham til en forsømmelig Bonde, er der ikke tilstrækkelig Grund til at antage, thi Tiderne var daarlige. For Aaret 1769 er Landgilden kun delvis betalt, og for Aarene 1770—1773 slet ikke. I 1775 finder Herskabet sig foranlediget til at gøre Bønderne et Tilbud om Læmpelser, idet der optages et Register over Restan-

*) Se under »Slægterne Kjemsgaard».

cerne med vedføjjet Oplysning om de Afgifter »som Herskabet naadigst lover at eftergive, naar det med dem (Underdannerne) anordnede, til bestemte Tid prompte betaales«. Restancerne udviser pr. 31. Oktober 1774 for Kjemsgaard:

Hovspind	1 Rdl.
Magazin-Transport	4 - 21½
rest. Afgift 1770—1773, 61	- 14
for 2 Fæster	40 -

(Iver Jespersen har altsaa slet ikke betalt sin Indfæstning).

Der eftergives 26 Rd. 35½ Sk.; der skal betaales inden Jul 1774, Maj 1775 og Mikkelsdag 1775 hver Gang 26 Rd. 35½. Men selv dette har nok været for meget forlangt. Følgende Brev sendt til »Deres hoygræflige Naade Herr Kammerherre og Greve af Schack p. p. Gissegaardt« maa vist henføres til denne Tid. Det er ikke dateret og har ikke særlig Underskrift:

»Jeg Thomas Nissen af Kiemsgaard vilde gierne Ombede Naadige Herre om Hand ikke vilde have Taalmodighed med mig, med mine Resterende Udgifter, da Jeg Lover at Betale Dennem Til Maydag og ombeder Naadige Herre at Hand vil forskaane mig for Execution saalænge. Thi Hr. forvalter har haft den Paa mig og truer at hand vil tage Ham paa mig igjen og forvente en Naadig Bønhøring herover.«

Brevet er efter Sammenfoldningen forsejlet med en Mønt, der viser F. 5. (Frederik den 5te).

Godt var det nok aldrig i Thomas Nissens Tid, og i Begyndelsen af 1786 saa han sig nødsaget til at sælge og indledede Forhandlinger derom, hvad han dog atter har fortrudt, idet han har sat sin Lid til at kunne opnaa et Forskud og derved holde Stillingen, men saa synes Forvalteren paa Gram Gods at have handlet paa egen Haand. Han forklarer overfor Greven, at han har maattet handle hurtigt, da Køberen i modsat Fald ikke længere vilde staa ved sit Bud og ved en længere Udskydelse ikke kunde skaffe »Købeskillingen«. Forvalteren anmoder derfor (25/2) om, at Greven vil resolve, at den oprettede Kontrakt skal staa ved Magt, da dette er i alles Interesse; selv om Thomas Nissen skulde opnaa det forlangte Forskud, saa har man allerede set, at han kun er en middelmaadig Husholder, der næsten aarlig har for-

øget sin Gæld*), og længere Henstand vil blot bevirke, at det, der ved denne Handel kunde blive tilovers til Børnenes Opdragelse, ogsaa vil gaa tabt. Dertil kommer, at Herskabets Restancer ved denne Lejlighed kan bringes ud af Verden, og som Hovedsagen, at Køberen er en god Husholder og ved Hjælp af sine egne Børn, der efterhaanden vokser til, sikkert vil sætte denne forfaldne Gaard istand igen. Men det faldt Anne Pedersdatter svært at forlade sin Fødegaard, og den 25/4 henvender hun sig til Forvalteren: hun fortryder Salget og tilbyder at lave ren Bog (i Forvalterens tyske Skrivelse: offerirt sich rein Buch zu machen) og komme overens med Køberen, naar hun selv maa beholde Gaarden. Forvalteren svarer, at naar hun straks betaler Herskabets Restancer, og der med Hensyn til fremtidige Ydelser stilles tilstrækkelig Kaution, saa maa hun for hans Skyld gerne give Ansøgning derom til Greven, men i Brevet til Greven holder Forvalteren stærkt paa, at den Ansøgning, der vil komme fra Manden, kun imødekømmes paa disse Vilkaar, »thi det naadige Herskab har til Dato haft Skade nok af denne Gaard«. Anne Pedersdatters Henvendelse fik derfor ikke andet Resultat end hendes Mands, og Køberen *Knud Jensen* fra Fæsted beholdt Gaarden. Næste Aar i April yder Godset Knud Jensen et Forskud paa 200 Rdl., men allerede i Slutningen af Maanededen indberetter Forvalteren, at »den unge stræbsomme Mand paa Kjemsgaard Knud Jensen i disse Dage er død, og nu vil Gaarden formentlig blive solgt, da Børnene kun er smaa«. Dette skete da ogsaa, nemlig den 30/8 1787 til *Thomas Ollufsen*. En Opgørelse vedrørende den tidligere nævnte Ekstraskat nævner Thomas Nissen som rejst fra Kjemsgaard i Januar 1787, derimod ikke hans Kone, og det kan synes, som hun foreløbig er blevet boende paa Gaarden, maaske i Aftægtshuset hos Stedfaderen, der efter hendes Moders Død atter var blevet gift i 1776, da Kirkebogen nævner »Iver i Kjemsgaard« som trolovet og gift med »Enken Doreth i Fæsted«. En Fortegnelse over de Svin paa Gram Skov, som er blevet paabrændt (til Kendetegn paa hvem Ejeren var) i 1789, angiver nemlig:

*) For Tiden indtil 1781, hvortil Tingbogen findes i Grams Arkiv, er tinglyst adskillige Laan, der stadig vokser.

Kiemsgaard	gamle	unge	Rdl.	Sk.
Thomas Ohlufsen	1	2	1	—
Iver Jespersen		1		16
Thomas Nissen		1		16

En af Godsets Indtægtskilder (omtales ogsaa i 1585) var at have Svin gaaende paa Olden i Skoven mod Betaling. I 1779 havde Thomas Nissen 2 gamle og 2 unge Svin i Skoven, Betalingen var da hhv. 1 Mark og 8 Sk. pr. Stk., men fra Kjemsgaard betaltes med 3 Skæpper Rug, vel fordi Penge var knappe. I 1795, da Skovene ikke kunde føde saa mange Svin, — »Skauene ikkuns blev taxeret til halv Olden« — siger Forvalteren: »Godsets Undersaatterne er hver Skippe Rug bleven ansat for 20 Sk. og de fremmede for 28 Sk.«.

En ny Slægt.

Ved Salget til Knud Jensen sluttede en fra Kjemsgaards Besættelse efter Ødetiden sammenhængende Linie i Besiddernes Række. Gaarden er ikke gaaet fra Fader til Søn, men altid gennem Spindesiden. Thomas Ollufsen solgte i 1798 til *Hans Jepsen* fra Fæsted, og i denne Slægt blev Kjemsgaard i 105 Aar, fordelt paa 3 Besiddere. Fra ca. 1840 anvendtes Navnet Kjem i denne Slægt.

Thomas Ollufsen udstedte (ligesom Knud Jensen) Pante-forskrivning i Gaarden for 400 Rdl. Han havde kun Gaarden i 11 Aar og gik paa Aftægt ved Salget i 1798.

Købesummen 1100 Rdl. sl. holst. Cour. skulde betales 1/5 1798. Sælgeren inddrager paa Aftægten 1 Seng og 1 Bord, 2 Tdr. Rug m. m., 2 Køer og 8 Faar, og beholder de 2 første Aar det Aftægtshus paa 6 Fag, som staar Østen for Gaarden, med Kaalhave. Derefter skal Hans Jepsen, om det forlanges, inden Forløb af 3 Aar flytte Huset til Aftægtsjorden og bygge 2 Fag til. Til Aftægten skal høre 9½ Tdr. Land fra den østre Ende af Ageren, samt Eng fra den øster Ende lige nedenfor Ageren og mod Vest indtil den Hede-Brønd, hvor Bækken løber op til den nørre Brønd, og en liden Holm som ligger sønden Engen. Aftægtsfolkene har Frihed til at opbryde 1 Tønde Hedeland, men Sælgeren er kun pligtig til at dyrke 4 Skp. Land aarlig

for Aftægtsfolkene. Disse faar aarlig 26 Læs Tørv og har Ret til nogen Kørsel, men iøvrigt faar de ingen Naturalydelse.

Det blev en længe-løbende Aftægtskontrakt -- over 32 Aar, Thomas Ollufsen døde nemlig 17/10 1830, 74 Aar gammel. Endnu lever hans Navn i Navnene »Tammeses Eng« og »Tammeses Mark« Øst for Gaarden, samt »Thomas's Rose«, en Rose, der tidligere skal have været almindelig i Bondehaverne, men nu nok nærmest findes i denne Eng. Han skal have været en Særling og have gaaet under Navnet »Tammes å æ Hee« eller »å æ Lyng«, men nærmere om ham synes ikke at være bevaret.

I 1878 gik Kjemsgaard fra Fæstegaard over til *Selveje*. En Nyordning havde været under Forberedelse i længere Tid. Saaledes var der i Slutningen af 1820'erne i Henhold til nogle almindelige Drøftelser med Bønderne om en nærmere Fastlæggelse af deres Pligter overfor Herskabet blevet udstedt nye Fæstebreve, der for Hans Jepsens Vedkommende fastsatte:

1) At der af Kjemsgaard, naar Besidforandring finder Sted, tilsvares til den herskabelige Casse pro approbatione og i Indfæstning, hvad Herskabet tilkommer og Forligene desangaaende fastsætter.

2) At der aarlig til de sædvanlige Terminer betales til den herskabelige Casse 19 Rdl. 6 Sk. Courant eller 30 Rdbl. 58 Sk. rede Sølv i Afgift med Indbegreb af Contributionen.

3) At Besidderen til lovbestemte Tider afholder de Kgl. Skatter tilligemed Bankrenterne.

4) At han aarligen forretter 4 Pund Hovspind og holder Skyttekvarter, og desforuden afholder og yder alt, hvad af Stedet ydes, afholdes og forrettes bør, samt at han fraholder sig al utilbørlig Jagen og Fisken inden Godsets Grænser.

Jordebogen for 1834 bestemmer Pligterne nærmere til: Fæsteafgift 19 Rdl. 6 Sk., Tienderug 11 Skp., Herredsfogedrug 1 Skp., Hør eller dobbelt Blaar at spinde 4 Pund, Møllereparationstjeneste i Omgang; køre 1 (Gang aarl.), gaa 1, Brandskat og Brandrenter af 24 Skattetønder, Indfæstning 20 Rdl. efter den forligsmæssige Ordning 26 Rdl. 32 Sk. + 2 Rdl. i Approbation. Til overordentlige Udskrivninger (altsaa Ekstraskatter) deltager Besidderen efter den interimistiske Plovtalet-An-

sættelse af 36/144 Plove*), dog til de ridderskabelige Anliggender kun af det halve.

Fæsteforholdet havde i Virkeligheden Karakteren af Arvefæste med Ret til at sælge og pantsætte, og i Henhold til en Lov af 1873 overgik Gaarden til fri Ejendom, idet Loven for Forhold af denne Art bestemte, at Godsherskabets Overejendomsret ophørte, og at Realbyrderne skulde afløses. Dette skete i 1878. Efter den foretagne Kapitalisering blev Forholdet, at Ejeren af Kjemsgaard skulde yde ca. 67 Mark aarlig til Rentebanken, medens denne til Greven paa Gram, Brockenhuus-Schack, betalte 1446 Mark, hvorefter ethvert Forhold mellem Kjemsgaard og Gram Gods var ophørt.

Om *Gaardens Størrelse* haves i ældre Tid kun Udtrykket 2 Ottinge; Udtrykket Otting bruges fra Middelalderen og menes at betyde et Stykke Jord, der er vurderet til 1 Mark Guld. En Helgaard kunde omfatte 2, 3, 4 eller flere Ottinge. Helgaarden Kjemsgaards 2 Ottinge betegner derfor formentlig en stor Gaard med ret daarlig Jord. Gaardens nuværende Ejer, A. Gammelgaard, har oplyst, at Gaardens Tilliggende, saa vidt han ved Besked, har været ca. 200 Tdr. Land, men deraf vistnok ca. 100 Tdr. Land Hede. Hans Jepsens Søn, *Niels Hansen*, kaldet Lille Niels Kjems eller Gamle Niels, der fik Gaarden 1830, var en dygtig Landmand efter sin Tid. Han lod bygge 3 Stemmeværker ved Kjemsgaards Bæk, saaledes at der -- Aale-dæmningen medregnet -- blev 4 Steder til Overrisling af Engen (12 Tdr. Land). Det berettes, at Stemmeværkerne skal have været ret dyre i Anskaffelsen, idet Prisen i Virkeligheden indeholdt en Affindelsessum for, at en Handel om Kjemsgaard, som Niels Hansen i en løftet Stemning havde indgaaet, skulde gaa tilbage. Niels Hansens Søn *Nis Kjems* (paa Gaarden fra 1874) tog 25 Tdr. Land fra til Plantning Syd for Gaarden og Bækken og dannede sammen med flere andre Bønder, der havde tilgrænsende Hedelodder, Fæsted Plantage, et godt Stykke Arbejde. Derimod havde Stemmeværkerne og Hedeopdyrkingen ikke hans Interesse og forfaldt. Da A. *Gammelgaard* i 1905 uden større Kapital købte Gaarden, var den saaledes, at den

*) »Plove« var en gammel Skatthenorm for adelige Godsers Jord.

krævede meget Arbejde for at komme i ret Kultur. Gammelgaard har opdyrket Resten af Heden og ladet Gaardens Marker overmergle i 1912 og 1913, og denne Gaard, der i Tidernes Løb har beredt de skiftende Besiddere saa meget Hovedbrud, er nu en stor veldrevet Gaard, med en Besætning paa 30 Malkekøer, 40 Ungkvæg, 5 à 6 Heste og 1 Fordson Traktor til Driften (1933). Gaardens Marker er inddelt i Skifter à ca. 20 Tdr. Land. Der er tilkøbt Part i Plantagen.

I Niels Hansens Tid var Besætningen 2 Heste, 1 à 2 Spand Pløje-Stude, 6 à 8 Køer, 10 à 12 Ungkvæg, indtil 20 Moderfaar; i Nis Kjems's Tid 4 à 5 Heste samt Køer og Faar som Faderen. Af Bygningerne er Stald og Lade bygget 1914, Stuehuset antagelig i 1860'erne (der er anvendt Fyrretømmer). Gaarden har tidligere ligget ca. 100 Meter længere i Vest.

Ved Bearbejdelsen af Østerheden var det i 1909 efter Lyngens Afbrænding synligt, at Jorden før havde været pløjet, og en Karl (Thue Thuesen) fortalte ved denne Lejlighed, at hans Bedstefader havde gaaet her og pløjet for ca. 100 Aar siden, efter hvad Karlens Fader havde fortalt ham.

Kjemsgaards Bæk, den allerede i 1585 nævnte Aa, dannes af Engkjærbæk og Hygum Nordbæk fra Hygumskov; den udmunder i Hjortvad Aa. Den nuværende Ejer driver ikke Fiskeri i Aaen.

Hvad Navnet *Kjemsgaard* angaar, mener P. H. Kjems Petersen (f. 1900) at have hørt sin Bedstefader Peter Hansen Kjems (f. 1848) fortælle, at Kjemsgaard betød Kampestensgaard, svarende til sønderjydske Udtale af Kampesten som Kjæmpsten, og som altsaa skulde være blevet sammentrukket til Kjemsgaard. Thøste Thøstesens i Fæsted vil dog mene, at Navnet snarere har Forbindelse med et gammelt Personnavn. I Stodnavneudvalgets Samling af danske middelalderlige Personnavne findes intet Kjems, Kiems, Kempes el. lign., hvilket dog naturligvis ikke udelukker denne Antagelse. Nogen Afgørelse kan vel næppe skaffes, men et Grundlag for at sætte Navnet i Forbindelse med Kampesten kunde der maaske nok være deri, at Gaardens Marker har været rigelig forsynet med Sten, formentlig et Minde om Istidens Aflæsninger. Gammelgaard fortæller, at da 9 Tdr. Land af Østerheden blev opdyr-

ket, blev der i flere Aar kørt over 100 Læs Sten aarlig til Ribe fra dette Stykke.

Det skal lige nævnes, at der i Danckwerths Atlas for 1649 ved Segeberg i Holsten findes anført en Landsby Kemps. Den ligger i Nærheden af Wensin, det Gods, hvorfra Buchwalderne stammede. Det kunde maaske tænkes, at Ditlev v. Buchwald har besat denne afsides Fæstegaard med en Mand fra sin Hjemegn, at denne Mand er blevet kaldt ved sit Bynavn, og Gaarden derefter efter Manden. I saa Tilfælde er Holsteneren nok snart forsvunden fra den magre Jord, thi Kjemsgaards Fæstere har danske Navne, hvor de er bekendt fra 1585. Gaarden synes ikke da at have ligget fast i en Slægt, men nævnes i Jordebøgerne som undertiden bortforpagtet eller udlejet.

I Præsten Johs. Koks Bog »Det danske Folkesprog i Sønderjylland« fra 1867 anføres: »Kæmpesgaard*) (Kæmsgaard) af Fællesnordisk Kæmpe (Hygum Sogn er, som ogsaa Navnet antyder, meget opfyldt med Kæmpehøje; sammenlign Dyshøj, Kamp og Kamtrup)«. Efter Genforeningen er Gaardens Navn i forskellige Fortegnelser fejlagtig ført som Kemsgaard, saaledes paa Generalstabens Kort. Da dette har en officiel Karakter, har jeg henledt Geodætisk Instituts Opmærksomhed paa Forholdet og overfor Henvisningen bl. a. til, at Gaarden »oprindelig hed Kempisgaard i 1649« bemærket, at dette Udtryk kun findes i Danckwerths Kort og ikke er i Overensstemmelse med den samtidige og senere Skrivemaade, der svarer til den sønderjydske Udtale Kjemsgaard, ligesom at den Slægtsinteresse, der ligger i, at Gaardens Navn og Slægtsnavnene stadig er overensstemmende efter disse Navnes Slægtskab, turde veje saa tungt, at der ikke blot ikke skulde være nogen Betænkelighed ved at blive ved Gaardens gængse Navn, men at der overhovedet skulde stærke Modgrunde til for at forulempe en saadan fremført Interesse. Tiden maa saa vise, om Instituttet har Forstaaelse for dette Hensyn eller mener at kunne ændre Gaardens Navn efter en eller anden Retskrivningsregel e. l.

I A. I. Markussens lille Bog »Optegnelser fra Lintrup og Hjerting Sogne« staar anført:

*) Denne sjældne Stavemaade maa vist staa for Koks egen Regning.

Syd for Dover, ved Landevejen til Rødding ligger en stor Bondegaard, kaldet Kjemsgaard, hvis Jorder for største Delen er taget fra Nissumgaard.

Dette nye Eksempel paa en Kjemsgaard maa imidlertid bero paa en Misforstaaelse, idet den paagældende Gaard efter en gammel stedkendt Mands Udtalelse aldrig har haft dette Navn.

Paa Videnskabernes Selskabs Kort for 1804 skrives Kjemsgaard »Kimgaard«, og med samme Navn staar tillige angivet en Gaard, der er beliggende mellem Gram Aa og Ganderup. Jeg har ikke i anden Forbindelse truffet paa denne Gaard eller ved noget om dens eventuelle Forbindelse med Kjemsgaarderne.

Fæstere og Ejere paa Kjemsgaard.

Listen angiver alle Besiddere fra 1706; før dette Aar er den ufuldstændig. Hvor Overtagelsesaar kendes, er anført »fra«, de øvrige Aarstal betegner, at vedkommende Besidder ses at have haft Gaarden i dette Aar, medens Overtagelses- og Fratrædelsesaar ikke vides.

1585	Jens Sørensen
1599	Niels Jensen*)
1625—36	ubesat?
1656	Thomas Hansen (?)
1659	Hans Kjær
1663—68	øde (vistnok 1659—73)
1673—88	Peder Nielsen
1683—1701	Thomas Rasmussen
1688—1701	Søren Thomassen
1701—10	Hans Pedersen Blytrækker
1701—04	Kr. Matzen
1704—06	Jep Knudsen
1713—22	Søren Enevoldsen
1727	Karen Thomasdatter
1732	Peder Christensen
fra 1748	Iver Jespersen
» 1768	Thomas Nissen
» 1786	Knud Jensen
» 1787	Thomas Ollufsen
» 1798	Hans Jepsen
» 1830	Niels Hansen
» 1874	Nis Nielsen Kjems
» 1903	Fr. Rytz
» 1905	Anton Gammelgaard

*) Et Dokument fra 1599 nævner som »Adelens Tjenere« i Hygum Sogn: Nis Thussen og Peter Thussen, Mats Iffuersen og Niels Jensen. Den sidste er formentlig Jens Sørensens Søn paa Kjemsgaard.

SLÆGTERNE KJEMS

FRA

KJEMSGAARD

Din egen Dag er kort, men Slægtens lang,
læg Øret ydmygt til dens Rod forneden,
Aartusind toner op i Graad og Sang,
mens Toppen suser imod Evigheden.

— — —

nu skal de røbe mig, hvad Vej jeg drog,
og løfte mig en Flig af Livets Gaade.

JEPPE AAKJÆR

Indledning.

Dagbøger og Slægtsarkiver.

I det efterfølgende har jeg samlet en Del af det, som jeg har fundet om Slægterne Kjems. Under dette Samlerarbejde har jeg mangen Gang beklaget, at jeg ikke har gjort dette Arbejde 20 Aar tidligere, idet jeg da langt mere kunde have øst af de gamles Overlevering, de der nu er døde for Aar tilbage. Ved mine egne Efterforskninger paa Hygumegnen i de senere Aar har mit Udbytte været ringere end ventet, saa jeg har maattet tænke paa Digterens Ord, at vore Navne glemmes som Sne, der faldt ifjor. Jeg har jo haft det Held, at Kjemsgaard som Fæstegaard hørte under Gram Gods, og at dettes Arkiv indeholder en hel Del om Fæstegaardene*), hvoraf ogsaa en Del personlige Oplysninger kan udtrages. Men derudover har jeg hovedsagelig kun haft Kirkebøger, Grundbøger, Folketællingslister og Lægdsruller, Oplysninger fra nogle særlig slægtsinteresserede Slægtsmedlemmer, der i deres Erindring gemte, hvad de havde faaet fortalt fra Fædrene, samt i nogle Tilfælde bevarede personlige Optegnelsesbøger og Breve. Ogsaa i denne Henseende har jeg et Hjertesuk: Hvor vilde det have stor Interesse, om det var Skik og Brug, at Folk førte — om ikke *Dagbøger* — saa dog periodiske Beretninger om, hvad der mødte dem i Livet, nedskrevet ikke først, naar de blev gamle, men f. Eks. en Gang om Maaneden eller Aaret, ligesom ogsaa om Folk samlede et *Slægtsarkiv* med Dokumenter og Breve, særlig de der udveksledes i Slægten. Ikke blot vilde det, naar Aar var rundne, være interessant for Nedskriveren selv at læse om de gamle Tider og derigennem faa det levende for Øje, som ellers vilde være forglemt, men desuden af stor Værdi for Slægtsfølelsen hos de kommende Slægtled, der her kunde se

*) Ved Arbejdet med dette Arkiv har den af Frk. Caroline Emilie Andersen udarbejdede »Grams Historie« (1926) været mig til megen vejledende Hjælp.

Slægtens Gang. For den almindelige Historiekrivning vilde saadanne Familiearkiver tillige være det Supplement, der viser hvorledes de Begivenheder, der er blevet Historie, blev opfattet og virkede paa den dalevende Slægt, og formentlig af stor Betydning for den historiske Sans. Udfra disse Betragtninger af Slægtshistoriers Betydning har jeg nedskrevet det efterfølgende, der handler — ikke særlig om Landets førende Mænds Arbejde, det, som omtales i Historien, men — om den almindelige Befolknings Mennesker, de der levede Folkets Liv mere end de, der førte an i Bevægelser og gav disse deres Retning. Jeg har medtaget meget forskelligartet Stof af det, som jeg har faaet fat paa, for at intet paany skulde gømmes hen, der maaske kunde danne Udgangspunkt for videre Undersøgelser af Slægtens Veje i de enkelte Slægtsgrene, og maaske ogsaa kunde danne Grundlaget for Dannelsen af smaa Slægtsarkiver til Videreførelse.

Naar disse Optegnelser nu spredes ud til Slægtsmedlemmer, er det mit Haab, at disse vil interessere sig for at videreføre Arbejdet. Af flere Grunde har jeg særlig syslet med Minderne om de ældre Slægtled, hvor Nedskrivningen haster mest, medens jeg for den nærmere Tid nærmest kun har behandlet det, der kom i Skær eller Skygge af Tidens store Tildragelser som Verdenskrigen og Sønderjyllands Skæbne. Ogsaa for det Stof, som jeg har behandlet, findes sikkert mere, som bør nedskrives, men i hvert Fald for den nærmere Tid er der et vidt Felt for Slægtsinteressen.

Jeg vil her udtale en Tak til de Slægtsmedlemmer, der ved økonomisk Deltagelse har muliggjort Trykningen af denne Slægtsbog.

Skulde nogen kunne give mig yderligere Oplysninger om de behandlede Emner, vil saadanne blive modtaget med Tak.

Teksten maa sammenholdes med Stamtavlerne bag i Bogen. Disse kan indeholde smaa Oplysninger om Personer, der ikke er særlig omtalt i Teksten.

Slægterne Kjems indtil Anne Pedersdatter, f. 1745. (Stamtavlerne I og II).

Der synes altid at have været en Tilbøjelighed til at kalde Manden paa Kjemsgaard for Kjems*). Et enkelt Sted i Grams Godsregnskaber 1712 ses saaledes Thomas Rasmussen kaldt for Thomas Kjems. For senere Besiddere vides det samme at have været Tilfældet med Thomas Nissen, Thomas Ollufsen og Niels Hansen. Nogle af de paa Gaarden fødte Børn synes at have faaet det som egentligt Stamnavn, men ikke konsekvent, saaledes af Hans Pedersen Blytrækkers Børn Thomas og Hans, men ikke Peter, se Dokumentet af 17/2 1738 Side 26. Hverken Hans eller Broderen Thomas Kjems vides at have Efterkommere, der bevarer Navnet.

Den ældste mig bekendte *mundtlige Overlevering* om Slægterne Kjems stammer fra Peter Thomsen Kjems (f. 1853), der fortalte, at hans Tipoldemoder havde vogtet Kvæg paa Kvægpestens Tid; Kvægpesten rasede paa alle Gaardene paa Egnen, og for at undgaa Smitte blev Kvæget særligt vogtet. Da saa hun en Dag, at der kom en stor Sværm flyvende, som Bier, og saa udbrod Kvægpesten ogsaa der paa Gaarden. Beretningen nævner ikke Kjemsgaard som Stedet, men Skildringen af en enkelt Gaard, der ligger som en Oase fri for Pesten, stemmer med Kjemsgaards afsides Beliggenhed, og det tør derfor antages, at det drejer sig om den store Kvægpest i 1745 og om Peter Kjems's Tipoldemoder *Jeng Pedersdatter*, der var gift med Peder Christensen paa Kjemsgaard.

I hvert Fald en Del af Peder Christensens Børn fik Navn efter Gaarden, saaledes en Søn af hans 1ste Ægteskab *Hans Pedersen Kjems* (f. 1734). Denne fik i 1761 et Landbolssted i Endrupskov. Hans Søn *Peter Hansen Kjems* (f. c. 1762) boede paa en Fæstegaard i Endrupskov, overtaget efter Bunde Nissen, hvis

*) Kjemsgaard forekommer ogsaa som Personnavn, stammende fra en Karl, der i nyere Tid tjente paa Gaarden og tog dette Navn.

Enke han ægtede 1790. I 1829 sælger Peter Kjems Ejendommen til sin Søn *Hans Petersen Kjems* (f. 1801) for 320 Rdl. Dennes Hovederhverv har dog antagelig været som *Kniplingskræmmer*. I Aarene 1826—33 har han hvert Aar faaet udfærdiget Rejsepass hos Forvalteren paa Gram til at rejse til Jylland paa »Spitzenhandel« (Kniplingshandel). Passene er alle udfærdiget paa Tysk og lyder paa »Foreviseren af dette passerer frit og uhindret med de Effecter, han har hos sig«. Passet indeholder en Beskrivelse af Pasindehaveren, f. Eks. i Januar 1832: Statur middel, Haar, Øjne og Skæg brun, Pande, Hage, Ansigt rund, Næse og Mund sædvanlig, Ansigtifarve sund, ingen særlige Kendetegn. Pashaveren underskriver Passet egenhændigt, hvis han da kan. En Del af Passene har i Stedet Forvalterens Paategning »Kan ikke skrive«. Men Hans Pedersen Kjems underskriver med store Sving.

Passene udstedtes for 6 Uger, men i 1827 har hans Pas Fornyelsespaategning 4 Gange, i 1828 3 Gange. Men iøvrigt er dette med Gyldigheden nok ej taget saa højtideligt, Passet for 1832 synes at vise det. Det giver tillige Oplysning om, hvorledes Kniplingshandlerne kom omkring; Passet har Paategning fra Politikamrene om at være forevist saaledes: 19/2 1832 i Randers med Angivelse af, at han angiver at rejse til Viborg. Der er det ikke paategnet, men derimod i Ringkøbing 6/3 1832, ved Markedet i Kolding 15/5 1832, ved Markedet i Fredericia 19/6 1832 og samme Sted 2/11 1832. De øvrige — efter Afbenyttelsen tilbageleverede Passer — er paategnet paa Fredericia Marked, hvortil Hans Kjems synes at rejse flere Gange aarlig, undertiden tillige til Kolding og Vejle Markeder. Det har vel været en af hans Leverandører, der blev hans anden Hustru, thi Maren Lund angives i Kirkebogen i 1839 som Kniplerske. Men der var vel heller ikke mange Huse der paa Egnen, hvor der ikke knipledtes; i 1767 anfører Præsten i Gram, Anders Thorup: »Sognets bedste Næring bestaar i Pløjen og Kniplen«, og i Pontoppidans Atlas for 1781: Overalt i (Thørning) Lenet boe eller opholde sig en del Fruentimmer, som fabrikere i stor Mængde Kniplinger, der, toldfrie, føres til Kiøbenhavn, Jylland, Norge og flere Steder«. Handelen paa Hans Kjems's Tid har nok været god, da Forholdene havde rettet sig efter de urolige Aar efter

Aarhundredskiftet, hvorom en i Grams Arkiv liggende Ansøgning (1813) vidner: Agnete Corts Datter i Vester Lindet beder deri Herredsfogden i Gram Birk om at befale Fattigforstanderen i Gram, at han skal betale hendes Huseje, at hun ikke bliver husvild. Hun anfører: »Da som jeg er et meget ringe Quindfolk, som ald min tiid har ernæret mig af at kniple, og nu er over 60 Aar, og derfor aldeles paa ingen maade kand forhverve noget. Og da nu i denne urolige tiid ingen Knipling Kræmer kan reise, saa er det følgelig, at ingen kand kiøbe nogen og altsaa geraade jeg i stor forlegenhed«. Hun tilføjer, at hun gerne vil tilskrive de ringe Boeskaber, hun ejer, til Fattigkasen efter hendes Død, naar det forlanges.

En Sessionsfortegnelse fra 1829 siger om H. P. Kjems: »Udygtig og epileptisk«. Forholdet har dog næppe været meget udpræget, thi han har stadig maattet møde paa Session, og først i 1829 erklæres han for kasseret.

Der er mig intet bekendt om, at der lever Efterkommere med Navnet Kjems stammende fra Peder Christensens 1ste Ægteskab. De 3 Børn af 2det Ægteskab fik alle Navnet Kjems. Sønnen *Peder Pedersen Kjems* (f. c. 1740) blev gift med en Enke i Harreby (Hygum Sogn), og hans 2 Stedbørn fik Navnet Kjems, men heller ikke herfra vides Navnet at være bevaret til Nutiden; se Side 72 om, at Peder Kjems var en velhavende Mand. Gaarden i Harreby blev senere delt i 2 Gaarde, Auslundgaard og Havmark. Allerede næste Ejer efter Stedsonnen paa Auslundgaard, *Niels Peter Pedersen*, menes at have bortkastet Navnet Kjems, selvom han i daglig Tale stadig blev kaldt saaledes. Hans Sønesøn af samme Navn (f. 1867) ønskede ikke at være tysk Soldat og flygtede 1884 til Ribeegnen, hvorefter den yngre Broder, *Hans Andersen Pedersen* (f. 1874) fik Gaarden. Broderens (N. P. Pedersen) Søn, Postpakmester i København *Anders Jørgensen Pedersen* (f. 1896) ønskede at genoptage det tabte Familienavn Kjems, men da dette efter Navneloven ikke lod sig gøre, har han erhvervet Navnebevilling til *Kens*.

Derimod er Navnet Kjems bevaret fra den yngste af Peder Christensens Børn, Anne Pedersdatter Kjems, der blev boende paa Kjemsgaard og fik 8 Børn i sit Ægteskab med Thomas Nissen, deraf 5 Sønner.

Anne Pedersdatter Kjems og Thomas Nissen.

(Stamtavle II.)

Bonde og Vinterlærer. Om Anne Pedersdatters Mand, *Thomas Nissen* (f. 1743), har Peter Thomsen Kjems (f. 1853) berettet: »Thomas Nissen boede paa Kjemsgaard, som er en mager Hede-gaard, men meget Eng er der til den. Han havde det smaat, endskønt det var en ikke lille Gaard, men den var uopdyrket, og han havde mange Børn, som min Ædstefader (Iver Thomsen Kjems) var en af de mellemste. Om Vinteren holdt min Oldefader Skole i Kalvslund, han var saa godt lært, at han kunde regne en Almanak ud, sagdes der; endskønt hans egne Børn lærte ikke noget, for de skulde tjene, saa snart de kunde tjene Føden.« (De 4 ældste Børn kunde senere i Livet ikke skrive deres Navn, derimod de 4 yngste).

Med denne Angivelse kan passe det i Provsteindberetning af 1789 anførte:

I Calslund Sogn ere 2 omgangs-Skoler — 1 i Calslund bye, som børnene fra Hiortvad og udflytterne tillige søger. Antallet af dem er nogle og tyve. Den anden omgangsskole er for Vildesbøl og Rafning, 2 byer i nordre sognet. Børnenes Antal er 9 à 10.

Efter dette maatte Beboerne i Kalslund altsaa skaffe sig Lærer til deres Børn, hvilket er sket om Vinteren, som saa mange andre Steder, og paa denne Tid ved Thomas Nissen fra Kjemsgaard, der har gaaet Vejen til Kalslund. Der er ikke i Arkiverne fundet nærmere Oplysninger om Skoleforholdene eller hvorledes Læreren var lønnet, saaledes at det ikke er muligt at fortælle noget om dette sikkert interessante Emne.

Efter en anden Beretning i Slægten skal Thomas Nissen have forfattet en Regnebog, som P. Kjems har set paa et Loft, hvor den var henlagt. Den er gaaet tabt. Han skal ligeledes have forfattet andre Bøger, formentlig til Undervisningsbrug, men nærmere kendes heller ikke her.

Om Thomas Nissens og Anne Pedersdatters Besværligheder

paa Kjemsgaard og for at blive der, se S. 34—35; om deres Opholdssted efter 1786, da de solgte Kjemsgaard, har jeg ikke fundet sikre Spor før 1791, da Ths. Nissen efter en Kontrakt af 5/5 noteres som Ejer af en Halvparts- Kgl. Fæstegaard i *Ravning* i Kalslund Sogn.

1795 overlader han denne Gaard til sin ældste Søn Nis, der skal svare til Gælden og give sine Søskende til fædrene og mødrene Arv: de to ældste Søstre hver en skikkelig Seng samt en Kiste, den yngste en skikkelig Halvseng samt Moderens Kiste, de 4 Brødre hver en Klædning af hjemgjort Tøj med bruun Farve, naar de bliver myndige; Børnene skal have deres Tilflugt til Gaarden, saalænge de er ugift, i Sygdomstider, med Ild, Lys og Opvartning uden Betaling, og Døtrene skal have deres Trolovelse af Gaarden. Til Aftægt faar Forældrene 4 Fag med 2 Sengsteder afgærdet i Dørnsen, Kaalhave, 1 Ko, 3 Faar, visse Maal Korn o.s.v. Der regnes med, at Aftægtsfolkene skaffer sig endnu 1 Ko, og disse Dyr skal have deres Foder af Gaarden, eller der skal leveres bestemte Maal Foder, saaledes 2 Læs Amayhø fra Engen Østen Ravning ved Kongeaaen fra den østre Ende af; til Aftægten medtages bl. a. 2 Ballier, 1 Øltønde, 1 liden Haandkiedel, 2 Træskonaver (store Bor til Træsko), deres egen Seng og Kister, hvorhos Sønnen skal give en Seng mer eller skaffe de 2 yngste Drengene en Seng, hvorpaa de kan ligge i Gaarden, indtil de har været til Confirmation. — Med Toldkontrolør Thjørnelund, der i 1797 købte Gaarden, har der været Tvist om Aftægtskontraktens Forstaaelse, idet der 1799 er tinglyst et Forlig, der omsætter de forskellige Ydelser til 50 Rdl. kontant aarlig (40 Rdl. efter den ene af Aftægtsfolkenes Død). Ths. Nissen og Anne er derefter i 1800 flyttet til *Arrild*, hvor Sønnen Iver boede fra dette Aar. I 1803 købte de i Lintrup Sogn et fh. lindevitsk Fæstehus, bestaaende af 5 Fag, ved Skællet mellem Hjortvad og *Mejlby* Marker med tilhørende Stykke Jord, Vester Sønderling kaldet, samt et Stk. Ejendomseng ved Hjortvadmark ved den Aa, der løber om ved liden Knorborg. Af Købesummen 330 Rdl. betalles 30 Rdl. kontant, afdrages aarlig 20 Rdl. i 3 Aar, medens 240 staar i 1. Prioritet. 4 Aar efter overtager Sønnen Peder denne Ejendom med Gælden, der nu er 180 Rdl., altsaa nedbragt med

mere end bestemt ved Købet, hvilket tyder paa, at Ths. Nissen efterhaanden er bedre stillet økonomisk. I *Aftægt* gives de 2 første Aar — foruden 2 Fag Dørnsk (med 1 Sengested med Skodder for) — Klæde, Føde og Vask, hvorhos Sønnen betaler Forældrenes Offer og Ekstraskat samt holder dem vedlige med Tobak. Efter de 2 Aar betaler de 40 Rdl. aarlig, saalænge de faar Klæde og Føde hos Sønnen. Her i Mejlby, hvortil Sønnen Iver flyttede i 1809, og senere Sønnen Niels (til Lintrup), døde Ths. Nissen i 1815 og Anne Pedersdatter i 1820. Kort efter hendes Død blev der efter Konkursboet paa Gaarden i Ravning udbetalt hendes tilgodehavende *Aftægt* derfra med 110 Rdl.

I det efterfølgende er hver af deres 5 Sønner (med deres Efterkommere) behandlet for sig.

Nis Thomsen Kjems's Slægt. (Øster Lindet-Slægten).

(Stamtavle III.)

Nis Thomsen Kjems (f. 1773) boede dels i Obbekær dels i Øster Lindet, maaske ogsaa en Tid i Tiset; mellem de to første Steder synes han at have skiftet en Del, til Tider har han haft Ejendomme begge Steder paa en Gang. Han har nok haft *Handelsmandsevner* ligesom Broderen Iver. Jeg har truffet paa følgende om hans Handler og Bopæl, men Listen er næppe fuldstændig: I 1795, altsaa 22 Aar gl., overtog han Faderens Gaard i Ravning, men samtidig solgte han den igen til J. H. Bundesen fra Rømø, dog med den Aftale, at den af Parterne, »som slaar Købet op, giver 100 Rdl. til Opslag«; om Salget, der skulde gælde fra Snapsting d. 14/6 1796, er gaaet i Orden, ved jeg ikke, men i hvert Fald i 1797 er Nis Kjems borte fra Ravning, antagelig i Obbekær, hvor han bor i 1798. I 1799 køber han en Ejendoms-gaard i Øster Lindet, 1800 sælger han $\frac{1}{2}$ Otting i Øster Lindet, 1805 et Hus i Vester Lindet, 1805 bor han i Obbekær, 1806 i Øster Lindet, 1811 køber han en Gaard i Tiset, den han mulig atter sælger i 1811, 1815 bor han i Obbekær uden at have solgt i Øster Lindet, dér køber han en Fæstegaard i 1816, 1817 sælger han i Obbekær, men flytter atter dertil 1818, 1820 sælger han et Sted i Thiset, 1824 køber han et Landsted i Brendstrup, 1825 sælger han et Ejendomssted i Thiset, i Lintrup ejede han fra 1824 en Gaard. Hans Børn synes at være døbt i Øster Lindet, uanset Bopælen i Øjeblikket. Den ældste Søn Jens erklæres at være født i Fohl Sogn uden dog at kunne findes i denne Kirkebog.

Nis Kjems har nok i Begyndelsen haft *økonomiske Vanskeligheder*, thi han faar d. 19/10 1800 følgende Omtale i et Brev fra Gram Gods's Birkedommer til Godsets Forvalter ang. en Auktionsfordring:

»At De har ladet Nis Kiems i Øster Lindet udvurdere*) er mig kært. Jeg udbeder mig Instrumentet derover tilsendt med allerfør-

*) Til Udpantning.

ste Post, men det vilde have været mig kærere, om De ikke havde givet den Karl Kredit. Thi det er sket paa den 3je Dag, da jeg ikke var der, at Vognene er blevet ham tilslaaet, og De lovede mig, at De vilde sørge for ikke at borge insuffisante Folk, hvorfor jeg maa bede erindret, at jeg ikke bliver snydt, da jeg i Nødfald kan holde mig til Dem med Ret.«

Og et udateret Brev, der senere arkivmæssigt er paategnet »1805?«, og ikke synes at kunne være før fra 1803, siger: »Udvurderingen af Kjems kan vel nu ikke godt foretages af os, da den Patron bor i Obbekær. Hvad er det for en Jurisdiktion? Jeg tror Ribe; send mig Papirerne tilbage, saa vil jeg tale med Neuhaffel«.

Senere er han kommet bedre med; i 1806 ses han at have laant 100 Rdl. til Jens Nielsen i Brøstrup, og da han d. 2/9 1813 paa en Auktion paa Kastrupmark køber følgende:

et complet Brændevinstøj	33 Rdl.
en beslagen Vogn med Lærreds Vognkurv, Agestol og Jernttrin	19 —
1 Tyr eller Bolle	8 — 1 Sk.
1 rød hjelmet Ko	15 — 2 —

ialt 78 Rdl. 3 Sk. med Salær, der skal betales i rede Sølv, betaler han d. 20/12 9 Rdl. Slesv. holstensk Courant (ca. 14 Rdl.), og Resten ca. 64 Rdl. d. 9/2 1814. — I 1818 udlaaner han 100 Rdl. Sl. h. C. og i 1829 er ligeledes truffet paa Udlaan fra Nis Kjems, saaledes at han synes at have været en Mand med Penge.

Det ses flere Steder, at Nis ikke har været *skrivekyndig*, hvilket vel som tidligere anført skyldes, at Børnene paa Kjemsgaard tidlig maatte ud at tjene Føden selv. Det er sikkert ham, der i Folketællingen 1/7 1787 staar angivet som »Nis Thomsen, Tjenestekarl, 13 Aar« hos Gaardejerske Maren Pedersdatter, 54 Aar, i Hjortvad By. Nis underskriver Dokumenter med »paaholden Pen« eller med et Kors. I de første 10 Aar af det 19. Aarhundrede findes der forøvrigt mange Dokumenter, hvor den originale Underskrift fra en Mand bestaar i et Kors, saaledes ogsaa paa en Erklæring, hvor Nis Kjems indestaar for, at hans Svoger vil møde til Militærtjeneste efter Tilsigelse og derved opnaar Rejsetilladelse for ham fra Godsets Omraade:

»Gram Inspektorat 2/10 1806

Nis × Thomsen Kiems

selv draget Kors«,

hvor alt er skrevet af Inspektøren undtagen Korset.

Der synes at hvile en vis Mystik over *Nis Kjems's Militærforhold*. Til Hæren (Landmilitzen) skulde Gram Gods stille et vist Antal Mand, der skulde »staa under Gevær« i 6 Aar hver. I 1801 oprettedes ved Forordning af 13/2 et Landeværn til Beskyttelse mod Overfald, Plyndring og til Angreb. I Listerne over Personer under 36 Aar staar Nis opført med Vedtegning:

Skal have tjent som Udskudsmand for Calslund Sogn, Haderslev Amt — ved Stedfortræder.

I 1803 staar han opført med rigtig Alder 30 Aar og med »Infanterist, Afsked 1801«. I 1808 staar han derimod opført med en Alder af 43 »efter Angivelse« (han var 35), og Inspektøren tilføjer udtrykkelig »Denne Alder er anført efter hans egen Angivelse«. Han opnaar derved at komme i Reserveklassen, og i 1810 at blive udslettet som værende over 45 Aar (han var 37). Næste Aar opføres han som udslettet, men mærkeligt nok med Alder 36 Aar.

At Nis Kjems ogsaa har givet sig af med *Handel med Kreaturer*, viser følgende Sag: I December 1804 indstævner han Matz Holm i Øster Lindet til at tage en Ko tilbage, erstatte Købesummen 16 Rdl. samt Græsningspenge og Sagens Omkostninger. Koen købtes i Foraaret 1804 under den Betingelse, at den skulde være uden Kalv. »Naturligt var det, at Klageren afsatte Koen, som han havde købt til videre Afsætning, paa samme Betingelse til Andre«. Dette skete paa Tønder Marked. Men om Efteraaret viste det sig, at Koen var med Kalv, og Nis var da tvungen til at tage den tilbage og maatte betale Græsningspenge 6 Rdl. Saa-vel før som efter Tilbageleveringen havde Nis venskabeligt bedt Holm om at tage Koen tilbage og betale de 6 Rdl., men denne afslug det haardnakket. Nis maatte da selv tage Koen hjem. Kalven og Mælken vil Nis beholde og bringe i Afregning med Foder- og Transportomkostninger. — Holm erklærer, at der den 18. December paa Nis's Gaard er indgaaet et Forlig, hvorefter den første Handel og de Fornærmelser, som Nis har gjort Holm

i sit Hus, skal være ophævet og bilagt som døde og forglemte, og at Nis desuden »vil og skal være skyldig at betale Holm 5 Rdl. i Skade og Omkostninger«. Dette Forlig henholder Holm sig til og kræver Sagen afvist af Retten. Naar der er saa betydelig Meningsforskel, ligger dette maaske i — hvad Nis erkender — at der blev solgt 2 Køer ved samme Lejlighed, og at Holm vil betragte det som een Handel, hvorimod Nis erklærer, at han *efter* at have købt den omstridte Ko sagde, at han vilde købe en Ko til for en lignende Sum, og spørger: »Er dog ikke paa denne Maade hver Ko købt for sig?« Et lidt dunkelt Punkt er, at Holm skal have erklæret at ville yde Skadesløsholdelse, naar Nis vilde levere Koen med Kalven, hvilket Punkt imødegaaes med et: Hvorledes kunde Nis dette, saalænge Koen endnu ikke har kælvet? — Hvilket Udfald Sagen har faaet kan ikke ses, da Retsbogens Blade mangler for en Del Aar.

En anden Retssag har været for 1/9 1829, hvor Nis Kjems bevidner, at han ikke ved, hvem der har stjaalet Træ i hans Skov; Toppen af et af Træerne var fundet hos Hans Jensen, kaldet Doktor. I en senere Forhandling erklærer Førster Petersen, at han ikke har Grund til at tro, at Nis Kjems har stjaalet Træet, og Nis faar derefter Lov til at fri sig ved Ed. — Af Pantebogen ses, at Nis Kjems i 1831 har faaet Ejendomsskøde paa de paa hans Fæstegrund staaende, Herskabet tilhørende, Træer og Ungskov mod Udstedelse af en 4% Obligation og mod Paalæggelse af de for Bønder i Haderslev Amt gældende Bevarelsesforpligtelser.

Ved hans Død 1831 overtager hans Enke Gaarden, der i 1838 overgaar til den ældste Søn **Jens Kjems**. Dens Størrelse er efter Skødebøgerne godt 30 Tdr. Land Bonitet og godt 95 Tdr. Kvanfitet. Han sælger atter Gaarden til Broderen Thomas d. 4/1 1844 med det mur-, jord- og nagelfaste Tilbehør undtagen Slaaklokken og Klokkehuset i Dagligstuen, og betinger sig Aftægt for sin Moder, saaledes som han selv var forpligtet efter sin Køekontrakt af 9/11 1838. Jens forbeholder sig desuden »for sig og sine 2 Søstre Anne*) og Regine, indtil den længstlevende er død, Af-

*) Ved hendes Død i 1853 siger Kirkebogen: Bondepige i Ø. Linnet, afsindig fra Barndommen, lam i Underkroppen. Et andet Sted: »blødsinde«.

benyttelsen af den saakaldte (Søndertoft) lille Toft sønden for Gaarden, som er indhegnet for sig, dog gjælder dette Forbehold kuns for den Tid, at Sælgeren eller hans 2de Søstre bebor det Præsteinderstehus«.

Jens, der saaledes gik paa Aftægt i en Alder af 46 Aar, og døde faa Aar efter, beskrives paa et i 1836 udfærdiget Pas som middel af Højde, sort Haar, Skæg og Øjenbryn, blaa Øjne, rund Hage og Ansigt og sund Ansigtsfarve. I 1826 fik han paa Sessionen Udygtighedspas, idet han »efter Attest og Undersøgelse er fuldstændig uduelig paa Grund af Hul i Overmunden«.

Thomas Nissen Kjems (f. 1811) var i Forvejen Ejer af en Gaard i Øster Lindet, idet han i 1838 ægtede en Enke, Gertrud Nielsen f. Hansdatter, og rykkede ind paa hendes Gaard. Efter Skødebogen staar nemlig som forrige Ejer Samuel Nielsen, efter hvem Thomas's ældste Barn tydeligvis er opkaldt med Navnet Samueline. Der har nok været Velstand paa Gaarden, idet en af Thomas's Stedsønner Christian blev holdt til Læreruddannelse og besøgte Skaarup Seminarium paa Fyn. Han blev senere Lærer i Glud ved Horsens. Ved Moderens 2det Ægteskab var hendes 2 Børn hhv. 13 og 6 Aar. Det var ogsaa paatænkt, at Thomas Kjems's yngste Søn Peder Hansen Kjems skulde læse til Lærer, men imidlertid havde de økonomiske Forhold ændret sig, saa det maatte opgives. Thomas Kjems blev en gammel Mand (86 Aar), hvis Fortid efterhaanden stod noget i det dunkle, men den Moselod i Skibelund (Nustrup Sogn), som han efterlod sig, skal have været den sidste Rest af de 2 Gaarde, han havde ejet, og hvoraf han menes at have sat den ene til i Kortspil. Efter Skødebøgerne er en Del af Fædrenegaarden solgt i 1852 til Jeppe Andresen, der senere solgte til Nis Hansen Gammelgaard, der var Svoger til Thomas Kjems. Resten solgtes i 1853. Den anden Gaard blev solgt i 1851. Hans Hustru var død før 1855. I 1860 staar han ved Folketællingen som Indesidder og Daglønner. Han boede i et lille Hus i Ø. Lindet og hørte til Landsbyens Originaler. Han var *Eneboer* og holdt sig selv med tør Kost; Middagsmaden fik han hos Naboerne for gammelt Bekendtskabs Skyld, saaledes hos Landstingsmand Jens Høyers Fader; det erindres, hvorledes han medbragte en Mælkespand og en Flaske, som han

fik fyldt med hhv. Mælk og Fløde og tog med hjem. I sit Skrivechatols Skuffer gemte han sine Madvarer. Det findes endnu i Slægten. En Tid gik han paa Omgang og spiste Middagsmad. Skønt han ikke var egentlig selskabelig, kunde han dog til Tider nok sidde og snakke. Han var da ogsaa en interesseret Mand, og det kunde mærkes paa hans Tale, at han havde været højere paa Straa. Han var i sig selv en livlig Mand, og det huskes, at han ligefrem kunde have et fyrigt Blink i Øjet. Han kunde være vittig; saaledes fortælles, at han kom ind paa Kroen og traf Ywer (Iver), en Mand lidt til en Side, der plejede at sidde med et lidt fjollet Grin. Saa siger Thomas: Hvad griner du af? Aa, det ved jeg saamænd ikke! var Svaret. Og omgaaende svarede Thomas: Saa er Du da ogsaa tombe! (tosset). Og det var jo ogsaa det, han var. — Thomas Kjems led en Del af Hovedpine: han kunde gribe sig til Hovedet med begge Hænder og sige »Orr«, og sidde saaledes til det var forbi. Maaske stod det i Forbindelse med, at han havde været en »rask« Mand i gammel Tid, der kunde smide Frakken efter Punchen og være med i Slagsmaal. Hans ene Øreflig hængte ned, noget ogsaa Børn lagde Mærke til, og denne Apartehed henførtes til Slagsmaal. Det skal dog bemærkes, at han allerede ved Sessionen i 1832 fik denne Bedømmelse: »Efter Undersøgelse scropulos og har Forkrøbling (Verstümmelung) af begge Ører; sættes i Nummer som Træn-Kusk; han er 57½ Tommer og for klein«. Som Udtryk for, at han ogsaa var en Mand med Myndighed over sin Person, fortælles, at da han i 1848 vilde ride hen til Røde Kro for at se Ungdommens Eksercitsøvelser, bad en Kone, om han ikke kunde faa hendes Søn med tilbage, da hun var ked af, at han havde meldt sig for at blive Soldat, og at dette Hverv ogsaa lykkedes for Thomas Kjems. I en anden Retning fortælles, at han engang kom ind paa Kroen, hvor der sad en Del Mennesker, og saa raabte til Værten: Saa mange Hoveder, saa mange Puncher!

Med Renligheden var det nok saa som saa, hvorved han vel heller ikke er forskellig fra andre Eneboere. Naar han gik den lange Vej tilfods til Haderslev for at besøge sin Søn Peder Hansen Kjems og dennes Datter Gertrud, gift med Hans Petersen, kom han altid i Bad. Han var en passioneret Tobaksrøger, hvis

Pibe sjældnen var kold, og af Hans Petersens Tobak, som han ikke noksom kunde berømme, fik han stedse en lille Pakke i Lommen, før han begav sig paa den lange Hjemtur.

Moderens Aftægtskontrakt var stadig i Kraft; i 1855 stævner hun Aftægtsgiveren, Dr. med. Poulsen til inden 14 Dage at levere 6 Læs Klyne. Poulsen erklærer, at han i rette Tid har tilbudt Brændslet, men at hun da ikke vilde antage det som godt nok. Sagen afgjordes med, at der skal afholdes en Synsforretning over Tørvene; hvis Nis Kjems's Enke da ikke faar Medhold, skal hun selv hente Tørvene fra Mosen og betale Sagens Omkostninger; i modsat Fald skal Poulsen inden 14 Dage levere 6 Læs Klyne i Huset eller i Stedet derfor godt Bøgebrænde; Sandemændene skal da bestemme, hvor meget der skal leveres.

Om Thomas Kjems's Kaar fortæller en Stævning fra 1859, da han søger Erstatning hos Iver Chr. Jørgensen, henvisende til en Overenskomst, hvorefter Ths. Kjems skulde stryge 150,000 Klyne mod at faa Halvdelen deraf samt 4 Sk. for hvertandet Tusind. Da Arbejdet slet ikke var kommet i Gang, og da han ikke havde kunnet faa andet Arbejde, havde han lidt et Tab af omtrent 10 Mark om Dagen i 14 Dage. Jørgensen svarede, at en saadan Overenskomst vel var foreslaaet, men aldeles ikke tiltraadt; Ths. Kjems vilde derefter nærmere betænke sig paa, om han vilde føre Vidner eller ikke, men paa den dertil fastsatte Dag indeholder Resbogen intet, saaledes at Sagen er opgivet.

Thomas Kjems's ældste Søn **Nis Thomsen Kjems** (f. 1840) var Gaardskarl paa Høpnens Hotel i Haderslev og kørte Dagvognen. I 1864 var han Ægtkusk og meldte sig frivillig som Soldat; ved Dybbøl var han med i Skanse 2; men hans Søn Marius siger, at han ikke har fortalt videre om Hændelserne der; dog fremhævede han Løjtnant Ankers Mod og Menneskelighed og hvor vellidt han var af Soldaterne, der i alt Fald overvejende bestod af Frivillige. Nis Kjems havde en Tid et Landboelssted (i Skudstrup og i Barsbøl ved Lintrup) og var en Tid Gæstgiver og Kulhandler i Haderslev, hvor han ogsaa havde arbejdet hos Fabrikant Fuglsang. Forud for et Valg sagde denne: »Kjems, De ved vel nok, at de, der stemmer dansk, kan ikke

faa Brød hos mig«. »Det gør ikke Spor, jeg kan godt spise Kage«, lød Svaret fra den altid slagfærdige — og danske — Nis.

Thomas Kjems's anden og yngste Søn, **Peder Hansen Kjems** (f. 1848) kom i 1863 i Lære i Haderslev hos den ansete Manufakturhandler J. S. Thuesen, hvor han blev til 1873, da han selv overtog Forretningen, som han beholdt gennem næsten 40 Aar. Forretningen raadede over en stor og solid Kundekreds, fornemmelig fra Oplandet, som han for den fjernere Del pr. Vogn besøgte to Gange aarlig. Han var en virksom Mand. Han sad i Bankraadet for Haderslev Bank fra 1888 til han fra 1900 overtog Stillingen som en af Direktørerne i Banken (til sin Død i 1911). Af hans mange Tillidshverv »var sikkert hans Medlemskab for Understøttelsesforeningen og Alderdomshjemmet ham de kæreste. Her var hans store Personalbekendtskab ham til megen Gavn. — Saavel gennem sin Forretning som gennem sin Stilling i Haderslev Bank, men ikke mindst gennem sit vennesele Væsen, kom han i Forbindelse med et ualmindelig stort Antal Medborgere. Hans overmaade gode Hukommelse bevirkede, at kun faa kendte disse manges Slægts- og Formueforhold som han. De fleste kendte han med Fornavn, kendte deres Kaar — baade de personlige og de økonomiske — i Hjemmet og rykkede derigennem nær ind paa Livet af dem; han var som i Slægt med dem alle. Enhver som har set ham i Banken, vil huske dette som et fremtrædende Træk hos ham. Kjems var en udpræget dansk Mand, der dog med sit gode Humør og muntre Livssyn som oftest forstod at undgaa Sammenstød med sine nationale Modstandere, skønt han var virksom og foretagsom i den store Folkekamp.*)«

I Sammenhæng med Faderens Skæbne maa det vel ses, at han forbandede Drik og højt Kortspil. Han var en ivrig og begejstret Arbejder i Afholdsbevægelsen og blev Stortemplar i I. O. G. T.-Ordenen; som saadan repræsenterede han gentagne Gange den dansktalende Storloge i Tyskland ved Ordenens Kongresser i Udlandet.

Hans Betydning for Afholdsarbejdet, hvori han havde del-

*) Taget fra Advokat Johs. Andersens Artikel i Haderslev Banks Jubilæumsskrift (1925), hvor ogsaa Portræt findes.

taget fra 1894, fik da ogsaa stærke Udtryk ved hans Død i 1911. Han gik og arbejdede i sin Have, da han pludselig følte sig utilpas. Hans Hustru løb efter Lægen, men P. H. Kjems var død, da hun kom tilbage. Nordslesvigs Goodtemplar-Almanak for 1912 skriver, at det var en Sorgens Dag for alle Afholdsfolk i Nordslesvig, da Pressen bragte Budskabet om, at den stærke og djærve Mand med det varme Hjertelag var død. »Hvor det gjaldt at hjælpe andre, var han altid den første, og han hjalp uden at tillægge sig selv nogen Ære. — Afholdssagen var i hans Øjne større og vigtigere end alt andet Reformarbejde. Hans sidste store Arbejde var at faa et Samarbejde indenfor de forskellige Afholdsgrene i Haderslev bragt i Stand til Kamp mod Smaa-bankekroerne. — Vi har mistet en af vore bedste og indflydelsesrigeste Stridsmænd, hvis Tab vanskeligt vil kunne erstattes«.

Hans Jordefærd talte det største Følge, der i Mand's Minde var set i Haderslev. Foran Kisten gik henved 100 Goodtemplarer med deres Faner, og det øvrige Følge talte henved 200 Personer.

H. P. Kjems's ældste Datter **Gjertrud Kjems** (f. 1875) havde besøgt Frk. Taubers danske Pigeskole, indtil den lukkedes af de tyske Myndigheder, og var fremtrædende dansk-national præget. Hun kom da ogsaa ud for nogen Storm og Modvind ved sit Ægteskab med en af den danske Presses Mænd, *Hans Petersen* (f. 1865). Han havde besøgt den Kgl. Præparandskole i Aabenraa og været Andenlærer i Øsby, men blev afskediget efter 1 Aars Forløb og idømt en Pengebøde, fordi han paa en Sommerudflugt havde deltaget i at synge »Vift stolt paa Kodans Bølge«. Efter et Ophold paa Askov Højskole kom næste Aar (1887) Soldaterindkaldelsen. Paa Sessionen i Haderslev hed det: *Diesen Kerl müssen wir nach Posen schicken**); det var jo en farlig Person, der havde forbrudt sit Statsembede. Efter 2 Aar i denne fjerne Del af Tyskland blev han permitteret paa Betingelse af i 1 Aar ikke at tage Ophold i Nordslesvig. 1890 blev han ansvarshavende Redaktør af Bladet »Modersmaalet«, og efter et Ophold i København, hvor han uddannede sig i forskellig Retning, saaledes i Gymnastik, blev han fra Nytaar 1893 Redaktionssekretær ved Bladet

*) Denne Karl maa vi sende til Posen.

»Dannevirke-Freja« og senere ansvarshavende Redaktør. Om sin Indtræden i Slægten Kjems lader jeg Hans Petersen selv fortælle:

»I Foraaret 1893 var den smukke og omsværmede 17-aarige Gertrud og jeg, der var 10 Aar ældre, blevet enige om at slaa Følge Livet igennem. Hun var en ualmindelig oplyst og god dansk Pige med to tykke sorte Fletninger hængende ned ad Ryggen. Hendes første Foræring til mig var en Gave til hende selv fra en dansk Soldat, en dansk Kokarde, den hun gennem de omskiftende Tider aldrig svigtede. Da der saa i Sommeren 1893 kom en Indbydelse til »De samvirkende sønderjydske Foreninger«s Delegeretmøde i Vejle med Tilladelse til at lade den gaa videre til en kendt dansk Mand, var vi ikke raadville: Hendes Fader skulde indbydes. Jeg fik det meget saaledes, at han og jeg kom til at bo sammen paa et Landsted udenfor Vejle, og om Aftenen kunde Rigsdagsmand Gustav Johannsen deklare Forlovelsen. — Paa Skyttegaarden var der om Aftenen (Søndag) stort Folkemøde, og Mandag Morgen vendte vi Næsen mod Hjemmet i Følge med Nordslesvigs ledende Mænd. Paa Vojens Banegaard tilskynkede H. P. Hanssen mig til at benytte Lejligheden til at kræve højere Løn af Bladets Ejer, saa jeg kunde sætte Foden under eget Bord. — Saa holdt jeg mit Indtog som vordende Medlem af det Kjems'ske Hjem, men urolige Dage paafulgte med stort Ryk ind i det gæstfri Hjem, hvor Vinen flød og Kaffebordet stod dækket. Fra By og Land gæstedes Huset i Storegade af Venner og Kunder. Efter god gammel Skik var vi som Nyforlovede den paafølgende Søndag i Kirke, jeg i sort og med Cylinderhat, og bag efter i »Tivoli«, hvor vi nød en Flaske Sekt. Saaledes var min Indtræden i en anset og god Familie, hvis Hjem gennem Aarene forblev et Fristed for Mand, Hustru og Børn, hvortil de kunde ty i Medgang og Modgang og finde kærlig Forstaaelse — Fred og Hvile«.

I 1899 købte Hans Petersen i Graasten en Ejendom med tilhørende Trykkeri. For at skaffe Arbejde til dette gik han paa Rejser og virkede samtidig som Forsikringsmand, knyttet til forskellige Selskaber, i mange Aar »Teutonia« i Leipzig for hele Slesvig, den nordlige Del af Holsten, Øen Femern og Danmark, senere »Codan« i København.

Hans Petersen har været en meget virksom Mand og Foregangsmand i flere Retninger. Foruden dansk Bladvirksomhed (nævnes skal endnu, at han i Graasten i flere Aar udgav Sundevad Annoncetidende, der i første Linie behandlede Hjemstavns Historie) og Foredragsvirksomhed (ogsaa i Kongeriget) skyldes en Del vejledende Turistbøger om Sønderjylland ham, saaledes »Paa Cykle gennem Sønderjylland«; han har været Stifter og Leder af Nordslesvigs Hjulriderlag, der i en Tid, hvor Cyklen ikke var almindelig brugt, i Virkeligheden var det tilsørede Kendetegn for en dansksindet Sammenslutning; han har virket for Gymnastik og Idræt (saaledes stiftet Svensk Gymnastikforening i Haderslev, den første i sin Slags i Nordslesvig); ligeledes blev han Formand for Nordslesvigs Fællessangforening ved dens Oprettelse i 1907; og dansk Tillidsmand i politiske Foreninger har han været i flere Byer.

Som Eksempel paa de Genvordigheder, en dansk Pressemand i Sønderjylland kunde komme ud for under præjsisk Regimente, fortæller Hans Petersen:

Kukmandshistorien. I Forsommeren 1893 afholdt Den nordslesvigiske Landboforening sit aarlige Dyrskue i Toftlund. Som Repræsentant for »Dannevirke-Freja« deltog jeg i dette. Vejret var prægtigt, og Besøget stort som altid paa denne Folkefest, hvor man overvaagedes af de præjsiske Gendarmere, altid flere i Tal. Formanden havde anmodet mig om at holde en af de officielle Taler, men jeg stod langt nede paa Talerlisten. I et stort Telt afholdtes Fællesspisningen, som tog sin Begyndelse sent paa Eftermiddagen. Den første officielle Taler var Dyrslæge I. H. Bjørnshauge, som talte for Bondestanden og kom til at benytte Udtrykket: Den danske Bonde i Nordslesvig. Gendarm Wilke fra Arnum springer til og paataler, at der var Politik i Talen, som bliver afbrudt. Formanden rejser sig og giver Ordet til mig. Paa rolig Maade begynder jeg med at tilbagevise Gendarmens Paa-stand. Det laa os fjernt at drive Politik paa et Dyrskue. Dertil havde vi vore politiske Møder. Vi Nordslesvigere var tværtimod en fredelskende Befolkning, der endog ikke vilde have at »æ Kukmand« skulde forstyrres i sin Ro i Skoven. Almindelig Latter og Tilslutning, Tilhørerne vidste nemlig, hvortil jeg sigtede.

— Vesteregnet er skovfattig, en af de smaa og faa Skove findes ved Gaarden Mandbjerg, hvor Morten Eskesen i sin Tid som Lærer i Hyrup fik iværksat Folkemøder. Skoven tilhørte den dansksindede Gaardejer M. Fausbøll. Til ham henvendte den tyske Præst Nissen fra Agerskov sig en Dag og anmodede om Tilladelse til, at Skolebørnene foretog en Udflugt til Skoven. Fausbøll gav Tilladelsen med den lune Bemærkning: Men jen Ting maa De lou' mæ, di maa it syng tysk, for ejsen kyes' di min Kukmand væk. — Denne Historie var gengivet i »Dannevirke«, og den forstod og kendte Publikum. Gendarmen farer op: Das ist Politik, Halten Sie den Mund, Sie Grünschnabel. — Det ene Ord tager det andet. Jeg troede, at han vilde arrestere mig, og tog Forsamlingen til Vidne paa hans fornærmelige Udtalelser. Der blev indsendt Klage over Gendarmens Adfærd til Landraaden, men jeg fik Afslag. Jeg klagede videre til Regeringspræsidenten og fik atter Afslag, fordi Indsigelsen var kommet en Dags Tid for sent. I Stedet rejstes der af Statsadvokaten Klage mod mig for — Embedsmandsfornærmelse. Sagen kom til Forhandling for Nævningeretten i Toftlund. Nævningerne var udpræget Hjemmetyskere. Jeg havde ladet en Del Vidner indstævne. Uagtet de under Ed bekræftede Rigtigheden af min Fremstilling, idømtes jeg en Pengebøde paa 100 Mark samt Sagens Omkostninger, men saa gjordes der gældende, at en Pengebøde ikke vilde ramme mig personlig. Jeg burde idømmes Fængselsstraf. Sagen kom senere til Forhandling ved Landsretten i Flensborg. Som Forsvarer fik jeg en tysk Advokat mod et fastsat Honorar af 100 Mark. Der var indstævnet flere Vidner end til Toftlund. Gustav Johannsen samt andre Danske overværede de spændende Forhandlinger. Gendarmen gjorde gældende, at jeg havde sagt »Gøg« og ikke »Kukmand«, hvilken rette Betegnelse han senere havde fundet i en Ordbog. Jeg hævdede, at Gendarmen ikke var ment personlig. Vi brugte i Nordslesvig »Kukmand« ikke om Gendarmen, men om den præjsiske Ørn. Retten gav tildels Afkald paa Vidnernes fornyede Afhørelse. Gustav Johannsen og andre gratulerede, Sagen var at anse for vunden. Han med flere deltog i den fælles Middag paa Sommers Hotel. Men en skøn Dag bragte et Telegram mig Bud om, at Nævningerettens Kendelse stod ved

Magt. Retsomkostningerne var store, og jeg bad Bjørnshauge (der ejede »Dannevirke-Freja«) om at træde hjælpende til. Han anviste mig 100 Mark af Bladets Kasse.

Pigen fra Nordborg. I Januar 1908 opholdt jeg mig som Generalagent for »Teutonia« i Leipzig en Aftenstund paa Hotel Union i Nordborg. Da jeg ud paa Aftenen vilde forlade Lokalet, stod der ved Døren til Forstuen en mig ubekendt Pige, en Niece af den noksom bekendte Amtsforstander Klinker. Jeg gik forbi og sagde: De stødte Dem da ikke, Frøken! Jeg antog nemlig, at hun havde faaet et Skub af Døren. Hun svarer: Sprechen Sie deutsch, ich bin ein deutsches Mädchen.*) Jeg spørger: Sind Sie nicht aus Nordborg? Hun bejaer Spørgsmaalet, og jeg fortsætter: Ist es nun so weit gekommen, dass die jungen Mädchen in Nordburg kein Dänisch können? Dass ist ja eine verfluchte Geschichte. — Jeg mærkede ikke til nogen Ophidselse fra den unge Piges Side og nævnte end ikke Tildragelsen i Gæstestuen. — Noget senere læser vi i Aviserne, at en lille trivelig Herre paa et Hotel i Nordborg skulde have sagt til en ung Dame: Sie verfluchtes deutsches Weib, scheren Sie sich nach Deutschland. Sie sind in Nordburg in Dänemark. **) — Jeg kom i Forhør, og Sagen blev fremdraget i den tyske Presse med Navns Nævnelser og Fremhævelse af min Stilling som Generalagent for det tyske Forsikringselskab Teutonia i Leipzig. Sagen kom nu som et offentligt Anliggende i Statsadvokatens Hænder. Jeg havde nemlig fornærmet *alle Kvinder* i hele Tyskland! Den forhandlede ved Nævningeretten i Nordborg; der androges paa 6 Ugers Fængsel, men Dommen blev 150 Mark i Bøde og Sagens Omkostninger. — Nu kom der ordentlig Gang i det tyske Bladskriveri. I Haderslev lededes denne Del af den tyske Forenings Virksomhed af den bekendte Redaktør Strackerjan. Dommen blev indanket for Landsretten i Flensborg; jeg skulde idømmes Fængselsstraf, og der androges paa 6 Maaneders Fængsel og øjeblikkelig Arrestation. Dommen kom til at lyde paa 500 Mark i Bøde og Sagens Omkostninger, ogsaa ca. 500 Mark. -- De tyske Aviser lavede et stort Nummer

*) Tal Tysk, jeg er en tysk Pige. — Er De ikke fra Nordborg? — Er det nu kommet saa vidt, at de unge Piger i Nordborg ikke kan Dansk? Det er jo en forbandet Historie. — **) De forbandede tyske Kvinde, pak Dem til Tyskland. De er i Nordborg i Danmark.

ud af Sagen. Jeg tilkaldtes pr. Telegram til Direktionen i Leipzig og stod en Mandag Formiddag i Førstedirektørens, den menneskekærlige Professor, Dr. Bischoffs Kontor. Modtagelsen var meget venlig. Han beklagede det skete. Selskabet havde modtaget ikke færre end 85 tyske Aviser med Referat af Retsforhandlingerne samt et Truselsbrev gaaende ud paa, at jeg burde afskediges inden et fastsat Tidspunkt; i modsat Fald vilde man i ansete Blade betegne Teutonia som et ikke patriotisk Selskab, som fremmede Irredentismen ved at beholde i sin Tjeneste en dansk Agitator og Forhaaner af den tyske Kvinde. Det var en ægte »Strackerjansk« Mundfuld! — Saa maatte jeg hilse paa Direktionen; den gamle Direktør Müller tog venligt imod mig, trakterede med en Cognac og erklærede, at han vilde stemme for min Forbliven hos Selskabet. Den næste, Dr. Koste, en Officers-type, for brydsk op. Han var utilfreds med Lægeattesterne, som vidnede om, at Nordslesvigerne var et fordrukkent Folkefærd; i mange Tilfælde berettede Attesterne om en for stor Lever. Jeg henviste til den uskyldige Kaffepunch overfor de unge Pigers Krogang i Ditmarsken og til Scenen i Gustav Frenssens »Jørn Uhl«, hvor Hustruen forbløder, mens Manden drikker Grog i Kroen. Derved kom vi ind paa dansk Litteratur; Doktoren kendte og beundrede J. P. Jacobsen. Han lovede sluttelig ogsaa at stemme for mig. Hos de øvrige Herrer gik det som Fod i Hose, og Afgørelsen faldt ud til min Fordel. Jeg rejste senere til Angel og fremskaffede en af Direktionen ønsket Adresse med Underskrifter af tyske Gaardmænd, Købmænd, Kommuneforstandere, som Vaaben mod de altske Trusler. Imidlertid fik Teutonia vel næppe nogensinde Brug for dem.

Hans Petersen stod paa Tyskernes sorte Liste og var mellem de Danske, der ved Verdenskrigens Udbrud i August 1914 blev arresteret og maatte tilbringe nogen Tid i Varetægt i Flensborg; han var dog en af de første, der blev løsladt (19. Aug.), idet Druideforeningen i Flensborg, som han var Medlem af, udvirkede hans Løsladelse. *)

Sluttelig et Digt fra Hans Petersen til sin Hustru:

*) Hans Billede findes i P. Skovrøys Artikel »I Kachotten og mit Forbryderalbum«.

Du rakte mig Haand
 Og gav mig dig selv
 Til Følgeskab Livet fremover —
 Som Fylgie fuldgod,
 Med Ildhu og klippefast Mod,
 I Magsvejr, i Uvejr,
 I Brænding og fossende Elv.

Du blev mig en Sol —
 Der skinner og altid kan varme —
 Dit Øje gav Lys, naar om mig var mørk —
 Naar Verden var ond som vildende Ørk —
 Var Helse og Fred der at finde —
 Bag Hjemmets skærmende Tinde.

Men Aarene randt —
 Der kom Furer paa Kind
 Og Snefnug i Haar —
 Og Livsdagen svandt —
 Mens Alderdoms Gaard
 Hvis Mure ingen kan bryde —
 Sine Porte oplod.
 Men paa Vandringer frem
 Mod Lysets det evige Hjem —
 Vi aldrig, aldrig fordølge
 Didhen vi slaa Følge.
 Min Hustru — mit alt —
 Min Lykke — min Alderdoms Stjerne:
 Gid Lykke og Fred
 Til dig dale ned —
 Hver Sten fra din Vej vil vi fjerne —
 Om dig vil vi bygge
 Om dig vil vi værne

(September 1933).

P. H. Kjems's ældste Søn **Jacob Kjems** (f. 1878) ønskede selv at komme til Handelen, men Faderen tog ham ud af Skolen og satte ham i Lære paa Apoteket i Haderslev. Sin Eksamen tog han i München, hvor en ældre Elev, Toft, senere Apoteker i Tønder,

tog sig af ham, og for hvem han efter Datidens Studenterform maatte være Oppasser. Her gik det til paa tysk Vis med Uniform og Fægtemaal; ogsaa her hørte det til at kunne møde med Ar i Ansigtet! Senere havde han Pladser i Dresden og Hamborg, men blev allerede i 25 Aars Alderen selvstændig, idet Faderen købte Apoteket i Løgumkloster til ham, det han endnu er Indehaver af. Men hans egentlige Kærlighed var at handle, vel en Arv fra Forfædrene, og han indskrænkede sig ikke til Medicinen. Han købte en Gaard i Løjtved, Tønder Amt, og drev den, til han omkring 1927 solgte den til Statens Jordlovsudvalg, som dér anlagde en hel Samling Gaarde, Landsbyen Bjerndrup, et nyt Forsøg paa Udstykningsomraadet. Jorden bestod, da J. Kjems købte den, næsten af lutter Siv, og han iværksatte store Drænings- og Afvandringsarbejder. I Krigens Tid købte han 4 Køer, som han opstaldede ude i Byen, saa Familien stadig havde Mælk og Sul. Desuden har han drevet en stor Opkøbsvirksomhed med Kreaturer i den gængse Form, at Sælgeren skulde have Dyrene paa Stald Vinteren over til 1. Maj, da de blev drevet ud i Marsken, enten paa lejet Jord i Ejdersted eller hans egen i Ny Frederikskog, indtil de skulde sælges. Men i det hele kan han ikke godt lade være at handle. En sønderjydske Landmand sagde engang: Kommer man til Aabenraa til Marked, kan man være sikker paa, at Jacob Kjems er der med et Par Buller (Tyre)! Da Kreaturhandelen blev sløj, kastede han sig over Hestehandel, hvor han dog optræder ved en Mellemand, en Chauffør, tidligere Bonde, »der har bedre Forstand derpaa end han selv«. Der eksisterer en Del Anekdoter om hans Alsidighed som Handelsmand; saaledes fortælles, at en Mand fra Landet, der maatte afbryde en Samtale, fordi han skulde have købt noget, inden han skulde med Toget, og paa J. Kjems's Spørgsmaal, om hvad han skulde købe, svarede »En Møgbør«, fik som Gensvar: »Den kan Du faa hos mig!« I Virkeligheden skal den attraaede Genstand dog have været Skraatobak! Paa hans Regninger kan da ogsaa foruden Medicin forekomme Poster som »1 Læs Møg« og Lusepulver, som han selv er Opfinder af.

I Løgumkloster, der som Embedsmandsby var noget af en »Tyskerrede«, var hans udprægede Danskhed velkendt, og ved Ver-

denskrigens Udbrud blev han som adskillige andre Mænd, der stod paa den sorte Liste som særlig farlige, arresteret og holdt som Civildfange. Disse Fanger mødte med god Samvittighed og ventede hurtigt at blive hjemsendt, hvorfor de mødte uden »Udrustning«; kun E. Müller fra Visby paa Vesteregnet medførte en Skinke som Proviant. »Jeg kender dem, vi kommer ikke ud foreløbig!« Denne Mand var født i Tyskland, men var udfra Indtrykket af den Uret, der blev begaaet mod den danske Befolkning, blevet en ivrig »Dansker«, med hvem han altsaa her blev ligestillet. Ved Genforeningen var han straalende glad over, at vi nu kom hjem til Danmark, og som den Original, han var, gik han foran i Toget med sit Hundekøretøj smykket med Dannebrogssflag. Denne Mands Spaadom slog til. Først 14/9 blev J. Kjems løsladt fra Fangenskab i Flensborg. I Mellemtiden maatte Fangerne selv sørge for Forplejning og Tidsfordriv. »3 Gange om Dagen aabnedes Døren for et smukt Syn, det var 2 hvide Jomfruer, der overbragte os Maden fra et nærliggende kristeligt Madsted, der tog en ukristelig Betaling«. Se nærmere P. Skovrøys Skildring i »I Kachotten og mit Forbryderalbum«, hvori findes et Billede af J. Kjems. Han slap for aktiv Deltagelse i Krigen, idet han blev antaget som Militærapoteker for Fangelejren ved Løgumkloster. I Afstemningstiden stod han som Tillidsmand for Vælgerforeningen. Han er hjælpsom, jovial, djærv og ligefrem. Mange er de Tillidshverv, han har haft; han har siddet i Byraadets siden Genforeningen og har fra 1937 været Borgmester i Løgumkloster. Han er Ridder af Dannebrog og fransk »Officer d'Academie«.

P. H. Kjems's Søn **Christian Peter Kjems** (f. 1884) kom derimod til Handelen, men nok uden Lyst. Han lærte Manufakturbranchen hos Faderen og havde senere Pladser i Sønderborg, Lunden og Lübeck. Han laa som Soldat ved Garden i Berlin 1904—06 og gik senere til Søs. Han var med forskellige Skibe til Japan — Kina — Australien — Ostindien — Vestindien — Nord- og Syd-Amerika. Fra Ostindien kom han til Antwerpen med Malaria-Feber og maatte paa Sanatorium i Belgien, »Villa St. Antonia« i Basel i 1 Aar. Her blev han bekendt med sin senere Hu-

stru, hvis Fader havde en lille Gaard i Basel. Han fik en Handelsstilling i Antwerpen, giftede sig og boede i 1914 i en Villa udenfor Fæstningen. Da han skulde indkaldes til en Militærøvelse i Berlin, anede han Uraad og rejste den 25. Juli med en belgisk Damper, der kom til New York den 3. August. — Hans Hustru blev tilbage i Belgien og oplevede en bevæget Tid; i September 1914 blev deres Hjem skudt sammen ved tysk Zeppelin-Bombardement, hvorved alle deres Møbler og Tøj gik tabt. Derefter boede hans Hustru og deres Barn hos en Søster i Antwerpen, hvor Sønnen Constant blev født den 7. November — under Byens Bombardement — i en Kælder og uden Lægehjælp. I Modsætning til den store Del af Byens Befolkning kunde hans Hustru jo ikke flygte til Holland. Først i September 1916 kom hans Hustru bort fra Belgien, idet Svogeren, Apoteker Jacob Kjems i Løgumkloster, skaffede Pas for hende og Børnene til Holland og betalte Billet til Amerika. Det tog 21 Dage fra Rotterdam til New York med Holland—Amerika Linien, idet de blev opholdt to Gange i England og een Gang i Halifax (Canada) af de engelske Myndigheder. — Allerede 2 Dage efter at Christian Kjems var ankommet til New York i 1914, fik han Beskæftigelse hos McAllister Bros. Towing and Transportation Comp., og var hos dette Selskab til 1931, deraf 10 Aar som Kaptajn paa en Fragtbaad i New York; i September 1930 blev imidlertid alle Selskabets Skibe og Bugserbaade lagt op paa Grund af de daarlige Tider (manglende Import og Eksport) og ligger stadig (Februar 1935) stille. Selskabet betalte ham Løn til April 1931, og naar det bliver bedre Tider, staar Pladsen ham paany aaben. Præsidenten for Selskabet, Kaptajn J. P. McAllister skaffede ham saa en Stilling hos »Hudsonflodens Nat-Linie«, hvis Passager- og Fragtskibe daglig gaar fra New York til Albany New York og tilbage, men kun i de 7 Maaneder af Aaret. Det er saaledes en Stilling med Arbejdsløshed de 5 Maaneder af Aaret. Skibenes Fartplan ligger med Afgang fra New York Kl. 18, Ankomst til Albany Kl. 5, Ophold dér til om Aftenen Kl. 21 og Ankomst til New York Kl. 6. Foruden Fragt sejler Skibene daglig med 7—800 Passagerer. — Skønt Chr. Kjems var tysk Statsborger, havde han ingen Ubehageligheder deraf i Amerika under Krigen. idet han selv

regnede sig som Dansker, og Kapt. Allister skaffede ham et ekstra Pas fra Regeringen i Washington. Ved Kapt. Allisters Hjælp — han gik med ombord paa Skibet, da Familien ankom fra Holland — kunde Chr. Kjems da ogsaa faa sin Familie med hjem samme Dag. — I 1923 besøgte han med sin Familie Europa: Frankrig, Belgien, Holland, Tyskland og gamle Danmark, og han slutter sine Optegnelser saaledes: »Jeg var glad ved, at jeg kunde vise min Kone og Børn den skønneste By i Verden — Haderslev — og mit gamle Hjem. De kan tro, at det er godt at se hele Verden, men der er ingen Plads i Verden, som er saa skøn som gamle Danmark og den gamle, skønne og gæstfrie By Haderslev.«

Iver Thomsen Kjems's Slægt. (Mejlby-Slægten).

(Stamtavle IV.)

Om **Iver Th. Kjems** (f. 1777) har Sønnensønnen Peter Thomsen Kjems (f. 1853) i sin Ungdom nedskrevet følgende Beretning, om hvis Oprindelse han fortæller: »Min Fader fortæller tit om min bedstefader Iver Thomsen Kjems, det jeg altid gerne hører paa med spændt opmærksomhed, dog mest dengang jeg var en lille dreng.«

En Stor-Handelsmand. »Min bedstefader tjente i Kalslund som dreng og som karl, og den gang han havde tjent som karl i nogle aar, havde han nogle penge staaende til overskud af sin løn. Nu havde han meget lyst til at handle og derfor købte han sin husbonds stude og drog til marked; men krepriserne var slaaet sig lidt, og han tabte alt det, han havde tjent i 4 aar, tror jeg det var, det kan vel være 1790 omtrent. Nu saa det ikke saa godt ud for ham. Min bedstefader havde en morbroder, som havde penge paa rente, han laante ham 200 gamle dalere, saa drog han til marked og købte sig saa mange som han kunde, gamle køer og hvad der var bedst handel paa, og disse tjente han godt paa, saa det ikke varede længe, før han kunde betale sin gæld. Han købte flere og flere og var meget betroet af Kjendtfolk. Nogle aar efter friede han sig ind i en pjalt gaard*), men det var nok ikke for gaardens skyld, for det var smaat dér; og det saa næsten ud, som han skulde gaa en prøve igennem ved alt nyt han foretog sig, der kom nemlig smitsyge i huset, og ingen maatte komme til gaarden, og han skulde være ene rask, og deraf følger, at han

*) En $\frac{2}{3}$ Fæstegaard ved Arrild By, som Enken efter And. Nissen Kock, Anneke, i 1800 overdrog til Datteren Gyde, 18 Aar, og hendes Kiereste Iver Kjems, og selv gik paa Aftægt, med Kammer, Kaalhave, Korn m. m., og Ret til i »Svagheds og Alderdomsdage med Rygte og Tilsyn, som for Gud og Øvrighed forsvarlig kand være« at blive opvartet. I Stedet for fædrene og mødrene Arv skulde Iver og Gyde give hendes 4 yngre Søstre »en christelig Opdragelse til deres 18 Aars Alder med Føde, Klæde, Skole- og Kierkegang og Befordring til Confirmationen, og lade dem have deres Tilflugt til Stavnen til deres 40. Aar i ugift Stand«.

skulde være ene ogsaa om at pleje de syge og kreaturerne. Men det gik over, og de kom lidt til kretten (?), og han handlede i nogle aar med kreaturer, saa begyndte han at handle med heste, som ogsaa gik godt for ham, og om nogle aar købte han den dengang berømte lille bondegaard i Mejlby for 6000 daler C. og betalte kontant.*) Nu handlede han jo ogsaa i Nørrejylland, hvorfor han maatte smugle baade heste og køer, og navnlig stude købte han mange af, smuglede over. Naar han nu kom med en flok stude, som han kom for det meste over ved Dybdal**) (bestemt 2 mil fra Ribe med landevejen), som grænsede om til hans egen (Mark); naar studene var omtrent ovre, tog han den sidste i halen og lod sig give den samme dykkert som studen; han kunde ikke svømme; min bedstemoder fortalte tit om, at han var omtrent frossen stiv, naar han kom hjem; men det gjort ham ikke noget. Engang holdt han i gaarden og vilde til marked med en snor heste, og i det samme kom kontrolløren ridende i gaarden, og de talte venlig sammen, som min bedstefader gjorde altid med den slags folk, og bød dem ogsaa som gæster en gang imellem. Endelig sagde kontrolløren: ja, du har vel dine heste brændt***), ja, det kunde han jo da nok tro, at han ikke var saa dum og holde her med saamange ubrændte heste, og det kunde han jo faa at se; min bedstefader slog manet op paa ridehesten, som var brændt, de andre var det ikke; men kontrolløren skammede sig jo ved at se bedre efter og priste min bedstefaders forsigtighed; men det var dog kedelig, tog min b. f. til orde, at de kommer nu lige, som jeg staar og skal til marked, og jeg er endda bleven lidt forsinket iforvejen; men de kommer til at tage til takke med min kones opvartning og underholdning. Ja, rejs

*) I 1809 købte Iver Kjems den tidligere Lindevitske Ejendoms-
gaard i Mejlby i Lintrup Sogn, efter Skyld- og Pantebogen for 6500 Rdl.
kontant.

**) Skal være Tyvdal.

***) Ved Forordninger af 1689 og 1701 (opretholdt til 1827) opret-
tedes der Brændings- og Optællingsdistrikter paa begge Sider af
Kongeaagrænsen. Alt hvad der er af Kvæg og Heste i dette Omraade (se-
nere fastsat til 1 Mil mod Nord og Syd) skulde tælles, mærkes med
Brændjern og indføres i en Bog paa Toldstedet. Alt hvad der dør, slag-
tes eller sælges, skal anmeldes, eller dobbelt Told betales som Mulkt,
senere Kvægets Værdi. Ved Paagribelse under Forsøg paa Smugleri var
Kvæget fortabt til Konfiskation.

De med Gud, rejs De med Gud! og saa var min bedstefader ude af den knibe. En gang kom kontrolløren i gaarden, og da var der 6 ubrændte heste paa stalden, det saa hans gamle avlskarl og lukkede stalddøren i og fik i en fart hestene bagud og red til skovs med dem; min bedstefader kom ud og tog imod kontrolløren og fik ham af hesten og traadte hen til stalddøren og bankede paa og raabte, de skulde lukke op, »da mente jeg der var folk«, og gik saa selv ind og vilde lukke op, men inden han lukkede op tog han Hosesokkerne og løb ned og lukkede den anden dør, som hestene var kommen ud af. Saa gik de ind og kontrolløren blev godt trakteret, og saa skulde min bedstefader da ride med ham et stykke paa vejen gennem skoven, da han skulde hen et steds, som var meldt, at der var ubrændte heste og se efter. Da de kom ind i skoven, red min bedstefader omkring med kontrolløren, og omsider sagde min bedstefader, at nu var han vilde, om den anden vidste vejen, nej det vidste han jo ej, og min bedstefader giver sig til at raabe, men der svarede ingen; de red lidt længere, Nu! ved jeg vejen, sagde min bedstefader. Det var kun for at karlen kunde høre dem og komme af vejen for dem, ellers vidste han godt vejen. Disse træk, som jeg nu har skrevet om, er dem, jeg har hørt oftest. Desuden kan jeg fortælle meget om handlen, som min bedstefader drev. Der findes vist ogsaa enkelte omkring, som Fejlberg for Gamle*), som kan fortælle om ham. Saadan fortalte min mormor engang, at det varte saa længe inden min bedstefader kom en foraar at købe studene, saa bønderne vidste næsten ikke, hvad de skulde gøre ved dem. Hun var født i Gjørndrup**).

Engang til en marked stod der en bonde med en hest til marked og kunde ikke sælge den, saa købte min bedstefader den og gav manden, hvad han forlangte. Straks min bedstefader fik den i grimen, fik han $\frac{1}{3}$ af købesummen i fortjeneste. Det kom fra at da Napoleon krigede, fik han levering til ham, og købte saa mange Heste, han kunde, af den rigtige slags og kunde næsten faa for dem, hvad han vilde og tjente saa mange penge, saa det var grulig; han laante penge ud til bønder vidt og bredt omkring:

*) Meningen uklar, mulig hentydes til, at Fejlberg har samlet nogle Smuglerhistorier, se »Dansk Bondeliv« 1912, I. S. 244.

**) Nord for Brørup.

men knap derefter gik tiden ned ad, og bønderne begyndte at spille filit, og han syntes, at noget var dog bedre som slet ingen ting, og tog gaardene, saa at han fik 14 gaarde i alt foruden huse han havde; men det var en gal historie, for han tabte mere paa gaardene, end han havde tilgode i dem, da havde det nær gaaet den gamle paa; saa maatte han til at slaa løs paa dem, for ellers havde han nok gaaet den samme Vej, da tabte han mange penge; men beholdt dog 3 gaarde helskindet og 3 smaasteder.«

I Skyld- og Pantebøgerne har jeg fundet Noteringer om, at han har ejet:

1800—34 Gaarden i Arrild

1809—55 Gaarden i Mejlby

1812—30 en Ejendom i Lintrup (Lintrupkær), derefter overgaaet til Broderen Niels

1813—21 $\frac{2}{4}$ Fæstegaard i Hjortlund

1817—21 $\frac{5}{8}$ Fæstegaard i Hjerting (forbeholdt sig et Stykke til Klynes Afgravning)

1820—24 et Landboel i Mejlby

1820—23 $\frac{1}{2}$ Fæstegaard i V. Mejlby, derefter til Datteren Andrea og hendes Mand And. Sørensen

1825—51 Gudsnapgaard, derefter Sønnen Th. I. Kjems

1826—32 $\frac{1}{2}$ Landboel i Tornum.

Hvilke Pengeudlaan, han har ydet, har jeg ikke efterforsket. I en Ejendom i Hjortlund tabte han ved en Auktion i 1824 128 Rdl. + Renter. I Gaarden i V. Mejlby havde han ydet følgende Laan: 1812: 500 Rdl. — 1814: 240 Rdl. — 1815: 160 Rdl. og 1818: 400 Rdl., derefter havde Broderen Nis Kjems ydet 100 Rdl. Ved Tvangsauktionen havde Iver forlangt, at hans Fordringer skulde fyldestgøres af en ny Ejer til 1. Marts, noget de øvrige Kreditorer protesterede imod som en alt for kort Termin. Der var kun to, der bød, nemlig Nis, der begyndte med 1000 Rdl., og Iver, der efter 4 Overbud sluttede med 1350 Rdl.

Iver Kjems var en udpræget Handelsmand og synes at have været paa Fart næsten altid. Hans 2den Hustru, *Ane Ebbesdatter* fra Kalslund, havde ogsaa Ord for at kunne klare Sagerne hjemme. Hun var inden Ægteskabet Skænkepige i Kalslund Kro, hvor

Iver plejede at gøre Holdt paa sine Rideture til og fra Ribe. Han plejede saa at sige: »Den Pige skulde vi jo have gift!«, og det blev hun altsaa ogsaa, nemlig med ham selv.

Om *Købet af Mejlbygaard* (Lintrup Sogn) fortælles endnu paa Egnen, at han havde Frist til at bestemme sig, indtil Solen gik ned Tredjedagen efter Handelen. Da han kom, var Solen ikke mere synlig fra Gaarden, der da laa, hvor Mejlby Købmands-handel nu ligger; han gik da op paa Bakken (hvor Gaarden flyttedes hen af hans Sønneson Iver), og herfra kunde Solen endnu ses, saa han kunde kræve Handelen overholdt.

Det fortælles, at han bl. a. *opkøbte Smør* paa Gaardene og solgte det i Flensborg; Mejerier fandtes jo ikke. Til Hjælp havde han en Tid en Jydekarl, stor og stærk. En Gang de afhentede en Tønde Smør i en Gaard, fik Karlen den læsset paa Nakken og skulde saa gaa i Forvejen, saa skulde Iver Kjems komme efter og støtte. Men Karlen maatte gaa alene — og det drejede sig om et Stykke Vej som fra Lintrup til Mejlby, fortælles der —; han sagde da ogsaa bagefter: »I*) kom ikke og hjælp!«. »Du kunde jo have hvilt!«. »Jo, det skulde godt hjælpe at hvile med Tønden paa Ryggen!«.

Men flere Beretninger gaar om hans *Hestehandler og Smuglerier*, der synes at have været hans særlige Felt. Efter Datidens Opfattelse, som ogsaa langt senere, kunde Toldsnyderier godt forenes med Gudfrygtighed**), og der smugledes »af Hjertens Lyst og alle Kræfter« fra Kongeriget ned i det Slesvigske. Foruden det ovenfor herom berettede, er det fortalt mig, at det kunde ske, at han for at aflede Opmærksomheden fra Overgangen over Kongeaaen paa denne ureglementerede Maade sendte en Karl trækkende med en Hest over Grænsen ved selve Toldstedet. Karlen fortalte saa, at han havde været kørende, men at Vognen var gaaet i Stykker. Mens dettes Rigtighed blev undersøgt og godkendt, var Toldvæsenet jo optaget paa passende Maade, saalænge Smugleriet stod paa. For denne Beretning gælder, at den jo i hvert Fald vanskelig har kunnet bruges flere Gange. En

*) Tiltale til ældre Folk.

**) Fra Tiden efter 1864 har Landstingsmand Jens Høyers Fader fortalt, at han spurgte en Pige, der vilde smugle Tøj over, viklet om Livet: »Tror Du, det gaar?« og fik Svar: »Ja, med Guds Hjælp!«

anden Beretning gaar ud paa, at han ved en Toldvisitation hjemme paa Gaarden tog Tolderne med ned i Stalden og viste dem nogle Heste med tilbørligt Toldmærke, men derefter inviterede ind paa en Hjertestyrkning, inden Eftersynet fortsattes. I denne Mellemtid foretog saa den velindviede Karl de fornødne Omflytninger i Stalden, saaledes at hele Besætningen tilsyneladende var i bedste Orden med Hensyn til Toldreglerne. Hvis dette med Forfriskningerne har gentaget sig flere Gange under Visitationen, som Sagnet beretter, faar man det Indtryk, at Toldvæsenet kan have været noget svagt overfor smaa Venligheder og gerne har villet staa sig godt med den store Handelsmand. Om Iver Kjems's Stilling i sit Sogn kan ogsaa den i Kirkebogen staaende Fadderliste ved Sønnen Thomas Iversen Kjems's Daab i 1826 tale: Madam*) Kaae (Præstens Kone), Hr.*) Martini paa Tornumgaard (en meget stor Gaard), Skolelærer Ebbesen (og 3 andre).

Iver staar ogsaa som den, der — efter to endnu bevarede Kontrakter — havde paataget sig at stille 2de antagelig *Rytterheste* til Kongelig Majestæts Tjeneste 3. Eskadron Nr. 15 og 16 for Aarene 1814—38, de første 12 Aar sammen med en anden Mand, mod at de øvrige forpligtede »forhen Lindevitske Undersaatte« af Spandet, Mejlby og (delvis) Høxbroe Fogderier skulde betale Anskaffelsen 160 Rdl. Sl. Holst. Courant og visse aarlige Bidrag. Disse Bidrag kan det nok i daarlige Tider have knebet med at faa ind; i hvert Fald henstod der efter Sønnen Andreas Peters Død i 1868 Restancer til et Beløb af 240 Mark 6 Sk., der blev inddrevet ad Rettens Vej.

Fra 1834 stammer en Angivelse i Retsprotokollen, der viser Iver Kjems som en ærekær Mand, men som tillige synes at vise, at han ikke mere er den holdne Mand; han var indstævnet af Arvingerne efter Poul Nielsen Bock, men ved Rettens Mellekomst blev der indgaaet et Forlig, hvorefter Iver Kjems »lover inden 12 Uger at betale 90 Rdl. Courant eller 144 Rdl. Sølv mønt, hvorefter ikke blot hans samtlige Fordringer paa Boet skal ansees som fradraget, men ogsaa Arvingerne erklærer ganske og for bestandig at være fyldestgjort for deres Fordringer mod I. Kjems. Sluttelig erklærer samtlige tilstedeværende Arvinger, at

*) I de Tider var almindelige Mennesker ikke *Hr.* eller *Madam*.

de har taget fejl, naar de har troet, at afdøde P. N. Bock skulde have haft en større Sum tilgode hos Iver Th. Kjems end den af Gaardejer I. Th. Kjems angivne, nemlig 100 Rdl. Courant eller 160 Rdl. S. M., at det vilde gøre dem meget ondt, om Iver Th. Kjems's Omdømme skulde have lidt ved dette falske Rygte, og at de i denne Henseende kan sige ham fuldkommen fri«.

Samme Aar begynder han at belaae sin Gaard i Mejlby. Han havde ganske vist ogsaa tidligere haft Laan, men det ser ud til at være Penge til den øjeblikkelige Udbetaling for Indkøb, som snart efter kan indløses. I 1834 laaner han 500 Rdl. C. af J. Aastrup i Christiansfeld, i 1842 500 Rdl. C. af Pastor Paulsen i Sommersted, mens det første Laan udslettes, men tillige laaner han 300 Rdl. af Pastorinde Jessen i Vedsted.

Til det stadige *Rejseliv* med dets Strabadser og den megen Spiritus, der efter Datidens Forhold hørte til, maa der have hørt en stærk Natur. Det fortælles, at han altid kom hjem i god Behold, fordi han havde en trofast hvid Hest. Den var i sin Tid blevet ham overdraget som et Dyr, man ikke kunde faa Ret paa. Men efter at have herset med Hesten en hel Dag paa Mejlbygaards lukkede Gaardsplads havde han Kræmmet paa den, og det fortælles, at den altid passede paa at holde sig under sin Herre, selv om han hældede til Siden, og at den altid fandt hjem, selv om han sad og sov. Til hans faste Ridetilbehør hørte hans Pengekat, men kun Navnet og ikke særlige Minder er bevaret. — Han skal dog have lidt af Nervesvækkelse, formentlig paa sine gamle Dage; i 1845 kan han saaledes ikke skrive sit Navn under en Kontrakt, men det sker »med ført Pen«. Det var en Kontrakt, hvorved *Mejlbygaard bortforpagtedes* paa 12 Aar fra Maj 1844 at regne.

Forpagteren skal drive Gaarden i mindst 6 Indtægter, deriblandt 1 med Brak, Skovlandierne kan drives efter Behag, Engene bør ikke pløjes med Undtagelse af de Enge, der ligger sønden for Aen ved Kier Mose. Mosejorden maa han pløje og gøre til Agermark, dog maa saa meget være udyrket, at der altid er Mosejord nok til Gaardens Brug. Kjems forbeholder sig aarlig at stryge 15,000 Tørv paa Gaardens Mose, hvor det anvises af Forpagteren, og samme Vej skal benyttes til Hjemkørsel som Forpagteren bruger. Af Besætningen medfulgte 12 Malkekøer, 8 2 Aars

Kvier, 5 Heste, 1 2 Aars Fole, 2 Plage, endvidere 2 Plove, 1 Brakharve, 2 Folkesenge med Lagener og Kakkellovnene. Der maa ikke sælges Hø eller Halm fra Gaarden; under hele Forpagtningstiden skal alle Bygningerne tækkes en Gang med Tag; til Reparationer leverer Ejeren Materialet, mens Forpagteren sørger for Arbejdet; han skal straks indrette en Mælkestue, hvortil Ejeren leverer bedste, helbrændte Mursten. Ved Forpagtingens Ophør afleveres samme Udsæd, som ved dens Begyndelse er lagt eller forberedt, nemlig 17 Tdr. Rug, 20 Tdr. Havre og 17 Tdr. Byg.

Denne Kontrakt har højst varet et Par Aar, thi i 1847 stævner Forpagteren Kipp, »nu paa Voyens« Iver Kjems til at betale et Laan paa 10 Rdl. Kravet anerkendes, men Iver Kjems erklærer at have Modkrav paa 4 Rdl., som Kipp har opført formeget som betalte Skatter, samt andre 4 Rdl. for Fødevarer af Gryn, Smør m. m. og for laante Køkkenredskaber. Da Kipp ikke mødte i Retten, bestemte Dommeren, at saafremt Kipp ikke mødte næste Gang, vilde Iver Kjems blive frifundet og faa tillagt Sagens Omkostninger.

Den ældste Søn Thomas overtog i 1851 den ene af de to Gaarde, Gudsnapgaard; i 1855 udstedte han en Erklæring om at være fuldkommen vederlagt for fædrene- og mødrene Arv, idet han samtidig fik Pant i Mejlbygaard for 1600 Rdl. Samme Aar døde Faderen, og Enken Ane Ebbesdatter overtog Mejlbygaard. Fra hendes Tid stammer to *Retssager*: en N. P. Hansen stævnede hende for godt 7 Rdl., som han oftere havde afkrævet Iver Kjems uden at faa Opgørelse; det drejede sig om udført Arbejde, men han var villig til at afkorte godt 3 Rdl. som Leje for et af Iver til Hansen og hans Fader lejet Hus; ganske vist skulde han kun betale $\frac{1}{2}$ Leje, hvis han fik Huset saaledes istandsat, at han kunde være der, men han vilde se bort fra, at dette ikke var sket, da han desuagtet var blevet der. Ane kendte aldeles intet til en saadan Aftale; hun vidste nok, at Hansen havde arbejdet for dem, men hun mente, at hendes Mand havde afgjort det. Hansen erklærede derefter, at han vilde have tabt sin Sag, hvis Ane vilde aflægge Ed paa, at hun ikke tror, at han har det omhandlede Tilgodehavende, i modsat Fald vil han selv aflægge Ed paa Rigtigheden deraf. Ane erklærede ikke at ville aflægge Ed. Ved det næste Retsmøde mødte Parterne som værende forligt,

og Sagen bortfaldt dermed. Det var i 1856; næste Aar stod hun sammen med 5 Gaardmænd af Mejlby som Sagsøger mod Gaardmand Nis Christensen i Villeshøj »ang. et begaaet Spolium«. Christensen erkendte, at Sagsøgerne er Ejere af de omhandlede Engstykker i Kalslund Sogn, og at have græsset sine Kreaturer derpaa, efter at Græsset var slaet første Gang, men han benægter, at der er sket noget Spolium, og han finder denne Paastand saa meget mere besynderlig, som hans Græsningsret allerede i mange Aar havde været omtvistet; han og hans Formand har formentlig Græsningsret paa Eftergrøden i de omhandlede Enge efter et ham forevist Dokument af 7/7 1786, og han har altid udøvet denne Ret og det aldeles aabenbart og i mange Aar. Sagsøgerne holdt sig til det tilstrækkelige Faktum, at Sagsøgte havde græsset paa Engene efter de iaar var slaet første Gang. Sagsøgte svarede hertil, at han ogsaa forhen aabenlyst havde tøjret paa Engene, efter at de 1.ste Gang var slaet, og hans 4 Vidner udtalte sig i denne Retning, blot var de ikke alle klar over, om Kreaturerne har været løse eller tøjret. Sagen blev afsluttet ved et Forlig, hvorefter Christensen fremtidig giver Afkald paa al Ret til Græsning paa de Sagsøgerne tilhørende Enge i Kalslund Sogn og betaler Sagens Omkostninger med 18 Rdl., medens Sagsøgerne giver Afkald paa Erstatning for den Skade, de maatte have lidt ved, at Christensen har ladet græsse paa Engen.

I Iver Kjems's 2. Ægteskab var 5 Børn; deraf døde 2 Døtre inden deres fyldte 1 Aar af Krampe, og Sønnen Ebbe ligeledes i 5 Aars Alderen; han var blind efter et Fæld, hvorved han fik en Høtyv ind i Øjet. Ogsaa Sønnen Andreas Peter led fra Barndommen af af Epilepsi; han var flink i Skolen, men fra hans 29. Aar begyndte hans Aandsevner at svækkes. Da han skulde paa Session i 1853 lod hans Broder optaget *et Tingsvidne* til hans Fritagelse for Militærtjeneste: Troels Frank, 32 Aar, Farversvend af Rejsby erklærede, at for 1½ Aar siden kom Andr. Peter Kjems og hans Morbroder Mads Ebbesen af Tønder til Rejsby og overnattede i det Hus, hvor Frank boede. Om Natten blev han vækket af Sønnen af Andr. Peter, der laa i Seng imod ham, og mærkede, at han havde stærke Trækninger og gylpede hæftigt. F. tog da fat i ham og rystede ham dygtigt, der blev gjort Anskrig og

hentet Lys. Da dette kom tilstede, maatte han flere Gange kalde paa ham, før han gav Svar. Før Lyset kom, kunde F. ikke iagttage ham i Mørket, men baade han og de andre var overbevist om, at A. P. havde et Krampeanfald. — Chr. Petersen, 46 Aar, af Mejlby erklærede: I Vinteren 1851—52 tjente han for A. Kjems's Fader i Mejlby. En Dag stod Vidnet og Andr. Peter og skar Hakkelse, da faldt A. P. forlænds om paa Hakkelsekisten, derpaa faldt han atter baglænds med Hakkelsekisten ovenpaa. Vidnet gik straks hen og fik Hakkelsekisten op, hentede Folk, der bar A. P. ind i Huset aldeles stiv og ubevægelig. Vidnet ved ikke, hvor længe det varede, inden han kom til sig selv igen; andre Symptomer bemærkede Vidnet ikke, men han anser det for afgjort, at det var et Krampeanfald, hvoraf A. P. Kjems var overfaldet.

I 1860 overdrog Ane Ebbesdatter Mejlbygaard til denne Søn mod 500 Rdl., der skulde staa rentefrit i 10 Aar, samt Aftægt.

En Aftægt i 1860. I den østre Ende af Vaaningshuset skulde der indrettes en Beboelse til hende med Stue, Køkken, Spisekammer og Forstue, alt efter hendes billige Ønske og Anvisning, at benytte over og under Bjælkerne. Til Kaalhave fik hun den nørre Haves østre Halvdel; til Livets Ophold i rent og sundt Korn 1 Td. Hvede, 2 Tdr. Rug, 1 Td. 2 Skp. Bygmalt, 1 Td. Boghvedegryn, 1 Td. hele Byggryn, 12 Pd. Kaffe, 10 Pd. brunt Sukker, 4 Pd. hvidt Sukker, 4 Pd. Sikorie, 2 Skp. Salt, 6 Snese friske Hønsæg, 40 Pd. tørt og saltet Flæsk af den bageste Ende af Siden, 32 Pd. tørt og saltet Oksekød, 16 Pd. renskættet, uheglet Hør, 3 Tdr. gode Spisekartofler, 2 Pd. Humle og 9 Pd. Lys, 1 af Gaardens bedste nybære Køer, at ombytte 2 Gange om Aaret, Kalven følger Koen, Uld og Yngel af 2 af Gaardens bedste Faar, 40 Rdl. Rigsmønt aarlig i Haandpenge, 9000 strøgne Klyne samt 1 Læs Lyng til at varme Ovnene med; fri Befordring til Mølle, Kirke og Købstad eller andetsteds, naar det forlanges, det sidste dog ikke udover 2 Dages Varighed ad Gangen; vil hun holde Pige, faar hun dertil 16 Rdl. aarlig. Hun tager med sig 2 Senge med Lagener, en Vindovn med Kogeindretning og fornødent Indbo, o. s. v. med Bestemmelser om Aftægtens Beregning, hvis hun vil flytte.

Det Landboelsted i Mejlby, som medfulgte, solgte A. P. Kjems samme Dag til Broderen Thomas, der i Stedet for Købesum hver 1. Maj skulde betale 10 Rdl. til Moderen.

Da **A. P. I. Kjems** (f. 1831) var ugift ved Gaardens Overtagelse, var Ane nok den, der stod for Styret fremdeles. Hun erindres

endnu af gamle Folk som en lille, venlig Kone («flink og rar») med et rundt Ansigt.

En Dag i 1864, da Mergelkarlene kom fra Arbejde — paa Østermark (Gardevang) — sagde Ane: »Andreas Peter og Peter Jensen (Forkarlen), I kommer til at gaa ud til Pigerne (som malkede), for Mergelkarlene vil ikke lade dem i Fred«. Søren Madsen, fh. Mejlby, har fortalt, hvorledes han saa en af de berusede Mergelkarle »Mergelkresten« svinge sin »Skæggemand« (en Ler-Brændevinsdunk med et Reb om Halsen) over sit Hoved ved Rebet og ramme Andr. Peter i Tindingen, saa han sank bevidstløs om og maatte bæres ind; han kom sig tilsyneladende og indgik Ægteskab i 1866, men hans Tilstand forværredes senere, og 10/3 1868 maatte han indlægges paa Sindssygehospitalet i Slesvig By, da han til Tider fuldstændig tabte Besindelsen og tillige var farlig for sine Omgivelser (han vilde slaas og regere). En kort Tid inden Indlæggelsen boede han og hans Hustru hos hendes Fætter i Brem. Den 5/11 s. A. døde han — vel ifølge et Anfald — i en Tilstand af tung Bevidsthedsformørkelse. Forværrelsen af hans Sygdom sættes i Hospitalets Journaler i Forbindelse med Ulykken hin Dag i 1864; fra samme Kilde stammer Angivelserne om Faderens og hans Søkendes Helbredsforhold; foruden Broderen Thomas angives ogsaa Moderen at have været fuldstændig sund. — I Lintrup Kirke hænger følgende *Tavle*:

Minde

over afdøde Ægtefælle Andreas P. Kjems

født i Mejlby d. 4. Januar 1831, indlod sig i Ægteskab med Marie Petersen fra Plougstrup d. 24. November 1866 i sit eget Fødehjem og døde i Slesvig d. 5. Novbr. 1868.

Ægtestanden var kun kort
Den svandt ei i Glæde bort
Men jeg takker Gud den høje
Han der frier fra Livets Møje
Han kom med sin Faderhaand.

Hele Teksten omslynges af en Egebladskrans, der forneden forener sig i 2 Hænder; derunder: Fred være med ham.

Marie Petersen, der i sit 38. Aar ægtede Andr. P. Kjems, skal i sine unge Dage have været meget smuk, nok ogsaa noget forfængelig; hun blev senere gift med Farver Krebs i Arnum; de

boede forskellige Steder, og da hun blev Enke i 1890, var hendes Penge nok forlængst borte. Hun levede derefter i ca. 20 Aar som et fromt, taknemligt og frimodigt gammelt Menneske, der havde lært baade Rigdom og Fattigdom at kende i et omskifteligt Liv.

Kort før Sønnen var Ane Ebbesdatter død i 1868 af en Byld i Halsen under et Ophold hos den anden Søn paa Gudsnapgaard. I 1862 havde A. P. Kjems solgt det paa Gaardens Grund staaende Smedehus til Johs. Svendsen fra Tornum samt udlejet Grunden paa 50 Aar, efter hvilken Tid den kunde overtages efter Takstation; i Begyndelsen har Smeden haft Kosten paa Gaarden.

Paa Lintrup Kirkegaard tæt ved Indgangsdøren, findes følgende *Gravsten*:

I. T. Kjems
født paa Kjemsgaard 1777
død paa Gudsnapgaard 1855

Ane Kjems
født i Kalslund 1789
død paa Gudsnapgaard 1868
Mindes med Taknemlighed.

Forhaabentlig faar dette Minde over et Par virksomme og velansete Mennesker Lov at blive staaende.

Ved Bodelingen efter Andr. Peter Kjems fik Enken 3300 Rtl., Halvsøsterens Søn Søren Christian Andersen 800 Rtl. samt 46 Tdr. Land af Mejlbygaard til en ny Gaard; Resten 79 Tdr. Land tilfaldt Broderen **Thomas Iversen Kjems** (f. 1826) paa Gudsnapgaard; han flyttede derefter ned til Mejlbygaard. Han var en velbegavet Bonde, der ganske vist ikke i mange Aar selv deltog i Gaardens Arbejde, men hans Børn havde Respekt for ham og fik lært at bestille noget; han kunde nok formane dem og med stor Veltalenhed tale indtrængende til dem. Hans Gaarde blev drevet efter Skik og Brug, men han havde desuden særlige Interesser, saaledes anlagde han ved Gudsnapgaard en stor Granplantage paa c. 4 Tdr. Land; den gik der stort Ry af, det var paa en Tid, da Træplantning ikke rigtig var begyndt. Plantagen var anlagt med Gange, mange Slags Træer og Skovblomster, og en kunstig anlagt Dam var der ogsaa. I flere Aar holdt han Hingst. Han var med i Trearskrigen, dog vistnok kun i 1850. Naar han mindes

endnu, er det ikke for det gode. Hans Hustru døde i 1864 fra 5 Børn i Alderen 14—5 Aar, og Hjemmet synes derved at have tabt sit støttende Midtpunkt; medens Sønnen Peter beretter i sin Dagbog: »Vogt dig, sagde min Fader til mig, medens han var rask, for at komme i med brændevinen, eller at drikke nogen-
somhelst stærke drikke, for det er ikke saadan at komme fra igen, som du tror«, blev det saaledes, at Thomas Kjems selv kom til at ligge under for Brændevinen. Da samme Søn kom hjem fra Højskoletiden, skriver han: »Nu er jeg kommen hjem, men det staar daarlig til her i hjemmet, men det gjorde det forresten ogsaa den gang, jeg drog af.« Thomas Kjems gik til Kros, men drak ogsaa i Hjemmet og havde det Mundheld, at han hilste sin Dram med et »Skaal Thomas Kjems«, noget der vel havde sin Oprindelse fra en Tid, hvor hans Tilbøjelighed endnu ikke havde taget Karakteren af en sygelig Overmagt, som han led under, da han blev sengeliggende. Mundheldet blev gængs paa Eggen, og Daglejerne plejede at hilse deres Snaps med et »Skaal Thomas Kjems, det kommer ikke Søren Christian ved«. Tilføjjelsen hentydede til den foran nævnte S. Chr. Andersen, Thomas's Halvsøsters Søn, til hvem der nok opstod et spændt Forhold, da han ved Andr. P. Kjems's Død i 1868 benyttede sin Ret til at kræve sin Arvepart i Mejlbygaard udbetalt, og Meningen er formentlig, at i Modsætning til saa meget andet, var Thomas's Dram hans private Sag, som Søren Chr. i hvert Fald ikke kunde blande sig i. Anton Gammelgaard (f. 1875) paa Kjemsgaard erindrer, at Mundheldet endnu var i Brug i hans Ungdom (c. 1900), da det brugtes til at drille en anden Søren Chr. (Jacobsen) med. Forøvrigt var Søren Chr. næppe nogen god Omgangsfælle for Ths. Kjems; de sad nok tit og drak sammen. — Ths. Kjems havde ogsaa andre svage Sider, og hans Hustru var en Tid ved at »gaa til« derover. Hun var fra Gaarden Hvideng (ved Mejlby), hvor hendes Moder boede, medens Faderen holdt til hos Datteren paa Gudsnapgaard. — Som Følge af Forholdene var det ikke de bedste Husholdersker, Thomas Kjems fik, og naar de medbragte et Barn, blev Gaardens egne Børn stedmoderligt behandlet. Børnene søgte at skjule Hjemmets Ulykke, hvor det lod sig gøre. En af Døtrenes Bekendte har fortalt, at da hun som Barn var henne

at lege med dem, var Thomas Kjems med til at stille Legen an og deltog selv deri. Da hun gik hjem om Aftenen, sagde Ane Elisabeth: Nu maa du ikke fortælle, at Fader var fuld idag. Veninden havde ellers ikke tænkt paa, at der var noget i Vejen. Folk fra Egnen har fortalt, at der trods de trykkende Forhold i Hjemmet var Holdning og Stolthed over Børnene; det maa vel have været en nedarvet Slægtsbevidsthed. De 2 Sønner, Iver og (Andreas) Peter, var af den raske Slags, der kunde springe Buk over Skorstenspiberne, og som var de fremmeligste til at slaas i Skolen. Fra en lidt senere Tid erindrers pens. Lærer *Hans Ebbesen* (Holsted) dem som et Par stoute Karle, meget gemytlige, især Peter, og dygtige Dansere, som han — kun en Dreng — saa op til og gerne vilde efterligne. Peter havde en Tid været Leder for ham i Kalslund Skytte- og Gymnastikforening. Iver var en smuk og statelig ung Mand. Peter kunde som ung staa i en Skæppe og smide 1 Td. Rug paa Skulderen. De fik engang den Tanke at følge Handelstraditionen fra Bedstefaderens Tid; de købte en Ko og trak til Marked. Men da de maatte sælge Koen med Tab, var deres Formening om nedarvet Handelstalent afkræftet! Og Døtrene havde Sans for at klæde sig! Men der kunde over Børnene ligge en Angst for, at Svagheden for stærke Drikke skulde slaa ud i Slægten igen, noget der dog ikke er sket. Peter vilde selv ikke have Spiritus i sit Hus. Men det var, som om Slægten var blevet særlig modtagelig for Tuberkulosen; Moderen døde deraf, og senere Iver og Trine, og ogsaa i Ane Elisabeth og Kathrine havde den Tag; Kathrines ene Lunge blev helt fortæret, mens hun var ung, men dermed standsede Sygdommen, og hun levede — legemligt lidt bøjet — til sit 72. Aar. Ane Elisabeth var i 1883 meget syg efter en Fødsel og blev ved en Lungepunktering tappet for en lille Spand Materie; man mener, at hun derigennem friedes for Brystsygen.

En »*Spekelanter*«. Forinden videre maa vi se paa den før-omtalte **Søren Chr. Andersen**, f. 1824 som Søn af Iver Kjems's ældste Datter Andrea og Anders Sørensen. Han var i sin Tid en omtalt Mand og heller ikke helt almindelig. Han gav gerne det fine Parti; efter 1864 blev han beskyldt for at holde til med Ty-skerne (han indbød Amtsdommeren og Herredsfogeden til Jagt),

og det nationale har næppe spillet større Rolle for ham end hans Forfængelighed. Han fik i 1871 et Laan paa 2000 Thaler pr. Cour. fra den Kgl. prøjsiske Regering i Slesvig (af Pensionsfonden for afgaaende Branddirektører). Han var velkendt ude omkring i Slesvig og vist egentlig ganske vellidt; han red en Del paa Jagt og holdt Jagthunde, men skød ikke godt, dog en Del Agerhøns. I Folketællingslisten for 1855 staar han i Rubrik »Næringsvej« opført som Jæger! Talende er det Rim, der eksisterer om ham: Hofjægermester, Fisk- og Fuglefænger, Ilder- Maar- og Grævling-gænger, vistnok med en Tilføjelse, der hentydede til hans russiske Mynde. Naar han skulde ud paa sin Mark, red han, og Søren Madsen (nu Baungaard gl. Toldsted) har fortalt, hvorledes han en Dag fik overladt S. Chr.'s Islænder med Anmodning om at ride den hjem; han kunde blot lade den gaa selv, den skulde nok finde Vej. Det var jo en Spas for Knøsen, og han husker endnu, hvorledes han paa Sporene i Marken kunde se, at Hesten fulgte sin forrige Vej over Marker og Diger, og ikke ad banet Vej. Søren Chr. tog tit ud til Auktioner; han var saaledes en Gang borte i 3 Dage til Strandauktion paa Vardekanten og købte her en Hest, som hans Karl skulde ride hjem. Søren Chr. havde sit eget Hoved at gaa efter, og det var undertiden ejendommeligt nok; han straffede saaledes engang en Karl med, at han i 8 Dage skulde have Stuearrest hos Kvindfolkene og kun maatte ryge Tobak og holde Snak. Det kunde Karlen ikke holde ud og faldt til Føje. — I 1859 findes han indstævnet i en Lønsag. En 16-aarig Pige skulde tjene for Sommeren for 11 Specier, dog at Plejemoderen havde betinget sig, at hun maatte tage Datteren hjem, hvis denne blev syg, »da hans Seng var for slet for en Syg«. Efter godt 2 Maaneder blev Pigen syg og blev borte i 5 Uger, men derefter vilde Søren Chr. ikke tage hende tilbage. Sagen blev forligt saaledes, at Tjenesteforholdet blev ophævet, mod at Pigen fik udbetalt 8 Rdl.

Han havde haft en Del Penge imellem Hænder; i 1848 fik han ved Faderens 2. Ægteskab i Mødrenearv udbetalt 500 Rdl. foruden tidligere udbetalte 500 Rdl. og yderligere Pant i Faderens Gaard for 500 Rdl. Ved Faderens Død i 1856 fik han Gaarden og i 1869 yderligere Jord til en Gaard ved Mejlbygaards De-

ling, se foran; i 1872 solgte han begge Gaarde til Peter Antonius Jensen; han fik dem udmærket godt solgt (36,000 Rdl.) og købte saa Ravning Teglværk, hvor han spekulerede med nye Idéer (Dampmaskiner til at lave Sten og Rør). I 1872 havde han her købt et Kaadnersted med 26 Tdr. Land med Ret til Klynstrygning i Ravning østre Moseskifte; Prisen var 3909 Rdl. pr. Cour., hvoraf udbetaltes 819. I 1876 tilkøbte han 21 og 11 Tdr. Land (Spanggaard?). Det gik ikke for ham, og efter 1881 forsvinder han til Amerika, hvor han sagdes at have vogtet Svin, men hvor Familien iøvrigt tabte hans Spor. Han blev noget af en Sagnfigur, og da min Farbroder en Gang tilbød mig sin Arveret efter Søren Chr. for 10 Øre, tog han dog atter Tilbudet tilbage igen, da det dog kunde være, at Søren Chr. i Amerika havde giftet sig med en »Sort« (en Negerinde) med mange Penge. Dette var dog ingenlunde Tilfældet; efter de Oplysninger, jeg nu har faaet, havde hans urolige Aand ført ham ind i en Bissekræmmertilværelse, og en fra Danmark stammende Familie havde taget sig lidt af ham. Han blev omkring 1907 fundet død paa en Jernbandedæmning og var altsaa da over 80 Aar.

Da Thomas Kjems døde i 1874, 48 Aar gl., var det *et fattigt og afribbet Bo*, Børnene tog i Arv. Skifteopgørelsen viser — udover Pantegælden i Gaardene ialt 31,500 Rmk. — ikke mindre end 50 Gældsposter til ialt ca. 4700 Rmk. De to Sønner fik hver sin Gaard, Iver fik Mejlbygaard og Peter Gudsnapgaard, hhv. ca. 75 og 60 Tdr. Land. Men det var aandeligt og nationalt rige Mennesker denne Søskendeflok, med nær Forbindelse med den danske Folkehøjskole, hvoraf Askov jo laa ret nær. Efter Krigen 1864 valgte de dansk Statsborgerret.

Iver Thomsen Kjems (f. 1850) aftjente sin Værnepligt i København og hjemsendtes som Korporal. Han omtales (1934) af en »Krigskammerat« (Laurits Holm, Pedersker Sømark, Bornholm) fra Korporalskolen som en Mand, der var lidet talende, men spurgte man ham, fik man altid et pænt og rigtigt Svar. Naar han havde fri, gik han altid ud sammen med en Bornholmer, der ligeledes laa paa Befalingsmandsskole, *Hans Anker*, en Gaardmandssøn fra Strangegaard i Klemensker Sogn. De havde fælles Interesser og fulgtes bl. a. til folkelige Møder. Iver Kjems

var med Hans Anker paa Besøg paa Bornholm, hvor de omtales som et Par muntre Fyre, der kunde bringe Liv og Lystighed med sig, hvor de kom. Hans Ankers Søster Johanne blev Ivers Hustru. Da Iver syntes, at han økonomisk kunde magte det, flyttede han Mejlbygaard til dens nuværende Plads paa Bakken. Den gamle Gaard, der vist laa paa mindre tør Grund, var begyndt at vakle, den ene Mur var styrtet sammen. De nye Bygninger kunde være noget større end de blev, men han vilde bygge dem større, naar han fik bedre Raad; det oplevede han ikke. Foruden Mennesker og Husdyr flyttede ogsaa Uglerne med fra den gamle til den nye Gaard, hvor de boede i en Aabning i Muren, og hvor de til Tider kunde ses siddende paa Række paa Hegnet udenfor. De blev beundret af Gaardens Beboere, men naar Pigerne i den tidlige Morgen gik til Stalden for at malke, og Katten holdt sig til, kunde det ske, at en Ugle rasende slog ned efter Katten, der saa maatte se at komme i Ly.

Iver Kjems lagde an paa med Arbejde og streng Økonomi at faa Gaarden drevet frem; hjemme vrimlede det med Svin, udenfor stærkt gødede Marker; han hentede Latrin i Ribe, købt for Korn. Hans Nabo og gode Ven, *Søren Madsen*, giver en anden Karakteristik af ham end Krigskammeraten: livlig og meget talende. De to sad tit og snakkede til ud paa Natten, ogsaa naar Ilden var gaaet ud, vel næppe til Gavn for Helbredet. Her blev mange Ting drøftet, og et af Iver Kjems's Udtryk var: Vi kan jo regne det ud, — naar en Ting syntes tvivlsom. Søren Madsen husker, at Iver Kjems — der brød med den gamle Navneskik at opnævne Børnene efter den nærmeste Familie og anvendte nordiske Navne — kunde tænke sig at kalde sin 1.ste Søn: Dan, men opgav det, da Søren Madsen rystende paa Hovedet udtalte: Dan Kjems; det lød ikke godt sammen! — Naar Iver skulde ud at handle, vilde han gerne have Søren med paa Raad, f. Eks. til at bedømme Heste; at tinge om Prisen var han derimod selv Mand for. Denne Aftenpassiar satte han saa megen Pris paa, at han, efter at Sygdommen havde Tag i ham, lod sig køre over til Naboen. A. Gammelgaard (nu Kjemsgaard) husker Iver Kjems som en Mand, der var venlig mod Børn, men langsomt gaende. Han blev kun 40 Aar.

Johanne Kjems (f. 1855) kom ikke til at føle sig hjemme i Sønderjylland; som fremmed paa Egnen, med smaa Børn og en tilbageholdende Natur kom hun kun lidt udenfor Hjemmet, medens hendes Mand derimod havde en stor Bekendtskabskreds fra sin Ungdom; og naar han var ude, gjorde hun sig Ængstelser paa Grund af de tit vanskelige Heste, han kørte med. Efter sin Mands Død i 1890 solgte hun derfor Gaarden og drog med de 3 smaa Børn tilbage til sin Fødeø. Den lille Kapital fra Gaardens Salg, 3000 Kr., laante to Svogre, og efter først at have haft et lille Sted med en Ko paa Landet, tog hun sig for at sy for Folk, noget hun havde lært i sin Ungdom; senere tog hun Plads som Husbestyrerinde, og da Døtrene kunde begynde Syerhvervet, flyttede hun til Byen Nexø, idet hun ønskede, at jeg skulde gaa i Realskolen. I 1910, da jeg blev ansat i Postadministrationen, flyttede vi Hjemmet til København. I Moders Ungdom var der gaaet noget af en kirkelig Vækkelse over Bornholm ved Pastor Trandberg, og hun var tillige præget af Højskoleopholdet hos Ernst Trier paa Vallekilde. Hun havde stor Sans og Interesse for Fortidens Minder og en Evne til at fortælle Æventyr, saaledes at Emnet blev levende for Børn. Jeg mindes endnu fra min egen Barndom, hvorledes hendes Fortælling om Drengen, der gennem et mørkt Hul i Jorden dumpede ned paa en dejlig grøn Eng, affødte en livlig Farveskiften og Medleven for mit indre Øje, et betagende Skønhedsindtryk, og jeg haaber, at den lille *Inger Johanne* (der selv kaldte sig Hanne, saaledes som Farmor ogsaa blev kaldt) ogsaa har faaet noget af denne Billedverden i Farmors Æventyr, ligesom at Mennesker i Almindelighed maa bevare saa meget af denne romantiske Sans, at de Gamle kan fortælle Æventyr for de Smaa. Til denne lille Karakteristik af Moder, som vi havde den Glæde at have iblandt os til hendes 84. Aar (30/4 1939), vil jeg føje den Hyldest, at jeg anser den folkelige Kultur i Bondestanden, som hun var et Udtryk for, sammen med den Æresfølelse, der laa bag hendes Ønske om at kunne klare sig selv, og Respekten for Brødet, som noget af det virkelig bærende i Folket, saa jeg ikke ønsker mig nogen bedre Livsopfattelse end den samme.

Th. Iversen Kjems's anden Søn **Andreas Peter Thomsen Kjems**

(f. 1853) (kaldt *Peter* Kjems) var slægtsinteresseret, og han har ved sine Beretninger om Forfædrene vakt Interessen hos mig og været Aarsagen til den første spinkle Begyndelse paa denne Slægtsbog. Fra hans Haand er bevaret en lille Optegnelsesbog, — der ogsaa indeholder den tidligere meddelte Beretning om Oldefaderen og Bedstefaderen — hovedsagelig ført i Maj 1872, efter Højskoleopholdet i Askov i Vinteren 1871—72, men, sparsomt, løbende til 1876. Bogen bærer Præg af Skriverens Ungdommelighed — dog ikke uden Selvkritik — og er iøvrigt stærkt præget af Højskolens Paavirkning — med Ordvalg fra Sange og Mytologien (han har »faaet Smag paa Mimersdrikken«) —, ført af en Idealist, der kristeligt og folkeligt grebet ønsker at gavne Folk og Land: Danmark. 1. Jan. 1873 er saaledes nedskrevet:

»Følgende Tale holdt jeg (26/12 1872):

Jeg beder mig tilladelse til at holde en tale for vor ærede Skolelærer A. Petersen? Maa jeg bemærke, at vi har været uvenner. Ja lødt det; I ved kanske alle, at jeg og P. har været gode venner en gang og maaske I ogsaa ved, at vi nu er uvenner; det kom fra at han som en dansker vilde paaklæde sig i tysk og drage paa Tønder Siminarium og i virkeligheden er en stor Tydsker for mig at se; men den gang vi blev uvenner sagde han til mig, at naar vi, eller rettere jeg, blev noget ældre, saa skulde vi nok blive venner igen; men jeg sagde nej aldrig dersom du gør din forsæt fyldest, og det bekræftet, at det var i orden alt til Paaske(?). Men jeg har snart fortrudt, at jeg sagde det, for han er dog noget ældre som jeg, og kanske han har noget andet for øje, som jeg ikke kan se, og han er jo ældre som jeg, og kan nok se bedre ind i tiden som jeg, dersom han er sandhedskærlig. For om en er aldrig saa klog, saa kan man jo dog tage fejl; for det kunde man jo se med Niels Ebbesen, han foragted Svend Trøst, medens han blev tilbage ved broen, men det var dog ham, som havde noget bagved, som de andre kunde ikke indse, og var til stor nøtte for dem og lod sig se, at da det kneb, var han S. Trøst; dersom han skulde have saadan noget bagved som dette, saa havde jeg jo gjort forkert; men saa mener jeg jo ogsaa, at han ikke vilde huske paa min uforstandighed, eller hvad det kan regnes hen til; men dersom

det er kun for at faa store indtægter, at han vil til T. S., saa agter jeg ham som en beregningsmand og Matrilist og en Ty-sker.«

Han siger, at det var ved »en æde og drikkegilde, hvor der var tyskerer og ingentingmænd eller nogle, som hinker paa begge ben«, at han var blevet »lidt hed for den danske Sag an-gaaende Sønderjylland«, og at Talen har skaffet ham mange Uvenner, men at han tror, »at han ogsaa har faaet nogle rigtig gode Venner, som dog ikke tilkendegiver sig, at det var en tap-per gerning, som jeg blev dreven til at gøre«.

Ogsaa en *poetisk Aare* glimter frem i forskellige Forsøg, saa-ledes »d. 23. Maj 72 en morgenstund«:

Kære veninde se engang
 Danske folk er under tvang
 Hjælp du at den byrde lettes
 Bed dog at vor Synd aftvættes
 Korset trykker, byrden tynger
 Gaa frejdig paa, mens du forynger
 Naar du dig en kærest faar
 Gid det dig for øje staar
 At opmuntre ham i Krig
 Ej at blive her hos dig
 Sig da til din mand din bejler:
 Om end livet dig nu fejler
 Hellere død end daglig kval
 Gaa i krig og nu forval
 At fodre kør, og pas din hest
 Det gør jeg som jeg kan bedst
 Gaa kun fri
 Med det parti
 Slaa hos Dansken lejer
 Herren giver sejer.

Et udateret Digt lyder:

Underlig gaar alt omkring
 Ret som de var tvungne spring
 Om nok saa snild du regne kan
 Dog stille tit staar din forstand
 Naar alt gaar kuns tilbage og fram
 Saa at det bliver lige lang.

Erfaring af Peter Kjems
 Løkken hun er en underlig trolld
 Best du griber hende i en sold.

Efter at han havde overtaget Gudsnapgaard, var *Vilkaarene svære*, og han udbryder den 20. Novbr. 1876: »jeg kunde godt finde paa at give gaarden bort, dersom der var nogen hæderlig og skønsom ungefolk, som kunde have brug for gaarden, ti jeg har ingen brug for den er mig kun til plage, Gud hjælp mig, ti ellers gaar jeg under, for det er som der lød forbandelse fra alle sider fra morgen af næsten før jeg bliver vaagen«. Aaret før (3/6): »Nu kniber det at holde fast, naar man hænger i et haar« og sammested: »Plantasien staar det daarlig til med, Bygningerne er der meget at gøre istand ved og marken hvad saa den ... Inventariomen staar det daarlig til med, og der er hundrede og 15ten Galskaber«.

Men han var *dygtig og slidsom*, og efterhaanden kom der bedre Skik i det. Han var tillige en Foregangsmand for nye Ideer; saaledes var det nok væsentlig paa hans Initiativ, at der i 1884 oprettedes et Andelsmejeri i Mejlby, det 1ste i Sønderjylland, hvis 1ste Formand han blev (se Jubilæumsskriftet fra 1934, hvor et Ungdomsbillede af ham findes). I 1891 flyttede han til Kongeriget, idet Forholdene i Sønderjylland forekom ham for usikre. Som udpræget Dansker og ifølge sit Temperament var han meget kritisk indstillet overfor Tyske og »blakkede«, som det vil fremgaa af det foranstaaende, og kunde ikke lade være med at lade Kritiken komme til Orde overfor saarbare Steder. Da hans Ansøgning om at faa prøjsisk Borgerret blev afslaaet, havde han derfor den Risiko hængende over Hovedet, at hans Folk kunde blive udvist, hvis de var fra Kongeriget, hvad der jo var ganske almindeligt --- og det var forøvrigt nok ikke saa let at tjene hos ham, da han som den skrappe Arbejder han var, ventede det samme af andre og ikke godt taalte Modsigelse, vant som han var til at styre — fra sit 16de Aar havde han styret Gudsnapgaard. Eller han kunde selv med Timers Varsel blive udvist, hvad der var værre, idet da hans Gaard skulde sælges, uanset om Tidspunktet passede dertil. I 1891 købte han en Gaard paa den anden Side Grænsen i Askov. Han holdt der en ypperlig Besætning af Præmiedyr; Knagerækken i den store Forstue var fyldt med Køers og Hestes Præmieskilte, og paa Væggen i Dagligstuen hang Diplomer fra Landbrugs-

foreningen. Folk, ogsaa fra Udlandet, blev i stort Tal vist hen fra Højskolen for at se, hvorledes en moderne Bonde drev sin Gaard. I 1899 syntes han ikke, at han kunde holde til at arbejde mere, solgte Gaarden og flyttede lidt rundt for at prøve Kreaturhandel. Han kunde dog ikke undvære Bondelivet og købte atter Gaard i S. Esterballe, Fyen, og 1904 i Særslev i Hustruens Hjemegn; han havde altid ønsket at faa fat i god, fed Jord i Modsætning til Gudsnapgaards magre Sandmarker. De Gaarde, han købte, var enten tilsalg som Fallitbo eller i betænkelig Nærhed deraf, saaledes at de kunde købes for en billig Pris. Og saa var han Mand for at sætte dem i god Stand og sælge dem med en god Fortjeneste. Han var derfor en velhavende Mand ved sin Død, men han oplevede ikke at føle sig hjemme udenfor Sønderjylland; han blev rodløs, da han flyttede derfra. — Hans 3 Døtre har faaet deres Gerning paa Fyen; *Rigmor Kjems* (f. 1890), Lærerinde i Middelfart, har Patent paa Opvaskemaskinen »Vaskop« og har ogsaa opdaget en ny Art fyldt, hvid Anemone, der nu dyrkes i Potte i Botanisk Have. *Inger Kjems* (f. 1894) har konstrueret Plænekøjen Chic.

Ane Elisabeth Kjems (f. 1856) var den eneste af Thomas Iversen Kjems's Børn, hvis Slægt forblev i Sønderjylland. Hendes Mand, *Peter Andreas Petersen Gad* fra Vodder paa Vesterengen, stammede paa mødrene Side fra en gammel Degne- og Lærerslægt. Hans Morbroder Jørgen Fog havde i 1830erne rejst en kristelig Vækkelse af selvstændig Karakter i Vodderengen — omend en Tid med Forbindelse med den fyenske Lægmandsbevægelse (Peder Larsen Skræppenborg) — en Vækkelse der i en videre Linie førte til Frimenighedsbevægelsen paa Egnen, og hvoraf P. Gads Hjem var præget. Han havde faaet en god Uddannelse, idet han havde haft Pladser paa store Gaarde (Petershaab paa Amager og Svinningegaard ved Holbæk) og havde været Elev paa Askov Højskole i Vintrene 1867/68 og 1870/71 samt paa Tune Landbrugsskole i 1876/77 (med fælles Sove- rum med 21 andre!).

Men det blev et noget usikkert Liv paa den hjemlige Jord, som Ane Elisabeth og hendes Mand fik at leve. Om deres første Bekendtskab fortæller han: »I Januar Maaned 79 var jeg

en rejse til Askov, jeg blev lidt skuffet, da jeg mente, at der var offentlig møde, det var der nu ikke. Saa besluttede jeg mig paa hjemvejen at rejse den vej ad Mejlby og besøge Iver Kjems, som jeg havde været sammen med paa Askov højskole. Hans broder Peter kendte jeg ogsaa godt. Han boede paa Gudsnapgaard i Hjortvad. Deres forældre var begge døde, og der blev jeg første gang kendt med deres 3 søstre, som var hos Iver. Katrine var den gang husholderske. Ane var hjemme den vinter paa grund af sygdom, Trine var nylig konfirmeret. Jeg blev der nogle dage, og vi blev ret godt kendt. Et bekendtskab og venskab, der holdt livet ud. Og den rejse hører til et af mine lyse minder. Det er af den slags minder digteren synger om, naar han siger: »Naar engang fra fjerne tider, med vemodig lyst, Aandens blik tilbage glider mod vor ungdoms kyst, da vil mindet om hvert møde med en ungdomsven lyse som en morgenrøde over livet hen.«

P. Gad har (fra omkring 1927) — ligesom sin Morbroder og Fader — efterladt nogle Livs-Optegnelser. Han kom til at bo paa Ravnholt ved Roager i Vestslesvig, hvortil Faderen var flyttet, efter at Fædrenegaarden i Vodder var gaaet over til en ældre Søn. Men P. Gad havde valgt at forblive dansk Under-saat, hvilket gav Usikkerheden. Han fortæller herom: »I 1869 opterede jeg, jeg husker endnu tydelig den dag, jeg var i Toftlund hos herredsfogeden at afgive erklæring om, at jeg vilde optere. Han var en ret human mand og talte længe for mig for at faa mig til at lade være. Han sagde bl. a.: »De bliver ikke alene en fremmed i deres land, de bliver ogsaa en fremmed i deres sogn og deres by, og deres hjem«. Dengang regnede jeg ikke med det og lo lidt ved mig selv af det. Men tiden kom, da jeg maatte give ham ret. Naa i mit hjem blev jeg jo aldrig fremmed. Men vi unge mennesker gjorde jo ligesom Esau. Vi *solgte vor førstefødselsret for en ret linser*. »Det bødes der for i mange aar, som kun var en stakket glæde.«

Fremmed paa sin egen Stavn. Om Livet paa Ravnholt fortæller han:

I borgerlig og politisk henseende var det ikke nogen misundelsesværdig plads for danske folk at leve livet som optant

i den tyske tid. Vi havde ikke ret mange borgerlige rettigheder. For hvem det var en ligegyldig sag, enten vi var danske eller tyske, kunde det jo sagtens gaa, de mærkede jo ikke stort til det. Men for dem af os, der var dansksindede og gerne vilde tage lidt del i arbejdet for at styrke og bevare danskheden herovre, var det ikke nogen let sag. Og det blev ikke lettere med tiden, som arbejdet med at fortyske landet med alle midler tog til, og det fra dansk side mere og mere maatte arbejdes for at støtte danskheden og modarbejde tyskernes bestræbelser for at faa landet fortysket. Og det var ikke behagelig at vide, at en altid gik med en landsforvisning med en frist paa 24 timer over hovedet. Hvad vi faktisk gjorde i alle de aar, fra den tid vi satte bo til vaabenstilstanden 1918. Og det værste var jo snart, at det ikke alene var ens egen forseelse, der kunde gøre det, men det kunde ogsaa komme til at gaa ud over os, hvad slægt og venner bedrev. Stemmeret havde vi jo ingen steder, hverken i kommune eller sogn eller kirke eller skolesager. Ikke at tale om ved rigsdags eller landdagsvalg. Møder hvor der blev forhandlet politiske spørgsmaal eller andre danske møder kunde vi jo ikke risikere at gaa med til. Til kirkelige møder og fri-menigheden gik vi dog med om end med en vis ængstelse.

Og det blev værre og værre, mens aarene gik, og de danske sammenslutninger som sprogforening, skoleforening og vælgerforening blev oprettet, og den danske modstand mod fortyskningen blev mere organiseret, samtidig med at det tyske fremstød blev mere hensynløs, med gaardkøb og oprettelsen af domæne og nybyggerforening og andet. I førstningen var her mange optanter, men i aarene sidst i firserne og først i halvfemserne kom der en tid, hvor det blev noget lettere at opnaa naturalisation, som det kaldtes, altsaa at opnaa tysk borgerret. Der var dengang en regeringspræsident og en rigskansler, der var noget betænkelig ved de mange optanter, der nu var blevet bosiddende folk og sammen med deres børn udgjorde et stort tal. Det var nær ved at blive, som regeringspræsidenten udtalte, »En stat i staten«, som ikke var heldig.

Samtidig arbejdede rigsdagsmand Gustav Johansen paa at skabe stemning i rigsdagen for en almindelig Naturalisation af

de danske undersaatte, der ønskede det. I et par aar blev der mange optanter naturaliseret af dem, der ikke var fremtrædende, og det hjalp en del, naar de havde gode forbindelser. Men saa begyndte den tyske forening at tage affære, den fik en deputation afsted til den prøjsiske regering og opnaaede ogsaa at faa den gjort ængstelig og fik løfte paa, at hvert enkelt tilfælde skulde blive nøje prøvet. Samtidig var amtsforstanderembedet blevet indført, hidtil havde herredsfogden haft med de sager at gøre, nu blev det amtsforstanderen. Herude paa vesteregnet var befolkningen for dansk til at faa lov til at vælge amtsforstanderen, skønt valget jo skulde anerkendes af regeringen, saa der var ikke tale om at en mand med venlige tanker overfor danskerne kunde blive antaget. Herude fik vi saa kommissarisk amtsforstander, der blev udnævnt af regeringen. Her kom han til at bo i Skærbæk og havde 3 amtskredse under sig med 6 sogne nemlig: Skærbæk, Brøns, Rejsby, Hvidding, Vodder og Roager. Det blev i reglen en indvandret tysker, med amtstjener og gendarm under sig og ret stort kontorhold. Det forværrede udsigten til at faa sin borgerret tilbage. Selvfølgelig var det ingen anbefaling for os, at vi havde meldt os ud af statskirken og sluttet os til de grundtvigske frimenigheder. Det var maaske nærmest det, der hidrog til, at min broder Therkel og jeg saa det lidt paa med at faa begyndt at søge om det. Den første amtsforstander vi havde hed Radbrück, var fra Slesvig eller Holsten, og havde vistnok været tysk officer. Han talte godt dansk, og jeg var blevet ret godt personlig kendt med ham fra brandsyn og brandøvelse og andre forretningsager, som han var med til paa embedsvegne. Jeg opsøgte ham paa hans kontor og spurgte ham, om han vilde anbefale en ansøgning om at blive prøjsisk borger. Vi fik en lang samtale om det, han sagde bl. a., at han ikke kunde indse, hvad gavn den tyske stat kunde have af, at jeg blev prøjsisk undersøgt. Jeg indrømmede, at det heller ikke var af den grund, jeg søgte. Men jeg mente ogsaa nok at kunne opfylde mine borgerpligter. Han indrømmede mig ogsaa, at han godt kunde forstaa, at vi dengang havde opteret, og fandt det helt naturligt, og den gang havde vi jo ogsaa § 5, sagde han. men nu maatte vi helst blive det vi var. Saa nævnedes han mig

nogle, som jeg godt kendte, der var blevet naturaliseret paa hans anbefaling, der nu agiterede stærkt for danskheden, og det havde han faaet mange bebrejdelser for. Og han sagde mig rent ud, at han vilde gøre, hvad han kunde, for at jeg ikke skulde faa tysk borgerret. Ved afskeden fik jeg dog indtryk af, at han raadede mig til at prøve det, saa det var maaske alligevel gaaet. Jeg prøvede saa paa at faa en ansøgning indgivet, Therkel prøvede det samtidig, det var vistnok i efteraaret 1894. Men inden den kom hjem til erklæring, var amtsforstanderen rejst, det hed sig at han var blevet uvenner med pastor Jakobsen og faaet sin afsked. I hans sted kom der en Petersen, en sleben tysker. Da saa ansøgningen var kommet hjem til hans erklæring, blev jeg indkaldt til et slags forhør. Først var det jo min økonomiske stilling, og det var der vel ikke noget i vejen med. Saa spurgte han mig, hvor min kone og jeg var blevet viet. Jeg svarede ham paa standesamtet i Høgsbro. Ja, det vidste han jo nok, men hvor vi var blevet kirkelig viet. Ja vi var viet af Poulsen i Boulund. Om jeg var Grundtvigianer. Det er vel nærmest et skældsord, svarede jeg. Om vi hørte til frimenigheden. Ja. Hvad aviser vi holdt. Det var dengang Hejmdal og Dannevirke.

Ja saa kunde jeg godt gaa, og saa vidste jeg ogsaa, at svaret paa ansøgningen vilde blive »nej«. Therkel gik det omtrent paa samme maade, der var ingen af os, der kunde faa det over vort sind at skabe os som hel eller halvtyskere. Hvad der var mange, der gjorde, mens det stod paa. De havde vel heller ikke troet os. Det var, som der staar et sted i Landmandsliv »de kender deres dyr paa gangen«. Et havde vi dog for, at vi bekendte kulør, de lod os i fred og bød os aldrig noget, som vi ikke kunde være med til. Men trist blev det jo for os sommetider, altid at skulde holde sig hjemme, naar venner og naboer samledes til dansk møde og andet. Haardest var det jo, naar vi sommetider kunde faa at høre af dem, som kaldte sig danske, og som vi af en eller anden grund var kommen i uoverensstemmelse med, at vi skulde passe paa, for vi havde ingen rettigheder, og de kunde faa os udvist, naar det skulde være. Det var dog kun sjældnen med den slags antydninger og dem blev der jo altid taget stærk afstand fra, naar nogen hørte det. Men af mange mennesker blev vi dog

regnet for, at vi ikke var rigtig mennesker, da vi ikke kunde tage del i noget. *Men vi havde det godt inden døre.* Vort hjem var vor fæstning, og den viste sig ogsaa uindtagelig. Om end der kunde komme tider, da vi tænkte paa at flytte, men vi kunde ikke. Naar de tanker kom op en enkelt gang, saa traf det sig altid, at der kom en ny tvangsforholdsregel og uret fra tyskerne. Saa bed vi tænderne sammen og tænkte, vi bliver her, og staar last og brast med de andre og viger kun for fysisk magt.

Saa gik tiden til 1907. Da blev der forhandlet mellem Tyskland og Danmark, om hvad der skulde gøres ved de mange optantbørn, som i grunden ingensteds havde hjemme, idet de efter dansk lov ikke var dansk undersaat, naar de var født i udlandet. Resultatet blev den saakaldte *optanttraktat*, hvorefter de optantbørn, og for de umyndige deres forældre eller værge, der søgte derom, skulde optages som tyske undersaatte, for saa vidt der ikke forelaa særlige tilfælde. Og de, der ikke blev tyske statsborgere, skulde Danmark tage som undersaatte. Saa indsendte jeg igen andragende for min hustru og mig sammen med vore 5 umyndige børn. Marta, den ældste, var allerede blevet tysk borger ved giftemaal. Ejendommen her var nu blevet købt meget større, og jeg var mellem de højeste skatteydere i sognet, var født her og havde levet al min tid her med undtagelse af de faa aar, jeg i min ungdom var i Danmark, var aldrig blevet tiltalt for nogen forseelse eller taget del i noget tysk fjendtligt. Saa der var jo grund nok, der talte for, at det skulde bevilliges. Men nej, jeg blev kaldt til amtsforstanderen og skulde give erklæring, om jeg vilde opretholde ansøgningen for mine børn, hvis det ikke kunde bevilliges for min kone og mig. Derpaa udbad jeg mig og fik 8 dages betænkningstid. Det var i det hele ikke en let sag at tage bestemmelse om. Jeg var jo klar over, at nu kunde de jage mig ud af landet og tage mine 3 sønner til prøjsisk soldat. Saa var vi værre stillet end nogen sinde. Resultatet blev dog, at jeg svarede, at jeg opretholdt ansøgningen ogsaa særskilt for børnene. Saa blev alle børnene naturaliseret mod en afgift til staten af 50 Mark for hver af de ældste og 10 Mark for de yngste i stempelafgift. 7 aar efter kom krigen, og alle vore 3 drenge maatte med, den yngste Uffe havde ligget

inde et aar i Ratzeburg som jæger, for ham tog det 5 aar og 3 maaneder. Han blev indkaldt 1. 10. 13 og kom hjem 15. 12. 18. Men de kom dog med Guds hjælp hjem alle, omend den ældste Peter Jensen blev haardt saaret det første krigsaar. I krigens tid var der ikke saa lidt ulempe ved at være dansk undersaat, vi maatte jo have udlandspas, og vi kunde ikke rejse udenfor amts-distriktet uden at vi skulde til amtsforstanderen og have passet paategnet, baade før vi rejste og naar vi kom hjem igen. Jeg husker en gang jeg var i Skærbæk med mit pas, at jeg kom til at følges med Erik Jensen fra Vraa skov, han var ogsaa dansk undersaat, der sad vi to gamle mænd med vort udlandspas, skønt vi var født her og levet hele vort liv her. Jeg havde 3 sønner med i krigen, og han havde 7 sønner med, alle paa tysk side, af hans sønner blev de 3 derude, 2 faldt og 1 hørte de aldrig fra mere.

Lidt munterhed kunde det jo nok give anledning til. Engang var saaledes gendarmen rundt ved vi optanter for at faa at vide hvilke aviser, vi holdt, det var vel sagtens for at kyse os fra at holde danske aviser. Han kom saa ogsaa ned til mig. Ja, jeg holdt da Haderslev Dagblad (saaledes hed Hejmdal her i Haderslev kreds). Naa, Haderslebener Dagblad, sagde gendarmen meget fornøjet, nævnte blad var et lille tysk blad, der fulgte med »Grenzpost« og udgaves ogsaa særskilt. Saa gik han med den besked, skønt, hvis han vilde set nærmere efter, kunde han jo nok have set Hejmdal, der sad i avisholderen. Jeg ved saa ikke, om gendarmen virkelig mente, at jeg holdt det tyske blad, eller han nok vidste, hvordan det hang sammen. — Vi skiltes i hvert fald som gode venner.

Børnenes skolegang var ogsaa et Spørgsmaal:

»Da Marta var bleven 6 aar, skulde hun i skole, og nu meldte spørgsmaalet sig jo, hvad vi skulde gøre, skille os ved børnene og sende dem til Danmark at gaa i skole, syntes vi ikke, vi kunde, og tror ogsaa børnene vilde have lidt mere ved at komme hjemmefra end i tysk skole. Jeg husker godt de sidste dage, før hun skulde i skole, talte vi om, om vi skulde prøve paa at faa det udsat et aar med skolen, det var der jo god grund til med den lange daarlige vej for en lille 6 aars pige. Men vi kom

til det resultat, at »Lad den hund sove, som vil sove«, og vente til der kom bud, og hunden sov virkelig i 2 aar. saa kom der bud efter hende, men nu var hun jo 8 aar, og vi havde undervist hende, saa hun i dansk var ret fremmelig af sin alder.«

I mange Aar levede de under smaa Forhold, idet det knøb med at faa det til at løbe rundt, men der førtes et nøjsomt og slidsomt Liv paa Ravnholt, saaledes at det efterhaanden blev gode økonomiske Kaar. De havde ikke stor Omgangskreds, men der var en god og stadig Forbindelse med dansk Aandsliv, saaledes at det blev bevidst danske Mennesker, der udgik fra Hjemmet. I Nabogaarden hos P. Gads Søster og Svoger holdtes der i en Del Aar folkelige og kirkelige Møder, indtil der byggedes en Kirkesal ved Vodder Mejeri. Og alle Børnene kom en eller flere Gange paa dansk Højskole.

I Aarene 1911 og 1912 var Ane Elisabeth syg af Hjerneblødning, der tilsidst lammede hende helt kort før hendes Død.

»De omtrent 2 Aar hun var lammet og til tider helt hjælpeløs, var trods alt et par gode aar. Hun var jo ret aandsfrisk hele tiden, men det, at vi kunde se, hvor det bar hen, kom jo tit til at sætte sit præg paa vort samliv og da kom det til at gaa op for mig, hvor godt det er at have et lille sted, hvor jeg kunde gaa ind i ly, naar stormen blæste udenfor. Og det var nok først, da hun var en hjælpeløs stakkel, at jeg fik hende fortalt, hvor meget hun havde været og endnu var for mig. Det havde vel været bedre, om jeg havde faaet gjort det noget før, men nu trængte hun nok allerhaardst til det. — Jeg er glad ved, at jeg, den tid hun var syg, trods al min travlhed tog mig tid til at være inde hos hende den meste tid. Og jeg kan nu bagefter takke Vorherre for hende, og at hun kom paa min vej. Hun kom til mig som et menneske sendt fra Gud, og jeg vidste det ikke. Men der blev jo en tom plads efter hende, hvor hun havde været, som for mig aldrig blev udfyldt.«

Efter Verdenskrigens Slutning overtog den yngste Søn **Uffe Kjems Gad** (f. 1893) Gaarden. Han havde haft det Held som Oppasser for forskellige Officerer at være fri for aktiv Skyttegravstjeneste o. l.; da der engang kom en Ordre, at saadanne Stillingen ikke kunde indehaves af de friske Folk, de skulde bru-

ges ude i Linien, var han blevet saa uundværlig for vedkommende Officer, at han straks blev hentet tilbage igen. Fraset de enkelte Gange, hvor en Kugle kunde forvilde sig ind i Hestestalden, hvor han laa, da han hele Tiden var bereden, var han nogenlunde skaanet for Krigens daglige Farer. Under Indmarchen i Frankrig og ved Tilbagetoget fra Marne var han dog flere Gange i kritiske Situationer.

Gamle Peter Gad kunde saa endelig nyde sin Aftægt; han vedblev til sin Død i 1931, 81 Aar gl., at være en aandsfrisk og interesseret Mand, med den danske Sans for Humor*), et Eksempel paa den selvstændigt tænkende Slesviger, hvis rodfæstede Danskhed er upaavirkelig af Tyskeriet.

Børnene fra dette Hjem gik da ogsaa veludrustet ud i Livet, indstillet paa at tage aktivt Del i den nationale Kamp for Sønderjyllands Danskhed. Den ældste Søn **Peter Jensen Gad** (f. 1888) købte i 1914 en stor Gaard i Hejsel i Ravsted Sogn, tidligere paa tyske Hænder, for at være med i Fremstødet for at vinde det tabte tilbage i den for de Danske »truede Firkant«.

Verdenskrigen. Men kort efter kom Militærindkaldelsen ved Krigens Udbrud. I Nærheden af Belgiens Grænse steg hans Afdeling ud af Jernbanen, og Marchen ind i Belgien begyndte. Foran Fæstningen Namur kom Afdelingen i Ildlinien og laa Natten mellem 22. og 23. August i en stor Skov. Det svære tyske eller østrigske Artilleri skød hele Tiden oven over Skoven, saa det var som Luften og Skoven stod i Kog. Om Formiddagen blev Soldaterne opstillet og gik frem og blev staaende igen, stadig inde i Skoven uden at have nogen Forestilling om, hvad der foregik. P. Gad mener, at Kompagniføreren, meget brutal og energisk, nu var for ivrig og førte Soldaterne ud af Skoven paa et forkert Sted, paa en pløjet Mark, der gik ret stejlt opad, og da de kom op paa Højderyggen, fik de Ild. De fik Ordre til at lægge sig ned og vente; de kunde nu hverken komme frem eller tilbage. Der blev sagt, at det grønne 300—500 m. forude

*) En af de sidste Gange jeg besøgte ham, fortalte han om en Kone, som paa Vej til Kirke blev generet af Vinden, der blæste hendes Skørter i Vejret, hvorledes nogle, der gik bagefter hende, havde hørt hende sige: Du er min Herre og min Gud, men du skal lade mig »blyw we' æ Jo'er.«

var Skyttegrave, som Belgierne havde lagt foran deres Fort og plantet grønne Grene i, for at man ikke skulde kunne se dem. Afdelingen laa saa i Skyttekæde paa Maven med Geværet fremad over venstre Arm, saaledes som det var lært ved Eksercitsen. Og der fik de saa Geværkuglerne som en stor Haglbyge, der først slog ned foran dem og saa kom nærmere, eftersom Belgierne fik Geværerne indskudt. Derfor blev de første ramt i Hoved og Hals; der lød Skrig og Jamren, og P. Gad hørte, hvorledes en af hans gode Kammerater fra Uddannelses-tiden ved Garden i Berlin udstødte et »Av«; han var ramt af en Kugle i Bagdelen; da han saa vilde rode sig ned i Jorden for at komme lidt i Ly, kom han til at sparke imod en Bajonet, der bragte ham et Saar i Foden. Det var *Eskild Hansen*, nu Stenderup ved Toftlund. Selv fik P. Gad en Kugle skraat ind i højre Laar oppe ved Hoften og ud igen i venstre Laar lige ovenfor Knæet. Han forsøgte baade at kravle tilbage, og da det ikke ret vilde gaa, at rulle nedad Skraaningen, men kom derved til at byde større Skive for de Kugler, der enkeltvis blev ved at komme, og blev saa liggende omtrent midtvejs paa Skraaningen. Han mærkede egentlig ingen Smerter, derimod følte han sig træt og søvrig og skubbede Tornystret op under Hovedet for at lægge sig til at sove. Det tyske Artilleri begyndte nu at skyde i den Retning fra en Stilling bagved, og Granaterne slog ned kun faa Hundrede Meter forude; der stod hushøje omvendte Kegler af Jord og Sten i Vejret, hvor de slog ned. Nu kom Eskild Hansen, med Fare for sit Liv, da der blev ved at komme spredte Kugler tæt forbi, kravlende derhen, og da han saa, at P. Gad var blevet gul i Ansigtet, og at Blodet løb fra ham, rev han Forbindssagerne frem af sin Frakke forneden, hvor de var indsyet, og forbandt ham. Han raabte paa Ambulancen, men Sygebærerne holdt ikke af at komme ud i det fri Terræn, saa han maatte tale dem bestemt til. Da de nu havde faaet P. Gad læsset paa Baaren, kunde de derimod i en Fart komme afsted, til Skoven igen. Baade Afdelingens Kaptajn og Løjtnant var faldet. Det blev saaledes kun en kort Krigsdeltagelse for P. Gad, der endikke saa nogen »Fjende«, men der fulgte nu for ham $\frac{1}{2}$ Aars Lazaretophold i Namur. Derefter blev han sendt til

Berlin, hvor han blev velvilligt ekspederet af Eskild Hansen, der nu havde en betroet Stilling som Sergeant og Lægens Medhjælper, og hjemsendt paa Orlov; med Mellemlum blev han indkaldt til Session, men han »lammede« stadig tilstrækkeligt til at gaa fri. Vanskeligheden ved Helbredelsen laa i, at det ydre Saar lægtes, uden at det indre var rask, saa Saaret atter sprang op. I Marts 1915 stod hans fra September 1914 udsatte Bryllup med en Datter af Frimenighedspræst Lycke i Rødning. Gaarden var under P. Gads Fravær styret af Broderen Iver. Endelig hjemsendt blev han først 1/1 1916. Forinden blev han arresteret en Aften paa sin Gaard, ført til Tønder og næste Dag til Flensborg, hvor han sad en Uge i en smal Celle i Politifængslet, for saa at blive løsladt efter at have underskrevet en Erklæring om ikke at ville drive Spionage eller tysk fjendtlig Virksomhed. Han var meget forbitret over denne Medfart efter at have gjort sin Pligt i enhver Henseende.

I 1919—20 deltog han i det danske Agitationsarbejde i Tale og Skrift; bl. a. var han Taler ved danske Møder paa Før og i Mellemslesvig; sidste Sted indtraf det, at han paa Forlangende fra Forsamlingen om ikke at tale paa Dansk, men paa Tysk, svarede: Saa lad os holde os til vort eget Sprog, det sønderjydske, og derefter talte ganske, som han ellers vilde have gjort. Han har efter Grænsedragningen været en i det offentlige og folkelige Arbejde meget benyttet Mand.

Medens han er en aaben og lys Natur, var Broderen **Iver Kjems Gad** (f. 1891) stille og faamælt; allerede som 18aarig havde han Fuldskæg, og saa derved meget ældre ud, men tillige meget særpræget. Da Malerinden Agnes Slot-Møller en Gang traf ham paa en Udstilling i København, ønskede hun, at han vilde staa Model til en af Personerne paa et Maleri fra Middelalderens Historie. Hans Tanker gik vistnok en Tid i Retning af Gerningen som Frimenighedspræst, men da Forholdene kom til at ligge saaledes, at han kunde overtage en Gaard indenfor sin Hustrus Familie, blev han Landmand. Gaarden, Østergaard ved Lundsmark, var ca. 300 Tdr. Land stor (hvoraf dog en stor Del Hede og mager Jord), og han drev den mønsterværdigt. Gaarden havde Marker ud til den danske Grænse,

og da han en Dag gik paa Marken, blev han skudt i Benet af Grænsevagten, der troede, at han vilde rømme til Danmark. Han var ikke aktiv Soldat, men havde været indkaldt til Vagtmandstjeneste ved en Fangelejr. Han led nemlig af Asthma. De store Forventninger, der næredes til ham, blev skuffet, idet han i 1925 døde efter 3 Ugers Sygdom, af en Svulst paa Hjernen. Han fik det Eftermæle, at han havde kæmpet for og fulgt det ideelle i Livet, og at han som Leder af det store Ungdomsarbejde paa Egnen var næsten uundværlig, idet kun faa forstod og kunde samle de unge som han.

Peder Thomsen Kjems's Slægt. (Gjerndrup-Slægten).

(Stamtavle V.)

Om **Peder Thomsen Kjems** (f. 1779) er det mundtligt overleveret, at hans Navn udtaltes Per. Han staar i 1807 opført paa Militærlisten som Daglønner, boende i Lintrup Sogn. Han overtog 1807 Faderens (Thomas Nissens) Sted paa Mejlby Mark. Han skaffer følgende Attest:

Vi Underskrevne bevidner hermed, at Peder Thomesen paa Meilbye Mark med egen Heste og Vogn Plug og Harve driver det ham tilhørende Eiendoms Sted af det Lindevitske Gods.

Meilbye Mark den 15 Dec 1807

Hans Andersen af Tornum.

Terckel Bøye, Miel Bye.

Herredsfogden i Rødding attesterer, at Underskriverne er ham bekendt som redelige Folk. Denne Attest befrier Peder for Indkaldelse i 1808, idet han kom i Reserveklassen. Der er dog nok kommet for mange af dem, »der holdt Hest og Vogn«, thi Myndighederne beordrede en Undersøgelse af, hvorvidt Anskaffelsen af de nævnte Dele var sket før eller efter Udstedelsen af Bestemmelserne, i sidste Fald nyttede det ikke at holde Hest og Vogn. Peder Kjems bestod dog denne Undersøgelse og slap for Indkaldelsen.

I Gjerndrup opbevares en Andagtsbog, hvori Peder Kjems har optegnet Børnenes Navne og Fødselsdage, efter først at have skrevet:

Peder Thomsen Kiems, fød 1779 4 December

Det er min Bog med ret

Gud give mig den at lære og forstaa

at jeg et Guds Barn blive maa.

I 1817 overtog han en 1/6 Parts Fæstegaard i Mejlby, men først i 1821 fandt Tinglysning af Købet Sted. 1824 noteres Gaarden som solgt til Broderen Nis. 1823 solgte Peder sin før-

ste Ejendom, men i 1832 køber han den atter tilbage; Engen ved Hjortvadmark var dog forinden frasolgt. Denne Ejendom, Vester Sønderling, blev, efter at Peder var død i 1841 og hans Enke i 1851 (af Alderdom 65½ Aar gl. staar der i Kirkebogen), i 1861 solgt af Sønnen Thomas Pedersen Kjems som Arving til Fætteren Ths. Iversen Kjems paa Gudsnapgaard, der atter solgte den 1869. Ved Salget i 1861 betingedes Aftægt for Peder Kjems's Datter Lene og hendes Mand Lorentz Chr. Krüger. Thomas P. Kjems's Søn Peder Kjems (f. 1864) nævner, at Fæderen ikke brød sig om at besøge i Mejlby, og mener, at Grunden var, at Svogeren drak. **Thomas Pedersen Kjems** (f. 1821) var Smed; han tjente paa Røddinggaard 1 Aar før han kom i Militærtjenesten 9/8 1844; senere var han paa Nissumgaard, der laa ved Sydsiden af Kongeaaen et lille Stykke Øst for Folding Bro. Her havde den i vide Kredse kendte Dyrlæge *A. H. Petersen* fra en ringe Begyndelse skabt en meget stor Virksomhed, der omfattede et stort Landbrug med en stor Stald til Studedefning, Krohold, Købmandshandel, Teglværk og Brænderi (Studene fik Affaldet, stærkt fedende). Her var Ths. Kjems en betroet Mand; foruden Smedearbejdet passede han Dyrlægens to Hingste, og naar Dyrlægen var borte, kunde Thomas nok ogsaa doktorere paa Heste. Dyrlægen havde to Sønner, men de duede nok ikke meget (og satte senere den store Bedrift overstyr), saa naar han skulde have en fornuftig Mand med paa Turen, var det Ths. Kjems. Denne fik i 1852 følgende Skudsmaalsbogsattest fra Dyrlægen: »tjent hos mig som Smed og til andet Arbejde fra 12/5 1846 til 27/3 1848, dernæst om Vinteren 1849 og 1850 og fra 2/3 til 1/11 1851, ligeledes om Sommeren 1852 og i bemeldte Tid udvist, at han er en duelig Smed og en god Arbejder og opført sig til min Tilfredshed«. Afbrydelserne viser Thomas's Deltagelse i Trearskrigen. Der er (delvis) bevaret en Slags Dagbog med Optegnelser fra 1848 og 49; han var vistnok ogsaa med i 1850; han stod ved 10. Batl. til 14/3 1849, derefter ved 3. Jægerkorps til han 10/6 1850 overførtes til Depotkompagniet. Dagbogen viser, at han bl. a. var med ved Slesvig, Nybøl og Udfaldet fra Fredericia; den indeholder desuden en Del nedskrevne Viser, handlende bl. a. om den lykkelige og

den svegne Kærlighed, Ironien over dem, der blev hjemme, og Spot over Oprørets Mænd. Der findes ogsaa dette lille Udbrud: »Jeg ønsker gerne, at pigerne vilde komme til mig, som kan godt sjonge, det kan jeg godt lide, saa kan di faae Viser hos mig, hvad for noget di Synge«.

*Landssoldatens Dagbog**). — — den 9de kom vi til at rykke videre frem og den Gang vi kom til Baue begynde der et Slag om Formidag Klokken 11ve og holde ved til Kl. 5 om Aftenen saa trak vi ind i Flensborg og der blev vi indqvaderet den 10de kom vi til en Bye som heder Gammelbye men jeg maatte med en Tysker til en Gaard som heder Løsseng som lige en Fjerdingsvei fra Flensborg saa rejste vi til bage i Batallionen igjen den 11de om Midagen Og vi skulde paa feldvagt vi var Time saa kom vi til at Rykke frem til Slesvig om Aftenen Klokken 11ve Der blev vi indqvaderet saa blev vi der til den 17 Saa kom jeg paa feldtvagt mil sonden for Slesvig til en bye som heder Jager den 18 den 19 var jeg ude med en Patrolle der var jeg ende tæt ved Rænsborg saa drog vi tilbage til Jager og der staae post igenn den 20de kom jeg til Slesvig der blev jeg indkvaderet den 22de maatte jeg paa Og den 23de blev der blæst apæl til Udrykning og vi maatte ind i mod Tyskerne og Prøiserne og saa fyrede vi paa kraft i 8de Timer og saa maatte vi Redererer til bage efter Flensborg. Da vi kom en halv Miil udenfor Slesvig saa gjorde vi holdt Og skulde have noget at spise Men vi hafde jo Natyligvis ikke noget saa Rederede vi igjen efter Flensborg saa kom vi ind i en stor Skov og der blev vi vilde og omsider kom vi ud af den og vi maatte Leger og vile os Lit i en groft til det Begynde at dages saa madserede vi efter Flensborg og vi kom til Flensborg den 24. om Midag Klokken 1 og saa blev vi indkvaderet Klokken 3 kom der et falsk røgter at Prøiserne var en halv Miil nær staden og alle Krigsfolk stormede ud af staden saa holde vi der en tid lang udenfor staden og vände efter at komme til bage men saa madserede vi til Boue der maatte vi leger ude den 25 om Morgen Rederede vi efter Sønderborg den 26 derfra til Norborg og saa var vi der indkvaderet til den 29de saa kom vi til en Bye som hede Hollem saa var jeg der 30de saa kom jeg til en Bye som heder Tanslet til en mand som hede Chresten Hansen saa var jeg der til den 2den Maai saa kom jeg til en Bye som hedder Olgebøl for at staae piket den 3 kom tilbage til Tanslet til mit gamle qvader saa var jeg der til den 4de saa madserede jeg der fra til Mommærk og der kom paa Dampskivet til Assens der blev vi Naten over den 5de kom jeg til en Bye som heder Eibye til en man som heder Niels Steffensen saa var jeg der til den 10de saa madserede jeg derfra til Bogense den 11de kom jeg der paa Damskibet til en Øe som heder Samsø der kom

*) Punkteringen betegner ulæselige eller bortrevne Ord.

jeg til en Bye som hede Pillemark saa var jeg der til den 13de saa kom jeg til en Bye som Tanderup saa var jeg der til den 14de saa maserede jeg derfra til en Bye som hede Norbye til en mand som hede Sørengaard der blev jeg indkvadteret der var jeg allene og der maatte jeg gjøre Vagter hver tridie Dag der kom jeg til at staa paa en bjærg som kalde Bakkebjerg og paa en Bjerg som kalde issebjerg og end dag som jeg stod paa den Bjerg saa jeg der Tænder op en Brand det var en stor det var den 24de i en Bye som hede Kolbye det var Klokken 4 om Eftermiddag hvor der Brænde 16den gaarde og 52tyve huse den 30 Reiste jeg fra Samsøe igjen og kom paa Damskiven og kom til Sønderborg saa lagde vi der til den 2den Juni saa kom jeg til Sundevit til en Bye som hede Stenderup for at staae Piketvagt den 3de kom vi til Møllebøl Mølle paa Feldtvagt den 4de kom vi tilbage til Stenderup den 5 Juni begynde der et Slag ved en mølle Kl 11ve maatte Rykke ud mod Fjenden Og vi maatte holde en Kamp med dem til Klokken 11ve om Aftennen og vi maatte lege ude denne nat den 6de kom vi til Sønderborg og blev indkvadteret den 8de kom vi paa Feldtvagt og den 9de paa Forposter den 10de kom vi tilbage til Sønderborg og derfra til en Bye som hede Lauenberg den 11de maserede vi til Hørruphavn der kom vi Paa Dampskibet der frae til Snoghøi det var paa Pinsemorgen derfra til Kolding der blev vi indkvadteret om Natten den 13 kom vi til Krisstiansfeldt og derfra til Styding og saa var jeg en Reise i Hadersleben den 14de kom jeg til Styding igjen og var der paa Vagt i 2 Dage den 16de blev der slaaet Apæl men vi kom ikke længere som ud paa Gaden den 17de maatte vi parredere med vores tøj for vores nye Kapitaien den 18de om Aftennen Kl 11ve Blev der slaaet alarm og saa Maatte vi Rykke uden for gaarden og saa samme Nat Kl 3 maatte vi rykke udfor Byen der laa vi til Kl 7 saa maserede vi til en Bye som hede Kølsterup den 20de maatte vi rykke ud om morgen Kl 4re for Fjenden nærremede sig sagde di der Men det var jo Løgen saa maserede vi til en By som hede Marstrup for at staae Feldtvagt den 21de maserede vi til en Bye som hede Bjenderup der blev vi indkvadteret saa var vi der til den 24de saa maserede vi til en Bye som hede Maustrup for at staa paa Feldtvagt den 25de maserede vi til en Bye som hede Jenderup der blev vi indkvadteret hele Kompagnie paa en gaard hos Christian Jul den 26de maatte vi paradere med vores geværer for Bøsseageren saa laae vi der til den 28de saa maserede vi til Maustrup for at staae Feldtvagt den 29 maserede vi til Kelstrup og der var vi indkvadteret et par timer og saa blev der slaaet apæl og vi maatte rykke ud fra Byen der laae vi om Natten den 30de om Morgen Redererede vi over Kongaa der kom vi til en Bye som hede Vraae og der blev vi indkvadteret den 31de maserede vi til en Bye som heder Hvif den 1ste Juli da maserede vi der fra til Lederskov for at staa Feldtvagt den 2den maserede vi til Hvif der Blev vi indkvadteret den 4de Blev vi Pressenteret for vores Bregade Gjenneral Sleppegren

den 6de maserede vi til Lederskov for at staae Feldtvagt den 7de maserede vi til en Bye som heder Starup der blev vi indkvaderet den 10de maserede vi paa Feldtvagt den 11de maserede vi til en Bye som heder Ogaar der Blev vi indkwateret den 14de var vi paa Feldtvagt ved en Mølle som heder Thonsmølle den 15de maserede vi til en Bye som hede Bølle (?) den 17de maserede vi til Veile og der frae til en Bye som heder Holtum og der Blev jeg indkvaderet hos en mand som heder Eskel Bundesen (?) der laae vi til den 22de da blev vi Pressenteret for Armegjenneral Hederman ved en stor gaard som hede Stor Gronnet for hele Armeen var her forsamlede den dag var vi der til stor staaes der, saa maserede vi til bage til vores gamle Kvater og saa laae vi der til den 25de da kom vi paa Feldtvagt ved en gaard en halv Miil Væsten for Veile den 26de kom vi af Og kom til en Bye som hede Lebakgaard hvor Seedhuset var Omgiven med Grave og Vand og da vi kom til Bage fra Vagt kom vi forbie En stor Klædefabrik som gik for Damp og noget for Vand og dette Fabrik kaldtes Greis Mølle den 29de da kom vi paa Feldtvagt en halv Miil Noren for Vejle den 30de kom jeg til en Bye som heder Hornstrup saa laa vi der til den 3de August da var vi til Kirke paa Hornstrup Mark samme Dag kom vi til Bage til vores Kvater saa laa vi der til den 6de da kom vi til Hviff saa blev vi der indkwateret til den 8de saa kom vi paa Feldtvagt ved en Kroer som kaldes Veilsted Kroer eller Slagder (?) Kroer den 9de kom vi til Hviff i vores gamle Kvater den 12de kom vi paa Feldtvagt Tet sonden for Hviff den 13de kom vi til vores gamle Kvater den 19de kom vi til Bage til Hornstrup igjen den 20de var vi til Kirke paa Greismark der var vi et par gange, der i Hornstrup lagde vi i 5 uger den 18de September da var vi ude og gjøre Manor for Kongen da var hele Armeen for samlede og der var en stor stas vi drog ud om formidagen Kl 9 og saa kom vi ikke hjem inden Kl var vel 10 om Aftenen saa var vi der i vores gamle Kvater til den 20de saa maserede vi der fra til Ringsthollem det er en stor gaard som ligger i mellem Veile og Horsens tæt ved Østerhavet der var vi 6 mand i en kammer og der hade vi Sænger der lagde vi til den 10de saa var jeg paa Vagt ved stabsqvadter paa en gaard som heder Palsgaard den 11 kom jeg til mit gamle qvadteer igjen saa var vi der til den 27de saa maserede vi der fra til en Bye som hede Ængum den leger en omtrent en Miil Østen for Veile saa var vi der om Naten det var den 28de den 29de maserede vi der fra til Veile og der fra til en Bye som heder Pessted den Leger i mellem Frederis og Kolding saa var vi der til den 1 November saa fik vi vores Af Regening den 2 maserede vi til Frederis og der afleverede vi vores Tøj og der fra igjen samme Dag og til Kolding saa Blev jeg der om Natten den 3de Reiste Jeg der fra og hjem til Meielbye saa var jeg hjemme til den 3 Mars 1849 saa Reiste Jeg hjemme fra og op holde mig ved Foldingbroe til den 5 da Reiste Jeg der fra til

Kolding og der fra til Medelfard den 6de der fra til Assens der Blev jeg indqvadteret og Blev der en dag over den 8de Reiste Jeg der fra til Sønderborg saa var jeg der saa Længe som jeg var ved 10de Batalion saa maade vi der fra og gjøre en Reise til Brandspal (?) saa var der i 2 dage saa kom vi til Sønderborg igjen saa var Jeg der til den 3 April om Morgen tielig fik vi order at vi over til den anden side samme dag var vi i kamp mod fjenden Klokken 10 om Aftennen drog vi til bage igjen til Sodterup saa var vi der og var der omkring til den 7de saa maserede vi til Ullerup paa forpost om Aften Klokken 9 maade vi masere til Bage til Sønderborg saa var vi der til den 8de saa maade vi over Vandet igjen til Sundsmark saa var vi der til 9de saa kom vi til Sønderborg igjen den 10de maade vi over Vandtet og paa Vagt den 11de kom vi i vores gamle Qvadder igjen den 12de kom vi over igjen den 13de om Morgen Klokken 4 Blev Vores forposter Andgreben af Fjenden vi maatte drage til bage til Vores Badterier Tæt vet Sønderborg det varede den hele dag hen i mod Aften kom vi Hjem i vores gamle qvadder igjen saa var vi der til den 15 saa kom vi over igjen og samme dag kom vi til Bage og blev indqvadteret paa slottet i Sønderborg paa andet dag maserede vi til Høruphav og kom om Bord og kom i land i forborg og vi kom til en bye som hede Saannemark (?) den 17de Reiste vi der fra til en Bye som hede Horbye saa blev vi der Nadten over den 18 maserede vi der fra til en Bye som hede Olsbek den 19de der fra til en Bye som hede Marbye saa blev vi der til den 12 saa maserede vi til en Bye som Bubbel (?) den 22 fik vi order om Nadten Klokken 12 At vi skulde masere til Medelfart og vi kom over Vandet til Snorhøi vi maserede nu der frem den 23 maade vi Rykke frem i mod Fjenden det var hen i mod Kolding og vi kom og derind men samme dag maade tilbage til en Bye som hede Stevstrup den 29de kom vi til Frederitssia og blev indqvadteret hos en mand som hede Johan Berdelsen saa var vi der til den 3die Mai da maserede vi der fra til en Bye som hede Ferslev saa var vi der til den 7de saa kom der order at Fjenden var i nærheden saa kom vi ind til Frederis og der blev vi indqvadteret paa Eececierplads (?) den 8de kom vi over Vandet til Fyen og kom til en Bye som hede Svendstrup hos en Mand som hede Ole Jørrensen saa var vi der til den 16de saa kom vi til Frederics saa var vi der til den 23 saa kom vi til Fyen igjen saa kom vi til en Bye som hede Eibye og kom i Qvadder hos en Mand som hede Jens Jørgensen saa var vi der til den 29de Mai saa Reiste vi til Frederics saa var vi der til 5de Juni saa kom vi til Fyen igjen i vort gamle Qvadder saa var vi der til den 8de saa Reiste vi der fra til Frederics saa var vi der til den 15 saa kom vi til Fyen igjen og blev indqvadteret i en Bye som hede Rolum (?) hos Ander Sørensens Enke saa var vi der til den 20de saa Reiste vi til Frederics saa var vi der til den 26de den 27de kom vi paa Fyen igjen i vores gamle Qvadder saa var vi der til den 3de Juli saa reiste vi til en Bye som hede Skreilling

saa var vi der til den 4 saa Reiste vi til Frederics saa var vi der til 5de den 6de Juli tog vi en Kamp mod Fjenden ved Frederissia den 7de kom vi paa Fyen igjen i vores gamle Qvader saa var vi der til den 18de saa Reiste vi til Frederics igjen saa var vi der til den 25de saa Reiste vi ad Jydland til som hede Iigom (?) og blev indqvaderet hos en Mand som hede Hans Jensen saa var vi der til den 31de den 1 August saa kom vi paa Fyen igjen til Skreiling og jeg kom i mit gamle Qvader hos Søren Andersen saa var jeg der til den 19de August saa Reiste jeg derfra til en Bye som hede Ørslev og blev der indqvaderet hos en Mand som hede Peder Nissen der kom jeg den 19 saa var Jeg der til den 7 September saa Reiste jeg der fra til Odense saa blev vi der indqvaderet om natten hos en mand som hede Peder Bang Kjøbmand det var den 8de den 9de Rejste Vi der fra til Nøiborg og Paa anden Dag Begynde Vi at af Levere Vores Tøi og den Tride Dag den 10de blev Vi ferdig og samme Dag om Aftenen Reiste Vi der fra til Odense der fra til Medelfar og blev ved saa længe Vi kom til Kolding saa var Jeg der om Natten det var den 11de saa Reiste Jeg hjem til Meielbye Mark.

Af *mundtlige Krigsminder* lever et Par Stykker; saaledes knytter der sig til den Bøsse og den Sabel, der endnu opbevares, følgende: Thomas's Bøsse blev engang stjaalet fra ham, saa han maatte købe en ny; da han senere saa den savnede Bøsse paa en Bagagevogn og tog den til sig igen, blev den købte Bøsse hans personlige Ejendom. Da han efter Slaget ved Fredericia var med til at rydde nogle erobrede Barakker for Fjender, vilde en af Tyskerne ikke overgive sig, men løb derfra og blev saa efter Ordre skudt af Thomas Kjems, der fik Lov at tage den faldnes Sabel, da hans egen var gaaet itu under Kampen, og beholde den efter Krigen. En Beretning om, hvordan de stærke Jenser »forkede« Fjenderne op af Skyttegravene paa Bajonetten, ligesom Landmændene forker Kornneg i Høsten, er vel derimod nok overdreven.

Den stærke Smed. Efter Militærbøgerne er Thomas Kjems 64½ T., har blaa Øjne og blondt Haar, men der var noget særligt ved ham, og det var hans Kræfter, der skaffede ham ovenstaaende Navn. Fra Soldatertiden i København har han fortalt, hvorledes Soldaterne blev brugt som Opsyn, naar Straffefanger fra Fængslet førtes ud til Arbejde som Haandlangere ved Murerarbejde. Fangerne prøvede tit paa at overfalde Vagterne eller løbe fra dem, og derfor var det ingen eftertragtet Bestilling, og

det var oftest Thomas Kjems, der fik denne Post, fordi han hurtigt satte sig i Respekt ved sin kraftige og resolute Fremgangsmaade overfor Fangerne. — Ved et Marked i Foldingbro virkede Punchene saaledes paa en Deltager, at han som »stærk Mand« begyndte at rydde et Telt for Gæster. En af de udsmidte fik fat i Thomas og gik ind igen; de satte sig ved Indersiden af et Bord og fik et Par Punche paa Bordet. Den stærke Mand kom saa igen og beordrede dem straks ud, ellers skulde han besørge det, og han begyndte at rydde Bordet. Thomas greb ham saa over Bordet om Haandleddene og slog disse skiftevis mod hverandre og ned mod Bordet, saa de begyndte at skifte Kulør. Da det ikke hjalp, trak Thomas Manden udenfor Teltet og gav ham en Lussing, saa han trillede; saa kom Manden i Tanker om, at han skulde skynde sig hjem. — I Nissungaard-Tiden var Thomas Kjems ogsaa med til at smugle Brændevin over Kongeaaen om Natten; han havde faaet lavet et Par ekstra lange Støvler, saa han kunde bunde og gik saa over med et Brændevinsanker paa Nakken. — Dyrslægen havde Eng Nord for Kongeaaen, og naar Folkene skulde i Engen, var det godt at have noget at drikke, men Brændevin maatte ikke føres over Toldgrænsen ved Kongeaaen. Toldkontroløren havde naturligvis Mistanke til den Øldunk, som Folkene havde med, og ønskede at lugte til den. En Dag havde Folkene en Dunk gammelt Øl med, og i en god Mening sad Thomas saa og rullede med Dunken, saa Øllet brusede slemt; da Kontroløren saa lettede ved Proppen, fik han baade denne og Øllet lige i Hovedet med et Knald, og blev formentlig klog af Skade. — Dyrslægen havde et Par uregerlige Hingste, og Thomas var næsten den eneste, der kunde køre dem; særlig galt var det, da han kom hjem fra Krigen; da havde Hingstene omtrent taget Magten fra de andre Karle og sloges og bed hverandre, saa de ikke kunde køres sammen. Smeden lavede saa to Jern-Mundkurve med en Stang imellem til dem; saa kunde de ikke bides, og han kørte dem sammen, bl. a. efter Træ i Skoven om Vinteren efter følgende Plan: De andre Karle kørte i Forvejen og havde læsset to Læs Træ paa Vejen. Selvom Vejene var ringere end nu, kunde de stærke Dyr nemt trække 2 Læs ad Gangen, og naar Thomas

kom tilbage igen, stod der atter 2 Læs, saa der fik Hingstene Brug for Kræfterne. — Hans Tænder maa ogsaa have været stærke, for det siges, at naar de hjemmelavede Hesteskosøm var blevet flossede i Kanten, spidsede Thomas dem ved under Skoningen at bide dem til med Tænderne. — Og som 70aarig kunde han tage to Sække Kul à 100 Pund paa en Gang og bære dem fra Vognen ind i Huset; Sønnen, der kom med Kullene, vilde naturligvis gøre det, men Hestene blev urolige, og derfor besørgede Thomas selv det Arbejde.

»*Tammes Smej*«. Thomas Kjems kom til Gjerndrup, Nord for Brørup, i 1852. Her var det saaledes, at Smedjen ejedes af Byens 17 Gaardmænd i Fællig, og at der var antaget en Smed, som hjalp dem, vistnok paa den Maade at den, der skulde have noget lavet, selv medbragte Jern og Kul (Tørvekul), medens Smeden havde Værktøjet, og at de saa var sammen om Arbejdet. Smeden var blevet for gammel, saa da Thomas købte sig en Smedeforretning i Thursbøl, var Gaardmændene saa interesseret i at beholde ham, at de indgik paa at sælge ham Smedjen i Gjerndrup og betale den Erstatning, som Manden i Thursbøl skulde have for at lade Handelen gaa tilbage. Thomas Kjems fik saa i 1855 Skøde (med 17 Underskrifter) paa Smedjen mod at betale 900 Rdl. Til Smedjen hørte 4 Tdr. Land og lidt Eng ved Huset samt 4 Tdr. Eng og Mose i Blaakjær $\frac{1}{4}$ Mil borte. Han fik efterhaanden nogle Kalve og 2 Køer, som han brugte baade til Kørsel og Markarbejde. Han fik det Lov, at han var en dygtig Smed, og han havde mange Kunder langvejs fra, for han var kendt for at kunne beslaa vanskelige Heste. For disse havde han indrettet en Slags Stald, hvor de kunde staa fastspændt under Skoningen; saadanne Heste havde bl. a. Hovedgaarden Estrup, hvorfra der sendtes ham Egetømmer til Fornylse af Stolperne. Opfindsom var han ogsaa, saaledes indrettede han og en Nabo, Mads Nielsen, paa dennes Mark en Slags Vandmølle med Vand fra Thomas's Eng; denne Mølle trak Smedens Slibesten og rev Kartoffler til Mel for ham, ligesom Naboen lavede Vandmejeri. Som et Udtryk for Thomas Smeds Dygtighed fortælles, at naar han havde beslaet en Hest, skulde Hoven kunde holde Vand, saa tæt skulde Skoen ligge til overalt.

Men han havde det saadan, at han helst vilde gøre Arbejdet selv, og var derfor nok ingen stor Læremester; det mindre væsentlige — Landbruget — kunde saa Sønnen tage sig af. Han slagtede ogsaa for Folk, særlig Kreaturer. 1887 købte han »Gjerndrupgaard« for 11—12000 Kr., saa havde han Smedjen til Sønnen Peder og Gaarden til Sønnen Jens. Jens havde imidlertid ikke Lyst til Gaarden, og forresten heller ikke til Smederiet; derfor kom Peder til at passe Gaarden, medens Faderen havde Smedjen til sin Død i 1892. Peder fik Skøde paa Gaarden i 1890. Thomas kunde godt med sin Svigerdatter, og da hendes Kartoffler en Sommer slap op, kunde hun faa nye Kartoffler hos ham, og han hjalp selv med til at grave dem op; men da han kom til at grave en halv Kartoffel op, stod han og rodede efter den anden Halvdel et Stykke Tid; den skulde findes, for den maatte jo være der, men det var jo ikke saa godt for den Husmoder, der skulde have Kartofflerne kogt til Middag!

Da Thomas Kjems døde i 1892 (af Slim paa Lungerne), havde **Peder Thomsen Kjems** (f. 1864) baade Gaarden og Smedjen i nogle Aar, men da det blev for meget, og en Bortforpagtning af Smedjen ikke tilfredsstillede, blev Smedjen solgt i 1898, medens Jorden lagdes til Gaarden. Peder Kjems's Hustru vilde helst blive paa Gaarden, for ellers havde Peder heller beholdt Smedjen og solgt Gaarden. Som Dreng tjente Peder som Hyrde-dreng paa en Nabogaard i 3 Somre, var senere Smedesvend, Tjenestekarl eller arbejdede paa et Teglværk, hvor alt lavedes ved Haandkraft, og hvor Arbejderne selv maatte lave Maden, men de fik saa til Gengæld sjælden andet end gule Ærter og Flæsk. — Da Peder blev indkaldt som Soldat — Trækonstabel — i Næstved, blev han hurtigt anbragt som Beslagsmed; der var adskillige, der meldte sig for at faa en »Dæksmand«, men som straks dummede sig og gik i Fælden, medens Peder jo var Fagmand. I sine unge Dage var han et interesseret Medlem af Riffelskytteforeningerne.

Peder Kjems er en driftig Mand. Da han overtog Gaarden, var der kun 1 Ko og nogle Kvier — ingen Heste. Først brugte han Stude som Trækkraft; de var stærke og udholdende til Markarbejdet, men for langsomme; senere fik han Heste. Han

satte straks ind paa at forbedre og udvide Gaardens Drift; han gjorde et omfattende Udgrøftningsarbejde for den lavere Del af Marken, pløjede Kærjorden og den sidste Hede mod Nord og Vest og opsatte Skeldiger, og han merglede og dræned. Jorden blev jo herved mere givende, og Besætningen steg til 12, senere 35 Køer. Gaarden, der var brændt og genopbygget lige før hans Overtagelse, fik ny Stald i 1915 og ny Lade i 1929. 1924—28 tilplantedes 3 Tdr. Land med Træer, særlig Rødgran. Foruden Smedejorden kom senere ved Køb et nærliggende Jordstykke til Gaarden; der er nu Læbælter med Hønsfarm. Under tiden blev Gaardens Drift maaske stillet i Skygge af hans Entreprenørarbejder, som Kørsel af Vejmaterialer og Kørsel for Mejeriet; det største Arbejde var sammen med to Naboer at opbryde og levere Sten i Banevogne til Ribe og særlig til Esbjerg, hvor de en Vinter leverede ca. 150 Vognladninger til Havnen. Det var mest »Plumpesten« paa over 100 kg., der blev plumpet i Vandet et Stykke ude for at danne Dæmning for Sandet udefra. Stenene stammede fra hans egen eller Naboernes Marker og var som Regel gratis.

Da Peder Kjems i 1932 overdrog Gaarden til Sønnen Thomas Kjems, flyttede han selv til et nybygget Hus nærmere Gjerndrup By men uden at »lægge op«; han beholdt selv en Fenne paa 8 ha. i Lindknud Sogn, efterhaanden sammenkøbt af Smaastykker. Den bestaar af Mose, Eng og lidt Hede, der efterhaanden bliver opdyrket, drænet og merglet og udlagt til Græs. Her græsser han hver Sommer 10—12 Køer og Heste, indkøbt om Foraaret og bestemt til at sælges til Slagtning om Efteraaret. Hans faste Besætning er en Ko eller to og 1 Hest. Om Sommeren cykler han (1939: 75 Aar gl.) 2 Gange daglig til Fennen; Mælken bruger han lidt af til sig selv og Hunden, nogen sælger han, men den meste gaar til Fedning af Kalve og Svin. Hesten bruger han om Sommeren i Fennen, om Vinteren arbejder den paa Gaarden for Føden. Han graver selv sine Tørv i Fennen, hvor han ogsaa selv dræner og grøfter. Han kommer en Del ud, for Folk henter ham ofte til at aarelade deres forfangne Heste og Kreaturer, og saa kan der af og til blive Lejlighed til en Handel.

Hans Søn **Thomas Pedersen Kjems** (f. 1902), der overtog Gjerndrupgaard i 1932, har fortsat Fremdriften. I 1932, 35 og 36 er bygget nyt Stuehus, Stald og Lade, saa Gaarden nu staar som en ny, smuk og praktisk indrettet Ejendom med elektrisk Lys og Kraft, saaledes til Malkemaskineanlægget, og naar vi i København køber Juletræer, saa er de maaske fra Thomas Kjems's Plantage, hvorfra der i Aarene 1935—38 er solgt ialt 3000 Træer gennem Hedeselskabet, solgt paa Roden i August, hugget fra 20/11 og leveret ca. 1/12.

Peder Kjems's Broder **Jens Thomsen Kjems** (f. 1870) havde først mindre Ejendomme ved Kolding, og udvandrede saa i 1907 til Nordamerika, væsentlig efter Hustruens Ønske, købte Farm i N. Dakota, men flyttede snart derfra, da der var saa slemt med Torden og Lynnedslag. Han købte en anden Farm ved Byen Mohall. Jorden dreves særlig med Korn med kun faa Kreaturer. Siden 1930 har Misvækstaar med Tørke og Græshoppeangreb næsten udelukket al Avi, og da hans Ben er daarligere, har han lejet Jorden ud til Naboerne, men bor stadig paa Farmen — og ønsker sig tit tilbage til Danmark.

Anders Thomsen Kjems's Slægt. (Stenderup-Slægten).

(Stamtavle VI.)

Om **Anders Thomsen Kjems** (f. 1782) siges det i 1810, »at han fra Ungdommen af ikke har opholdt sig hos sine Forældre, men tildels i Jylland«. Han ses at være konfirmeret i Ø. Lindet 1799, nævnes 1801 »fra Roager«; i Folketællingen 1803 findes en Tjenestekarl Anders Thomsen, 20 Aar, hos Marcus Andersen i Spandet. Da han i 1803 udpegedes til Soldat, men ikke mødte d. 19/9, kunde Lægdsmanden ikke faa Befalingen til ham »om strax og uden mindste Opsættelse at begive sig paa Marschen og indfinde sig ved det Slesvigske Infanteriregiment« forkyndt. Anders's Forældre paa Mejlby Mark havde svaret »at de heller ikke vidste, hvor deres Søn opholder sig«. Han stod derefter opført paa Gram Gods's Militærlistre som Desertør — med Udsigt til 6 Aars effektiv Militærtjeneste — indtil 1810, da han gifter sig med en Enke i Stenderup i Rødding, og der skaffes Attest for, at han staar i Lægdsrullen for Haderslev Amt. — Det var Svigerforældrenes Gaard, han fik, og han skulde yde hver af Konens 2 Søstre, Anne Lene og Ellen 50 Rdl. i rede Penge, den sidste tillige en Seng, som Anne Lene allerede havde faaet en, forsvarlig nye efter Bondestanden, som leveres naar forlanges, samt Aftægt til Svigerforældrene. Retten til Pengene overførtes til Konens Datter af 1ste Ægteskab, den 4aarige Kirsten Jensdatter, der skulde have dem udbetalt, naar hun blev 18 Aar, medens Stedfaderen indtil da skulde »nyde Renterne«. Men i 1817 maatte han laane 800 Rdl. i rede Sølv af sin Morbroder, Peder Kjems i Harreby og sin Broder Nis Kjems, i 1819 320 Rdl. et andet Sted, og i 1821 maatte han fraskrive sig Gaarden til Steddatteren, der skal betale 500 Rdl., men rigtignok til Kreditorer, og Anders beholdt alene Retten til at nyde Aftægten efter Svigerforældrene, »med den Forandring, at naar Koen er seen, gives daglig en halv Kande nymalket Mælk«. I 1828 gav han Afkald paa Retten til

Aftægt. Da Børnene er født i Stenderup ogsaa efter 1821, er Anders maaske under en eller anden Aftale forblevet paa Gaarden nogle Aar. En Tid mellem 1827 og 1834 har han boet i Ø. Gjesten Nord for Kongeaaen og flyttede 1834 til Rødding. Ved Folketællingen 1840 staar han opført som Korøgter paa Røddinggaard, mens Hustruen bor i et Hus i Rødding. Han har formentlig haft andre Pladser, idet Kirkebogen for 1845 meddeler, at han er rejst til »Neblegaard i Jylland« og Hustruen til V. Lindet. I 1860 bor han hos Anders Nielsen i Ø. Lindet og »underholdes af Fattigkassen«, og døde her 2 Aar efter, 80 Aar gl. Efter Kirkebogens Anførsel »gift, i 1. Ægteskab« synes Hustruen at have overlevet ham, men Samlivet at være ophævet.

Af deres Børn var *Peder Kjems* (f. 1827) Væver i V. Lindet, hvorfra han efter sin Hustrus Død udvandrede til Amerika med sine 2 Døtre. Anders Kjems's ældste Søn **Thomas Andersen Kjems** (f. 1813) havde været Bødker paa Toftlundgaard, men giftede sig i 1842 ind paa en Gaard i Langetved. Han medbragte sit Bødkerværktøj, som han holdt meget af. Hans Brodersøn Niels Eriksen Kjems fortæller, at han som Barn havde besøgt Farbroderen, og at denne var Krøbling. Han havde været dansk Dragon og altsaa en rask Mand, men den Dag i 1859, da hans yngste Datter blev døbt, begyndte hans Sygelighed. I de 14 Aar derefter til hans Død var han svækket, og Datteren maatte ofte ledsage ham. Hun fortæller, at Sygdommen skal være begyndt i en Pegefinger, men stadig blev værre; det blev kaldt en Rørelse. *H. J. Physant* siger i sin Beskrivelse af Langetved: Han var hel forkrøblet og lidende, saa Hustruen maatte tage sig af Gaarden. Driften var gammeldags men omhyggelig, Folkene vindskibelige og sparsommelige og kunde derfor nok nære sig. — Som et enkelt Træk fortæller Datteren, at Faderen havde et Par smukke Heste, »som Tyskerne ikke skulde have«, og som derfor blev befordret over Grænsen, og et Par daarlige Skimler kom i Stedet. I Ægteskabet var der 4 Døtre og 2 Sønner; Christian døde i 1864; om den anden, Christen, fortæller Niels Eriksen Kjems, at han ikke vilde være tysk Soldat og derfor løb til Danmark til Øster Gjesten, men

dog senere vendte tilbage til Langetved. Da Christen aftjente sin Værnepligt i Fredericia, har han altsaa opteret for Danmark, og som Følge deraf et Par Aar maattet flytte til Danmark. Han ejede Gaarden i Langetved til 1916, da han solgte den og byggede et Hus i Nærheden. Her døde han 14 Dage efter. Han var ugift.

I Ø. Gjesten (lidt Nord for Kongeaaen) boede Anders Thomsen Kjems's Søn **Jens Kjems** (f. 1822). Om ham fortæller Sønnedatteren Kristine Schmidt f. Kjems efter sin Faders Beretninger: »Han var en Mand, faa af Ord, men hvad han sagde var der Vægt i. Han var en lærd Mand. Den Gang var Skrivekunsten ikke stor, saa han blev tit hentet ved forskellige Lejligheder mellem Dansk og Tysk. Et enkelt Træk, som Fader sommetider fortalte: Vi havde en gammel Lærer, som sad og sov tit og ofte inde i Skolen; saa lavede Drengene selvfølgelig Kunster, blandt andet havde Fader (Anders) da gjort noget en Gang. Læreren giver ham 30 Lussinger. Hjem gaar Fader og fortæller det til sin Fader. Denne sagde ikke et Ord, gaar hen og vadsker sig, og gaar op til Læreren; hvad han sagde til Læreren, vidste Sønnen ikke, men fra den Tid lagde Læreren ikke Haand paa nogen af Børnene. Alle havde Respekt for Jens Kjems. Han laa som dansk Dragon i 13 Aar. Han var Oppasser hos den General, der sagde »Pas paa Toppene« og saa faldt om i Armene paa sin Oppasser, og det var Bedstefader Jens Kjems. Jeg har engang læst en Bog, hvor hans Navn var nævnet.«

Kristine Kjems Schmidt spørger, om det ikke kan have været Schleppegrell, men jeg har ikke kunnet finde noget trykt herom, men forøvrigt var han jo i Slaget ved Isted paa sit sidste Indhug ledsaget af nogle Dragoner og Ordonnanser, saa for saa vidt er det jo muligt, da Jens Kjems laa ved Ordonnanskorpsen.

Af Hærens Stambøger og andre Dokumenter fremgaar, at Jens Kjems mødte den 16/12 1846 ved 3. Dragonregiments 1. Eskadron i Aarhus. Næste Dag Kl. 10 stillede han sammen med de andre Rekrutter til Parade og aflagde Eden. Han beskrives i Stambogen: 64½ Tommer, stærk af Skuldre og Ben, blondt Haar, blaa Øjne. Den 25/4 1848 blev han afgivet fra Dragonerne til det i Anledning af Krigen oprettede Ordonnans-

korps, der fik Hoveddepot i Horsens, og gjorde Tjeneste som Ordonnans til 21/2 1851. Han ses at være afgivet til Hærens Hovedkvarter, der befandt sig i Mejlby-Aulby ved Middelfart i hvert Fald fra April—August 1849, som det fremgaar af Lønningslisterne, der pr. Dag viser Lønning 14 $\frac{2}{5}$ Sk, Bispisningspenge 10 Sk, Brødpeng 3 Sk. I December 1849 er han atter i Horsens. I 1850 hørte han til den Trop paa 1 Underofficer, 9 Mand og 12 Heste, der stillede til Parade den 5/1 Kl. 9 og derefter afgik til Generalkommandoen i Kolding. 15/5 noteres han som ankommet fra Kolding, men er formentlig atter afgaaet dertil, idet en Liste over Udkommanderte siger 15/1—6/6. Han afsendes atter 13/6, til Major Hegermann-Lindencrone.

En Grænsegendarm. Da Jens Kjems i 1876 søgte om Erin-dringsmedaljen for Deltagelse i Krigen 1848—50, som han ogsaa fik tildelt, oplyser han, at han har ligget paa Lazaret 14 Dage i 1848, først i Vejle derefter i Horsens, men at han ikke er blevet saaret i Krigen. Da det slesvigske Gendarmeri oprettedes fra 1/6 1851, tilgik der Dragonregimentet Underretning om, at der var en Del Pladser for beredne Gendarmere, at besætte paa Prøve. Og saa overgik Jens til Tjeneste som ridende Gendarm fra 6/6 og blev fast ansat 1/7 1852. Han fik først Station ved Ejderen, nemlig ved Frederiksstad og senere Sønderstapel; derefter i Aabenraa, fra Februar 1855 i Tyrstrup (ved Christiansfeld), og fra 31/3 1857 i Slesvig. Denne Forflyttelse fra Nærheden af Hjemstavnen har formentlig ikke passet ham, der i Januar var blevet gift, thi fra 23/4 faar han sin Afsked fra Korpset og bliver Landmand i Ø. Gjesten. Maaske var det heller ikke helt frivilligt, at han forlod denne Stilling, der var lønnet med 250 Rdl. aarlig foruden nogen Fraværelsesgodtgørelse; han var nemlig d. 26/3 blevet indmeldt af Distrikts-officeren, Premierløjtnant Beck, for d. 14/1, 3/2 og 8/2 at være rejst til Ø. Gjesten uden Tilladelse og have overnattet der uden at anføre noget herom i sin Tjenestebog. I et direkte Brev af 23/3 til Gendarmeri-Kommandøren i Slesvig, Major v. Gulstad, fremstillede Jens Kjems selv sin Forseelse og forklarede, at han hhv. skulde tale med Præsten om hvilken Dag han kunde holde Bryllup, se til sin Kone, der var i Barnsnød, og da hans

Barn blev jordet (?). Samtidig anførte han, at Hr. Beck flere Gange havde skrevet i Tjenestebøgerne om Inspektioner, der ikke havde fundet Sted, eller paa andre Dage end anført. For Aaret 1856 havde Jens faaet følgende Udtalelse i Konduite-listen:

Om det tyske Sprog mægtig: Godt.

Færdighed i Skrivning: Godt.

Forhold i Militærtjenesten: Meget godt

Forhold som Gendarm: Er en ordentlig, tilforladelig og tjenstivrig Mand med en god Conduite. I det Hele en meget dygtig Gensdarm. Civilautoriteterne var stedse tilfreds med ham.

Og medens man ikke ønskede at beholde Hr. Beck ved Gendarmeriet, og han atter indtraadte i sit Nummer ved Rytteriet, indstilledes Jens Kjems kun til en alvorlig Irettesættelse, idet det fremhævedes, at man havde været særdeles veltilfreds med ham, og at Hensigten med hans private Henvendelse rimeligvis ikke var at klage over Løjtnanten, men at erholde en Formildelse i sin Straf derved, at Løjtnanten ogsaa havde forseet sig, og at han, da han i ca. 8 Aar havde tjent under Majoren, troede, at denne, naar han henvendte sig privat, vilde betragte det mere som en privat Sag. Jens var fra 31/3 blevet forflyttet til Depotet i Slesvig, for ikke at staa i Tjeneste hos Hr. Beck.

Ejendommen i Ø. Gjesten var et mindre Sted, og hans Søner maatte, da de blev store nok, med Faderen i Skoven om Vinteren, hvilket nok gik ud over Skolegangen.

En Tilknytning til Nordslesvig forelaa dog stadig, idet 2 af Jens Kjems's Børn boede der i deres yngre Aar. **Søren Jørgen Kjems** (f. 1857) tjente paa flere Gaarde i Slesvig; han flyttede efter sit Ægteskab til Alslev ved Varde, hvor han var Uddeler i Korn- og Foderstofforretningen til sin Død i 1928.

Den anden Søn **Niels Erikson Kjems** (f. 1858) udvandrede til Nordamerika, da han var 20 Aar. I Sabula i Iowa arbejdede han en hel Del Aar paa Slakteri. Efter 38 Aars Forløb rejste han til Danmark paa Besøg. Han fortalte, at han havde været gift, da han var 45 Aar, men at Ægteskabet efter 7 Aars Forløb var ophævet. Det havde kostet ham 25,000 Kr. Først besøgte han Broderen Jørgen i Alslev 1 Maaned og var saa klar til at

rejse til Amerika igen. Men hos den yngre Broder Anders blev han hængende fra November til først i Juni, og da Solen kom paa Himlen, var hans Tanke at blive i Danmark, men først maatte han en Tur til Amerika og ordne sine Sager, da han havde været paa en Farm i 11 Aar og stod for det hele. Denne Farm maa have ligget langt fra alfar Vej, for i 3 Aar havde han ikke haft sit nye Tøj paa, sagde han. Han havde selv en Farm, da han var gift. Men han vendte ikke tilbage, Amerika slugte ham igen. Et Par Aar efter kom han til Skade og fik 3 Fingre spoleret ved en elektrisk Maskine. Jeg har gennem den danske Præst i Clinton haft Forbindelse med ham, men han var temmelig syg, lidende af Asthma, og Hukommelsen var svækket. (1934).

Den yngste af Jens Kjems's Sønner **Anders Thomsen Kjems** (f. 1860) flyttede, som Børnenes Fødesteder viser, en Del rundt i Nordslesvig. Datteren mener, at det var fordi han handlede en Del med Gaarde og Heste. Ved Siden af Landbruget havde han en Smede-Forretning i Røddingegnen, men ved Kaution for en Svoger gik Formuen tabt. »Jeg maatte da sælge 8 af mine bedste Køer«. Han var stærkt dansksindet og døjede en Del af Tyskerne. Datteren Kristine Schmidt, der har fortalt dette, mener at han i Længden blev træt af disse Rivninger med Tyskerne og derfor flyttede til Kongeriget i 1889 — til Tjæreborg ved Esbjerg, hvor de boede i 5 svære Aar. Datteren fortæller herom og om Forældrenes senere Liv: »Det var 5 Aar, som de aldrig kunde glemme. De maatte kæmpe med Sygdom, Mor og alle Bønnene havde Tyfus; der kom ikke andre til Huset end Doktoren og Præsten. Far maatte klare det hele selv, var ikke i Seng i tre Uger, dengang var der ikke noget, der hed Hjælp eller Sygekasse. Jeg bliver helt syg, naar jeg tænker tilbage paa den Tid, jeg var kun 2 Aar, men jeg har saa tit hørt Tale om den Tid, hvor meget de maatte igennem, en stor Børneflokk og Mors Forældre til, og 1 Kr. om Dagen i Dagløn, saa det var ikke nemt. Derefter flyttede de til Novrup ved Esbjerg, byggede Hus, og begyndte Smedeforretning. Her faldt de til Ro og levede ca. 35 Aar. Og der blev han næsten helt uundværlig for Folk der. Var der et Dyr syg, saa hed det »Hent Kjems«, og var der noget af

Pengesager, Papirer el. lign., der skulde ordnes, ligesaa. Han vandt engang en stor Arvesag for en Enke. Jeg kan huske, at Bønderne altid sagde: »Vi skal om til Kjems, han er ligesaa klog som æ Sagfører«. Fader kæmped altid for det, der var Ret og sagde altid sin Mening, men de Tjenester han gjorde Folk var ikke for Penge. »Nu skal du have mange Tak Kjems«. Ja, hans Liv var fuldt af Prøvelser, men han tabte aldrig Modet, bag en maaske tilsyneladende haard Skal var et Hjerte af Guld, der gav, men sjælden tog«.

De sidste 3 Aar boede han hos Datteren paa Gaarden ved Gørding, hvor han døde i 1929 efter flere Aars Svaghed.

Mellem Anders Thomsen Kjems's (f. 1782) Efterkommere findes de fleste af Kjemsslægtens *Udvandrere*. Foruden for-nævnte Peder Kjems og Niels Eriksen Kjems, har — af det næste Slægtled — følgende søgt ny Bolig hinsides Atlanten:

Føromtalte **Kristine Kjems** (f. 1888), der rejste til Amerika i 1932. Hendes Mand *Hans Pedersen Schmidt* havde tilbragt Aarene 1916—23 i Amerika og havde 6 Søskende derovre. Efter 9 Aars Ægteskab og Ophold i Danmark rejste de begge i 1932. Men Forholdene havde ændret sig, til daarligere Tider. Noget hjalp det, at Hans Schmidt i 1916 var blevet indrullet i den amerikanske Hær. Han kom ikke til Krigsskuepladsen (det vilde være sket, hvis Krigen havde varet 2 Uger længere), men han betragtedes som Veteran og fik udstedt Papirer som amerikansk Borger. Hans Hustru opnaaede Borgerret allerede 15 Maaneder efter Ankomsten. Hans Schmidt havde i sin Tid meldt sig som frivillig; som Baggrund maa det dog huskes, at »det laa i Luf-ten«. at man i modsat Fald kunde blive sendt til sit Hjemland som overflødig i Amerika under de forandrede Forhold. Han laa til Uddannelse ved en Afdeling, nærmest svarende til Røde Kors, 26/8 1918—8/2 1919, men havde derunder en haard Omgang Spansk Syge. Ellers var Forholdene gode: god Kost og mere Ligelighed mellem Over- og Underordnede, end militære Forhold andetsteds byder paa. Veteranerne har forskellige Fordele, saa-ledes slipper de med ringere Skat, hvis de har fast Ejendom eller Jord. Og ved Tildeling af Arbejde spiller det ogsaa en Rolle, selv om det — som for H. Schmidt — bliver indskrænket af-

maalt; højst 40 Timer a 40 Cents om Ugen. Bortset fra disse Forhold synes Kristine Schmidt og hendes Mand godt om at være i Amerika. For hendes Vedkommende kniber det lidt med at tale Engelsk, medens Læsning og Skrivning deraf gaar godt nok. Staten giver god Lejlighed til at faa Undervisning, idet alle Aftenskoler gratis staar aabne for kundskabstørstende. Herved faar Lærerkrafterne jo Beskæftigelse. I den Aftenskole Kristine Schmidt og hendes Mand besøgte i Vinteren 1933—34 i Port Amboy, var der over 2000 indmeldt. I de enkelte Klasser var Folk af alle Nationer, men Danskerne er Nr. 1, Danskerne er »smartest« siges der. De 7 Aar har været sløje Tider i Amerika; i 1936 var de dog kommet saa vidt, at de købte eget Hus, indlagde Centralvarme og indrettede sig »up to date«, men 1938 brændte deres Garage og Bil (uassureret), og 1 Md. efter var Schmidt mellem 200, der blev arbejdsløse. Først efter 1 Aar blev der Arbejde (25 Doll. ugentl.), men da hun har kunnet arbejde, har de kunnet klare sig nogenlunde. — »Den 4. Juli (1934) hørte vi Hans Majestæt Kongen og Statsminister Stauning tale over Radio, hvor er det skønt at høre det rene klare danske Sprog, jeg kunde høre hvert Ord, saa man bliver helt vemodigt stent.«

Hendes Broder *Alfred Erik Kjems* (f. 1895) rejste til Amerika i 1913 og har mest opholdt sig i Nebraska som Maler. Deres Fætter *Axel Erik Kjems* (f. 1897) rejste til Canada ca. 1920 og har arbejdet paa en Hvede-Farm i Standard i Alberta. Fra 1925 har han arbejdet ved Husbygning i Vancouver (Canada), men fra 1932 har det været meget sløjt med Arbejde.

Niels Thomsen Kjems's Slægt. (Lintrup-Slægten).

(Stamtavle VII.)

Niels Thomsen Kjems (f. 1784) synes at have tjent paa Kjemsgaard i sin Ungdom. Her indkaldtes han til at møde paa sit Kompagnis Allarmplads ved Starup Kirke d. 15/9 1808 for der at erfare nærmere Bestemmelse. Denne Indkaldelse kom dog først Inspektøren paa Gram i Hænde d. 14. Kl. 3 Morgen. Indkaldelsen blev derfor ændret til d. 18. med Mødested Flensborg. Niels synes at have ligget til Tjeneste til Slutningen af 1809 og atter i 1810 og 11. Tiderne var jo urolige — Napoleon hersede med Europa, og Danmark blev hans aktive Forbundsfælle i 1813, da Krigen førtes i Holsten under den danske Hjelpearnés Tilbagetog til Rensborg, (jfr. Blichers Fortælling om Messingjens), hvor det for Danmark berømmelige Slag ved Sehested udkæmpedes, da Svenskerne og Tyskerne vilde afskære Tilbage-toget til Rensborg paa dette Sted. Niels var ogsaa indkaldt til at møde 1/6 1813 ved det Slesvigske Infanteri-Regiments 3. Ba-taillons Jægerkompagni i Neustadt i Holsten. Han har dog næppe været med ved Sehested, da dette Kompagni, saa vidt det kan ses, ikke kom med i de aktive Kampe. Han har haft Penge tilgode for denne sidste Indkaldelse ligesom mange andre og fik dem udbetalt i 1825, da han kvitterer for 5 Rdl. 55 $\frac{1}{2}$ Sk. for »tilgodehavende Doceurer og Undermunderingspenger«. I 1810 underskrev Faderen paa den fraværende Niels's Vegne Købekontrakt om en Halvparts Fæstegaard i Dover Syd for Kongeaaen; 1815 fik Broderen Iver i Mejlbj Pant i Gaarden for 210 Rdl. Sølv, og i 1824 solgtes Gaarden til Dyrlæge Petersen. Niels flyttede til Lintrup, hvor Iver havde et Kaadnersted (Lintrupkær), som Niels fik Skøde paa i 1830, og formentlig har drevet fra 1824. Til Stedet hørte en fra Gaarden Fuglbæk tilkøbt Skoveng. 1835 solgte Niels Ejendommen, men af den i 3 Løkker afdelte Eng skulde han beholde den sønderste og det der opførte Hus til 1843; Huset i Lintrup By blev straks videresolgt af Køberen, Løkkerne og

Huset dér købte Niels tilbage i 1839, for atter at sælge i 1845 til Christof. Bertelsen; ved dette Salg skulde af den kontante Udbetaling 430 Rdl. de 180 betales til Niels's Kone »hvis Quitting med Curator allene skal være bindende«. Hun kvitterer: »Jeg undertegnede Anne Kirstine, Niels Thomsen Kjems Kone af Lintrup, tilstaar herved, at mig af min Mands Køber er udbetalt de mig i denne Contract tillagte 180 Rbdl. Sølv Mønt, Anna Christina Enderlein; som udbeden Lauværge Laust Petersen, Skudstrup«. Derefter køber Niels Kjems for sig og Hustru en *Aftægt* i Nabobyen Hjerting hos True Jensen, med 3 Fag Husværelse, Havejord, Jord til Kartofler m. m. Efter deres Død tilfalder deres Boskaber True Jensen, hvorfor de ikke maa sælge noget deraf; naar den ene af Aftægtsfolkene dør, faar han den dødes Gangklæder samt de Boskaber, hvoraf der er 2. For Aftægten betales kontant 250 Rdl. d. 1/5 1846, til da indestod Sønnen Peder Kjems for Beløbet. — I 1846 stævner Niels Kjems Chr. Jacobsen, Lintrup, for 2 Rdl 39 Sk. for Rug, Kartofler, Havre og 10½ Dages Arbejde. Overfor Jacobsens større Modkrav for udført Kørsel, erklærer Kjems, at han kun har faaet nogle faa ringe Mursten og faaet Køretøj til Mejlbygaard, Møllen og 1 Gang fra Hygum med Korn og Kartofler samt med 3 Læs Klyne fra Mosen; herfor vil han lade de 39 Sk. fragaa, men benægter iøvrigt at have lejet Jacobsen »til noget Køren eller Pløjen, hvilket mulig er sket for Peder Kjems, hans Regning«. Jacobsen turde ikke fastholde, at Niels Kjems for egen Regning havde lejet ham, og betalte de 2 Rdl. Sammenholdt med, at Folketællingen 1840 kun nævner Konen (»Parcellistinde«) og Børnene som boende i Lintrup, synes disse forskellige Oplysninger at vise, at Samlivet mellem Ægtefællerne har været op hævet; maaske har de boet i hver sit af de 2 Huse. — Denne Niels Kjems synes at være gledet ud af Slægtens Bevidsthed, idet min Farbroder fortalte, at der udgik 4 Brødre fra Kjemsgaard, derimellem ikke Niels. Kirkebogen, hvorfra jeg har mine første Oplysninger om ham, meddeler om hans Død (som Aftægtsmand i Hjerting): »Han havde hængt sig selv, begravet i Stilhed«. Maaske har hans saa sørgelige Endeligt bidraget til, at han ikke omtaltes i Slægten og derved glemtes. Hvilken Tra-

gedie, der gemmer sig bag hans Handling, er derfor formentlig nu ukendt. — Sønnen *Thomas Nielsen Kjems* (f. 1814) erklærer i 1844, da han stævnes for 10 Rdl. for Varer, at han »sidder til Hyre i et Hus uden Land i Lintrup og er i fattige Omstændigheder, hvorfor det vilde være yderst let for ham at gøre Realisationen af den siden 3 Aar ukrævede Fordring umulig«. Til Sikkerhed for Betaling inden 5/4 Aar pantsætter han den med Arrest belagte Seng; den pantede Ko tilhører derimod hans Fader. I 1845 bor han som Inderst paa Thornum Mark. Hverken efter ham eller hans 2 Brødre, *Peder Nielsen Kjems* (f. 1816) — der mulig har været Handelsmand, da han i 1847 indkasserer et Mæglerhonorar paa 125 Rdl. — og *Detlef Nielsen Kjems* (f. 1824) har jeg trods mange Anstrengelser kunnet finde Efterkommere med Navnet Kjems, og i det hele er Thomas Nissen og Anne Pedersdatter Kjems's Sønner, der var samlet i Lintrup-Øster Lindet Egnen, nu ikke mere repræsenteret dér, i hvert Fald ikke ved mandlige Efterkommere med Navnet Kjems.

Den yngre Kjems-Slægt.

(Stamtavle VIII.)

Med **Hans Jepsen**, der overtog Kjemsgaard i 1798, begyndte en Slægt, der sad paa Kjemsgaard indtil 1903, og som anvendte Navnet Kjems som Slægtsnavn fra ca. 1840, idet Sønnen Niels Hansen, der selv blev kaldt Kjems, gav sine Børn dette Slægtsnavn.

Hans Nielsen Kjems har i 1873 efter sin Moders Fortælling nedskrevet følgende om sin fædrene Slægt, der, som det vil ses, er hjemmehørende i Hygumegnen:

»*Jep Pedersen Toft* (Hans Jepsens Fader) var en vovhals. han vilde gerne drikke sig en taar over tørsten og kom nok ikke saa sjælden hjem med en paa skullen, og en gang han havde været i by og ogsaa faaet sig en rus, mødte han om aftenen et spøgelse eller saadant noget, der saa ud som et kvindfolk, ved Kirkebro mellem Hygum og Fæsted. Han var altid uforfærdet og derfor ogsaa her, og derfor raaber han til spøgelseset: Wer da? Det svarer ikke, men farer paa ham, og han slaar mod det. Han havde en spanskrørstok i haanden med sølvbeslag paa, og den var temmelig tyk, den bruger han saa eftertrykkeligt, at han slaar den øvre ende af den, hvorfor der maatte tages en Del af denne ende, og i den skikkelse var stokken bevaret indtil for nogle faa aar siden. omkring ved 60 eller saa. Men nu i 73 er sølvet af den, og den lille stykke foroven er gaaet af, ellers er den dog til endnu.

Hans Jepsen vilde ikke have nogle af sine sønner opnævnt efter ham, for han var bange, at de saa skulde komme til at drikke ligesom bedstefaderen. Men ligegodt har han dog tilsidst gjort det, da han ordentlig lod ham opnævne to gange.

Søren Jepsens Gret sagde altid, at hun vilde have spil og musik over sin grav, og det fik hun ogsaa, for den dag hun blev begravet, blev der netop holdt en Jubelfest for Morten Luther, og Ribe musik spillede ved den lejlighed paa Hygum kirkegaard

Da ham Søren hørte det, sagde han: No haar a Gud hjælp' mæ nok a' et! Han forundrede sig over, at det saadan faldt ind.

Søren Jepsen druknede i Hjortvad aa en gang han kom med et læs kartofler, og der var stor oversvømmelse. Folkene i Hjortvad vilde have ham til at blive, men det vilde han ikke paa nogen maade. Da han saa kom ud i aaen, der var nemlig ingen bro den gang, tog vandet baade heste og vogn, og han druknede. Folk i Hjortvad skal en tid før have hørt det klage sig ved eller i aaen.

Bodil Nielsdatter var en lille kvinde, der var baade lam og krum.« (lam = halt).

Yderligere har Nis Nielsen Kjems i 1884 nedskrevet om Slægten:

»Det var skønt, om man vidste noget om sine forfædre, lige frem i slægten, for vi staar jo ikke ene, alligevel vor tid skal hedde, og vel ogsaa med rette, enkeltmandens tid. Jeg har faaet en del at vide af min moder, som er den af mine forældre, som ved mest om den gamle slægt, og da fader og moder er i familie sammen, nemlig søskendebørn, saa ved hun jo rede paa begge sider, men alligevel mest paa hendes egen.

Min faders bedstefader, farfader, hed Jep, og boede i en gaard i Fædsted, ham ved jeg ikke stort om. Som halvvoksen kom faders fader ud at tjene sydpaa og har nok tjent i flere aar, min fader siger ikke andet om ham, end at han tit skal have sagt, at man altid skulde sige sandhed, det havde han erfaret i sit liv, at det under alle omstændigheder var det bedste.

Faders moder hed Bodil Nielsdatter og er født paa en gaard lidt vest for Fædsted, Vestergaard kaldet, den er nu skilt ad i flere mindre steder. Hun var jo søster til moders fader, de var 3 sødskende, en søster blev gift til Lund tæt nord for Kongeaaen, hun hed Mette Marie. Faders fader hed *Hans Jepsen*, og han og Bodil er bleven gift 1798, rimeligvis i foraaret, for jeg har en gammel købekontrakt liggende, hvoraf det ses, at han har købt gaarden her i Januar 1798 af en mand, der hed Thomas Olsen, for 1100 Rdl. slesvig-holstensk kurant. Den slags dalere var vistnok, saavidt jeg ved = 3 kroner, og et stykke land og en god stykke eng til aftægt, som jo skulde drives og passes fra

gaarden, og falde tilbage til gaarden efter deres død. Det er noget af det bedste, baade ager, jord og eng, som er til gaarden nu. Skønt de blev ved at give aftægt hele deres tid, da den gamle mand først døde et halvt aar efter, at min fader havde faaet gaarden, skal dog ingen nogensinde have hørt, at de ønskede det anderledes, og hvor knap tiderne end var dengang, samlede de dem dog en efter de tider ikke ganske lille kapital paa rente, hvoraf dog en del tabtes i statsbankerottens tid 1813—14. — Hans Jepsen og Bodil skal have haft det saa godt og altid været saa veltilfreds, og aldrig kunde den ene undvære den anden, dog skal Bodil have været den toneangivende, og altid skulde hun hjælpe Hans tilrette, om det saa var ploven, saa skulde Bodil sommetider ud at se den tilgode, naar hjulet ikke vilde blive i furen, og Hans desaa kom klagende og raadvild ind til hende. Hvad jeg ved om dem, har jeg mest efter en gammel mand, som er født og opdraget paa en af vore nabogaarde. Han fortæller ogsaa, at Bodil gik med i engen og hjalp til at bære høet op paa agrene, da det nok ikke var til at køre paa engen i de dage, men eftermælet efter dem er ellers sparsom, da de jo døde inden fader og den gamle mand, som har fortalt mig lidt om dem, var rigtig voksne. — Hans og Bodil var gift i 7 aar, inden de fik børn, endda fik de 6, hvoraf 3 sønner og 3 døtre, de to sønner døde som smaa, og 2 af døtrene døde, da de blev voksne, saa kun fader og en søster overlevede dem. Fader har fortalt, at hans søstre arbejdede meget med at lave kniplinger, hvilket gav en god fortjeneste dengang, men den megen stille-siddende, som dette arbejde førte med sig, har nok svækket helbredet og maaske været nogen skyld i deres tidlige død. De to voksne døtre Hanne Marie og Ise og deres moder døde, saavidt moder kan huske, samme aar vistnok 1827, og Hans Jepsen er vist død 1831 eller 32. — Faders søster *Ise Hansdatter* er født her paa Kjemsgaard juleaften 1804, hun blev gift til Hjortvad med gaardejer Hans Hollensen, ham kan jeg huske som en meget fornøjelig og morsom mand, og som altid var saa veltilfreds, hvor man siden traf ham. De havde 3 børn, Hans, som nu bor i Gjesten, og Hanne, som blev gift med Povl Knudsen og fik

gaarden i Hjortvad, og Bodil, som blev gift med en mand fra Kalvslund og bor i Stenderup.

Faders søster Ise Marie døde som aftægtskone i Hjortvad 19. Januar 1875, altsaa 71 Aar gammel. Hun blev omtalt af alle som en meget ejendommelig kone, der altid gik efter sin egen tanke og vilje og har vist haft meget af sin moders styrke til at hjælpe tilrette og give raad, og hun var ogsaa den, der havde mest at sige og vilde gerne raade i hendes hjem, men da hendes mand var taalmodig og sindig, havde de det altid godt. Hun havde vistnok givet afkald paa hendes hjertensven i de unge dage, fordi hun syntes, at han havde formeget gæld paa hans gaard, hun kunde tale underlig vemodig derom paa hendes gamle dage. Derfor kunde hun ogsaa arbejde paa hendes børns giftermaal som en sag, der saadan skulde arbejdes for i god tro, i saadan tid har hun jo glemt sig selv, og forstanden taget magt over hjertet.«

Ogsaa om den *mødrene Slægt* findes Optegnelser (af Hans N. Kjems):

Jens og *Ane Katrine* paa store Knorborg havde 12 børn, der stod om deres forældres grave. Den store kreatursygdom, der rasede her i landet, var netop her i egnen, mens de 12 sødskende gik hjemme i Knorborg; deres køer døde dernede, saa de havde kun een igen, paa nabogaarden døde der ingen.

Ester Hansdatter fortalte efter hendes moder Maren Buk, at man skulde ikke slaa kors for ovndøre, paa smør og lignende, men man skulde slaa kors for sig selv, saa behøvedes det ikke for andet.

Ane Marie Buk var meget tilbøjelig til at læse, og hun fulgte med Jakob Kr. Lindbergs kæmp og Grundtvigs kamp for Guds sag, for ordet. Hun kom ofte til Harreby til hendes søsterdatter Ester Hansdatter og fortalte altid gerne om saadanne sager. Naar folk kom over til hende, skulde de altid gerne se i hendes bøger, der var fulde af mærker.

Moder fortæller, at mens hendes fader *Nis Nielsen* boede i Vestergaard (altsaa før 1818), havde de en dag været ude at slaa græs, og kom saa kørende hjemad, kom de om ved Bærendt, der var fuld, og han vilde op at køre med, men det blev ham nægtet. Da Nis Nielsen og hans folk saa kom hjem i gaarden, fløj ageskrinet, hvorpaa han sad, med ham lige over paa møddingen. Det troede de, at Bærendt havde gjort, fordi han ikke maatte komme op at køre.

Og fortalt af Nis Kjems:

Paa min moders side kan vi ikke oprede slægten længere med bestemthed end til hendes bedsteforældre *Niels Nissen* og *Ise Nielsdatter*,

der boede i Vestergaard, og dem ved hun ikke stort at fortælle om. De havde 3 børn Nis Nielsen, Bodil Nielsdatter og Mette Marie. Moders fader Nis Nielsen er født i Vestergaard 15. April 1786 og død i Harrebjerg den 5. Oktober 1872, altsaa 86 aar gammel. Han var en ualmindelig rask karl, der i hans unge dage var mellem de raskeste til gilder og lag. Jeg har tit set ham i hans ungdoms og manddoms klædedragt, der bestod i først enten høj sort hat eller rød ulden strikket hue paa hovedet, under hvilken det lange gule haar var strøget lige bag over og fastholdt i nakken med en rund messingkam, der godt kunde sidde under hatten, men vist ikke under huen, saa en lang trøje, mest af gul beredet skind eller brun garvet, en saadan trøje kaldtes kammeisol, saa knæbukser, ogsaa mest af læder, der naaede kun lige under knæerne, hvor de var spændt med en sølvspænde, som jeg har endnu, strømper og sko og undertiden lange støvler. Under trøjen havde de gerne en bryststykke lig vor vest, men det var gerne ogsaa af læder eller helt af ufarvet vadmel*).

De gamle havde gerne solide sager at pynte dem med, sølvknapper i klæderne, sølvbeslaaet merskumspibe og sølvurkæde. Uret bares i bukserne og den af brede plader sammenlængede urkæde hang langt ned. Sligt gik i arv fra fader til søn og kunde holde sig længe i familierne. — Ogsaa deres bohave var mere solid end nutildags, det var gerne af eg, udskaaet med stor kunstfærdighed. Moder har en egekiste, som nu er gaaet i arv til Søster Ester, den skal være meget gammel og er endnu saa fast og stærk, som den nylig var lavet; slige møbler kan undertiden være en 2—300 aar gamle. Moders fader har haft bryllup 1809 med Ester Hansdatter fra Kalvslund. Det var i de aar, Napoleon Bonaparte satte hele Europa i bevægelse ved sine krigstog. Uroligheden naaede ogsaa hertil. Frederik 6te var gaaet i en slags forbund med Napoleon, derfor faldt andre landes krigsfolk herind. — Bedstefader blev indkaldt og laa som reserve i Holsten, han kunde endnu paa sine gamle dage fortælle med lune og vittighed om de dage.

I Landstormen hørte Hans Jepsen i 1813 til Vaabenarten: Høtyve. Hans Tjenestedreng Andreas Hansen, 17 Aar, var mere veludrustet, nemlig med Flinte**).

*) Hans Nielsen Kjems har fortalt fra Vinteren 1848—49, da han gik i den gamle Kamtrup Skole og boede hos Bedsteforældrene i Harrebjerg: »Nis var en lille, men rask Mand, klædt i Skindbukser og en Toselsvest, der altid var opknappet og hang ned paa hver sin Side af Brystet. Paa Hovedet havde han en rød, strikket Tophue med en Dusk i Toppen. Paa Benene havde han hvide Hoser og langovret Træsko paa Fødderne. Længere frem i Tiden gik han klædt som andre Mennesker.«

**) Landstormens Vaabenarter var: Bøsse, Flinte, Sabel, Le, Høtyv og Spyd (Piken).

Hans Jepsen staar som Lægdsmand for Gram Gods's 15. Lægd i 1806 og i 1820.

Hans Jepsens Søn **Niels Hansen** (f. 1812) »lille Niels Kjems fra Kjemsgaard« var en lille livlig Mand. Han var i mange Maader moderne, saaledes var han en af de første, der havde kunstige Tænder. Han fiskede meget i Bækken og var snild paa Fingrene. Han kunde f. Eks. selv sko Hestene og lavede meget Træarbejde. I Sønesønnen Niels Kjems's Hjem i Harreslev findes en Stol og flere Smaating, som Niels Hansen har lavet. Ogsaa Niels Hansen var Lægdsmand, i hvert Fald 1838—40. Niels Hansen døde i Januar 1885 omtrent 73 Aar gl. Søndagen før var han gaende hen og hjem til Kalslund Kirke, omtrent 1 Mil. I Ugens Løb blev han syg og maatte i Seng; Lægen fra Ribe sagde, at Maskineriet var slidt op, og skulde Medicinen gøre Nytte, skulde de skynde sig. Da Vognen, som kørte Lægen hjem, kom tilbage med Medicinen, var Niels Hansen død. Hans Hustru *Maren* døde 1903, godt 91 Aar gl. Hun fik, vistnok samme Foraar, Præmie for Husflid, Spind og Strikning.

Niels Hansens Søn, **Nis Nielsen Kjems** (f. 1843), fortæller om sin Barndom og Ungdom:

Foruden andre smaatræk, som jeg kan huske senere, kan jeg tydelig mindes krigsaarene 1848—50. Der kom en afdeling hestfolk, slesvigske dragoner her om ved gaarden; jeg kan huske, at jeg blev bange for at se paa dem. Jeg kan huske, at fader var borte i ægtkørsel, og at Hans og jeg legede med træsabler, hvormed vi øvede os i hugning efter vor egen maner. Jeg glæder mig til ved at tænke tilbage paa den tid, da Hans og jeg legede, byggede huse og anlagde veje, samlede tøjrkøer, smaasten med en hul i, og det som vi ogsaa altid har haft travlt med, var at lave bøger. Vi har lavet mange smaa bøger og været rigtig glade ved dem. Vi børn her fra Kjemsgaard gik kun i skole om vinteren fra Nvbr—Maj i vinterskolen i Hjortvad, og da vi havde let ved at lære, kunde vi altid nok begaa os mellem de andre, hvad lærdom angik. Men skulde vi slaas, da var vi altid tilovers, det har ingen af os duet til. Jeg blev konfirmeret den foraar, jeg havde fyldt 15 aar i Februar. Efter min lærers og mine forældres mening vel oplært, baade i de almindelige skolekundskaber, saa-

velsom i god kristendomskundskab. Jeg vidste ogsaa en hel del, kunde mange bibelsprog og salmer, ikke at tale om de almindelige skolebøger, Luthers lille katekismus, Balles lærebog og Birks bibelhistorie. Jeg havde ogsaa læst meget i en bog, som kaldes efter dens udgiver Dr. Lisko »Den kristelige Trosbekendelse«, en lærebog efter tyskerne's maner; jeg var glad ved den dengang og kunde den omtrent udenad, thi det var jo tanken, at skulde man lære noget eller vide besked om noget, da maatte det læres udenad. Skolemesteren holdt en lang Katekisation hver dag, det var det første om morgenen, men jeg var mand for at kunne besvare dem saagodt som alle; saa jeg kunde jo ogsaa gerne tro ved mig selv, at jeg havde lært, hvad der kunde læres. Jeg har altid haft stor lyst til at læse, og de faa penge, jeg har faaet at raade over gik til boghandleren, for vi havde ingen bøger i huset, som jeg kunde bruge. Men det værste var, at jeg vidste slet ikke hvad jeg skulde købe og tog naturligvis tit fejl. Hvert øjeblik's frihed blev benyttet til læsning, bogen var altid ved haanden, og middagshvilen om sommeren har jeg i mange af de aar altid brugt for at udvide mine kundskaber, enten i en eller anden retning, jeg læste naturhistorie, geografi, fik købt en af datidens største geografier og en stor og udførlig Atlas, læste danmark's historie og verdens historie, skrev og tegnede, geometriske tegninger og frihaandstegninger, forskellige genstande og blomster, spillede harmonika osv., alt uden nogensomhelst vejledning eller hjælp i nogen retning. Desuden skulde man altid halvt stjæle sig til saadan gerning, da fader aldrig har kunnet lide det. Min broder Hans, der dengang havde været lærer i vinterskolen i Hjortvad i flere vintre, hvorved han fik tid til at udvide sine evner, ikke alene ved selvarbejde, men ogsaa ved at søge hjælp, saa hist saa her baade hos præster og degne, da han tænkte paa at ville paa Seminariet i Tønder, hvad dog ikke lykkedes for ham. Han var som følge heraf kommet i besiddelse af en langt større maal af kundskaber end jeg. — Fader kom da i tanker om, at jeg skulde ikke være stedbarn hvad oplysning angik. Han vilde have mig paa skole, og jeg kom saa paa højskolen i Rødding. Det var om sommeren, den sommer, da jeg havde fyldt 18 aar, altsaa 1861. Jeg var glad ved

at tænke paa det og opsat paa rigtig at benytte tiden godt. Jeg rejste derned den 1. Maj baade fader og moder kørte med mig derned. Lærerne paa skolen dengang var cand. theol. Høgsbro, nu folketingsmand og udgiver af Dansk Folketidende, cand. theol. L. Knudsen, nu præst i Lejrskov, og cand. pharm. Vinsted, hvormange lærlinge, der var, husker jeg ikke, men jeg husker, at nogle af dem var i mine øjne nogle forvovne karle til at gøre spillopper og tage tag i hinanden. Jeg fik imidlertid ikke stort ud af denne højskoletur, thi jeg blev syg kort efter at jeg var kommet der, vist en 8—10 dage efter at skolen var begyndt. Jeg maatte saa hjem, det blev en haard sygdom, det var lungebetændelse, det varede vist en 4—6 uger, inden jeg var nogenlunde rask, og endnu længere inden jeg var hel rask efter den sygdom, ja det varede flere aar, inden følgerne forsvandt, og jeg kan vist godt sige, at jeg har dem endnu. Som himlen er høj over jorden, er Herrens tanker over vore tanker og hans veje over vore veje; han har ikke villet haft mig paa skole denne gang. Nej! Vorherre vilde have mig i skole paa en anden maade. Denne sygdom blev et vendepunkt i mit liv. Der er et ord, der siger: Lad os hver dag leve, saaledes som vi vil ønske at have levet, naar vi skal dø. Ja da var livet anderledes. Sygdommen var haard, og jeg troede, at jeg maaske skulde dø, og det troede vist ogsaa min moder, hun stod ved min seng nat og dag. Hun talte med mig om døden, bad med mig og for mig, det ved jeg vist. Vor moder er en alvorlig og from kristen kvinde, der fra vor barndom altid har bedt os holde os til Vorherre og gjort, hvad hun har kunnet, for at vi maatte blive Guds børn. Jeg kom til at holde saa meget af min moder for den tid og kom til at tage livet fra den alvorlige side, tænkte meget paa mit forhold overfor Vorherre, søgte og ledte efter liv og lys; kom da til at fornemme, at min kundskab i religion, som det hed sig jeg havde lært i skolen, ikke kunde hjælpe mig eller give mig fred i min sjæl.

Min broder Hans, som aldrig har haft lyst til at være bonde, men som fader altid har villet haft til at være bonde, sagde ogsaa omsider ja til det, men paa den betingelse, at saa vilde han paa højskolen for at blive bonde til gavn. Han kom saa paa

højskolen i Rødning næste vinter 61—62. Men da han kom hjem igen, havde hans tanker forandret sig saa meget, at han og fader slet ikke kunde sammen, og min fader lovede da, at ingen af vi andre nogensinde skulde komme paa slige læreanstalter, den splid og partivæsen vilde han ikke vide af at sige; nej var skolen i Rødning ikke til andet end at give unge folk saadanne ny tanker og frihedsideer, saa var den ikke til nogen gavn, men langt mere til skade. Jeg bad om at maatte komme der næste vinter, men fik et bestemt nej. Hans bedrog ham ogsaa paa en maade, for vinteren efter gav han sig atter til at holde skole, han var den vinter i Obbekjær. — Hans blev imidlertid soldat i foråret 1863 og kom til at gøre felttoget med i 1864. Denne sørgelige krig med dens endnu mere sørgelige følger, som vi jo lider under endnu, bragte forandring i mange forhold. Hans kom hjem i høsten 64 rask og sund, men meget nedslaaet og utilfreds med krigen og dens følger. Nu var han endelig kommen paa det rene med sig selv om, at han vilde være lærer og rejste derfor samme efteraar til Friseminariet i Gjedved.

Som det er med os enkelte mennesker, at naar en stor og afgørende begivenhed møder os, der kan for vore øjne se ud til, som skulde vort livslys slukkes, og vi ophøre at være, eller der gaar haarde prøvelser over os, hvorved der røres ved det inderste og dybeste i os. I saadan tilstand er vi, aandeligt talt, bedst at komme i tale, mest modtagelige for det gode ord, og det menneskelige vil i saadanne tider mest komme til sin ret. Saadan er det ogsaa med et folk. Efter 1864 kom der liv og virkelig livsrøre i det danske folk, en ny tid begyndte. Det liv og lys, som baade i folkelig og kristelig retning udgik fra Grundtvig, blev nu først rigtig modtaget og forstaaet, og den ene højskole og friskole efter den anden rejste sig, hvor ordet lød frit af frie lærere og modtoges af frie tilhørere. —

Naar min broder Hans kom her hjem enten i Juletiden eller i høsthylen, talte han til mig om alt det, han fik at høre paa Seminariet, og om det liv, der førtes der. Vi talte baade om folkelige og kristelige ting, og navnlig hvad der kunde kaste lys over kristendommen var jeg meget begærlig efter at høre noget om.

Det er ham, som først har ledet mig hen til at se betydningen af daaben, med forsagelsens og troens ord som den eneste vej til Vorherre, det eneste sted vi kan finde ham og heller aldrig gaar fejl af ham, naar vi ærlig i hjertets enfold og barnlige tro tager det troens ord i vor mund og vor hjerte. Med hjertet tros til retfærdighed og med munden bekendes til frelse.

Ved fredslutningen i Prag blev det bestemt, i § 5, at vi danske sønderjyder skulde tilbagegives ved en fri afstemning, og i Art. 19, at danske sønderjyder maatte udvandre til Danmark for at aftjene deres værnepligt indtil 14. Novbr. 1870. Ifølge den Art. søgte jeg mig løs fra de undersaatlige forhold i Prøjsen og udvandrede til Danmark i somren 1866, som følge deraf kom jeg ud fra hjemmet. Jeg kom til at tjene hos min søskendebarndatter Hans Hollensen i Gjesten ved Kolding; der var jeg fra Nvbr 66 — Nvbr 67, mødte til session i Kolding, men blev erklæret uduelig paa grund af fejl ved brystet, vistnok en følge af den sygdom, jeg gennemgik sommeren 1861. Fra Gjesten skrev jeg til min fader og bad ham om at faa lov til at komme paa den fra Rødding fortsatte højskole i Askov, endda blot 2 maaneder, maatte jeg beholde den løn, som jeg havde tjent, kunde jeg selv betale og mere til, men fader gav et bestemt nej, jeg skulde hjem. Jeg maatte saa hjem, men jeg havde faaet lyst til at se mig lidt mere omkring og fik endelig efter mange afslag lov til at rejse til sommer, men for at tjene en løn. Ved venners hjælp kom jeg saa til gaardejer Hans Kristensen i Vejstrup ved Svendborg og tjente hos ham som enekarl; her havde jeg det i alle henseender rigtig godt, og nu var jeg kommen til folk, som jeg var glad ved. Baade Hans Kristensen og hans meget begavede hustru havde været lærlinge hos Kold i Dalum og havde desuden nydt en god opdragelse som børn i deres hjem, især Karen, der altid havde gaaet i friskole hos Rasmus Hansen i Vejstrup. Jeg var glad ved at være paa Fyen og især glad ved at være hos dem.

Fra Tiden omkring 1864 og derefter er bevaret en *Del Breve mellem Brodrene* (Hans, Nis og Simon Kjems), og et Uddrag vil give et Indtryk af Forholdene i disse bevægede Tider:

H. til N.

Segeberg den 28. November 1863.

Kjære Broder! Det er rigtignok ikke længe siden jeg skrev hjem til Eder, men derfor kan jeg dog nok faa noget at skrive om, da man jo ser meget, naar man saaledes kommer ud at vandre i Verden, og her i Holsten er Skikkene ikke saaledes som hos Eder; saaledes skal jeg for Morskab fortælle Dig, at naar Karlene tærsker her, tærske de altid til den forkerte Side, eller som vi kalde det til Kvindesiden, og saa har de nogle smaa korte Plejler med tykke firkantede Slavler. Ligeledes er det ogsaa saa løjerligt at se paa, at Kudskene altid ride, naar de da ikke kjøre i Stads, ja de har endog en Sadel i Tøjet med Stigbøjler og alting, og saa har de fordetmeste tre eller fire Heste for, den ene eller de to for Enden af Stjerten, og dem der foran Stjerten har meget lange Hammelrebe; men Vognene ere ogsaa store, lange og vidsporede, saa de kommer med en 16 til 20 Tdr, og det kan endda ikke gaa noget over Vognkassen, Sækkene ligge i fire Længder eller fire for Enden af hinanden. Det er nu ikke saa løjerlig med mange Heste for en svær Læs, men det er saa løjerlig de saa altid rider, og Pisken gaar i et væk med Knalden. Men nu skal jeg fortælle et morsomt Stykke, Sidste Dag vi stille til Appel, som vi kalder det, ved Kapitainens Kvarter, kom der en af disse store Vogne kjørende med fire Heste for og Kusken red og knaldede, men kan Du saa gjætte, hvad der var i Vognen, nej stop det kan du ikke! Der sad 8 gamle Fruentimmer paa Halmkniper, først 3 paa lige Side, saa 3 og saa 2, Du kan ikke tro, saadan som vi saae efter dem, ja saa som jeg grinede ad det, jeg havde godt af det længe efter. At jeg ogsaa maa fortælle andet end blot Løjer, saa vil jeg fortælle, at i Gaar var vi ude paa Marschøvelse synden for Segeberg, og Du kan tro det er en smuk Egn, ja meget smuk. Alt indhegnet og store levende Hegn paa alle Diger. Trave Floden kom vi over tre Gange, den kan Du dog se paa dit Landkort, saaledes vandrede vi omkring. Den store Kalkbjerg kan jeg ikke fortælle saadan noget videre om, andet end at det er en betydelig høi een, og er det hvide Kalksteen, men det er net at see hvordan det sidder, somme Steder er den meget steil, og en hel Deel af den er borthugget, og der arbejdes stadig i den, man kan somme

Tider høre smaa Knald som Bøsseskud, det er der, for de sprænger en Deel af den med Krudt Man faar bedre at føle hvad det er at være Soldat, naar man saaledes er rykket ud, naar man saaledes næsten til enhver Tid gaar med Kassen paa Rygen. Vi er omtrent rede til at tage imod Tydskerne, for hver Mand har 60 Spidskugler hos sig og sin Tapriffel, hvormed han kan sende dem over i de tydske Kroppe, om de skulde vove at komme, dog jeg tror ikke at de kommer. Her i Holsten er alting rolig og Folkene ere meget flinke imod os og vi har det godt. En af Dagene kommer der nok en svær Masse Folk hertil, da der er blevet saamange indkaldt. Dersom der ikke er begyndt paa Strømperne, maa de gjerne gaa over Knæerne, er der begyndt paa dem saa kan det være det samme hils Moster i Hjortvad, at nu er vi i Holsten, og vi har det godt, og kommer Tydskerne skal vi nok slaa et godt Slag paa hans Pukkel, saa det skal svie til ham længe efter

Din hengivne Broder H. Nielsen.

H. til Hjemmet.

Oldesloe den 2 December 1863.

. . . I Morgen Kl. 10 afmarscherede vi fra Segeberg og kom her til i Eftermiddag Kl. 2 $\frac{3}{4}$. Marschen den var langsom for det er en Del af de Indkaldte, som ikke er vant i Tøjet endnu og derfor ikke kunde gaae saa rask. Det Kompagni hvortil jeg hørte laa jo her, men alle vi unge Underkorporaler vare bleven i Segeberg, for der skulde vi have Kommandoskole, men nu da alle de Mange kommer, gaar Kommandoskolen overstyr, og vi kommer hver til sin Kompagni, derfor er jeg i Dag kommen hertil; det er ogsaa meget nettere at være ved sine Kammerater man har lært med og lagt i Kvarter med. Jeg er nu ikke længere ved 6. Kompagni men ved 8., da der nu er blevet saa mange oprettede, da Bataillonon staar paa Krigsfod. Nu er det ved at bliye rigtig Soldaterliv, det er ikke saa som at ligge i Flensborg, der gik man ikke saa med Tornyster og gik man med den havde man det meste Tid ikke Noget i den; men her falder det ikke saadan ud, for hvad man har maa man bære med sig, og Gevær med Bajonet veie alene 10 Pund, og saa 60 Patroner, de er og-

saa betydelig svare, og hvad andet man har, men man har jo ogsaa en god Maade at bære det paa. Denne Marsch vi har gjort i Dag er nu ikke lang eller stræng og mine Fødder er heller ikke daarlige af det da jeg jo er i Touren; ja man maa jo næsten glæde sig over at man er af dem der er i Touren, for havde man lagt sin Tid og været hjemme i nogle Aar og nu var blevet indkaldt havde det dog været være, saaledes var her en Underkorporal med i Dag, han havde lært i 1857 og nu er 30 Aar, det er ikke saa rar for saadanne, hvoraf mange har Kone og Børn; for os Andre er det ingen Sag, Alting gaar med Sang og Lystighed.

H. til N.

Oldesloe den 19 December 1863.

... Ja vi ligger endnu i Oldesloe, men længe varer det ikke, for vi stille nu lige til Appel, som vi kalder det, det er: vi stille for at høre Besked om hvad vi skal, og der sagde vor Kompagnikommandeur, at i Morgen eller overmorgen tidlig skulde vi afmarschere, hvorhen ved jeg endnu ikke, men det bliver jo vist til Slesvigs sydligste Grændse eller Dannevirke. Jeg er forresten meget kjed af det for vi har meget godt her, længere Nord paa, hvor der ligger saa Mange, troer jeg ikke vi faaer det saa godt, ... jeg har det da i det mindste godt, for alle Steder, hvor jeg har lagt i Kvarteer, havt det som jeg var hjemme. Jeg lovede sidste Gang at jeg vilde sige næste Gang hvormeget vi fik i Lønning, jeg faaer foruden Middagsspisen, som bliver aftrukket og betalt af Regimentet, 1 Mark hver Dag og 1½ Pund Brød hver Dag, eller et Brød til 3 Pd. hveranden Dag, de Menige faaer 12 Sk. daglig, saa det kan vi nok komme ud med, især da, som jeg tror jeg skrev sidste Gang, Folkene for en billig Betaling giver os fuld Kost ... Vinter har vi slet ikke her. Premierlieutenanten sagte til mig i Morgen, da Kommandeersergeanten kaldte mig Kjems, hvor fra det kom, det sagte jeg ham saa, og saa sagte han at saa skulde jeg nu hedde, vi har nemlig en Underkorporal Nielsen mere ved 8. Kompg., der er synden Ribe fra, det vilde jeg gerne have sagde jeg til Lieutenanten ...

Din hengivne og elskende Broder Hans Nielsen Kjems.

H. til N.

Slesvig den 10 Januar 1864.

I Dag er det jo Søndag og jeg er ogsaa hjemme, for at gaa til Kirke her kan der ikke komme noget ud af, da der jo prædikes Tydsk her, og det kan jeg jo ikke forstaa, saa jeg kan have godt deraf; men ellers falder Søndagene bort her, det er som det var Søndag hver Dag, i Dag er 100 Mand af vores Kompagni og ligesaa mange af en anden Kompagni paa Arbejde ved Skandserne, af vores Regiment, saa er der jo desforuden og af andre Regimenter, ja om det saa var paa første Juledag eller Nytaarsdag saa var Folkene der dengang laae her i Byen ikke engang fri for Skandsearbeide; men nu har jeg dog den Frihed at være fri for dette Skandsearbeide, fordi jeg er bleven Underkorporal, nu kan jeg i den Sted sidde her og skrive et Brev . . . jeg har det efter Omstændighederne godt og er ved et frit Mod, jeg siger altid naar jeg kommer til at tale om Eder derhjemme i det hele med mine Kammerater derhjemme fra, at vi har det meget bedre her end de derhjemme, for vi tager os det meget lettere og sørger meget mindre end I, men saa er det jo med Ungdommen, og man kan jo heller ikke sige andet end at vi har det godt, vi faaer hver Dag en stor Stykke Flæsk og Kiød, det vil sige vi faaer udleveret hveranden Dag til hver Person $\frac{1}{2}$ Pd. Flæsk og 60 Kvintin altsaa over $\frac{1}{2}$ Pd. Kiød, og det er godt, og Brød, Ærter, Gryn, Tørv og Brændeviin, vil vi ikke selv drikke det, kan vi jo lade andre faae det, saa naar man rigtig betænker det er det jo ogsaa moersomt, for mange Steder koger Soldaterne selv, og du kan tro de kan ogsaa nok lave en Suppe, der kan lade sig spise, som er meget god . . . Jeg veed jo hvorfor jeg ligger her, og det veed I jo ogsaa vi maa jo døie Ondt for vort Fædreneland, det er jo vor Pligt, det byder Gud og vor Samvittighed os, og saa gaaer det og med Lyst og Munterhed, og bryder Fjenden ind i Landet, saa er det vor Pligt at stride imod ham, og, om Gud det vil, lade vort Liv for Fædreneland og Slægt og Frænder, og hvad kan eller kunde der blive ud af det, naar vi alle, som usle Kjærlinger, stak Halen mellem Benene og løb vor Vei? ja saa kunde vi komme hjem! det kunde vi, men hvordan kunde vi faa det hjemme? ja det fik vi at see, og hvordan fortjente vi det hjemme? For-

tjente Godt gjorde vi ikke og det fik vi heller ikke, vi kom jo sandsynlig til at trælle under fremmed Aag vor Livstid, og vore Efterkommere til. Nei, det er det bedste at vise Fjenden at vi har Mod til at møde ham, og naar han kommer, saa med Dristighed og Fridmodighed og af gandske Hjerte slaae Dommedags-slag paa ham, saa han skal sige: De danske Næver ere frygtelige at komme i, saa han skal ryste som Løvet paa et Træ naar han seer os. Naar vi saaledes slaaser, dersom han kommer, saa mindes vi baade af Venner og Fjender, og falder vi, falder ens eller andens kjær Ven eller Nærmest, kan de trøste dem med at han er falden paa Ærens Mark, falden for den gode Sag, for Fædrenelandet, for at befri sine Nærmeste, og i det hele sine Landsmænd, for Fjendens Aag. Allevogne hvor man gaaer og staaer er man aldrig sikker paa sit Liv en eneste Time. og mindst er man det næsten i Militærstand, især naar der er Krig, men det er der jo ikke endnu, og man kan ligesaalet falde for Dødens Haand hjemme som her, og her som hjemme, naar Gud vil bevare en i Fare kan man gaa mange Farer igjennem, det saae vi med David og mange Andre. . . .

Din hengivne Broder Hans Nielsen Kjems.

H. til N.

Slesvig, den 14 Januar 1864.

. . . . jeg har dog faaet et nogenlunde godt Kvarteer, jeg kan dog komme af Klæderne om Natten, og Folkene her er meget flinkere end der som jeg var før. I Dag har vi ingen Øvelse, ellers har vi de sidste 3 Dage havt Felttjeneste ude ved Dannevirke Stillingen, og vores Kompagni har været en af dem der har staaet i Dannevirke By, Store Dannevirke vi bliver jo nok lidt forkjølet men det gaaer jo bedre jo mere vi bliver vant dertil man maa love og takke Gud mange Gange at man er Soldat, eller er tjenlig til at være Soldat, for saa er man dog blandt raske Menneskers Tal, og det er en stor Ting, ja en meget stor Ting; kommer man rask hjem, kan man dog bestille noget, og kommer man ikke rask hjem eller slet ikke hjem, saa kan man trøste sig med at man har faaet sin Skade i Fædrenelandets Tjeneste. Du hilses og takkes nu mange Gange af

din Broder, der er Soldat, der er i sin kjære elskede Fædrelands Tjeneste.

Din af Hjertet hengivne Broder Hans Nielsen Kjems.

H. til N.

Løgstør den 28 Mai 1864.

Jeg kom hertil i gaar Eftermiddag, jeg ligger alene hos en Skipper, jeg har det meget godt; men det varer jo sagtens saa kort, for hver femte eller sjette Dag saa flytter vi, og Kompagniet har allerede været her i en 2—3 Dage, da den kom her da jeg kom paa Vagt. og der var jeg i to Døgn Der hvor jeg sidst laa i Kvarter, havde jeg det ogsaa meget godt, det var paa en stor Bondegaard, som hed Wester Drøstrup, vi var 6 Mand og vi laa i de bedste Senge vi kunde ønske os, to Mand i en stor vid Seng, de fire Mand i en Kammer og de to i en anden. Mælk fik vi saa meget af som vi vilde drikke baade Morgen og Aften, jeg har ingen Steder været endnu, hvor jeg har faaet saameget Mælk i saa kort Tid, hvorens Mad fik vi kogt eller spiste med dem imod at de fik hvor Naturalforplejning, og intet vilde de have af os, da vi rejste; vi fik ofte ogsaa stegt Flæsk i Panden om Eftermiddagen til Mellemmad, og om Formiddagen naar vi var til Eksersits vilde hun — Konen — give os Ost paa vor Brød, men det begyndte først den sidste Dag vi var der i 6 Dage. — For at fordrive Tiden skar vi deres Hakkelse, de havde en Hakkelsemaskine, dette kunde vi 6 Mand snart gjøre og dem kunde vi gjøre en stor Tjeneste dermed, og der skulde jo noget for noget. En enkelt En kunde og en Eftermiddag kjøre Møgvognen eller saadan hjælpe til, og da deres Karle var saa saa de jo det gjerne. Det var i Bygsæden hos dem, de ere jo nemlig og tilbage paa Grund af Omstændighederne Folkene her paa denne Egn ere ellers simple, det er mange Steder en tarvelig Egn, men de sætter saa heller ikke stor Stads op. Man kan en enkelt Gang paa gamle Folk se Knæbukser, og der er mange der bruger Læder Bukser baade hvide og brune ligesom vi ved os bruger baade hvide og brune Læder Troier. Man kan ogsaa saa ofte se, at en Mand pløier med en Hest og en Stud. Ligesom Klædedragten er Levemaade ogsaa meget simpel, for Eksempel tør Brød og en ristet Sild eller en

Spege Sild og ogsaa tørt Brød til kold Mælk. Det er sjældent at finde en blot nogenlunde ordentlig Have. Ligesom der i andre Ting ere Forskjelligheder saaledes ogsaa i Sproget, de har andre Navne til mange Ting eller giver dem i det mindste et andet Udtryk, men det kan ikke saa godt skrives I Aftes hørte jeg, men om det er sandt eller ikke ved jeg ikke, at Fjenden vilde til at holde Session i Slesvig over Mandskabet, skulde det være Tilfældet og du altsaa muligviis blive udskreven, maatte Du dog meget hellere undløbe dem og melde Dig som Frivillig her ved den danske Hær ved Landets Folk og Landet forsvare, og ikke komme i disse Røveres Bander, og vi altsaa komme til at slaaes paa Liv og Død. Nei, hvilken sørgelig Tanke! Jeg maa bort fra saadanne Forestillinger, det forvirrer mit Hoved, og dog kan jeg ikke blive det kvit, ja det er nærved at være mit højeste Ønske, at Du var i vor Leir. Det vilde dog være en uudholdelig Tanke for Forældre, om de skulde opleve den Dag, da de skulde tænke dem os som hinandens dødelige Fjender, da de skulde tænke dem os, som stridende imod hinanden paa Liv og Død. Og hvilken Tanke dersom den ene af os skulde tænke sig som den andens Banemand

Din tro og hengivne Broder Hans Nielsen Kjems.

S. til N.

Kjemsgaard den 1 Februar 1867.

. . . . Med Sessionen gik det imidlertid ikke saa haardt til som man skulde have ventet, men man kan jo ogsaa somme-tider tro værre end det bliver. De bleve udspurgte om de vilde ad Danmark, eller de vilde tjene her, og saa kunde de jo raade dem selv. Her i Sognet fik de kun to. Den ene var Jørgen Pedersens Terkild af Fæsted. Den anden var een fra Hygum Skov. Men faaer de først rigtig »Haand i Hanke«, saa vil det nok ikke gaae saae godt, saa vil de vist kjøre, mens de har Svøben; men det vil vi haabe at de ikke skulle faae, skjøndt de jo har faaet det thi nu er Loven jo udkommen, at vi skal ind under Prøisens Monarki, og Præsterne skal ogsaa til at bede for Prøiserkongens Familie, og de skal ogsaa sværge til Prøiserne; men hvordan det vil gaae med vor Præst er ikke godt at vide, skjøndt det vil vel sagtens gaae saadant at han vil blive jaget bort her-

fra, for han vil ikke sværge. Nu skal vi hen at vælge en Amsraad, og Haderslev Amtmand vilde gjerne være det. Derfor har han været ude i de nærmestliggende Sogne, og holdt Taler for Befolkningen at de skulde vælge ham, da han saa nok skulde tale Danskhedens Sag, men de sagde, at de ikke vilde have ham til at tale for dem, men de vilde have Hans Krüger . . .

Din hengivne Broder Simon N Kjems.

S. til N.

Kjemsgaard den 25 August 1867.

. . . . Nu skal vi til Parlementsvalg igjen, men dengang vil Tydskerne have Overhaand dersom de kan faae det, og Sagen kan vel blive vanskelig nok, thi der er jo dragen mange Danskere bort for ikke at aflægge Eden. Krüger staar sig vel nok, thi her er dog mange mere Danskere end Tydskere, men Ahlmand vil det vist blive vanskelig for, og tilmed faaer Tydskerne det saadan omdreiet og omvendt, at det bliver saameget mere vanskelig, det gaaer jo altsammen ud paa at faae en par Tydskere valgt for at de ingen Modstand skal have. Jeg kan ikke vide hvormange Gange vi saadan skulde komme til at vælge Parlament og sende til Berlin, det faar vel snart Ende skulde man tro. Musen spiller saalænge Katten paa Næsen, at den tilsidst bliver fangen, de spiller vel sagtens saalænge Bolt med Slesvig, til den tilsidst bliver borte, flyver bort fra Ørnens Land og forener sig med Sangfuglene. Ja de bruger Magten mens de har den, de retter sig efter Ordsproget »Ret er Magt« og den kan ogsaa en Tid være gjældende; men styrter dog altid sent eller tidlig den som forlader sig derpaa i Fordærvelse thi derpaa haver vi jo saa mange Exempler »at strenge Herrer regjere kun kort« derfor ville vi haabe at det snart skulde faae en Ende, og vi blive forenede med vore Brødre, thi saalænge vi ikke er det er det ogsaa en kjedsommelig Tid, saalænge vi ikke kan komme sammen med vore Brødre er det som der staar: Bøgskoven er kun til Baal, naar Fuglen ei meer kan sjunge, Fædreland uden Modersmaal, er Hjerte foruden Tunge.

Saalænge vi ikke kan sjunge de gamle Fædrelandssange er det ikke rigtig fat med os, da er der ingen Liv, Hjertet er stumt, men hvo veed, det kan forandres inden vi veed af »Naar Nøden

er størst er Hjælpen næst«. Bismark har rigtignok store Tanker, men de kan falde, »Liden Tue vælter store Læs«. Han kan nok lægge store Planer, men det kommer an paa at udføre dem, naar de skal udføres da er det om der kommer ikke en Mand i Veien med en Slæde, og det kan være det kan blive Keiseren, Keiseren af Frankrig nemlig, han vil nok ikke længere sige ja til alt hvad Bismark faaer i Hovedet, og det kommer da an paa om de ikke farer i Totterne paa hverandre, saa vil det nok komme til at gaa løs, thi den ene vil jo ikke give sig for den anden. Imidlertid det veed jo kun Gud, til ham vil vi overgive det, han veed at lede alt til det bedste

Den hengivne Broder Simon Nielsen Kjems.

H. til N.

Kjemsgaard den 16 September 1867.

. . . . jeg vil fortælle dig lidt fra valgene hær vare for nylig. Ovre i Lintrup skole vilde de raabe hura for Krüger; men der var ingen der kunde faa begyndt, og derfor blev der ikke af. Men des bedre blev det da de kom ned i Kroen. Der drak de Krügers skaal og sang: Dette skal være hr. Krüger til ære hura! og fanden skal tage den der ikke hr. Krügers skaal vil drikke hura! hura! hura! Men tænk dig, der var den lille tyske sadler kommen med, og han blev fløjte gal over dette her og mærkede nok, at det sved til ham; han for da ud og kom ind igen og sang: Schleswig Holstein meer umschlungen; og saa snart han begyndte med det griber Ole Asmusen og en anden en ham og strigler ham; Gensdarmene kom imidlertid til og de maatte ogsaa børste ham fordi han havde sunget denne af Prøiserne forbudte oprørssang. Naar Djævelen udriver Djævelen da er hans rige snart øde. Nede i Rødding kom de naturligvis ogsaa i kroen, og mange fik sig en pidsk eller en paa lampen om du vil. Derefter fik det en klem i Brøstrup og hen imod aften var der da kun de tappreste tilbage, men de kom ogsaa med den *tappre landsoldat* om ad vejen, saa da de kom nede ved Poul Nissens kunde de høre dem i Hygum. De kom med hinanden under armene, thi de havde nok ikke godt ved at gaa ene alle sammen. En var der imidlertid der kunde gaa ene, og han gik i spidsen med fanen — i mangel af andet

fik de et lomtørklæde med danske farver paa en stang, — »man hjælpe sig som man kan« — »og den har tydsken haanet og traadt den under fod« blev gjentaget flere gange. Saaledes bestandig syngende »den tappre landsoldat« af fuld Hals kom de nu ind i Hygum og langs om igjennem byen indtil de kom om til Vrangels, der standsede de og sang saa det kunde høres over hele byen: Vrangel hist og Vrangel her og Vrangel allevegne o. s. v. Derpaa sluttede de i Hygum kro. Nu kommer humlen: Henne i Gram var den store Brix jo naturligvis med, jeg ved ikke bedre, end at der var en, der stemte paa ham. De havde faaet ham om i en krog der henne og der blev drukket tæt, Brix skulde jo tillakkes og maaske sendes til Bloksbjerg — nej Berlin. Nok er det, da de havde faaet en del, vilde han om, men der sad en for ham, der sagde til ham: »Hva skåer do, ska do om å pis, det ka do gjør ud ad æ vinner, de hår a gjør saa tidt«. Han maatte jo blive, og han maatte til at drikke Krügers og Ahlmanns skaal, og de sagde, han maatte ogsaa drikke vor Konges Kristian den 9 skaal. Han vilde ikke rigtig raabe, saa sagde ham, der nødte ham: »A tões do rover et, rov novr hywer, såen di ka höret ål sammel«. Saa maatte han til at raabe igjen; ja tænk dig, tilsidst maatte han love at være *dansk* til evig tid. Jeg har endnu en liden rosine til pølse enden. Der er en glaremester i Hygum, der hedder Jensen, om du kjen-der ham, han trak i hans søndagsklæder og krøb ind i klædeskabet mens de andre var til Valg, da han havde kukuluret der til hen imod aften, kom han ud paa gaden for at folk skulde se ham, at nu var han kommen hjem. Det maatte jo ikke være blevet opdaget, at han havde skjult sig istedet for at gaa til valg; men en anden kone i samme huus, havde hørt ham hoste, og hun aabenbarede det. Jensens kone havde nemlig været ovre hos den gamle krokone og fortalt, at Jensen var henne at stemme, og hen mod aften da han kom ud af fangenskab, var hun derovre og fortalte, at nu var han kommen hjem igjen. Sikke mennesker dog! — Nu faar vi en bro over bækken, den er allerede vidt fremmet . . .

Din hengivne broder Hans Nielsen Kjems.

Medens alle 3 Brødre udvandrede til Danmark (for ikke at

blive præjsiske Statsborgere), vendte kun Nis Kjems tilbage til Sønderjylland. Han vilde ikke gerne hjem igen for at overtage Gaarden og leve som Optant; han ønskede at blive Dyrlæge. Men *een skulde* have Fødegaarden, og Nis bøjede sig for Faderens Vilje og overtog den. Han fik til Gengæld Lov til at komme paa Højskole (Askov). Han blev dog aldrig egentlig Landmand, og det fortælles, at hans Udtalelse: »Idag har jeg ikke faaet noget bestilt«, betød, at han ikke havde faaet læst noget den Dag, ligesom at han læste, mens han spiste. Hans Tanker dvælede da ogsaa stundom ved at tage et Arbejde op i Skole. Højskole e. l. her eller i Nordamerika, og en kort Tid (Vinteren 1893/94) var han flyttet til Skibelund, hvor han paa Friskolen havde 4 Timer daglig Undervisning (Nordens Historie, Geografi, Bibelhistorie, Læsning med alle 3 Hold, Retskrivning med yngste Hold samt Husflid 4 Timer ugentlig). Halvdelen af Børnene, nemlig 20, boede hos Nis Kjems og hans Hustru. Nis Kjems og hans Hustru tog ogsaa en ideel Gerning op paa Kjemsgaard, hvorom Lokalhistorikeren *Thøste Thøstesen* siger:

»Der er intet Sogn i Nordslesvig, der havde lidt saa meget ved Udvandringen som Hygum Sogn. Næsten hele den mandlige Ungdom var udvandret i Aarene fra 1867 til op imod 1890, dels til Amerika, men overvejende til Kongeriget. Der bo-satte sig forholdsvis mange i Sognene lige Nord for Kongeaaen, og Følgen deraf blev, at Forbindelsen mellem Egnen her og Nord for Kongeaaen netop under Fremmedherredømmet blev livlig som aldrig før. Vi modtog her i disse Egne en frisk og frugtbargørende dansk Strømning deroppefra, som har haft den allerstørste Betydning for os, og man kan sige om Moders-maalet: »Det forbandt trods Hegn og Grave, det til een gør Danmarks Have, uforfærdet over Gærdet flyver det med Hjerte-bud«. Som Følge af at vor egen Ungdom var udvandret, kom den ungdommelige Medhjælp til at bestaa af fremmede Tjenestefolk. Det var en overordentlig stor Lykke for os, at vi fik saa mange gode Tjenestefolk fra Kongeriget i denne trange Tid. Der var i Særdeleshed et Par enkelte Hjem her i Sognet, der fik stor Betydning, nemlig Jacob Kloppenborgs i Harreby og

Kjemsgaard. Det var navnlig de Forbindelser disse Hjem havde i Tilknytning til den danske Højskole, der skaffede vor Hjemegn virkelig gode Tjenestefolk. Men ikke alene dette kan vi takke dem for. Hos Kloppenborgs saa vel som paa Kjemsgaard holdt man Møder, hvor man samlede de unge. J. Kloppenborg fortalte Bibelhistorie og Nis Kjems gamle Sagn og Danmarks-historie, og snart genlød Egnen af danske Sange som aldrig før. Dette var af den allerstørste Betydning for dem, der da voksede op, de helt unge. Vi kan takke disse Hjem for, at der først i 90erne kom en ny og stærk Gennembrudstid paa Egnen. De unge som efterhaanden blev ældre, fik Mod og Frimodighed og national Styrke til at tage imod Køllertiden med dens Tvang og Tryk og Trudsler. — Navnlig Kjemsgaard var i mange Aar et Samlingssted for ogsaa de unge, der var udvandret, men ikke maatte komme hjem. De skjulte sig tit paa Kjemsgaard og overnattede der. De kom fra »Lille Tobøl«, sagde de. Saa vidste man, at de havde været i gode Hænder paa den afsides liggende Gaard hos Nis Kjems og hans gæstfri og elskværdige Hustru Johanne.«

Tyske Forbud og dansk Mødeliv. Om det danske Arbejde i Enkeltheder fortæller følgende Breve fra Kjemsgaard, fra Nis Kjems til Broderen Hans:

6/7 1874: Paa torsdag skal der være et stort møde i plantagen ved Ribe der kommer flere af vore bedste mænd der er tale om, Schrøder og Nutzhorn fra Askov L Povlsen og V Birkedal, maaske Schørring og flere, der vil vi ud og fader vil med, nu maa danske mænd jo ikke komme herover blandt os at tale, det er forbudt af politiøvrigheden, saa forsamlingerne maa holdes paa dansk jordbund, ja øvrigheden opfinder den ene maade at pine os paa efter den anden; men jeg tror, at vor sag derved vinder mere fremgang den ene tid efter den anden.

15/12 1874 (*Forbud paa det kirkelige Omraade*): Her hjemme er stillingen omtrent ved det vante, hvad vor stilling angaar over for tyskerne da bliver den længere jo værre. de udmeldelser af statskirken som er kaserede vil vist vanskelig blive kaldt tilbage, der er kommet afslag fra justitsministeriet i disse dage, baade derpaa og paa ansøgning om at faa søndagen fri til at

samles paa, saavel for som eftermidag, men svaret lød: at de fandt »at det der var gjort var vel gjort« saaledes lød svaret bestemt, ministeriet i Berlin finder altsaa at vi ikke maa samles i vor kirke om søndagen, ligesom almindelige mennesker, men nu samles vi om lørdagen, i julen faar vi heller ingen helligdagesforsamlinger paa højtidsdagene. vi nødsages til at blive hjemme paa disse dage, ja det er underlig? men alting er jo underlig her hjemme, men saa meget er vist, at vort fælles liv som danske folk og som kristen folk gaar rask fremad, ja det har alle tider været saa i verden, at modgang og forfølgelse gør stærk, og gid at det kunde siges, naar engang tiderne skifte at vi danske sønderjyder havde fundet os selv, og blevet ret vendt; i ordets egentlige forstand. Appel holder kirkehistoriske foredrag i vinter i vore sædvanlige torsdag aften møder, for ret at klare for os hvad det er der har samlet menigheden fra først af, hvorpaa den er bygget og hvordan den forplantes gennem tiderne og hvor den findes; . . .

8/3 1887 (*Mødeforbud*): I ved vel ikke noget om hvordan vi har det her hjemme i denne tid med hensyn til vort forhold over for vore foresatte, vi har nemlig været udsatte for at blive udvist i den sidste tid, og for en 3 uger siden havde vi begyndt at tænke paa hvor vi vel skulde rejse hen naar udvisningen kom, og hvad vi skulde gøre ved gaarden her hjemme. Ebbe Ebbesen i Harreby der har overtaget sin fødegaard og er bleven gift med en af de unge piger fra Holm, vilde gøre en lille gilde for os, vel mest paa grund af at da de havde bryllup i efteraaret var der ingen gilde, af den grund at H. Ebbesen var død i de dage. Vi var en del forsamlet der en søndag eftermidag og Uffe Birkedal som er præst i Ribe og tillige, midlertidig, passer den ny sognemenighed i Obekær, hvor han prædiker hver søndag eftermidag. — Ja Birkedal og hans hustru var ogsaa med til dette gilde og hen paa aftenen fortalte han det græske sagn om Orføvs o. s. v. en aldeles uskyldig tale, vi sang nogle sange og hen paa aftenen skildtes vi ad godt beværtede med spise og drikke, vi havde nemlig spist to gange mens vi var der, saa en hver kunde dog se at det var en virkelig gilde og ingen sammenkomst allene for at høre præsten. Imidlertid har der været en

velvillig sjæl tilstede, en usling, der har ment at et sligt optrin var værd at tage i betragtning. Det blev nemlig meldt til herredsfogden og nogle dage efter kom pikkelhuen med et papir i haanden og spurgte efter om de havde haft forsamling og om J. Kloppenborg L Tinglev(?) og jeg havde været der, ja det kunde ikke nægtes. — Ebbe maatte i forhør og vi andre 3 med den 27 April skal vi atter møde til doms for nævninge retten. Ja der kan komme meget ud af lidt; men den dag inden vi skulde møde hos herredsfogden var vi temmelig sikker paa at vi skulde afsted. det var sære underlige dage. fulde af vemod og dog ogsaa af glæde, vi var glade og dog bedrøvede. alting syntes saa køn for os. Ja fager er Liens ende sagde jo Gunnar da han skulde rejse fra Island. de tanker faldt mig ind en dag i denne tid og jeg syntes at det ingensinde havde set saa kønt ud her. Den dag vi var i Rødning lod herredsfogden mig ogsaa vide at jeg stod paa vippebrædtet og kunde næmt dumpe. jeg vilde ikke rigtig som han vilde have det med at gøre rede for hvor mange der havde været der. jeg kunde ikke huske de enkelte saa længe bag efter derimod hvad Birkedal havde sagt kunde jeg nok en del af. Vi er kede af at skal for denne domstol, for der skal der gøres ed paa at vi vil tale sandhed og hvem ved hvad de vil spørge om. Ja om vi skulde blive udvist hvor skal vi saa hen. Johanne har ingen tro paa freden endnu og det kan jo godt være at det kan blive galt endnu. ialdfald bliver tyskerne ved at raade ret længe bliver det vist ikke til at være her. for vi kan ikke være her uden at have omgang med andre folk og leve vort liv, som vi nu engang tror ikke at kunne andet. skal vi være rigtig sikre maa vi vel ikke komme uden for markskællet og ingen maa besøge os heller nej det gaar ikke. saa maa vi heller rejse herfra for saa er der ikke noget at bie efter heller. det er jo dog menneskene der lever her og ikke den plet der skal bevares for tyskheden skønt begge hører nøje sammen

21/12 1888 (*Husflids-Møder*): tænk jer vi har en aften skole en aften om ugen hvori der deltager en 14—15 karle og lige saa mange piger, karlene arbejder ved snitten mest almuestil. og pigerne undervises af vor pige og Anna Ebbesen fra

Bårslund og det gaar altsammen meget fornøjelig vi arbejder et par timer og saa spiser vi melmad sammen de som ikke selv har maden med spiser af vores vi faar en kop varmt øl ogsaa derefter fortæller jeg for dem og den ene af karlene en sæl-lænder der er rimsmed han laver rim og læser op for os. Det er saadanne fornøjelige og brave unge karle og piger vi har en del af dem har været paa Mellerup højskole og er bleven oplivet, uden dog at have hørt ret meget saa de er lette at have med at gøre, vi har folk fra Harreby og Obbekær, Kalslund, Fædsted og saa vore egne naboer til alle sider. Vi synes at vi ingensinde har havt saa fornøjelig en vinter. Jeg har lagt mig en del efter at skære i træ baade almuestil og natur. jeg har havt saa travlt i disse dage at jeg har siddet oppe til midnat i de sidste 8te dage næsten hver aften og jeg glæder mig meget ved det. nu kan jeg ogsaa ret godt bruge høvl og sav og dreje de dejligste bordben o. s. v. Jeg kommer nok hen at faa en kursus i husflid engang, for ret at drive det. — Ja bare vi ikke havde de tyskere at drages med vi skal jo være bange for hvert lille skridt vi tager i den retning vi er nu engang kommen paa det sorte bræt og bliver passet paa til en hver tid og det er en kændsgærning at vi bliver passet af spioner, vi har jo en overflod af landposter de er ikke at stole paa og et par af de karle der kommer her er udvandret og maa slet ikke komme her over; naar der kommer folk som ellers ikke hører os til er det ikke at stole. Nu vil vi prøve paa det, det gaar vel ikke saa galt. vi begyndte i Oktober og har allerede været samlet mange aftener

19/3 1893 (*Fødselsdags-Møder*): Her er altid fuld hus til fødselsdagen en 60—70 kan der være det kniber næsten være med at faa plads til hestene end folk. sist var her vist en 10—12 heste for der kommer folk omkring fra som ikke kan gaa den lange vej, fra Obekær, Fohl, Rødding, Skibelund o. s. v. ja det er en højtidsdag baade for os og alle der samles. De fødselsdage tager vi i brug her. paa lørdag den 25 er det J. Klop-penborgs. der kommer ogsaa mange, og i de fleste huse bliver og tjenestefolkenes højtideligholdt. den 20 Feb. var det en af karlenes da var her ogsaa mange fremmede. paa den maade

kan det blive mange aaret rundt. børnenes er jo ogsaa samlingsdage. nu ved folk det og lejligheden benyttes jeg synes sommetider at det bliver lovlig mange. men omstændighederne vi lever under fører det med sig. og vi maa være (glade) ved at det gaar som det gaar. jeg tror nok at de fleste gange rejser folk glade herfra. ja for ellers hørte det jo nok op af sig selv. Det er skøn at staa i en kreds af bærende kræfter og unge venner der kan hjælpe os at holde ungdomssindet friskt. — Hvad det angaar at (faa) folk til at samles og mødes med én da kommer vi næppe nogen sted vi kan faa det som vi nu har det her

20/5 1894 (*Politiforhør*): Ja endnu boer vi her hjemme og det ser ud til at vi ikke kommer andensteds. I har vel nok hørt og set af aviserne at tyskerne er bleven lidt mere end almindelig slemme til at forulempe os fredelige *danske* undersaat-ter. Jeg har været i politiforhør for 3 uger siden. anklaget for at have holdt politiske møder herhjemme. Det er naturligvis vore smaa sammenkomster vi plejer at have om vinteraftener. jeg fralagde mig beskyldningen paa det bestemteste og nedlagde protest mod anklageren, som jo naturligvis ikke tør komme offentlig frem ja tænk jer hvilke lumpne folk der vover at beskyldte andre for ting som man er ganske uskyldig i. Nu har vi gaaet og ventet paa udvisning lige siden den dag og kan næsten ingenting tage os for. vi blev samtidig anklaget for at have børnene hjemme. dem turde vi saa ikke lade blive her hjemme og Johanne og begge pigerne rejste saa over til Kalslund der er de i denne tid, jeg har det ene her hjemme. hun holder skole for dem og det gaar godt, men hun er ked af det, og det kan jo heller ikke blive ved at gaa i længden. — . . . Vi har i disse dage besluttet os til at blive her saa længe vi kan; skønt tiderne bliver haardere og haardere. nu maa ingen dansk, det vil sige udlænding, enten en udvandret dansk-sønderjyde eller en hjemmehørende, en slig person maa ingen huse en nat, uden at melde det til politiet, under mindst 30 Mark mult, ja det vil blive en underlig redelighed naar det skal tages til følge, og det skal vi nok blive nødt til; der skal opgives fulde navn, stilling, rejsens maal og hvor de kommer fra. ja

det spioneri vi er omgiven af bliver længere og værre, samtidig med at der trykkes fra alle sider vi vil saa gerne selv holde skole for vore børn; — Jeg gaar over til Kalslund og fortæller for dem 2 gange om ugen, vi har lejet en stor stue og gæste kammer og der boer de, jeg har købt en af de ny petroleumskogere, et svensk patent, med kedel, potte og pande til 16 kr. den bringer indholdet der kommer i den, eller over den, i kog paa 3 minutter, Vi har godt at føle at det er ikke bare snak med det at vi er *danske*. Skulde jeg ikke have lov til at modtage besøg af venner paa min eller min hustrus fødselsdag, nej saadan vil vi ikke leve, at vi spørger nogen om det. jeg blev spurgt hvormange fremmede vi saadan kunde have ved slige lejligheder jeg sagde at det var meget ubestemt efter som forholdene var, men det kunde være 20—30—40 eller derover ligesom vejret og omstændighederne var for folk. — hvad vi bestilte? ja vi synger og taler med hinanden, leger og i det hele søger at faa tiden til at gaa paa bedste maade. Der blev sagt til mig at jeg var anklaget for at have holdt *politisk møde* enten hemmelig eller aabenlyst. hvilket jeg paa det bestemteste benægtede. Jeg blev spurgt om det var indbudt til disse sammenkomster hvad jeg sagde nej til. ja hvorledes kom de da? ja det ved folk fra den ene aar til den anden jeg gjorde opmærksom paa at en fødselsdag jo ikke var af den slags at der skulde indbydes til dem. Jeg tilstod at mine husfolk karle og piger ogsaa holdt fødselsdag og at deres venner da samledes, om jeg ogsaa var med til det? ja det er jo i huset og vi har saadant fælles; det havde de svært ved at begribe at en tjenestekarl eller pige ogsaa holdt fødselsdag. De fordrede en bestemt svar, hvor tit det gik for sig. det kunde jeg ikke sige, men at det skete paa min og min hustrus fødselsdag det var saa godt som hel vis, og en gang i julen. — og der med var de saa tilfreds; om jeg var Grundtvigianer o. s. v. jeg tilstod at jeg var udtraadt af landskirken og konfessionsløs. — Jeg blev ellers behandlet høflig og hensynsfuld, blev budt sæde og modtaget med goddag og sagt farvel, da jeg var færdig og jeg var ogsaa høflig og artigheden selv over for dem. det er ikke med grove ord at kampen skal kæmpes.

Om Nis Kjems's Hustru, *Johanne Kjems*, se Bogen »Sønderjydske Kvinder under Fremmedherredømmet« (1930) I. S. 85—96, hvor det nævnes, at faa tydeligere end hun har Fællespræget for »Kvinderne fra 1888«: De arbejdede i Hjemmene i Stilhed og med Jernvilje for den opvoksende Slægts Opdragelse i Fædrenes Aand (Gustav Johannsens Ord i Anledning af den da indførte udelukkende Undervisning paa Tysk i Skolerne i Nordslesvig).

En dansk Vandrelærer Syd for Grænsen. Med Nis Kjems gik Kjemsgaard ud af denne Slægt, idet Sønnen **Niels Nielsen Kjems** (f. 1888) valgte andre Veje, der har ført ham til en Gerning Syd for den i 1920 trukne nye Grænse i Sønderjylland. Herom siger han (1934):

»Jeg er født hjemløs. Min fader var optant. Som dreng tænkte jeg noget paa at gaa paa et tysk seminarium, men for det første var min fader imod det. »Vi bliver jo dog danske igen« sagde han. Da han plantede omkring Kjemsgaard, lod han en rund plet aaben. Det var til flagstangen. For det andet var jeg jo ikke tysk undersaat og kunde ikke tænke paa ansættelse i den tyske skole. Jeg kom da som 12aarig til Danmark for at gaa i skole der. Men i Danmark var jeg jo ogsaa hjemløs. Jeg kunde da ikke vente at faa ansættelse der, forøvrigt havde jeg ikke særlig lyst til den offentlige skole. Tid efter anden blev det klart for mig, at jeg vilde forsøge at faa lov til at undervise sønderjydske børn paa danske efterskoler. Dertil uddannede jeg mig da ad privat vej, og kom som ganske ung lærer til Skibelund efterskole i 1910. Jeg maa dog bemærke, at jeg i 1908 var bleven tysk borger og tænkte ogsaa paa muligheden af at vende tilbage til Sønderjylland, men jeg kunde dog ikke tænke mig at gaa paa tysk seminarium. Jeg fortsatte i Skibelund med en del afbrydelser til videre uddannelse til august 1914. Jeg var saa med i krigen fra 3-8-14 til 11-11-18 og kom til januar 1919 tilbage til Skibelund som lærer. — Jeg deltog ikke i afstemningskampen, men jeg ønskede en klar afstemning og grænsen draget efter den. Jeg kunde maaske have tænkt mig 67-linien uden afstemning, men stemte vi, skulde

stemmerne respekteres. En ting var mig ganske klart, at vi, der kunde stemme os hjem, havde forpligtelse overfor dem, der stemte dansk, men ikke kom med hjem, fordi de var for faa. — Paa Skibelund gik alt godt, vi holdt bryllup 1919 og levede 3 lykkelige aar der. Men Skibelunds opgave som grænse-skole var løst, den vilde i fremtiden faa en anden karakter. Det, jeg havde forberedt mig til, at undervise sønderjydske børn, der ikke havde faaet dansk skolegang, var der ikke mere brug for her. Jeg var tysk borger. Vi havde været vant til, at det spillede en meget stor rolle, da man ellers kunde risikere en udvisning. I foraaret 1922 meldte jeg mig da til fronten. Jeg rejste til Flensborg og cyklede ca. 4 uger rundt paa landet for at undersøge mulighederne. Der havde været arbejde igen en del steder. Det blev nu min opgave at være forbindelsesled mellem Dansk skoleforening i Flensborg og de enligboende danske. — Det var i en bevæget tid, der var stærkt røre baade i Flensborg og paa landet. Skulde jeg sætte et ordspil over vort arbejde, kunde jeg godt tage det med fra Skibelund, som stod under loftet i skolestuen »Langt mere værd end det røde guld, det er sin Gud og sig selv at kende« eller »Ren og klar skal nutid føre fortids røst til fremtids øre«, eller det jeg ønsker dansk Ungdom i grænselandet skulde lære; at »lægge mærke til suset i det træs krone, ved hvis rod dine fædres bo var fæstet«. Det blev mig snart klart, at alt laa ganske anderledes her end i min hjemegn. Vi havde levet vort liv efter linierne: »Et levende haab, der kan svinge vort flag, dødeligt had, der kan hvæsse vor kling, klippefast tro paa den fremtidens dag, der skal genfødselen bringe«.

Vi levede i genforeningshaabet. Naar vi gik til et valg, stemte vi for at vise, at vi var der og ønskede en genforening. Vi vilde ikke være et dansk mindretal i Tyskland, men danske statsborgere i Danmark. — Hvor helt anderledes hernede. Der drages en grænse ved afstemning. Danmark siger hertil og ikke længere. Hvad kan danske sønden for grænsen leve et dansk liv paa. Hadet ønsker vi ikke, genforeningshaabet maa være svagt, selv om det ikke er slukt. — Ja, der er kun dette ene, men ganske vist ogsaa grundlæggende: »Vi er danske af rod og æt, og kun som danske kan vi leve et virkeligt menneskeliv; vi kan ikke

løbe fra vor egen fortid, om vi end nok saa gerne vilde det. Vi har vel set dem, der har forsøgt det, men jeg har ingen set, der er kommen skadesløst fra det.«

Hvorledes er det saa gaaet de 12 aar. Ja der meldte sig mange til danskundervisning i de første aar. Vi har i Harreslev i 21—24 haft 99 børn og vel 40 voksne. Der var mange alle vegne. 1926 fik vi mindretalsordningen og dermed skoler i Kobbermøllen, Tarup, Jaruplund og Harreslev, noget senere i Langbjerg. Det har ændret mit arbejde meget. Det blev mere gymnastik, husflid, mødevirksomhed. Jeg er i disse dage ifærd med at plane vinterarbejdet (1934—35). Jeg skal undervise 6 steder i husflid og 3 i gymnastik og det 50 km. mellem yderpunkterne. — Men veksler arbejdsformerne end meget, er maalet dog det samme, »at faa dem til at lægge mærke til suset i det træs krone, ved hvis rod deres fædres bo var fæstet.«

Niels Kjems fik Hovedkvarter i Harreslev Syd for den nye Grænse (ved Padborg). I Harreslev fandtes et ret betydeligt Antal dansksindede Folk, og her købtes den gamle Kro ved Midler, der stillede af den danske Grænseforening, i første Række med det Formaal for Øje at benytte Kroen til dansk Skole, men de tyske Myndigheder vilde ikke tillade Oprettelsen af en saadan Skole (først 1926 kom Muligheden). Huset blev dansk Forsamlingshus og Central for Egnens danske Arbejde, og der var næsten alt at finde der undtagen en Krostue, men til Gengæld var der i Sognet 28 Krobevillinger foruden den, der paa denne Maade faldt bort. Gennemkørslen indrettedes til Skolestue for privat Danskundervisning (for Voksne og Børn), Salen ændredes til Møde- og Gymnastiksal, og der indrettedes en særlig Kirkesal til danske Gudstjenester. Af den tidligere Svinesti blev et pænt Sløjdlokale, hvor Niels Kjems med Høvlbænke, der var ud-rangeret i København, men efter Reparation var fuldt brugelige, kunde give Undervisning for Voksne og Børn. Udenfor Bygningen indrettedes Idrætsplads. Af Kroens mange Gæsteværelser indrettedes Lejlighed for Niels Kjems. — Hans Hustru (Datter af Hans og Hansigne Lorenzen i Ballum, den sidste kendt under Forfatternavnet Svend Tange) deltager i Arbejdet hjemme og ude (som Vandrelærerinde). — N. Kjems's Arbejde vedrører

Landbefolkningen, og her ligger hans særlige Interesse, ikke mindst for Ungdommens vanskelige økonomiske Forhold. Han har siddet i Sydslesvigsk Kreditforenings Bestyrelse siden Oprettelsen i 1927. Under de vanskelige Arbejdsforhold, hvor de tilsyneladende gode Muligheder kan krydses af uberegnelige Forhold og give Skuffelser, men hvor der dog hidtil har kunnet arbejdes med Haab, repræsenterer Niels Kjems den trofaste og sejge Arbejder, der fortsætter og uddyber det danske Kulturarbejde i det begyndte Spor, med Forsigtighed overfor nye Planer, og som ønsker Ro, Fred og Fordragelighed mellem Danske og Tyske paa Baggrund af det danske Mindretals loyale Forhold overfor Tyskland. Paa et offentligt Møde paa Skamlingsbanken i 1931 slog han saaledes til Lyd for det, der er kaldt den nye Tids Løsen: Den gamle Linie fra Nordslesvig, at al vor Fortræd er tysk, og at man skal holde sig fjernt fra alt tysk, bør forlades. Slesvigerne bør ikke gøres fremmede for hinanden, fordi de har en forskellig Opfattelse af Dansk og Tysk. Min tysksindede Nabo staar mig nærmere end den tyskfjendtlige Polak fra Øvre-schlesien.

Foruden Nis Kjems blev af de 5 Søskende kun Søsteren **Bodil Kjems** (f. 1846) boende i Sønderjylland. Hun blev gift med Møllersvend, senere Mølleforpagter, *Niels Jensen*, kaldet Niels Møller, Skærbæk Mølle i Lintrup Sogn. Han oplevede Genforeningen med Danmark og har udført Genforeningsmonumentet i Fæsted (Hygum Sogn). Indenfor en Kreds af tidligere Grænsestene fra Kongeaagrænsen, forbundne med Jernlænker, staar paa en opkastet »Kæmpehøj« en Sten, der med de af Niels Møller ristede Runer melder: Det som vi til Fjenden tabte, Vennchaand igen os bragte. Han boede i sin Alderdom sammen med sin Datter Maren i et lille Hus i Fæsted, der vel var et Besøg værd. I Haven udenfor Thomas's Rose, indenfor en betydelig Oldsagssamling og en Samling af Fugle, skudt og udstoppet af ham selv, samt andre Rariteter, saaledes en gammeldags Flintebøsse af den Slags, der omtales i Blichers »Røverstuen«. Han sagde selv, at han aldrig havde haft Lyst til Dans og Fornøjelser, men havde brugt sin Fritid til dette Samlerarbejde nede ved Mølleaaen. Som en An-

erkendelse blev han efter Genforeningen dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Efter hans Død i 1934 gik Oldsags-samlingen efter hans testamentariske Bestemmelse over til den antikvariske Samling i Ribe.

Om Niels Hansens ældste Søn **Hans Nielsen Kjems** (f. 1840)'s Ungdom er berettet foran, derunder om 1864; han var ikke med i nogen Træfning, men havde dog der sit Livs værste Oplevelse: Tilbagetoget fra Dannevirke.

En Friskolemand. Meget mod Faderens Ønske forlod han Landvæsenet for at blive Lærer. Forberedt paa Gedved Højskole tog han Eksamen i København 1867 og blev Lærer i L. Høllund »med en Kro ved en Korsvej paa Heden« og skulde tillige holde Skole i Bredlund. Herfra var han i Julen paa Besøg i Gedved og kom uforberedt til Bal, saa han maatte danse til Kl. 4 om Morgenen i sine store Vandstøvler, idet ingen af Seminaristernes Støvler passede ham. Han kunde nok trænge til Opmuntring, thi han var ikke tilfreds med Forholdene: »Der er ikke meget ved Forældrene, og derfor er Børnene fordærvet hjemmefra«, der er intet *Liv* i Folk, men ellers er de flinke, han kan fortælle Historier og Æventyr, saa meget han kan overkomme, men han kan ikke læse og skrive, da Kammeret er uden Kakkellovn, og Manden er paaholdende, men det er da ogsaa en fattig Egn. Han vil ikke hjem til Kjemsgaard til Sommer: »Det er et ubehageligt liv derhjemme, dér gaa og være ildeset hver dag, jeg er kommet til at staa for dem som den, der vil omstøde den gamle tingenes orden«. Derfor vil han søge et Statseembede for at komme til Penge, men er ellers stærkt paavirket af de grundtvig-koldske Skoletanker og vil helst være Frilærer. »Examen er rigtig noget skidt, noget rigtig dødbideri, noget rigtig fra det sorte rige, noget trolدتøj, man maa slaas med«; der gik flere Aar, før han kom fra L. Høllund, hvor han sad paa sit Kammer med en stadig voksende Mængde af indkøbte Bøger — og Piben: »Jeg ryger og jeg bakker, og piben gaar ud, for jeg glemmer at sukke, og jeg tænker og skriver videre, ja det gaar rygende« (15/9 1868); om Søndagen læser han hele Dagen fra tidlig Morgen til henad Midnat, og hver Dag læser han et Stykke Svensk og et Stykke Oldnordisk. Tanken

gaar jo tit til Sønderjylland, men med en stærk Tro paa Fremtiden: »Endnu lever den gamle af dage, og hos ham ligger lykken gemt, og naar vi bliver værdige til den og kan nyde den uden at misbruge den, saa faar vi den« (1869). »Aandens lillefinger er stærkere end begge verdens bepansrede næver«, »Gud har sat Tyskerne paa Bloksbjerg, for at de skulde have udkik med os og oppe os, naar vi stak for dybt i vore grød og penge. Tyskerne er netop til for vor skyld. Jætterne hører med til livet, for ellers kan Thor ikke komme til at bruge sin hammer, ellers maatte Holger Danske blive ved med at sove.« I 1870 skriver han: »Hvorlænge jeg ellers skal gaa her og traske mellem lyngtoppene, ved jeg ikke; hjertekulden er her meget af, og derfor er det ringere, end det ellers kunde have været. Nede i Sønderjylland er det ogsaa dødt mange steder, men der ser de døg opad, op mod nord mod det ældgamle Danmark, det er dog noget, men her ser de nedad mod jorden, den vort legeme er kommet af. De gøre som sneglen, den bliver ved jorden, den mener den er klogere end fuglen, der flyver mod skyen og jubler«. I Balle som Friskolelærer (1872) er han mere tilfreds: Her er saa godt at være! Han skal snart ud til nogle Julegilder, hvor det gaar glædelig og fornøjelig til med Leg og Sang; her er han for første Gang til Juletræ: »Saa-danne juletræer gaar vi rundt om alle med hverandre i hænderne og synger nogle salmer og ser paa det, saa plukker vi af det, og naar lysene er udbrændte, saa sætter vi træet til side, og saa leger vi til henvend mellem 11 og 12, og saa gaar hver til sit; vi væve vadmæl og gaar med kurven og synger »Kom favren ungersvend« og »Du synes du er vakker, og det samme synes jeg«, »Aa nu har vi jul igen«, og vi suser, som vi kalder det, d.v.s. gaar i kjæde efter en sang og danser efter omkvædet o.s.v. Vi æder os ikke igjennem, men vi leger og synger os igjennem. Hvad I forstaar ved julegilder er her ikke. Lad mig vide, om I (i Sønderjyll.) har faaet de vederstyggelige julegilder afskaffet.« Skønt Faderen presser paa for at faa ham til at søge Embede, er det stadig hans Ønske at være Frilærer: »Som frilærer staar man bedst i folkeaadens tjeneste, og jeg finder denne Stilling netop den rette for en lærer. Vi lærere er netop folkets — forældrenes hjælpere, og derfor maa vi staa fri overfor dem og de fri overfor

os; er en lærers stilling ikke langt mere sund og naturlig som frilærer for fri børn end som tvungen frivillig lærer for tvungne børn?«. 1878 blev han Friskolelærer i Øster Gjesten ved Kolding og giftede sig; fra 1885—87 var han i Nordby paa Samsø, og blev derfra kaldet til Lærer ved Braarup Skole i Viborg Amt og Organist ved Grønnebæk Kirke. Da han pensioneredes 1906, flyttede han til Samsø. Hans Kærlighed til Sønderjylland forblev lige stor, og han kom nok aldrig til at føle sig hjemme udenfor; hans Talesprog blev ved at være som det, der bruges i og om Kjemsgaard, og han kunde ikke tænke sig at gaa over til at tale Skriftsproget.

Niels Hansens yngste Søn **Simon Nielsen Kjems** (f. 1849) udvandrede fra Sønderjylland 1870 for ikke at blive præjsisk Soldat. »Aandeligt Liv var der ikke meget af i Hjemmet, men mine Forældre var hæderlige og fromme Folk«, siger han; gennem sine Brødre kom han i Forbindelse med grundtvigsk Aandsliv og var 20 Aar gl. Elev paa Askov Højskole. Nytaar 1874 begyndte han en Friskole paa Solbakken ved Odder og i 1889 sammen med Præsten Vilhelm Malling en Fortsættelses- og Højskole i Odder. Men efter 17½ Aars Skolearbejde i Odder »blev han puffet ud af Laget« paa en Maade, som han senere vanskeligt kunde erindre uden Bitterhed. Men deri, at »Døren blev smækket haardt i«, saa han Forsynets Bestemmelse om, at han skulde tage en gammel Tanke op, om at søge præstelig Virksomhed paa den anden Side af Atlanten. Hjemmet blev foreløbig delvis opløst, idet Børnene (5) splittedes; de 2 ældste Hjalmar og Olav kom saaledes til Kjemsgaard.

*En Tur til Amerika i 1891**). Afrejsen skete 28/4 med »Thingvalla« fra København; i Ranslen havde Simon Kjems Smør, Æbler, 1 Flaske Vin og sine Foredrag, og rejste med Tro paa, at der skulde nok være en Plads for dem, der i Ærlighed vil noget. Omgivelserne paa 3. Plads var meget brogede og urolige, og han tænkte paa, at de fleste af Passagererne vilde komme til at løbe Hornene af sig i Amerika, inden de kom til at lære, hvad det er at leve. Maden var god, der veksledes med 4 Retter: Sødsuppe

*) De anvendte Ord og Vendinger er i stort Tal taget fra S. K.'s Breve.

med Torsk, Fersksuppe med Kød, Ærter med Flæsk og Kaal med Kød eller Flæsk. Derimod kasserede han den saakaldte Kaffe, og det var nok den store Oplevelse for ham i Kristiania at faa en god og stor Kop dejlig varm Kaffe med Hvedebrød (for 19 Øre!); ellers maatte han »slaa Kaffetanden ud«. Rejsen var kedelig, selvom Søsingen blev overstaet i Skagerak: Naar man higer mod Maalet, er det ikke morsomt at ligge og sylte Valle! Først 17/5 kom han til New York og 20/5 om Aftenen til Ashland Højskole i Michigan, efter at have kørt ca. 250 danske Mile »fortere end fort« med Emigranttog (hvoraf der hver Aften afgik 4 fra New York), og da havde han ikke været af Tøjet i 22 Nætter.

»Hvem, der vidt fa'r, bliver meget va'r«. Han saa i »dette mærkværdige Land« Ting, han hverken havde drømt eller anet og var ved at tabe baade Næse og Mund: Huse paa 10 Stokværk i New York, Niagaras Vandfald og Regnbuer, at køre under og over Jorden, og han forstod, at Folk hjemme tror, at en Del af Beretningerne fra Amerika er Løgn, saaledes med Maden, det Fraadseri, som Folk hjemme vilde forarges over; her er det i sin Orden at spise Flækesteg med Kartofler og Dypelse og dertil Smør paa Brødet, og om Morgenen varme Pandekager med Sirup eller Smør og Sukker og Smørrebrød. Her regnes med den *store* Tabel, den lille har man ingen Brug for. Han træffer en Snedker, der har 16 Kr. om Dagen; én Mand var saa fattig, at han ikke kunde faa en Sæk Mel betroet, da han kom; nu havde han en Savmølle med 800 Arbejdere, og hans Datter var gift med Møllere Søn. Et Par Dage efter Ankomsten til Ashland blev to tidligere Elever viet paa Højskolen; de var kommet rejsende hhv. 600 og 150 eng. Mile og rejste atter efter Vielsen og et Maaltid Mad. Kvinderne betragtes nærmest som ophøjede Væsener. Det betager ham om Dagen at se de hoppende Egern udenfor Vinduerne og om Natten de flyvende Ildfluer. Michigan tiltaler ham, her er Bøgeskove og kønnere end hjemme, men ikke i aandelig Henseende; dér trænges haardt til Arbejdere. Dog skammer han sig ved at tænke paa, hvordan de hjemme sidder og »pipper«, naar han hører Sangen i Højskolen og Kirken. — Men hjemme sad hans Hustru og bævede, naar hun læste om brændende Skove og forulykkede Jernbanetog i Amerika. —

Han skulde efter Aftalen paa Foredragsrejse i de danske Kredse, og Amerikanerne var »praktiske Folk«, der havde lagt denne an saaledes, at der var noget at bestille. Han kom bl. a. til Chicago, Clinton, Danebod og Cedar Falls. Han led en Del af Varmen, og naar han havde talt i 28 gr. Varme, kunde han være som trukket op af Vandet, men kom dog ogsaa til et Sted, hvor der d. 19/6 fyredes i Kaminen. Paa Grund af Vejrliget er Folk tidlig voksne her; en Præst, som han talte med, havde viet 2 Par, hvoraf en Part var under 14 Aar, den anden mellem 14 og 15. Den lovlige Grænse nedad var 12 Aar!

I et Brev hjem af 1/6 kommer »Hemmeligheden« frem, fordi Sagen nu er i Orden; allerede den første Aften i Ashland, var han blevet bekendt med, at Stedets Højskoleforstander og Præst *Strandskov* af Helbredshensyn vilde træde tilbage, og at man havde tænkt paa ham selv som Efterfølgeren; derfor var han allerede sat til at holde Foredrag næste Dag og til at prædike første Søndag. Den 6/6 blev han enstemmig kaldet til Præst af den danske Menighed i Ashland. Efter Præsterne F. L. Grundtvigs og Helwegs Raad rejste han til West Danmark (Wisconsin) for at tage Eksamen ved den danske Præsteskole og blive ordineret, og han regnede med, at der vil blive set mere paa, om han er i Besiddelse af nogen Udvikling end paa de ellers forlangte Kundskaber (han havde aldrig taget nogen Eksamen). Efter den skriftlige Eksamen bliver han imidlertid stedet for Eksamenskommissionen, »de lærde Herrer var slemt i Vinden«; at lade ham dumpe var jo ikke saa godt, da han havde Kaldsbrevet i Lommen, og at lade ham passere uden videre, vilde være alt for nem en Vej til Præstevirksomhed. Derfor: Var det ikke bedre, slet ikke at gaa op til Eksamen, men tage til Ashland for i Virkeligheden at vise, at han kunde magte Stillingen, og saa senere blive ordineret? Det var en Skuffelse, men »kommer Tid, kommer Raad« og »med List og Læmpe kan man faa et Æg i en Humlesæk«. Ellers føler han sig fri og let og haaber, »at Snorene er faldet for os paa de liflige Steder«. Han har prøvet at spile sin Vinge og hejse sit Flag; det er et Æventyr at blive baade Præst og Højskoleforstander, naar han hjemme ikke kunde være en af Delene. Det var gaet saa godt,

fordi »vi var enfoldige nok til at tro, at det kunde gaa«. Han var allerede knyttet saadan til Ashland, at Højskole-Pigerne stod og vinkede og havde vaade Øjne, da han rejste. Efter 1 Aars Arbejde blev han 2/10 1892 ordineret i Ashland. — Hjemturen gik fra New York d. 7/7 1891 med »Norge«, og Vinden tog godt i Sejlene (Damperne gik dengang delvis for Sejl). Hans Rædsel fra forrige Gang »Kaffen, det rædsomme Skidt« var denne Gang god, om end uden Fløde.

En dansk Udvandrerpræst. Højskolen havde han købt af Strandskov for 99 Cents (c. 375 Øre), hvilket denne i sin Tid selv havde givet. Der var en stor Have og 18 Skpr. Land og derved Arbejde til hans Dreng, for »naar en Dreng i Amerika er en halv Snes Aar, saa ved han straks, hvormange Dollars han er værd om Maaneden«. Der er 2 Køer, som Drengene skal malke. Han haaber, at de ikke skal komme ud i den øredøvende Verdenslarm, der bruser for Alvor i Amerika. Af Ashland er givet en Skildring af Præsten *K. C. Bodholt* i »Kirkelig Samler« Nr. 20/1894, hvor Michigan skildres som en uhyre og uhyggelig Skov, hvori Ashland ligger som en ryddet og venlig Plet, med Højskolen paa Bakken og en lille køn Trækirke ikke langt derfra; i Skoven en af Ashland Højskoleforening skænket Festplads. Der holdtes Højskole for Karle fra 1/12 og for Piger fra 1/5, hver Gang i 4 Mdr. Hvert halve Aar tog Simon Kjems ud paa lange Foredragsrejser, en Gerning han satte megen Pris paa. Men han fik intet langt Virke i Amerika; i September 1895 rejste han til den danske evangelisk-lutherske Kirkes Aarsmøde i Dwight (Illinois) og derfra til Chicago, hvor han døde efter 7 Ugers Sygdom af Tyfus og Malariafeber. I »Ugebladet« skrives herom: »Budskabet om hans Død vil modtages med Sorg i danske Kredse i Amerika, og Savnet af den dygtige Mand vil deles af Hundreder med hans efterladte Familie. Han fik ikke Lov at virke længe iblandt os, men han arbejdede med Troskab, tilmed under trange Kaar«. At hans Ord har kunnet fænge, kan ses af »Dannevirke« (i Cedar Falls) for 18/9 1935, hvor Redaktøren(?) skriver:

»Idag for fyrretyve Aar siden, d. 8. Sept. 1895, holdt Pastor Simon Kjems en Tale om Grundtvig. Den lille, beskedne

Mand havde ingen Tid til Forberedelse. Han stod i en Vognkasse og talte frimodigt ud af sit Livs Erfaring i Grundtvigs Tankegang. Han brugte ikke stærke Ord og stillede ikke Grundtvig op som en Helt eller som en mægtig Aand; men han gjorde ham menneskeligt levende for os alle, saa at vi fattede og fik Kærlighed til Grundtvigs Værk i Norden. Jeg ved, at hvert Ord af Kjems's aandfulde Tale slog Rod og blev til Liv hos hans Tilhørere. Det var en aandelig Oplevelse, selv for Grundtvigs Søn, da han sad og hørte paa den beskedne Udvandrerpræst, som næppe selv har haft nogen Forestilling om at han hin ufor-glemmelige Eftermiddag udførte en Bedrift.«

I »Kirkelig Samler« findes en Del af Simon Kjems's Prædikener, og i »Højskolebladet« 1895, S. 1563, skildrer hans Hustru hans Død. Paa Grund af Vanskeligheder med at faa Højskolen overdraget, blev Familien i Ashland i 2 Aar, og flyttede derefter til Fredericia, hvor *Mariane Kjems* udførte sin Heltebedrift at faa de 5 Børn (19—11 Aar) godt i Vej. Ved hendes Jordefærd i 1922 fremhævede Pastor K. E. Nielsen, Skovshoved, hendes kærlige Sind, hendes utrolige Energi, hendes Vilje til utrætteligt at føre igennem, hvad hun saa var godt og havde sat sig som Maal, bringende ethvert Offer, hendes Kløgt, en ganske usædvanlig modnet og afklaret Livsvisdom og praktisk Forstand paa menneskelige og aandelige Ting, men som den afgørende Egenskab, der tog de andre i Brug: altid skabte hun en Fremtid for sig og andre, en aandelig Virkelighedsverden ved sin aandelige Skaberevne. — Børnene havde tilbragt 6 Aar i Amerika under store og fremmedartede Forhold: her gik Farmerne og pløjede mellem Træstubbe af flere Alens Tykkelse, og her kom Indianerne, ganske vist fredeligt for at sælge deres flettede Kurve, her gik Turen paa Hesteryg ud til Køerne i Ingenmandsland, hvor de kanhænde blev overrasket af et af de over-voldsomme Tordenvejr. Uden Præg af Amerika var de da heller ikke, og de fleste af Drengene tog fat som Teglværksarbejdere paa en Onkels Teglværk ved Fredericia for at skaffe sig Midler til boglig Uddannelse, og alle har de nu deres Arbejde i Skolens eller Børnesagens Tjeneste, undtagen *Frode Nielsen Kjems* (f. 1884), der er teknisk Leder af en af vore

store Virksomheder »Titan«. *Hjalmar Nielsen Kjems* (f. 1878) er Skoleinspektør i Skive; han blev i 1914 Danmarks første folkevalgte Borgmester, *Olav Nielsen Kjems* (f. 1880) blev Højskolemand, og *Astrid Nielsen Kjems* (f. 1886) leder Børnehjemmet Kana i København. Men endnu kan der være Mindelser om det fjerne Vesten, som naar Viceskoleinspektøren og Sportsmanden *Magne Nielsen Kjems* (f. 1882) af en af Pigerne paa Legepladsen frimodigt tiltales: »Staa nu ikke og se ud som den sidste Mohikaner«!

Efterskrift.

Naar jeg hermed slutter dette Arbejde, har det en Del »Huil-ler«, som jeg ikke har set Udvej for at udfylde, dels fordi visse offentlige Protokoller ikke mere findes, dels fordi en Del af mine Forespørgsler — trods vedlagt Svarporto — er forblevet ubesvaret. Nogen Begrænsning har jeg iøvrigt maattet paalægge mig for at kunne holde mit personlige Arbejde indenfor det overkommelige. For de ældre Stamtavler har jeg saaledes i Hovedsagen maattet indskrænke mig til at forfølge de Slægtsgrene, hvor Navnet Kjems findes. Heller ikke dette har dog helt kunnet gennemføres; maaske kan den efter 1864 stedfindende Udvan-dring fra Sønderjylland have sin Skyld heri, men en »Efterlysning« i Amerika i »Den danske Pioner« har intet Resultat givet.

Til Trods for at disse Forhold jo er mindre tilfredsstillende, har Arbejdet dog været mig en kær Beskæftigelse, indeholdende Glæder og Overraskelser ved de Fund, jeg stundom gjorde, og over det Helhedsbillede, der efterhaanden dannede sig, hvorved ogsaa *Sønderjydernes Historie* paa en ny Maade blev fortalt mig. — En opmærksom Læser vil — foruden at kunne følge en Gaard gennem ca. 350 Aar — udfra de forskellige Beretninger kunne faa et Indtryk af, hvorledes Tiderne har artet sig og virket paa Menneskene dernede, helt fra Svenskekrigenes og Pestens Hærgninger, gennem Ødetiden og Frederik d. 4's Fattigdomstider for Bønderne, over Napoleonstidens Heste- og Studehandler til Spændingen i og efter 1864 med de efterfølgende svære Aar under Prøjsens Herredømme, hvor det blev vanskeligere for de danske at leve som danske, og hvor den danske Presses Folk blev forulempet og forfulgt ved tænkelig Lejlighed, — indtil endelig Verdenskrigen krævede de store Ofre for en fremmed Sag, og saa det skete, der lød som et Æventyr, et Sagn fra gamle Dage, at en elsket Datter dybt begrædt var kommet frelst tilbage — *Nordslesvigs Genforening* med Danmark i 1920.

Til dennes 1ste Del: Afstemningen var jeg selv med, stem-

meberettiget som født i Nordslesvig, og medoplevede derved denne Begivenhed, der begyndte med de stemmeberettigedes Afrejse fra København med 2 Dampere, der var stillet til Raadighed fra København til Haderslev. Ved Ankomsten til Haderslev Fjord kastedes Anker for at afvente Morgenen til Indsejlingen. Der blev tidlig Uro, og jeg kom op paa Dækket, før det endnu var rigtig lyst, kort før Indsejlingen ad den smalle Fjord begyndte, og blev derved et Skønhedsindtryk rigere: en fuldstændig stille og klar Februardmorgen, hvor Solen stod rund og lysende over Landskabet og Fjorden, hvor Damperen gled frem og gennembrød det lette Isdække, der om Natten havde lagt sig som et Gulv over den slumrende Fjord, der havde ligget stille og ventet paa den nye Tid, der nu oprandt. Det blev som een lang Modtagelse hele Fjorden igennem. Der flagedes med Dannebrog fra mange Gaarde og Huse, og Folk vinkede; paa de smaa Baadebroer var mange Steder Børnene samlet og sang en dansk Sang, mens de vinkede med smaa Dannebrogflag; og alle Folk og alle Flag fik Hurra fra Skibet, hvorfra der ogsaa blev sunget hele Tiden. Efter den officielle Modtagelse i Haderslev spredtes Passagererne for at drage til deres Afstemningssteder, noget der ikke blev uden Genvordigheder paa Grund af Besværlighederne ved at faa Toggang og Ekstratog til at harmonere. For mit og min yngste Søsters Vedkommende sammen med en enkelt Mand, der ligeledes skulde til Mejlby, forløb det saaledes: I Vojens et Par Timers Ventetid, inden Toget gik videre til Gram. I Rødding igen Ventetid, ingen Vogn fra Mejlby; saa med en Vogn fra Hjerting, til hvilken de ventede »Stemmer« ikke var kommet. Ny Ventetid i Hjerting Kro, indtil der efter en misforstaaet Telefonering kom en Vogn fra Lintrup, ikke fra Mejlby. Og Kl. 9 paa en bidende kold og mørk Aften ankom vi saa til Mejlbygaard, vor Fødeggaard, hvor vi skulde indkvarteres. — Næste Dag var vi ude at se Stedet, hvor Afstemningsaftenen skulde tilbringes. Det var, i Mangel af Forsamlingshus, Smedjen, Byens største Lokale. Her blev vi af Smeden *Hans Svendsen* hilst med et »Velkommen hjem«, kun to Ord og dog en hel Historie. I Smedjen var man i Færd med at kransse Væggene med Grønt; ogsaa Essen fik denne Pryd og kom til at

ligne en Forhøjning; inde paa Ildstedet fik Den tapre Landsoldat sin Plads, ligesom den indlagte Telefon. Smeden var en Mand med Hjertet paa rette Sted; han havde meddelt, at nu blev der i 8 Dage ikke arbejdet i Smedjen med Smederiet. Næste Morgen igen den 10. Februar 1920 var det Afstemningsdag, og denne begyndte med, at Dannebrog blev hejst ude i Haven; nu var det tilladt af den internationale Afstemningskommission. Men Vejret var Regn og stærk Blæst, og det *tog* ordentlig i Flaget, da det gik op i Staallinen. Mens det gik til Vejrs, sang Husets Folk og vi »Vaj højt, vaj stolt og frit vort Flag« og derefter de Linier, der saa tit blev sunget i Sønderjylland i de Dage: Og gamle Danmark skal bestaa, saa længe Bøgen spejler sin Top i Bølgen blaa! Det var en stor Stund, og vel mest for Husets Folk. For det var naturligvis ikke det samme for os som for dem, at se Dannebrog blive hejst, sagde de. Efter en Tur til Frimenighedskirken i Rødding, hvor Pastor Lycke talte og mindedes dem, der var gaet bort, før denne Dag oprandt, kørte vi ned til Valgstedet for ikke atter at skulle ud i Vejret, der var saaledes, at vi sad og krøb sammen paa Vognen, indhyllede i Tæpper for at skærme os mod Regn og Storm. Der stemtes i Skolen, hvor der ved Hjælp af et Par sorte Tavler, var dannet et hemmeligt Rum. Da vi saa havde afleveret Sedlen Danmark i Urnen, skyndte vi os hjem igen. Paa Mejlbygaard var Flaget taget ind, dets yderste Kant hang allerede i et Kvarters Frynser, og mange Steder havde Stormen givet Flagene en haard Medfart; et Sted var Flaget flækket til Stangen, men Stoffet var nok heller ikke prima Kvalitet. Det var ikke det Vejr, man havde ventet. — Om Aftenen fyldtes Smedjen, der nu godt nok lignede en Samlingssal, af Egnens Folk og deres Gæster. En Præst fra Fyn holdt Talen og lignede Sønderjylland ved en Smedje, hvori der var blevet arbejdet. Saa blev der drukket Kaffe og sunget og holdt smaa Taler, og alt imens indløb Afstemningsresultaterne til Telefonen paa Essen. I Mejlby, denne rent danske Egn, var der ingen Spænding om Udfaldet, eller da kun om de 100 pCt. kunde naas; der blev 129 danske og 5 tyske Stemmer. Disse 5 mente man at kunne udpege og deres Motiver! Men andre Steder, særlig mod Syd kunde der

nok være nogen Tvivl. Ved Festen gik vel ogsaa manges Tanker mod Fremtiden, om Nordlesvig som dansk Land. Paa mig virkede det skiftende Vejr i disse Dage som en Symbolik. Det straalende Solvejr fra Indsejlingen var som en Forjættelse over Fremtiden, men den senere stride Regn og Blæst talte om, at det ikke vilde blive ublandet Magsvejr, der kom. Nu er der forløbet mere end 19 Aar siden da, og det, der dengang skete, er blevet Minder og Historie, og de mørke Dage har været flere og Skyggerne længere, end vi havde ventet; og vi maa vel sige — det, der dengang syntes os umuligt, — at det vi vandt kan atter tabes, end stander Kampen om Slesvig! Der maa arbejdes, ikke blot i Mejlby Smedje, men i og for Sønderjylland, og jeg vil haabe, at Slægterne fra Kjemsgaard stadig — hvor de end nu bor og færdes — maa føle Forbindelsen med Sønderjylland og være levende med i Ansvar for dets Fremtid, Sønderjylland ikke blot til Skelbækken, men over den nye Grænse, der staar men standser ej, til Sydslesvig, hvis Folk i Hovedsagen er danske efter Blod og Race, og hvor der ogsaa efter Hjertet er en Del med dansk Sind. — Thi der aabnede sig ved den nye Grænse-dragning en Mulighed for et andet Æventyr, at Grænsens *danske* Sang kan lyde i disse Menneskers Øren, nu da de er kommet til at bo nær ved Danmark i Modsætning til tidligere, hvor de i Aarhundreder var svigtet af Danmark og overladt til tysk-følede Embedsmænd og tysk Paavirkning. En Mulighed for at oprette noget af det forsømte, at aabne Døren for dansk Kulturliv ved at *stille Sydslesvigere overfor det danske*, det de tidligere næsten hverken kendte af Navn — og da vel sjælden for det gode — eller af Gavn. Og dette er et Arbejde, hvor ogsaa den enkelte kan yde en Indsats, ved Forbindelsen gennem et Feriebarn, ved Besøg dernede og paa mange andre Maader. Jeg lader Tanken gaa tilbage til et Par Gange, hvor jeg i en lille Stue med faa Mennesker paa Tysk (af Hensyn til dem, der ikke kunde følge med paa Dansk) læste og fortalte af H. C. Andersens Æventyr, deriblandt »Nattergalen« om den straalende, men uægte Sanger og den jævne, men lodige Sanger.

En Bejler kom fra Syd og en fra Norden!

Olav Iversen Kjems.

STAMTAVLER

OVER

SLÆGTERNE KJEMS

Følgende Inndeling er anvendt:

Efter*den i de enkelte Tavler som *Stamfader* anførte, følger

- 1) hans Børn, betegnet med Tal,
- a) hans Børnebørn, betegnet med Bogstaver,
- a1) hans Børnebørnsbørn, betegnet med Bogstaver og Tal,
Børn: anføres foran Opregning af næste Slægtled, og i
(-) de næstfølgende Slægtled.

Enkelte Steder er nogle Led i Rækken byttet om for Overskueligheds Skyld, f. Eks. 2) efter 3) og 4).

f. = født, d. = død, g. m. = gift med.

Til Videreførelse af Stamtavlerne indklæbes hvide Blade paa vedkommende Steder.

Stamtavle I.

Thomas Rasmussen (kaldt Kjems)

fra Favrholt, Fæster p. Kjemsgaard 1683--1701, levede i 1712; hans Enke boede c. 1730 p. Kjemsgaard

- 1) Søren Thomassen, død 1701, Fæster p. Kjemsgaard 1688-1701
 - a) Hans Sørensen, g. 1703 m. Mette Kristensdatter
 - a1) Leene, f. 1703
 - b) Rasmus Sørensen, g. 1708 m. Mette Iversdatter
 - c) Karen, f. 1692
 - d) Jens, f. 1694
- 3) Rasmus Thomassen (Blytrækker?), f. 1683
- 4) Zidsell, f. 1687
- 2) Karen Thomasdatter, f. c. 1677, d. 1751 p. Kjemsgd., g. 1701 m. Hans Pedersen Blytrækker (senere g. m. Søren Enevoldsen)

Børn af 1. Ægteskab:

 - a) Karen, f. 1702
 - b) Peder Hansen, f. 1704 (bor 1738 i Sæd)
 - c) Hans Hansen Kjems, f. 1706 (?), d. 1764, g. m. Anna Pedersdatter, d. 1736, 1742 g. m. Margrethe Sørensdatter, Hygum, d. 1770
 - c1) Karen Hansdatter, f. 1734 - c2) Peder, f. 1736, d. 1737
 - d) Thomas Hansen Kjems, f. 1708, g. 1749 m. Mette Lauridsdatter, Hygum
 - d1) Karen Kjems, f. 1751 - d2) Mette Marie, f. 1753

en Datter (Navn?)

f) Maren Hansdatter, d. 1737, g. 1732 m. Peder Christensen, Fæster p. Kjemsgaard 1732-47 (1738 g. m. Jeng Pedersdatter, *se Tavle II*)

f1) Christen, f. p. Kjemsgd. c. 1733 (1761: Sønderude i Holsten)

f3) Søren, f. 1736 p. Kjemsgd. (1761: ogsaa Sønderude)

f2) *Hans Pedersen Kjems*, f. 1734 p. Kjemsgd., d. 12/8 1785 i Endrupskov, g. m. Kirsten Jepsdatter, Gramby, f. c. 1733, d. 4/8 1777-31/7 1778 g. m. Benedicte Christensdatter, Endrupskov, f. c. 1740

Børn: Peder, f. og d. 1761 - Maren, f. 1763 ? - Jep, f. 1766 - Maren, f. 1767, g. 1797 m. Peder Bærentsen fra Tønder, f. c. 1776, Skomager, Endrupskov (Barn: Inger Marie, f. 1798) - *Peter Hansen Kjems*, f. c. 1762, d. 1840, g. 12/11 1790 m. Gustave Bundesen, f. Hansdatter, f. c. 1757 (Børn: Hans, f. 1791 - Bunde, f. 1794 - Kiesten, f. 1797 - *Hans Pedersen Kjems*, f. 15/11 1801, d. 17/11 1840, g. m. Ane Madsdatter af Endrupskov - g. 30/8 1839 m. Kniplerske Maren Lund, f. c. 1814, levede 1845 [Børn: Peder Madsen Hansen, f. 1832 Ole Hansen Kjems, f. 1838, d. 1839 *Kristian Hansen Kjems*, f. 1834, d. c. 1891 i Endrupskov; havde 2 Børn: *Niels Kjems*, g. m. Marie Hansen, Endrupskov, (en Søn, nu død) - Gunder, g. m. Tranbjerg Hansen i Farup, d. i Gjelsbro])

Stamtavle II. Peder Christensen*)

fra Brem, d. 1747 ? p. Kjemsgaard, g. 2. G. 28/10 1738 m. Jeng Pedersdatter, Knorborg, f. c. 1716, d. 1776 (28/11 1748 g. m. Iver Jespersen)

1) Peder Pedersen Kjems, f. c. 1740 p. Kjemsg., d. 18/5 1821 i Harreby, tjener 1761 i Hygum, g. 1778 m. Peder Poulsens Enke, Katrine Pedersdatter, f. c. 1737; (hans Stedbørn):

a) Margrethe Pedersdatter Kjems, f. c. 1772, g. m. Peder Hansen, V. Lindet

a1) Peder Kjems Kjær, f. 1798, g. m. Mette Marie Gottfriedsen, f. c. 1803

a2) Thomas Kjær, f. 1800

b) Peder Pedersen Kjems, f. 1775, d. 13/3 1832 (Harreby), g. 8/2 1799 m. Bodil Nielsdatter, Endrupskov, f. c. 1774

b2) Peder, f. 18/7 1807 — b3) Bodil, døbt 24/8 1810 — b4) Christen, døbt 17/12 1813 — b5) Anders Pedersen Kjems, f. 18/8 1816 —

b1) Niels Peter Pedersen Kjems, f. c. 1801, Auslundgaard, d. 80 Aar gl., g. m. Ise Nisdatter, f. c. 1807, g. 2. Gang c. 1836, g. 3. G. c. ?

Børn: Nis Nielsen Pedersen, f. c. 1834

Peder Nielsen Pedersen, f. 1844, d. 1908 (Auslundgd.)

(Børn: Niels Peder Pedersen, f. 27/9 1867, d. 18/6 1933, g. 27/9 1893 m. Anne Sine Ottoline Jørgensen, f. 18/7 1871 [Barn: Anders Jørgensen (Pedersen, Navneforandring til) Kens, f. 12/5 1896, Postpakmester, Kbh., g. 4/10 1925 m. Clara

Magdalene Mains, f. 13/8 1898 i Fjerritslev])

Hans Andersen Pedersen, f. 21/12 1874, d. 3/2 1932 (Auslundgd.), g. m. Didde

[Barn: Peder Nielsen Pedersen, f. 3/3 1911 (Auslg.)]

Mariikka Margrethe Pedersen, f. 19/1 1881, g. m. Hans Ebbesen (Obbekjær)

2) Maren Kjems, f. 1742, g. 5/10 1781 m. Landmand Peder Jacobsen

3) Anne Pedersdatter Kjems, f. 1745 paa Kjemsgaard, d. 14/7 1820 paa Mejlbj Mark, Lintrup Sogn, g. 1768 m. Thomas Nissen, kaldet Kjems, f. 1743 i Tornum (Søn af Nis Hansen og Voldborg Thomasdatter), d. 15/6 1815 paa Mejlbj Mark. Fæster paa Kjemsgaard 1768-86.

a) Jeng Thomasdatter, f. 1769 paa Kjemsgaard, konf. 3/4 1785, g. 21/4 1800 m. Jes Jensen Spandet, f. c. 1770, Gaardejer i Ø. Lindet og Rødding Østerskov,

a1) Jens Jessen Spandet, f. 1801, g. 28/6 1828 m. Anne Marie Thomasdatter, f. c. 1808

Børn: Inger, f. ca. 1829

Thomas, f. c. 1831

a2) Kirsten Spandet, f. 11/10 1802

a3) Ane Jesdatter Spandet, f. 1806

a4) Zidsel Marie Spandet, f. 1812

b) Mette Maria Thomasdatter, f. 1771, konf. 1788. (13/2 1801 tjener en Pige af dette Navn, 30 Aar gl. hos Pastor Grønlund i Hjortlund)

c) Nis Thomsen Kjems, f. 1773, d. 1831 (se *Stamtavle III*)

d) Karen Thomasdatter Kjems, f. c. 1775, d. Juni 1813 i Mejlbj.

e) Iver Thomsen Kjems, f. 1777, d. 1855 (se *Stamtavle IV*)

f) Peder Thomsen Kjems, f. 1779, d. 1841 (se *Stamtavle V*)

g) Anders Thomsen Kjems, f. 1782, d. 1862 (se *Stamtavle VI*)

h) Niels Thomsen Kjems, f. 1784, d. 1853 (se *Stamtavle VII*)

*) Søn af Christen Pedersen, Brem, der c. 1705 overtog Gaarden dér efter sin Fader Peder Madsen.

Stamtavle III (fra Tavle II). Øster Lindet-Slægten.

Nis Thomsen Kjems

f. 1773 paa Kjemsgaard, d. 7/9 1831 i Ø. Lindet, trolovet 21/6, g. 18/8 1797 m. Dorthea Marie Jensdatter af Ø. Lindet (Datter af Jens Jensen Simonsen) f. c. 1779, d. i Ø. Lindet efter 1855

- 1) Jens Simonsen Nissen Kjems, f. 1798 i Fole Sogn, d. 3/4 1847 i Ø. Lindet
- 2) Anna, f. 1800, d. 11/12 1853 i Ø. Lindet
- 3) Regina Marie, f. 7/3 1803, d. 1803 (begravet 7/7)
- 4) Regina, f. 16/9 1804, konf. 1821 (»udmærket god«)
- 5) Anna Marie Kjems, f. 11/9 1807 i Obbekær, g. 25/10 1838 m. Nis Hansen Gammelgaard, f. 26/7 1801, flyttet til Ø. Lindet 1853
Barn (foruden flere):

Jørgen Nissen Gammelgaard, f. i Pohøj ved Toftlund 15/8 1839, d. i Dover 2/12 1920, g. 22/10 1868 m. Gjertrud Margrethe Kaltoft, f. 13/8 1845, d. 26/12 1935 i Aarlund, Lintrup; deres Børn Chr. Gammelgaard, Aarlund, Nis Gammelgaard, Dover (d. 17/3 1939) og

Anton Marius Gammelgaard, f. 26/4 1875 i Ø. Lindet, Ejer af Kjemsgaard, g. 14/6 1905 m. Kristine Marie Ibsen, f. 21/11 1880 i Louen

a) Anna Margrethe	f. 6/10 1906	f) Mary Anthonie	f. 4/9 1915
b) Helene	- 11/2 1908	g) Signe Christine	- 10/1 1918
c) Ejnar	- 14/6 1909	h) Herluf	- 1/7 1920
d) Magnus	- 8/6 1911	i) Hans Jørgen	- 17/5 1922
e) Kristian	- 11/7 1913	alle f. paa Kjemsgaard	

- 6) Thomas Nissen Kjems, f. 1811, d. 1897. *se Stamtavle IIIa*
- 7) Peder Kjems, f. 16/7 1813 i Obbekær, d. 6/8 1834
- 8) Dorthea Nisdatter Kjems, f. 31/3 1816 i Obbekær, konf. 1832 i Ø. Lindet (»udmærket god baade af Kundskab og Opførsel«); ved Folketællingen 1870 »Dorthea Kjems, gift, 53 Aar, boende som Slægtning hos C. S. Nissen i Ø. Gjesten, Vejle Amt«, g. m. Snedker Hans Hendrich Rasmussen, f. c. 1818 i Ø. Lindet, 1860 boende i Skibelund, Nustrup Sogn
 - a) Dorothea Marie Rasmussen, f. c. 1844 i Ø. Lindet
 - b) Jørgen Rasmussen, f. 1846 i Ø. Lindet
 - c) Anne Christine Rasmussen, f. c. 1848 i Ø. Lindet
 - d) Jens Rasmussen, f. c. 1850 i Skibelund
- 9) Nis Kjems, f. 4/12 1818, d. 3/2 1824
- 10) Marie Lene Kjems, f. 1/2 1821, g. m. Hans Jepsen, f. c. 1820 i Fole; 1/2 1855 boende i Ø. Lindet som Kapitalist
 - a) Gunder Marie Jepsen, f. c. 1849 i Fole
 - b) Jens Jepsen, f. c. 1853 i Ø. Lindet

Stamtavle IIIa (fra Tavle III). Øster Lindet-Slægten.

Thomas Nissen Kjems

f. 22/1 1811 i Ø. Lindet, konf. i Lintrup 1828, d. 27/1 1897 i Ø. Lindet, g. 26/5 1838 m. Gertrud Johanne Nielsen, f. Hansdatter, f. c. 1803, død før 1855

- 1) Samueline Dorthea Kjems, f. 28/9 1838 i Ø. Lindet, d. 27/4 1880 paa Eskelund ved Vejle, g. 1862 i Jellinge m. Niels Julius Hansen (Søn af Møller N. Hansen), f. 4/8 1828, d. 2/5 1908 p. Eskelund
 Børn: (Rækkefølgen vilkaarlig, da Oplysning om Alder mangler)
- a) Julie Hansen, gift Rose; Mølholm, Vejle
 - b) Clara Kristine Hansen, gift Andersen, f. 30/9 1866; Højen, Vejle
 - c) Thyra Hansen, gift Schmidt, Helsingør
 - d) Valborg Hansen, gift Hjorth, Svebølle, Sjælland
 - e) Laura Charlotte Pauline Hansen, f. 28/7 1874, d. 23/9 1918 i Kbh., g. 26/11 1905 m. Købmand Jørgen Emil Sørensen (Navnebevilling til) Kjems, f. 3/4 1880
 - e1) Niels Arne Kjærgaard Kjems, f. 16/12 1906 i Kbh., Købmand i Kbh., g. 6/6 1930 m. Ingeborg Fransiska Pedersen, f. 31/5 1907
 Børn: Flemming Kjærgaard Kjems, f. 30/4 1931
 Jane Kjems, f. 27/7 1938
 - e2) Helge Emil Kjærgaard Kjems, f. 20/1 1908 i Kbh., Købmand i Kbh., g. 20/5 1934 m. Hansine Rosa Rasmussen, f. 16/7 1908
 Barn: Ingrid Kjems, f. 2/5 1935
 - e3) Knud Laurits Kjærgaard Kjems, f. 20/1 1908 Købmand i Kbh., g. 23/2 1934 m. Alice Tove Solvej Muldorff Frelsen, f. 22/9 1907 i Slagelse
 Barn: Poul Erik Kjems, f. 30/4 1936
- 2) Nis Thomsen Kjems, f. 5/3 1840 i Ø. Lindet, d. 1/1 1922 i Haderslev, boende i Skudstrup, Barsbøl, Tyrshul og Haderslev, g. m. Anna Lind, f. 26/10 1843, d. 23/3 1901 i Barsbøl. (Efterfølgende Oplysninger er givet af Sønnen M. N. Kjems efter Hukommelsen og som omtrentlige)
- a-h) Anna, f. c. 1869, rejst til Amerika, gift 3 Gange, 1. Mand omkom ved Ildebrand, 2. Mand (Kristensen?) død ved Ulykkestilfælde, 3. Mand svensk; en Datter: Martha (?)
 - Nis Thomsen Kjems, f. c. 1870, rejst til Amerika, skiftet Navn? Gjertrud, f. 12/8 1871, d. 26/3 1932, g. m. Skipper Møller, Haderslev,
 (Barn: Alma, f. 3/7 1897, g. m. Toldbetjent Schleising, Kehl (v. Rhinen), deres Børn: Liselot c. 18 Aar, Bubbi c. 10 Aar)
 - Therese (f. 1872?), Karen (f. 1873 el. 74, d. 20 Aar gl.), Julie, Thomas Nissen (f. 14/9 1889, d. 10/10 1890 i Haderslev)
 - h) Marius Nissen Kjems, f. 27/12 1881 i Tyrshul, Baadeudlejer i Haderslev, g. 17/4 1906 m. Elisabeth Andersen, f. 12/7 1884
 - h1) Niels Marius Kjems, f. 5/7 1904, Maler i Haderslev, g. 10/3 1927 m. Mary Christiane Christiansen, f. 14/6 1905 i Høkelbjerg
 Børn: Svend Aage Kjems, f. 16/4 1928
 Nis Marius Kjems, f. 10/8 1929, d. Okt. 1930
 Mary Elisabeth Kjems, f. 16/10 1930
 Hans Richard Kjems, f. 3/10 1932
 Olga Louise Kjems, f. 3/3 1935
 Bent Egon Kjems, f. 23/7 1937, d. Febr. 1938
 alle f. i Haderslev.

(Stamtavle IIIa, Øster Lindet-Slægten, fortsat).

- 3) Dorte Marie Kjems, f. 22/6 1842 i Ø. Lindet
- 4) Merrit Kristine Kjems, f. 24/5 1844 i Ø. Lindet
- 5) Peder Hansen Kjems, f. 12/12 1848 i Ø. Lindet, d. 27/4 1911 i Haderslev, Købmand, Bankdirektør, g. 8/8 1874 m. Julie Christine Iversen, f. 26/2 1848 i Haderslev, d. 25/6 1904 smst., og g. 25/11 1909 m. Anna Sophie Margrethe Adolphsen, f. 23/5 1861, bor i Ribe
- a) Gjertrud Julie Marie Kjems, f. 9/9 1875 i Haderslev, bor i Haderslev, g. 1894 m. Hans Nathanael David Petersen, f. 4/7 1865 i Gabøl, d. 28/4 1937 i Tinglev, Generalagent i Flensborg og Tinglev
- a1) Helga Louise Petersen, f. 2/12 1894 i Haderslev, g. 19/10 1917 m. Rudolph Bay, f. 8/11 1885 i Randers, Bogholder i Padborg
- a2) Agnete Julie Claudine Petersen, f. 20/7 1898 i Haderslev, g. 15/12 1923 m. Helmuth Thrane, f. 21/9 1894 i Kolding, Revisor i København
- a3) Peter Hansen Kjems Petersen, f. 4/4 1900 i Graasten, Malermester i København, g. 29/6 1930 m. Alice Dorte Rostved, f. 6/1 1908 i København
 Børn: Jørgen Kjems Petersen, f. 9/7 1931 i København
 Erik Kjems Petersen, f. 27/3 1934 i København
 Ole Kjems Petersen, f. 6/2 1939 i København
- a4) Gerda Rigmor Petersen, f. 24/10 1902 i Graasten, g. 11/11 1924 m. Ferdinand Schillums, Bogholder i Cuxhafen, f. 24/10 1901 i Eckernförde
 Børn: Hans Friedrich Schillums, f. 23/4 1925 i Kappel, Sønderjylland
 Grete Schillums, f. 9/2 1927 i Kappel
 Helga Schillums, f. 21/4 1928 i Kappel
- a5) Hans Jakob Petersen, f. 21/8 1906 i Graasten, Assistent ved Landbohøjskolens Redskabsudvalg, Hillerød, g. 21/12 1934 m. Esther Jakobsen fra Nakke, Odsherred, f. 26/2 1911
 Barn: Søren Kjems Petersen, f. 14/1 1938 i Hillerød
- a6) Tove Petersen, f. 30/4 1909 i Graasten, d. 16/5 1939 i Haderslev, g. 17/12 1938 m. Marius Hansen, Landmand, Haderslev
- b) Jacob Christian Peter Kjems, f. 13/2 1878 i Haderslev, Apoteker og Borgmester i Løgumkloster, R. af Dbg., g. 29/8 1905 m. Jenny Eskildsen, f. 18/11 1884 i Visbjerg, Sønderjylland
- b1) Julie Johanne Kjems, f. 30/5 1906 i Løgumkloster, g. 25/2 1928 m. Aage Valdemar Seidenfaden, f. 8/3 1877 i Aarhus, Politimester i (Randers, Tønder og) Københavns Nordre Birk
- b2) Holger Laurits Peter Kjems, f. 11/12 1909 i Løgumkloster, cand. pharm., Laboratorieførstander, Løvens kemiske Fabrik i København, g. 15/12 1934 m. Anna Ida Helene Andersen, f. 13/8 1908 i Randers, cand. pharm.
 Børn: Nils Jakob Kjems, f. 11/1 1937 i København
 Gunnar Kjems, f. 29/3 1939 i Gentofte
- b3) Ingrid Kjems, f. 25/8 1911 i Løgumkloster, g. 21/10 1934 m. Gunnar Gregers Poulsen, f. 22/1 1900 i København, cand. jur. Dømmerfuldmægtig i Haderslev
 Barn: Jens Poulsen, f. 1/8 1939 i Haderslev
- c) Julie Christine Kjems, f. 13/3 1879 i Haderslev, d. 17/12 1915 i Kiel, g. 19/4 1905 m. Franz Martin Gramm, d. Foraaret 1925 i Hamborg

(Stamtafle IIIa, Øster Lindet-Slægten, fortsat).

- c1) Annemarie Luise Gertrud Gramm, f. 9/7 1906, g. 8/7 1939 m. Victor Alexander Schultz, f. 1901 i København, Læge i Brede, Sønderjyll.
- d) Thomas Peter Louis Kjems, f. 9/3 1881, d. c. 16 Aar gl., lam fra 3 Aars Alderen
- e) Christian Peter Kjems, f. 20/1 1884 i Haderslev, Skibskaptajn i Brooklyn, N. Amerika, g. 30/1 1912 m. Marie Hortensia Vergauwen, f. 21/9 1884 i Basel, Belgien
 - e1) Julie Christine Iversen Kjems, f. 25/7 1913 i Rupelmonde, Belgien, gift (1 Datter)
 - e2) Constant Josef Kjems, f. 7/11 1914 i Antwerpen
 - e3) Peder Hansen Kjems, f. 6/8 1919 i Brooklyn

Stamtavle IV (fra Tavle II). Mejlby-Slægten.

Iver Thomsen Kjems

- f. i Fasten 1777 paa Kjemsgaard, d. 23/12 1855 paa Gudsnapgaard, g. 31/1 1800 m. Gyde Andreasdatter, f. 1782 i Arrild, d. 4/5 1824 i Mejlby, g. 2. G. 9/7 1825 i Lintrup m. Ane Ebbesdatter, f. Juni 1789 i Kalslund, d. 3/10 1868 i Hjortvad (Datter af Gmd. Ebbe Hansen*), f. c. 1743 og Ane Kristine Lauridsdatter, f. c. 1763-*) Søn af Hans Ebbesen, Kalslund, f. c. 1714, og Sidsel Terkelsdatter, f. c. 1721)
- 1) Andrea Iversdatter Kjems, f. 1803 i Arrild, d. 26/4 1829 i Mejlby, g. 10/11 1821 m. Anders Sørensen, Mejlby, f. 1798 i Lintrup, d. 10/1 1856 i Mejlby
 - a) Gyde Kristine Andersdatter, f. 4/11 1822, d. 20/3 1826
 - b) Søren Christian Andersen, Mejlby og Ravning, f. 14/10 1824 i Mejlby, d. c. 1907 i Amerika
 - c) Iver Thomsen Kjems Andersen, f. 17/3 1826, d. 13/8 1827
 - d) Gyde Kirstine Andersdatter, f. 27/1 1828, d. 4/8 1828
 - e) Marie Andersdatter, f. 27/1 1828, død før 1835
 - 2) Thomas Iversen Kjems, f. 16/9 1804 i Arrild, d. 27/12 1820 i Mejlby
 - 3) Anna Christine Iversdatter Kjems, f. 17/11 1807 i Arrild, d. 14/12 s. A. under Daaben i Kirken
 - 4) Thomas Iversen Kjems, f. 1/2 1826, d. 26/11 1874, *se Stamtavle IVa*
 - 5) Ane Kjerstine Iversdatter Kjems, f. 16/8 1827 i Mejlby, d. 18/6 1828
 - 6) Ebbe Hansen Iversen Kjems, f. 4/4 1829 i Mejlby, d. 21/6 1834 smst.
 - 7) Andreas Peter Iversen Kjems, f. 4/1 1831 i Mejlby, d. 5/11 1868 i Slesvig, g. 24/11 1866 m. Marie Hjort Petersen, fra Plovstrup, f. 24/3 1829, død c. 1910
 - 8) Ane Kjerstine Iversdatter Kjems, f. 8/12 1833 i Mejlby, d. 26/6 1834

Stamtavle IV a (fra Tavle IV). Mejlby-Slægten.

Thomas Iversen Kjems

f. 1/2 1826 i Mejlby, d. 26/11 1874 paa Gudsnapgaard, g. m. Caroline Sundbøll, f. 25/10 1828, d. 9/7 1864 paa Gudsnapgaard (Datter af Peter Petersen Sundbøll, f. c. 1800)

- 1) Iver Thomsen Kjems, f. 11/9 1850 paa Gudsnapgaard, d. 18/6 1890 paa Mejlbygaard, g. 29/9 1881 m. Kathrine Johanne Larsen, f. 28/2 1855 i Aaker, Bornholm, d. 30/4 1939 i København
 - a) Olav Kjems, f. 4/7 1882 i Mejlby, d. 15/2 1888 smst.
 - b) Astrid Kjems, f. 6/3 1884 i Mejlby, g. 21/12 1908 m. Julius Antoni Falck, f. 16/2 1878, Malermester i Pedersker, Bornholm
 - b1) Esther Kjems Falck, f. 26/11 1909 i Pedersker
 - b2) Ivar Kjems Falck, f. 14/9 1913 i Pedersker
 - b3) Inga Kjems Falck, f. 12/8 1918 i Pedersker
 - c) Frida Kjems, f. 19/4 1886 i Mejlby, Massøse i København
 - d) Olav Iversen Kjems, f. 22/11 1888 i Mejlby, cand. jur., Posthæster ved Toldpostkontoret i København, g. 14/8 1931 m. Ingeborg Elisabeth Nielsen, f. 5/3 1897 i Faxe
 - d1) Inger Johanne Kjems, f. 17/5 1933 i København
 - d2) Iver Olavson Kjems, f. 25/10 1936 i København

- 2) Andreas Peter Thomsen Kjems, f. 20/3 1853 paa Gudsnapgaard, d. 12/1 1915 i Særslev, Fyen, g. 15/1 1890 m. Marie Frederikke Larsen, f. 12/4 1869 paa Nordfyen, d. 26/11 1918 i Odense
 - a) Rigmor Kjems, f. 22/2 1891 paa Gudsnapgaard, Lærerinde i Mid-delfart
 - b) Dagmar Karoline Kjems, f. 7/8 1892 i Askov, g. 20/3 1918 m. Ejnar Brunse, f. 2/10 1892, Lærer i Fjelsted, Fyen
 - b1) Erling Kjems Brunse, f. 18/10 1919 i Fjelsted
 - b2) Jon Kjems Brunse, f. 25/7 1922 i Fjelsted
 - b3) Henning Kjems Brunse, f. 30/4 1927 i Fjelsted
 - c) Inger Karen Kjems, f. 20/8 1894 i Askov, Gaardejerske i Fjelsted, Fyen (1939), g. 27/1 1920 m. Hans Peter Knudsen, f. 18/11 1893, Ingeniør, Odense

- 3) Ane Elisabeth Kjems, f. 10/5 1856 paa Gudsnapgaard, d. 29/11 1912 paa Ravnholt, g. 31/3 1882 m. Peter Andreas Petersen Gad, f. 28/12 1849 i Vodder, d. 28/1 1931 paa Ravnholt, Sønderjyll.
 - a) Marta Caroline Gad, f. 30/1 1883 p. Ravnholt, g. 28/12 1906 m. Johannes Petersen, f. 15/9 1879 i Randerup, Førstelærer i Hygum, Sønderjylland
 - a1) Johan Kristian Gad-Petersen, f. 26/6 1908 i Roager, Sønderjyl-land, Politibetjent i København, g. 13/4 1935 m. Ane Cathrine Poulsen, f. 17/10 1909 i Ringkøbing
Børn: Anna Marie Gad-Petersen, f. 30/8 1935
Johannes Gad-Petersen, f. 10/4 1939
 - a2) Anne Gad Petersen, f. 26/10 1910 i Hygum, Lærerinde
 - a3) Helga Gad Petersen, f. 20/6 1927 i Hygum
 - b) Peter Jensen Gad, f. 2/6 1884, d. 1/2 1888
 - c) Thomas Kjems Gad, f. 4/8 1886, d. 21/1 1888

(Stamtavle IVa, Mejlby-Slægten, fortsat).

- d) Peter Jensen Gad, f. 15/6 1888 p. Ravnholt, Gaardejer i Hejsel, Ravsted, Sønderjyll., g. 13/3 1915 m. Signe Lycke, f. 20/2 1889 i Rødding, Sønderjyll.
- d1) Holger Lycke Gad, f. 25/1 1916 i Hejsel
d2) Anne Elisabeth Gad, f. 25/1 1916 i Hejsel
d3) Alfred Lycke Gad, f. 11/4 1917 i Hejsel
d4) Dorihea Gad, f. 21/11 1919 i Hejsel
- e) Iver Kjems Gad, f. 4/4 1891 p. Ravnholt, Gaardejer i Lundsmark, Sønderjyll., d. 7/12 1925 i Lundsmark, g. 18/5 1918 m. Ellen Nielsen, f. 1/5 1894
- e1) Sigrd Kjems Gad, f. 24/9 1920 i Lundsmark
e2) Anne Katrine Kjems Gad, f. 22/3 1924 i Lundsmark
- f) Uffe Kjems Gad, f. 6/6 1893 p. Ravnholt, Gaardejer, Ravnholt, g. 12/5 1923 m. Anna Elise Obling, f. 21/6 1895
- f1) Anne Elisabet Gad, f. 2/3 1924 p. Ravnholt
f2) Kirstine Obling Gad, f. 16/1 1926 p. Ravnholt
f3) Peter Andreas Gad, f. 26/8 1927 p. Ravnholt
f4) Hans Obling Gad, f. 31/10 1929 p. Ravnholt
f5) Rigmor Gad, f. 7/7 1934 p. Ravnholt
f6) Asger Kjems Gad, f. 12/5 1938 p. Ravnholt
- g) Trine Kjems Gad, f. 5/5 1895 p. Ravnholt, g. 19/6 1917 m. Peter Mærsk, bor i Aarhus
- g1) Anna Elisabeth Gad Mærsk, f. 1/12 1917 i Ø. Aabølling, Sønderjyll., g. 25/6 1939 m. Jørgen Berthelsen, Politibetjent, Lemvig
g2) Maren Helga Mærsk, f. 14/12 1919 i Bregnemose, Fyen
g3) Else Gad Mærsk, f. 24/2 1922 i Bregnemose, Fyen
g4) Wera Gad Mærsk, f. 29/6 1924 i Bregnemose, Fyen
- h) Signe Kjems Gad, f. 8/11 1897 p. Ravnholt, g. 25/5 1923 m. Mads Peter Thysen, f. 11/5 1894, Gaardejer i Aaved, Sønderjylland.
- h1) Hans Simonsen Thysen, f. 20/4 1924 i Aaved
h2) Anne Elisabeth Thysen, f. 31/8 1925 i Aaved
h3) Birgithe Kirstine Thysen, f. 21/8 1930 i Aaved
h4) Ingrid Thysen, f. 31/8 1932 i Aaved
h5) Bent Gad Thysen, f. 5/12 1934 i Aaved
h6) Astrid Gad Thysen, f. 14/12 1938 i Aaved.
- 4) Kathrine Kjerstine Kjems, f. 8/1 1859 p. Gudsnapgaard, d. 5/1 1931 i Ringkøbing, g. 7/3 1889 m. Laurits Christian Madsen, f. 2/5 1856 i Tarm, d. 11/7 1919 i Faster ved Borris, Gaardejer i Skaarup ved Skjern, m. fl. St.
- 5) Thrine Kjems, f. 25/6 1862 p. Gudsnapgaard, d. 28/9 1890, g. 1/4 1890 m. Anders Schmidt.

Stamtavle V (fra Tavle II). Gjerndrup-Slægten.

Peder Thomsen Kjems,

f. 4/12 1779 paa Kjemsgaard, d. 8/3 1841 paa Mejlby Mark. 1801 hos Jens Mogensen i Gandrup, 1804 i Rørkær, Tønder Amt, g. 22/4 1809 i Fole Kirke m. Maren Jensdatter, f. 25/2 1786, d. 5/9 1851 i Mejlby

- 1) Anne, f. 2/3 1810
- 2) Lene, f. 12/10 1811, g. 6/9 1843 m. Lorentz Christensen Krüger, f. c. 1796, Mejlby Mark
 - a) Maren Andersen, f. 1840 - b) Anne Cathrine Krüger, f. 3/2 1844
- 3) Dorthe Marie, f. 21/3 1814, g. 21/10 1836 m. Peder Christensen Bager, f. c. 1814 i Gram, 1/2 1840 bor hun i Rødding, »væver, Manden tjener, fraværende«, 1/2 1855 er Manden »Tjenestekarl, Inderst«
 - a) Peder Thomsen Bager, f. c. 1846
 - b) Jørgen Petersen Bager, f. c. 1852
- 4) Cathrine Marie Pedersdatter, f. 8/9 1816 (1840 i Gram i Lorentzens Bageri og Farveri)
- 5) Jens Pedersen Kjems, f. 28/1 1819, d. 10/5 1841 -
- 7) Inger Kristine Pedersdatter, f. 3/5 1823 (1844: Mejlby Mark)
- 8) Anna Dorthea Pedersdatter, f. 22/1 1826 (1844: Mejlby Mark)
- 6) Thomas Pedersen Kjems, Smed i Gjerndrup ved Brørup, f. 27/5 1821 i Mejlby, d. 25/2 1892 i Gjerndrup, g. 23/5 1857 m. Maren Pedersen Altona, f. 5/11 1832 i Asbo, d. 7/6 1883 i Gjerndrup
 - a) Marie Kirstine Thomsen Kjems, f. 2/5 1858, d. c. 13 Aar gl.
 - b) Petrea Thomsen Kjems, f. 1/6 1860, d. 26/8 1930, g. 28/6 1895 m. Karl Kresten Peter Junker, f. 8/4 1868 i Maltbæk
 - b1) Katrine Junker, f. 3/9 1895, d. 23/6 1898
 - b2) Katrine Junker, f. 23/6 1898, g. 10/9 1917 m. Peder Iversen, f. 10/9 1890, Gaardejer, Maltbæk
Barn: Arne Iversen, f. 10/11 1927
 - b3) Thora Junker, f. 2/11 1901, g. 8/4 1936 m. Jens Otto Jørgensen, f. 22/6 1906, Gaardejer i Jelshøj
 - c) Peder Thomsen Kjems, f. 16/6 1864 i Gjerndrup, Smed og Gaardejer smst., g. 22/2 1889 i Brørup m. Kirsten Marie Tryk, f. 2/8 1862 i Hjerting, Sønderjyll., d. 3/1 1937 i Gjerndrup
 - c1) Thomas Pedersen Kjems, f. 31/7 1902, Gaardejer, Gjerndrup, g. 31/7 1932 m. Julie Tryk, f. 19/1 1909 i Hjerting, Sønderjyll.
Barn: Olav Peder Thomsen Kjems, f. 27/8 1938 i Gjerndrup
 - d) Jens Thomsen Kjems, f. 28/3 (20?) 1868 i Gjerndrup, d. 2 Aar gl.
 - e) Jens Thomsen Kjems, f. 8/12 1870, Farmer i Mohall, N. Dakota, g. 26/8 1898 m. Magdalene Louise Paaske, f. 25/4 1876 i Østerbygaard Skov ved Vamdrup, d. 22/3 1924 i Mohall
 - e1) Marie Kjems, f. 25/1 1899, g. m. Arnt Kvelstad (fra Norge), Mohall
Børn: Arthur Kvelstad, f. 28/12 1916
Eleanor Irene Kvelstad, f. 2/4 1925
Harley Le Roy Kvelstad, f. 9/5 1936
 - e2) Henry Richard Kjems, f. 28/12 1914, Mohall.

Stamtavle VI (fra Tavle II). Stenderup-Slægten.

Anders Thomsen Kjems,

f. p. Kjemsgaard 1782 (døbt 15/4), d. 14/5 1862 i Ø. Lindet, forlovet 17/3, gift 23/6 1810 m. Anna Marie Pedersdatter (Enke efter Jens Mogens Johansen, Stenderup), f. 1784 el. 85

- 1) Christine Kjems, f. 8/5 1811 i Stenderup, konf. i Ø. Lindet 1826 (»meget god«), 1840 Væverske i Ø. Lindet
- 2) Thomas Andersen Kjems, f. 29/11 1813 i Stenderup, konf. i Rangstrup, d. 12/6 1873 i Langetved, Gaardejer i Langetved, g. 26/11 1842 m. Anna Marie Christensen Høgh, f. 4/6 1818, d. 9/1 1904 i Langetved
 - a) Christian Thomsen Kjems, f. 1843, d. 31/12 1864
 - b) Helene Thomsen Kjems, f. 14/6 1846, d. 17/6 1873
 - c) Anne Marie Kjems, f. 15/3 1849, g. m. Husmand Niels Schmidt i Røddingskov, begge døde. 3 Døtre: 1 bor i Hjemmet, 1 er gift paa Rødding Østermark, 1 gift i Amerika
 - d) Christen Thomsen Kjems, f. 17/3 1852, d. 5/2 1916
 - e) Kirstine Thomsen Kjems, f. 14/5 1856, g. m. Landmand Peter Lauesen Petersen, Skodborg Skov, Sønderj., begge døde, ingen Børn
 - f) Marie Thomsen Kjems, f. 14/8 1859, Hygum, Sønderj., g. m. Gaardmand Søren Lorentzen, Hygum, f. 12/4 1854, d. 12/4 1918
 - f1) Thomas Lorentzen, f. 21/9 1884, Skrædder i Hygum, g. m. Abeline Gram, f. 11/2 1886 i Føvling; 6 Børn (Thorvald, Søren, Christian, Christine, Marie og Andreas)
 - f2) Søren Lorentzen, f. 27/11 1886, d. 8/2 1928, Gaardm. i Hygum, g. m. Maren Frandsen, f. 28/8 1886 i Hygum (1 Barn: Johanne)
 - f3) Ingeborg Lorentzen, f. 14/6 1889, d. 23/5 1934 i Gram Sogn, g. m. Landmand Th. Ipsen af Gjelsbro, Gram (10 Børn: Jens, Aage, Ejner, Søren, Marie, Inger, Kethy, Kristian, Søren (død) og ...)
 - f4) Hans Lorentzen, f. 1/1 1891, Landm. i Trasborg, Tjæreborg Sogn, g. m. Margrethe
 - f5) Kristian Lorentzen, f. 12/6 1897, falden i Krigen 8/8 1916
 - f6) Anne Lorentzen, f. 27/9 1908 (?), g. m. Landm. Niels Tryk, Brøndlund, Nustrup, Sønderjyll.
- 3) Anne Lene Kjems, f. 4/1 1817 i Stenderup; i 1852 g. m. Hans Jakob Bruhn, boende paa en Fæstegaard i V. Lindet (under Gram Gods)
- 4) Anna Kristine Kjems, f. 12/1 1819 i Stenderup, konf. i Ø. Lindet 1835 (»No. 1«), g. 4/11 1843 m. Hein Heinsen, f. 4/1 1817; 1860 i Nustrup, Sønderjyll.
 - a) Marie Helene Heinsen, f. 30/9 1843
 - b) Peter Heinsen, f. 3/5 1846
 - c) Christian Heinsen, f. 17/4 1848
- 6) Dorthea Kjerstine Kjems, f. c. 1823; 1842 i Langetved (g. m. Andr. Jensen Brandt i Thiset?)
- 7) Peder Kjems, f. 17/6 1827 i Stenderup, Væver i V. Lindet, d. i Amerika, g. 10/11 1855 m. Anne Margrethe Olesen, f. 23/6 1824 i Tandslet, d. 1/3 1870 i V. Lindet
 - a) Cathrine Marie Kjems, f. i V. Lindet 12/9 1856, d. 1/8 1867
 - b) Anne Marie Kjems, f. 7/11 1859 i V. Lindet, rejst til Amerika
 - c) Ane Kjems, f. 11/12 1862 i V. Lindet, rejst til Amerika

(Stamtable VI, Stenderup-Slægten, fortsat).

- 5) Jens Kjems, f. 4/6 1822 i Stenderup, d. 10/4 1889 i Ø. Gjesten, Landmand, Ø. Gjesten, g. 18/1 1857 m. Ane Marie Eriksen, f. 8/10 1835, d. 27/4 1872 i Ø. Gjesten
- a) Søren Jørgen Kjems, f. 3/2 1857 i Ø. Gjesten, d. 11/9 1928 i Alslev v. Varde, g. 9/9 1891 m. Karen Knudsen, f. 16/5 1859 i Bregninge, Jordemoder, bor i Alslev.
- a1) Ane Marie Kjems, f. 13/1 1891 i Ø. Gjesten, g. 31/1 1913 m. Niels Theodor Nielsen, f. 14/10 1888 i Dalby, Fiskehandler i Bregnør, Kerteminde.
 Børn: Kamma Kjems Nielsen, f. 10/6 1913 i Kerteminde
 Margit Kjems Nielsen, f. 16/9 1915 i Bregnør
 Jørgen Kjems Nielsen, f. 4/4 1917 i Bregnør
 Herdis Kjems Nielsen, f. 17/4 1922 i Bregnør
- a2) Jenny Kjerstine Kjems, f. 24/10 1892 i Alslev, g. 5/11 1925 m. Kristian Rossen, f. 19/6 1888 i Alslev, Slagter, Alslev
 Børn: Inger Rossen, f. 13/5 1925 i Alslev
 Aksel Rossen, f. 3/11 1926 i Alslev
- a3) Hans Henry Kjems, f. 24/1 1895 i Alslev, Gaardejer, Kærup pr. Hyllerslev ved Varde, g. 16/4 1921 m. Krestine Pedersen, f. 6/5 1893
 Børn: Egon Kjems, f. 22/2 1924 i Kærup
 Vilfred Kjems, f. 4/8 1925 i Kærup
 Søren Jørgen Kjems, f. 26/6 1927 i Kærup
 Karl Erik Kjems, f. 9/9 1930 i Kærup
- a4) Aksel Erik Kjems, f. 20/1 1897 i Alslev, bor i Canada
- b) Niels Eriksen Kjems, f. 21/12 1858 i Ø. Gjesten, bor (1934) i Iowa, Amerika
- c) Anders Thomsen Kjems, f. 3/2 1860 i Ø. Gjesten, d. 11/10 1929, *se Stamtable VI a.*

Stamtavle VI a (fra Tavle VI). Stenderup Slægten.

Anders Thomsen Kjems,

- f. 3/2 1860 i Ø. Gjesten, d. 11/10 1929 i Bøel ved Esbjerg, g. 18/6 1881 m. Anna Dorthea Hansen Sørensen, f. 12/9 1857 i Maugstrup, d. 17/11 1916 i Novrup
- 1) Anne Marie Lene Kjems, f. 5/2 1883 i Maugstrup, g. 14/11 1902 m. Søren Thomsen Sørensen, f. 23/1 1874 i Novrup, Landmand, Skolebo, Novrup
- a) Hans Nielsen Sørensen, f. 27/1 1906 i Tovrup, Landmand, Tovrup, g. 18/6 1933 m. Gerda Valborg Pedersen, f. 30/7 1912 i Tovrup
- a1) Erling Nybo Sørensen, f. 9/12 1934 i Tovrup
- a2) Bente Marie Sørensen, f. 20/11 1935 i Tovrup
- a3) Harry Gunnar Sørensen, f. 19/1 1937 i Tovrup
- b) Karen Sorine Sørensen, f. 12/2 1908 i Tovrup, g. 18/6 1929 m. Osvald Marinus Hansen, f. 9/8 1905 i Tjæreborg, Landmand
- b1) Manny Hansen, f. 29/6 1932 i Hygum, V. Nebel
- b2) Kaj Robert Hansen, f. 22/4 1935 i Hygum, V. Nebel
- c) Andrea Thomine Sørensen, f. 31/7 1910 i Tovrup, d. 24/3 1911 smst.
- 2) Marie Lene Katrine Kjems, f. 10/2 1884 i Maugstrup, d. 17/5 1928 paa Vedsted Sindssygehosp., g. 14/10 1904 m. Kristen Laurids Jensen, f. 27/1 1880 i Juvre, Rømø, bor Hjerting v. Esbjerg
- a) Metha Marie Jensen, f. 21/10 1904 i Novrup, g. 28/1 1927 m. Gregers Sørensen, f. 29/4 1905 i Jernvedlund, Landmand, Jernvedlund
- a1) Karen Sørensen, f. 27/11 1927 i S. Holsted
- a2) Søren Henrik Sørensen, f. 13/5 1929 i S. Holsted
- a3) Kirsten Marie Sørensen, f. 2/1 1932 i Jernvedlund
- a4) Ida Kjems Sørensen, f. 17/10 1934 i Jernvedlund
- a5) Dagny Sørensen, f. 23/4 1937 i Jernvedlund
- b) Anna Dorthea Jensen, f. 16/12 1905 i Kraglund, Husassistent, Grindsted
- c) Anton Jørgen Jensen, f. 23/12 1906 i Kraglund, Arbejdsmand, Fruerlund, Horne, g. 15/11 1931 m. Thora Kirstine Nielsen, f. 14/7 1907 i Kvong
- c1) Peder Aaling Jensen, f. 26/8 1932 i Blaaehøj
- c2) Kristen Aaling Jensen, f. 4/2 1934 i Blaaehøj
- c3) Anne Marie Lene Jensen, f. 6/12 1935 i Aadum
- c4) Inga Jensen, f. 31/10 1936 i Aadum, d. 19/11 1936
- c5) Ritha Jensen, f. 31/10 1936 i Aadum, d. 12/12 1936
- c6) Viggo Aaling Jensen, f. 1/11 1937 i Aadum
- c7) Harry Aaling Jensen, f. 15/12 1938 i Hodde
- d) Anders Thomsen Jensen, f. 17/11 1907 i Kraglund, d. 23/11 1907
- e) Dagmar Margrethe Jensen, f. 9/12 1908 i Kraglund, d. Febr. 1909
- f) Olga Margrethe Jensen, f. 29/11 1909 i Kraglund, g. 16/5 1932 m. Aksel Marius Elbæk, f. 23/10 1911, Murer og Landmand i Kvie ved Ansager,
- f1) Inger Irene Elbæk, f. 28/6 1932 i Krogager
- f2) Anne Dorthea Elbæk, f. 7/3 1934 i Krogager
- f3) Rumona Leonora Elbæk, f. 2/2 1935 i Krogager

(Stamtavle VIa, Stenderup-Slægten, fortsat).

- g) Viggo Thorvald Jensen, f. 22/10 1910 i Kraglund, Fisker, druknet fra Kutteren »Ejner« paa Doggerbanken 30/4 1934, g. 19/8 1933 m. Anna Kathrine Poulsen, f. 18/5 1913, bor i Esbjerg
- g1) Alice Jensen, f. 28/4 1933 v. Esbjerg
- g2) Vitha Tove Jensen, f. 11/9 1934
- h) Dagmar Louise Jensen, f. 29/10 1911 i Kraglund, g. 28/12 1930 m. Sophus Peter Aage Krabbenhøft, f. 15/3 1909 i Esbjerg, Fisker, Esbj.
- h1) Bente Krabbenhøft, f. 23/3 1931 i Esbjerg
- h2) Bodil Krabbenhøft, f. 25/1 1933 i Esbjerg
- h3) Finn Krabbenhøft, f. 8/11 1937 i Esbjerg
- i) Helga Sofie Jensen, f. 28/10 1912 i Kraglund, g. 2/8 1935 m. Alfred Madsen, Sønderby, Grindsted, f. 19/7 1908, Landmand, Kathrinebjerg, Hejnsvig
- i1) Lilian Marie Jensen, f. 2/5 1933 i Hjerting v. Esbjerg
- i2) Vitha Irene Madsen, f. 17/12 1935 i Kathrinebjerg
- j) Ingeborg Marie Jensen, f. 22/12 1913 i Kraglund, Frisør, København
- k) Kristence Laurine Jensen, f. 22/5 1915 i Kraglund, Hjemmeplejerske, København
- l) Erna Dusine Jensen, f. 11/4 og d. 1/5 1916 i Kraglund
- m) Amanda Tomine Jensen, f. 11/4 og d. 3/5 1916 i Kraglund
- n) Ellen Helene Jensen, f. 13/5 1917 i Kraglund, g. 24/5 1936 m. Jens Robert Thinnesen, f. 30/10 1915 i Grenaa, Fisker
- n1) Ulla Thinnesen, f. 19/9 1936 i Esbjerg
- o) Hans Kristian Jensen, f. 13/5 1918 i Jerne Søndergaard, Fisker, Esbjerg
- p) Marie Katrine Jensen, f. 11/7 1919 i Jerne Søndergaard
- q) Dagny Jensen, f. 10/3 1921 i Darum, adopteret af Anne Marie og Søren Th. Sørensen, se: 1) forrige Side
- 3) Hans Peder Kjems, f. 20/7 1885 i Rødning, d. 26/1 1886 smst.
- 4) Jensine Kjems, f. 15/6 1886 i Rødning, g. 5/11 1907 m. Søren Marius Johansen, f. 13/6 1883, Præstegaardsforpagter i Jerne v. Esbjerg
- a) Anne Dorthea Johansen, f. 3/2 1909 i Andrup, g. 4/9 1932 m. Aksel Kristensen, f. 31/7 1904, Lokomotivfyrbøder, Esbjerg
- b) Jenny Johansen, f. 13/9 1910 i Andrup, g. 10/4 1935 m. Morten Sørensens, Novrup, f. 4/12 1904
- c) Anders Thomsen Johansen, f. 28/10 1911 i Andrup, d. 10/8 1914 smst.
- d) Johanne Johansen, f. 1/10 1913 i Jerne, g. 21/6 1935 m. Ejner Marinus Pedersen, Tjæreborg, f. 7/2 1909
- e) Jens Kjems Johansen, f. 28/6 1917 i Jerne
- f) Anders Johansen, f. 22/11 1921 i Jerne
- g) Lilli Johansen, f. 29/5 1925 i Jerne

(Stamtaule VIa, Stenderup-Slægten, fortsat).

- 5) Maren Kristine Kjems, f. 3/4 1888 i Vimtrup, Sønderjyll., g. 30/10 1923 m. Hans Pedersen Schmidt, f. 6/4 1897 i Kolding, bor i Fords N. Y., Amerika
- a) Ejilif Hilmer Kjems, f. 26/2 1913 i Kbhvn., Chauffør, Odense, g. 13/8 1934 m. Anna Rasmine Petersen, f. 28/10 1913 i Frørup
- a1) Elmer Kjems, f. 20/11 1934 i Odense
- a2) Arne Kjems, f. 6/1 1937 i Odense
- b) Marie Katrine Kjems Schmidt, f. 17/5 1926 i Kolding, d. 30/6 1926
- c) Anne Dorthea Kjems Schmidt, f. 17/5 1926, d. 2/7 1926
- 6) Jens Peter Kjems, f. 16/10 1889 i Tjæreborg, d. 15/12 1889 smst.
- 7) Oskar Antonius Kjems, f. 1/8 1891 i Tjæreborg, d. 20/10 1900 i Novrup
- 8) Otto Erik Kjems, f. 19/5 1893 i Tjæreborg, d. 12/3 1895 i Novrup
- 9) Alfred Erik Kjems, f. 11/5 1895 i Novrup, bor Omaha, Amerika, g. 27/6 1917 m. Mae Sophia, f. 28/4 1894 i Colombus, Nebraska
- a) Jane Catherine Kems, f. 12/5 1918 i Lincoln, Nebr.
- b) Virginia Mae Kems, f. 15/4 1922 i Lincoln, Nebr.
- c) Myron Carl Kems, f. 3/2 1924 i Friend, Nebr.
- d) Maryann Kems, f. 5/12 1927 i Friend, Nebr.
- e) Dale Erik Kems, f. 15/2 1930 i Omaha
- f) Babe Louise Kems, f. 18/2 1932 i Omaha
- g) Betty Lou Kems, f. 27/8 1934 i Omaha

Stamtavle VII (fra Tavle II). Lintrup-Slægten

Niels Thomsen (Thomassøn) Kjems.

f. 6/5 1784 paa Kjemsgaard, d. 26/11 1853 i Hjerting, Sønderjyll., g. 31/5 1810 m. Anna Christine Enderlein, f. ca. 1789 i Bøgholm i Angel; bor 1845 i Lintrup

- 1) Augustinus Enderlein Nielsen Kjems, f. 2/6 1811, d. 2/4 1825
- 2) Thomas Nielsen Kjems, f. 26/2 1814 Dover Mark, g. 13/8 1841 m. Cathrine Henriette Wolff, overtager hendes Plejeforældres Sted paa Lintrup Mark, 1845 Inderst paa Tornum Mark
 - a) Maria Dorthea Pedersdatter Kjems, f. 12/7 1842 i Lintrup
 - b) Anne Kristine Eriksen Kjems, f. 4/9 1845 i Tornum
- 3) Peder Nielsen Kjems, f. 27/4 1816 i Dover, 1847 i Lintrup
- 4) Anna Nielsdatter Kjems, f. 14/3 1821 i Lintrup, 1845 i Lintrup
- 5) Detlef Nielsen Kjems, f. 6/1 1824 i Lintrup, 1845 i Lintrup
- 6) Augustinus Enderlein Nielsen Kjems, f. 15/7 1827, d. 9/3 1829
- 7) Martha Marie Nielsdatter Kjems, f. ca. 1830, 1846 i Lintrup

Hvor er denne Slægt blevet af?

Stamtavle VIII. Den yngre Kjems Slægt.

Hans Jepsen,

f. ca. 1754 i Fæsted (Søn af Jep Pedersen Toft), d. 20/12 1831 paa Kjemsgaard, g. 1798 m. Bodil Nielsdatter, f. ca. 1775 paa Vestergaard ved Fæsted, d. ca. 1827

1) Ilse Marie Hansdatter, f. 24/12 1804 p. Kjemsgaard, d. i Hjortvad 19/1 1875, g. m. Hans Hollensen i Hjortvad
(Børn: Hans i Gjesten, Hanna, g. m. Povl Knudsen, Hjortvad, og Bodil, gift i Stenderup)

2) Ise Hansdatter, f. 26/1 1806 p. Kjemsgaard, d. ca. 1827

3) Johanne Marie Hansdatter, døbt 25/10 1808, d. c. 1827

4—5) 2 Sønner — Jep Hansen — døde som smaa

6) Niels Hansen, f. 12/2 1812 p. Kjemsgaard, d. /1 1885 p. Kjemsgaard; g. 21(22?)/10 1836 m. Maren Nisdatter, f. 16/4 1812, d. 25/6 1903 p. Kjemsgaard

a) Hans Nielsen Kjems, f. 23/3 1840 p. Kjemsgaard, d. 21/1 1917 p. Samsø, g. 19/6 1878 m. Maren Kirstine Olsen Klejs, f. 8/12 1845 i Besser, Samsø, d. 6/4 1923

a1) Sigrid Nielsen Kjems, f. i Ø. Gjesten 1/6 1879, g. 10/5 1904 m. Anthon Jesper Hansen, f. 23/5 1871, d. 7/1 1931, Lærer i Tange, fra 1909 i Vium, Lysgaard Herred

Børn: Valborg Kjems Hansen, f. 21/7 1905, g. 7/11 1937 m. Niels Sørensen Bysted, f. 24/10 1897 i Aasted, Skolebestyrer i Stenstrup, Fyen (Barn: Birgit Elisabeth Bysted, f. 18/2 1939 i Stenstrup)

Magne Kjems Hansen, f. 23/5 1907, Uddeler i St. Brøndum Brugsforening, Skørping, g. 30/4 1933 m. Rigmor Knudsen, f. 30/9 1910 i Ulstrup, Hornum (Børn: Anton Kjems Hansen, f. 19/2 1934 i Rask Mølle - Dorthea Kjems Hansen, f. 8/2 1936 i St. Brøndum)

Erling Kjems Hansen, f. 13/1 1909, Høneriejer i Vium
Hans Kjems Hansen, f. 9/10 1910, Seminarieelev
Herluf Kjems Hansen, f. 2/7 1912, Lærer, Segalt, Løgten
Gunnar Kjems Hansen, f. 4/6 1914, d. 4/3 1917

Gunnar Kjems Hansen, f. 5/2 1918, Kommis, Bjerring

Arne Kjems Hansen, f. 14/4 1920, Kommis, Vium

Marie Kjems Hansen, f. 31/3 1922

Børge Kjems Hansen, f. 16/11 1924

a2) Gudrun Nielsen Kjems, f. 5/3 1881 i Ø. Gjesten, d. 1934, g. m. Peder Hove, f. 16/2 1874, Gaardejer, Boddum, Thy

Børn: Jens Hove, f. 12/7 1901, Gaardejer Boddum, g. m. Petra Hansen, f. 10/2 1900 paa Møen (Barn: Peder Hove, f. 8/6 1939)

Marie Hove, f. 28/8 1902, g. m. Kristen Back Sørensen, Gaardejer i Thy, f. 3/11 1898 (Barn: Jens Peter Back Sørensen, f. 11/6 1929)

Johannes Kjems Hove, f. 24/12 1903, Husejer, Boddum
Ejnar Hove, f. 9/4 1905, Gaardejer, Flarup, g. m. Gerda Pedersen, f. 28/10 1909, (Børn: Peter Hove, f. 26/7 1933 - Askov Hove, f. 16/10 1934)

Aage Kjems Hove, f. 13/11 1906, Gaardejer, Fløvlev, g. m. Bertha Mogensen, f. 13/6 1909 (Børn: Egon Hove, f. 6/9 1932 - Peter Hove, f. 1935)

(Stamtable VIII, Den yngre Kjems-Slægt, fortsat).

- Harald Kjems Hove, f. 9/6 1908, Boddum, har Statsejend.
 Arnold Kjems Hove, f. 5/10 1910, d. 13/10 1916
 Magne Kjems Hove, f. 9/4 1912
 Eva Agnete Kjems Hove, f. 8/6 1914, g. m. Povl Gravgård, Sandved, Sjæll. (Barn: Gunnar Gravgård, f. 24/12 1938)
 Esther Kjems Hove, f. 21/10 1919
- a3) Olav Klejs Nielsen Kjems, f. 14/11 1883 i Ø. Gjesten, Lærer i Odense, g. m. Karen Anna Knudsen, f. 31/5 1889 i N. Lyndelse
 Barn: Hans Kjems, f. 30/1 1914 i Odense, cand. jur., fg. Sekretær i Undervisningsministeriet, g. 1939 m. Thyra Søldan Møller, f. 16/3 1911 i Skærbæk, Sønderjyll.
- a4) Torvald Nielsen Kjems, f. 27/11 1886 i Nordby, Samsø, Agent, Odense
- b) Nis Nielsen Kjems, f. 24/2 1843 p. Kjemsgaard, d. 18/4 1912 i Fæsted, g. 27/10 1882 m. Johanne Marie Nielsen, f. 22/10 1850 i Boddum, Thy, d. 26/2 1922 i Rødding
- b1) Marie Nielsen Kjems, f. 21/9 1883 p. Kjemsgaard, d. 13/5 1917, g. 25/2 1904 m. Jens Chr. Toudal, f. 27/4 1879, dod 1935 (?), Gaardejer, Tvingstrup, Horsens
 Børn: Olav Kjems Toudal, f. 14/12 1904, Landbrugskandidat, St. Restrup.
 Laurits Kjems Toudal, f. 11/11 1906, Landmand i Canada
 Johanne Kristine Kjems Toudal, f. 26/4 1911
 Helga Kjems Toudal, f. 13/7 1914 (?), gift, bor Haltrup (Horsens)
- b2) Ingeborg Nielsen Kjems, f. 28/9 1885 p. Kjemsgaard, g. 18/8 1923 m. Thomas Schultz Simonsen, f. 13/5 1881, Gaardejer i Fæsted v. Hygum, Sønderjyll.
 Børn: Dorteia Kjems Simonsen, f. 9/6 1924 i Fæsted
 Hans Kjems Simonsen, f. 21/1 1927 i Fæsted
 Johanne Kjems Simonsen, f. 4/10 1928 i Fæsted
 Helga Kjems Simonsen, f. 17/7 1931 i Fæsted
- b3) Niels Nielsen Kjems, f. 26/5 1888 p. Kjemsgaard, Vandrelærer i Harreslev ved Flensborg, g. 17/10 1919 m. Anna Lorentzen, f. i Ballum 5/7 1893
 Børn: Sven Kjems, f. 7/8 1920 i Skibelund
 Johanne Kjems, f. 28/12 1921 i Skibelund
 Birgitte Kjems, f. 7/6 1926 i Harreslev
 Eske Ballum Kjems, f. 27/11 1933 i Harreslev
- c) Bodil Nielsen Kjems, f. 10/7 1846 p. Kjemsgaard, d. 21/1 1920, g. 27/10 1883 m. Niels Jensen (kaldet Møller), Møller i Skærbæk Ml., Linttrup Sogn, Dbm., f. 29/1 1847, d. 15/1 1934 i Fæsted, Hygum
- c1) Maren Kjems Jensen, f. 21/9 1887, bor i Fæsted
- d) Simon Nielsen Kjems, f. 23/7 1849 p. Kjemsgaard, d. 6/11 1895 i Chicago, g. 23/7 1877 m. Mariane Jakobsen, f. 13/5 1856 i Vitved, Midtjyll., d. 28/1 1922 p. Krabbesholm Højskole
- d1) Hjalmar Nielsen Kjems, f. 7/6 1878 i Odder, Skoleinspektør i Skive, g. 14/7 1903 m. Dorteia Quist Laustsen, f. 9/10 1876 i Mogenstrup, Salling
 Børn: Helge Kjems, f. 10/5 1909 i Skive, Læge i Kbh., g. m. Kamilla Zimmermann, f. i Kbh.
 Yrsa Kjems, f. 8/10 1914 i Skive, g. 31/5 1938 m. Arne Rasmussen, f. 20/3 1914 i Odense, Lærer, Skive
 Aksel Kjems, f. 16/3 1916 i Skive, Malersvend, Skive

(Stamtavle VIII, Den yngre Kjems-Slæggt, fortsat).

- d2) Olav Nielsen Kjems, f. 31/5 1880 i Odder, Forstander f. V. Vedsted Efterskole, g. 14/8 1908 m. Marie Thomsen, f. 28/11 1880 i Kolding, d. Febr. 1921, og 5/3 1922 m. Sine Bihl, f. 17/4 1883 i Sækbæk, Varde
 Børn: Sven Kjems, f. 13/6 1909 i Danebod, Amerika, Arkitekt, Stadsarkitektens Kontor, Eslöf, Sverige, g. 17/12 1933 m. Esther Elise Kristiane Jørgensen, f. 22/2 1908 i Søllerød
 Frode Kjems, f. 6/3 1911 i N. Ørslev, Falster, Snedker og Frugtavler, V. Vedsted
 Esther Kjems, f. 10/12 1913 p. Skamlingsbankens Højskole, Væverske
 Bodil Kjems, f. 21/2 1915 p. Skamlingsbankens Højskole, Kokkepige, V. Vedsted
 Inger Kjems, f. 8/12 1917 p. Krabbesholm Højskole, Gymnastiklærerinde
 Uffe Kjems, f. 25/1 1921 p. Krabbesholm Højskole
 Aage Kjems, f. 17/5 1923 p. Krabbesholm Højskole
- d3) Magne Nielsen Kjems, f. 4/7 1882 i Odder, Viceskoleinspektør, Gentofte, g. 24/5 1912 m. Johanne Thomsen, f. 28/11 1882 i Kolding
 Børn: Folke Kjems, f. /4 1913 i Skovshoved, d. 4/9 1913
 Kaare Kjems, f. 7/7 1914 i Skovshoved, Lærer, Gentofte
 Buc Kjems, f. 6/5 1916 i Skovshoved, Lærer
 Signe Kjems, f. 1/6 1918 i Skovshoved, Seminarieelev
 Ebbe Kjems, f. 17/6 1920 i Skovshoved, stud. med.
- d4) Frode Nielsen Kjems, f. 9/6 1884 i Odder, Diplomingeniør, tekn. Direktør paa »Titan«, Kbh., g. 19/4 1916 m. Anne Johanne Michelsen, f. 27/1 1889 i Hjørring
 Børn: Niels Kjems, f. 29/5 1917 i Skovshoved, stud. polyt.
 Jørgen Kjems, f. 6/3 1921 i Skovshoved, stud. polyt.
- d5) Astrid Nielsen Kjems, f. 14/1 1886 i Odder, Forstanderinde v. Børnehjemmet Kana, Kbh.
- e) Esther Nielsen Kjems, f. 18/9 1853 p. Kjemsgaard, d. 16/3 1908, g. m. Peder Jensen, f. 7/7 1842, d. 20/5 1925, Gaardejer, Fastrup Mark v. Skanderborg
- e1) Niels Kjems Jensen, f. 22/4 1891, Landmand, Ormslev, g. m. Signe Juul, f. 31/10 1896 i Havreballe, Ormslev Mark
 Børn: Helge Juul Kjems Jensen, f. 2/3 1933 i Havreballe
 Esther Juul Kjems Jensen, f. 13/1 1935 i Havreballe
 Olav Juul Kjems Jensen, f. 11/3 1936 i Havreballe
- e2) Karen Kjems Jensen, f. 19/6 1893, Ormslev, Hønseriejer
- e3) Maren Kjems Jensen, f. 26/5 1896, Ormslev